C. J. Kelk

jan steen

Editura Meridiane

Jan Steen

Biblioteca de artă
Biografii. Memorii. Eseuri

C. J. KELK
Jan Steen
© Copyright 1972,
MEULENHOFF Nederland n.v., Amsterdam
prima ediție : 1932

Toate drepturile
asupra prezentei ediții în limba română
sînt rezervate Editurii Meridiane

C. J. Kelk

jan steen

Traducere din limba olandeză și cronologie de
H. R. RADIAN

EDITURA MERIDIANE
BUCUREȘTI, 1978

MEMORIEI LUI JAC. L. VAN ISHOVEN

Pe copertă :

Cheflîii (detaliu)
Muzeul Ermitaj, Leningrad

UN FECIOR I

Nici nu îndrăzniră măcar să-şi scoată de pe cap enormele pălării rotunde, pînă într-atîta fuseseră de intimidaţi atunci cînd îşi făcură intrarea în maiestuoasa casă a meşterului berar de la Podul-Lung şi cînd Lijs [1], slujnica încărcată cu volane scrobite, îi pofti în camera din faţă. Ciocănaşul de la uşă fusese oblojit, iar pe lîngă casă fusese presărat nisip, pe vreo zece metri. O fi cineva bolnav în casă ? Nu avură mult de aşteptat, stînd cuminţi unul lîngă altul pe scaunele grele oferite de Lijs, şi iată că Havick Steen [2], voinicul meşter berar, intră brusc în cameră, cu o pălărie rotundă pe cap, îi pofti, cu un gest larg şi poruncitor, să ia loc la masă, îşi luă şi el un scaun de cealaltă parte a feţei de masă verzi, şi zise :

— Acum trebuie să vină !

În casă era linişte ; o linişte ca de mormînt ; şi totuşi atmosfera era încărcată. Se auzeau din celelalte camere şoapte înăbuşite şi părea că toţi cei din casă calcă pe tălpi de pîslă. Deodată, bărbaţii adunaţi în camera din faţă auziră un zgomot ciudat, ceva ca un ţipăt de femeie. Întoarseră capul şi-l văzură prin uşa deschisă pe

---

[1] Prescurtare a prenumelui feminin *Elizabeth*. Grupul *ij* se pronunţă ca diftongul românesc *ei*. — Toate notele de subsol aparţin traducătorului.

[2] Grupul *ee* se pronunţă ca *e lung închis*.

meşterul doftor[3] Adriaan[4], care, cu tichiuţa lăsată pe frunte, cu mantaua aruncată peste umeri, gonea prin camerele din fund, cu ambele mîini petrecute în jurul unui lighean cu apă clocotindă. Havick Steen se sculă de pe scaun şi se duse să închidă uşa. Acum în camera din faţă se făcu linişte deplină.

— Nu plec de-acasă pînă nu se uşurează nevastă-mea. De aceea v-am rugat să treceţi pe la mine. Cine ştie..., unde se adună trei meşteri berari, aşa socot, mai răsare şi un al patrulea. Fiindcă trebuie să fie băiat, acuma, prima dată. Pentru meseria mea e nevoie de un băiat.

— Da, — zise unul din musafiri, — aşa o fi, meştere Steen.

— Ia priviţi, — zise Havick, silindu-se să fie calm şi arătîndu-le pereţii albi ai spaţioasei încăperi dreptunghiulare, în care soarele de iunie arunca o lumină vie şi veselă prin ferestrele înalte, cu multe cercevele închise şi cu una singură întredeschisă.

Ceilalţi doi îi urmăriră privirea şi văzură pe peretele opus lui Steen, de o parte şi de alta a impunătorului scrin castaniu, împodobit cu ferecături de aramă, două portrete în ulei, cu rame de lemn de nuc, înfăţişînd doi bărbaţi plini de gravitate, cu pălării şi mai mari şi mai rotunde decît a lui, şi cu guşe solemne, ascunse în gulere şi mai gofrate.

— Ca ei trebuie să ajungă, — zise Steen, — un meşter berar ca bunicu-meu şi ca taicămeu şi ca voi şi ca mine.

Şi-şi scoase pălăria de pe cap şi şi-o puse pe un scaun de lîngă el. Ceilalţi bărbaţi, dîndu-şi seama abia acum că se aşezaseră atît de aproape unul de altul încît li se atingeau bo-

[3] În Europa occidentală, pînă la sfîrşitul secolului al XVII-lea, liberii profesionişti cu titluri academice se intitulau *meşteri*, fiind asimilaţi cu meseriaşii şi organizaţi în bresle. Rabelais se intitula *maître*, deoarece era medic. În Franţa, obiceiul s-a păstrat pînă astăzi la avocaţi.

[4] Grupul *aa* (ortogr. veche : *ae*) se pronunţă ca *a lung*.

rurile pălăriilor, se descoperiră şi ei, dar rămaseră cu pălăriile în mîini şi continuară să dea aprobator din cap.

Uşa scîrţîi, opuse rezistenţă o clipă, apoi se deschise cu o zmucitură, şi scrobita Lijs, cu bujori pe faţa-i rotundă, se repezi cu braţele întinse spre patronul ei, care se sculă numaidecît în picioare şi-şi făcu semnul crucii.

— Vino repede, meştere. Gata !

Havick o luă la goană spre camerele din fund, cu burta înainte şi cu mustăţile răsucite vitejeşte în sus. Ceilalţi se sculară şi ei în picioare şi întrebară :

— Ce se aude ?

— A mers greu, domnilor. Vai, ce noapte ! Dar acuma... gata ! Doftorul Adriaan zice că-i un băiat. Aoleu, ce-o să se mai bucure meşterul ! Un băiat în fabrica de bere !

Şi iată-l iar pe Havick Steen, acum fără pic de morgă, vesel şi tînăr în vestonul şi pantalonii lui de catifea, şi cu pălăria pusă din nou pieziş pe cap de buimac ce era.

— Un băiat ! unsprezece livre[5] — zise meşterul. Şi nevasta şi-a mai venit în fire, dar i-a fost foarte rău. Numai Dumnezeu ştie prin cîte am trecut.

Bărbaţii se apropiară de Steen şi-i strînseră mîna, care acum se ridica şi cobora ca manivela unei pompe. Meşterul Steen îi bătu pe umeri şi pe spate pe toţi, după bărbaţi pe Lijs, după Lijs pe bărbaţi.

— Adu vin ! îi porunci el fetei.

Lijs aduse vin din bufetul de pe peretele opus (o oală de cositor de trei ocale olandeze) şi patru pahare cu picior înalt. Ştia ea bine că meşterul Adriaan avea să vină foarte curînd să bea cu ceilalţi. Aşa încît ieşi pe uşă şi se duse spre camerele din fund ca să-l prevină că sunase ceasul băuturii, ceea ce căzu taman bine, pentru că doica, o namilă de femeie, cu părul bălai şi cîlţos ascuns în boneta

[5] Aproximativ 5 kg.

ei sud-holandeză [6], luase în stăpînire camera lăuzei și căuta să-i facă vînt doftorului.

Acesta, într-adevăr, veni fără întîrziere și luă loc lîngă cei trei meșteri berari plini de gravitate, în încăperea însorită, unde oala și paharele pline așteptau gata pregătite. Dar soarele nu avu norocul să facă să sclipească prea mult timp rubinele din paharele înalte, care în cîteva clipe își găsiră drumul spre patru guri însetate.

— Faci treaba asta în fiecare zi, meștere Adriaan? — întrebă unul din meșterii berari. — Păi atunci nu mori de sete, eu așa socot.

Meșterul Adriaan rînji, își pocni limba de cerul gurii și dădu pe gît încă o dușcă: era iute de mînă, dar nu prea bun de gură.

— Hai, dă-i înainte, că nu-i peste tot ca la meșterul Havick, își dădu cu părerea celălalt sinior [7].

— Și, taică Steen, cum o să-i zici băiatului? Sau nu te-ai hotărît încă și vrei să te mai sfătuiești cu soția?

— Ei aș! Jan [8] are să-l cheme, după tata; e lucru hotărît. Dacă-i băiat, trebuie să se numească Jan; eu așa simt. Numele străine nu pot să le sufăr. Nu-s de mine. Eu zic: Jan. Și gata.

Urmă o scurtă tăcere. Meșterul doftor ar fi preferat să bea vinul numai în tovărășia fericitului tată. Ceilalți doi meșteri berari, — pe care doftorul nu-i cunoștea decît din vedere,

---

[6] Sud-holandeză: din *Holanda de sud*. — *Holanda*: una din cele 17 țări de jos. În cadrul republicii federale *Țările de Jos Unite* din sec. al XVII-lea, Holanda a jucat un rol preponderent, din care cauză numele statului centralizat de mai tîrziu se trage, în multe limbi, din numele acesteia (ex.: în românește *Olanda*).

[7] *Sinior*: apelativ folosit în Țările de Jos în secolul al XVII-lea, cu sensul de „cetățean onorabil". A fost o rămășiță a ocupației spaniole (sp.: *señor*) și a influenței franceze (fr.: *seigneur*).

[8] *Jan*: formă prescurtată a prenumelui masculin *Johan* (= Ioan). *J* se pronunță ca *i scurt* (consonantic, semi-vocalic).

căci erau din cealaltă parte a orașului — îl cam descumpăneau. Tare ar fi vrut să-și arate erudiția ca să-i dea astfel peste nas înfumuratului de Steen măcar cu un singur cuvînt. Vinul îl făcea întotdeauna mai vorbăreț. Dar cu trei nu se putea pune. Purtau toți trei lanțuri atît de grele, și atît le erau de late reverele la mîneci, și atît de elegante fundele de la genunchi, încît bietul de el începu să se simtă cam sărăcăcios în mantaua lui neagră de erudit, cu pălăria lui simplă de doftor îndesată pe capul mic și sfrijit. Acum, după ce greul trecuse, se tolăneau toți trei atît de comod în fotolii, își cutau cu atîta gravitate cefele și bărbiile în gulere, încît doftorul, stingherit, se înfundă cît putu în fotoliul acela peste măsură de luxos.

— Ia ascultați, începu tatăl noului născut, nu-mi e capul acum la treburile breslei. Așteptați nițel...

Se sculă în picioare, își goli repede paharul și o zbughi din nou.

— Nu trebuie să i-o luăm în nume de rău, încercă să-l scuze unul din ceilalți doi meșteri berari. Nu poate să stea locului. Ar trebui să plecăm. Ce zici? Avem treabă și am pierdut destulă vreme. Să ne căutăm altă tovărășie și să nu-l mai sîcîim.

— Să mai stăm un pic, fu de părere celălalt. Vine el, acuș.

Mai așteptară cîteva minute ciocănind din timp în timp cu degetele pe masă, și-și făcură cu ochiul cînd văzură că doftorul îi servește pe ei cu vin, dar pe el însuși se servește încă și mai și, turnînd mereu și cu mărinimie în paharele cu vibrații cristaline de îndată ce li se zărea cît de cît fundul.

— După cît se pare, îți place, meștere, și socoți că vinul este o băutură sănătoasă vara; nu-i așa?

— Păi da, desigur, — se auzi glasul răgușit de sub pălăria boțită a doftorului. — E neîntrecut pentru mame: dă lapte.

Şi, cu mîna lui uscăţivă, îşi înălţă numai-decît pînă la nările umflate paharul cu picior lung şi îl goli la fel de repede în gura căscată şi ştirbă. Din toată faţa nu-i mai rămăseseră acum decît ochii aproape închişi, care îi iscodeau pe meşterii berari, de parcă ar fi vrut să apere băutura de privirile lor.

Cei doi meşteri berari se sculară în picioare în acelaşi timp, ca şi cum s-ar fi vorbit.

— Hai, noi plecăm ; salută-l pe meşterul Steen din partea noastră.

Şi cu pălăriile din nou pe cap, cu mantalele fluturînd, ieşiră pe uşă, spre vestibul.

Doftorul făcu o uşoară plecăciune. Ochii îi sclipiră. Singur ! Afară, pe Singel[9], trecea un iaht, mare şi greoi. Doftorul rămăsese numai cu oala de cositor şi cu paharele. Simţindu-se la largul lui, îşi turnă vin, apoi se tolăni în fotoliu şi-şi scoase tichia, încît părul lins şi cărunt îi căzu peste ochi. Îi fu cald şi-şi lepădă mantaua, pe care o azvîrli pe unul din fotoliile abia părăsite. „Ce-aş mai trage acum cîteva fumuri din pipă !“ îşi zise. Dar asta nu se putea într-o casă onorabilă. Căci o casă de meşter berar era o casă onorabilă. La Leida, meşterii berari alcătuiau, împreună cu ţesătorii de postav, aristocraţia. De ! un simplu meşter berar îşi închipuie că e mai presus decît o persoană cu studii. Dar trebuie să ştii să mergi în pas cu vremurile noi. Ce mai vin se bea aici ! Dădu pe gît încă un pahar, apoi încă unul, şi simţi că vinul îl cam trage la somn. Auzi de pe stradă glasul unei fete care cînta ; trase cu coada ochiului prin fereastra deschisă şi zări o fetişcană nostimă, cu picioare solide, care trecea în mers legănat. Ah, de-ar putea examina o fată durdulie în patul ei ! Unui doftor i se deschid toate perdelele. Bună meserie ! Căzu pe gînduri, dar tresări deodată, căci meşterul Steen intrase în odaie.

---

[9] **Canalul de centură. (Prin extensiune, şi : Splaiul** canalului de centură.)

— Am văzut băiatul, chiui el. Ce frumusețe ! Ce minunăție ! Cînd o să-l ducem la botez, o să ne trebuiască un naș voinic, nu glumă ! L-am luat în brațe. De pe acum e greu.

— Nu-i așa ? rîse doftorul, mîndru, de parcă el însuși ar fi adus copilul pe lume. — Nu? Să știi că siniorii au plecat. Vino, stai jos lîngă mine. Ia și bea. Are să-ți facă bine.

Și-i turnă vin fericitului tată și-și turnă și sieși și ciocniră pahar după pahar.

— Voinică nevastă ai, meștere Steen, continuă doftorul, pe care vinul îl făcuse acum cam vorbăreț. Strașnică ființă, mama Lijsbet[10], ... așa îi zice, nu ? Poți să te mîndrești cu ea.

Și ochii lui mici și șireți urmăriră cu încordare efectul lingușirii. Dar taica Steen era prea încîntat și prea bine dispus ca să se supere pe maimuțoiul bătrîn și libidinos de lîngă el, care veghease totuși la bunul mers al lucrurilor și care poate că-i salvase soția iubită. Căci nașterea fusese grea, asta era sigur. Exclamă numai : „ho, ho, ho", și rîse de strîmbăturile esculapului și mai dădu pe gît o dușcă din vinul acrișor. Apoi răsuflă adînc și cu înțeles, căci abia acum se obișnui cu gîndul că dăduse peste el marea fericire de a avea un fecior și un moștenitor. Stătu așa mult timp pe scaun, plin de gînduri vesele, și nici nu-l mai băgă în seamă pe piticul chefliu de lîngă el, ci privi drept înainte, și ca printr-o ceață aurie îi văzu pe bunic și pe tată pe perete, văzu vasele de pe bufet, văzu întreaga bogăție a casei sale oglindită în această încăpere severă, și își aminti că în odaia din fund se află soția sa, slabă încă, dar din nou îmbujorată, iar în leagănul rotund băiatul dolofan, care era feciorul său, mult așteptatul Jan Steen.

Soarele scăpătă. Se înserа. Lijs intră tîrșîindu-și tîrlicii, obosită de tevatura acelei zile, încovoiată din greu sub puterea și despotis-

[10] *Lijsbet :* altă prescurtare a prenumelui feminin
11 *Elizabeth.*

mul autoritarei moaşe, şi spuse că cina este pregătită în bucătărie. Meşterul Steen tresări, ca după un somn greu şi, revenindu-şi, îl văzu din nou pe medic cum zace în fotoliu, grămadă, ca un morman de rufe murdare.

— Hai, meştere Adriaan, totul s-a sfîrşit cu bine; acum şterge-o.

Şi îl apucă deodată pe doftor ca pe o cîrpă udă, îl zgîlţîi, îi dădu mîna drept rămas-bun, îl puse energic pe picioare şi spunîndu-i „Îţi mai mulţumesc încă o dată din toată inima", îl petrecu prin vestibul pînă pe scară. Meşterul Adriaan coborî treptele împleticindu-se, ţinîndu-şi anevoie pe umeri capul ameţit şi făcînd un anemic efort ca să-şi redobîndească aerul important al unui medic erudit.

Camera lăuzei devenise marea încăpere festivă a casei Steen. Tînăra mamă stătea în pat, sub un polog înalt, după perdelele grele de brocart pe jumătate trase, lăsată adînc în droturi, cu capul rotund înfundat în perne. Acuma se simțea foarte bine, dar trecuse prea puțin timp de cînd născuse și nu ședea frumos să umble prin casă, așa că-și juca rolul de convalescentă, care îi dădea o oarecare senzație de leneșă euforie. Poate că se adăuga și un pic de respect față de femeia aceea robustă : moașa cu bonetă aurie, care preluase pentru cîtăva vreme conducerea gospodăriei și care împărțea lenjeria cu gesturi ca ale unei regine încoronate. Ce repede se familiarizase ea cu uriașul scrin cu ușițe, de pe celălalt perete al încăperii, scrinul cu nenumărate sertare și rafturi, pline cu maldăre de rufe curate ! Și trăgea de inele cu o siguranță, de parcă ea însăși ar fi cusut și rînduit zestrea Lijsbetei Capiteyns. Tot așa se purta și cu personalul de serviciu: parcă ea l-ar fi angajat, atît de calm dădea poruncile, iar dacă acestea nu erau îndeplinite de îndată, le repeta la fel de calm, dar ceva mai tare. Și nu-i mai tăcea gura. Exact la ora prescrisă, copilul era luat în primire, spălat, hrănit și pus iarăși la loc în leagănul ro-

 tund, care stătea lipit de pat.

Azi, noduleţul acela de om era gătit elegant, cu o boneţică de dantelă pe căpşorul moale şi chel, iar în picioruşele miniaturale purta nici mai mult nici mai puţin decît nişte cizmuliţe, la fel de miniaturale, căci de data aceasta moaşa nu-i înfăşase picioarele, ci i le lăsase libere. Iar scutecele îi fuseseră ascunse sub o rochiţă de mătase, peste care moaşa trăsese altă rochiţă, cea de botez, lungă, de dantelă.

Copilul urma să fie arătat nevestelor din cartier, soţiile meşterilor berari şi ale negustătorilor, care erau aşteptate să-i facă o vizită lăuzei, mama Steen. Moaşa avea să ia parte şi ea la primire. Copilul era un giuvaer de grăsime şi albeaţă, o halcă de carne albă cum e crinul, cu doi ochişori somnoroşi, mari cît doi bănuţi ; îşi mişca încetişor degeţelele ca de rac, zvîrlind din picioruşe de parcă ar fi vrut să-şi lepede cizmuliţele. Iar mămica lui stătea întinsă pe pernă ca o floare trandafirie. Nu, zău, era o adevărată desfătare să priveşti această cameră luminoasă de lăuză. Pe masa rotundă — lîngă căminul în care, din ordinul doctorului, se făcea foc, în ciuda căldurii de iunie — totul era pregătit : o strachină cu minciunele presărate cu zahăr pudră, cîteva păhărele şi o carafă cu vin sau kandeel [1], o farfurie de cositor plină cu fructe, o tavă cu şuncă şi brînză şi un castron cu găluşti.

Şi iată că cele două femei, care nu vorbeau decît rar una cu alta, aud cum sosesc primele musafire pe scara strîmtă de stejar, care ducea de la dependinţe la etaj. Moaşa deschise uşa şi, cu degetul la gură, le spuse noilor sosite să intre. Ca nişte gîşte grase şi prietenoase, aşa intrară, legănîndu-se, aceste matroane din cartier, cu bonete plisate şi scrobite, cu

[1] *Kandeel :* băutură caldă, preparată din vin sau bere (uneori şi cu lapte), gălbenuşuri de ou, zahăr şi scorţişoară. Se poate prepara şi ca terci, în care caz se consumă cu lingura. În secolul al XVII-lea era gustarea tradiţională a lăuzelor şi a vizitatoarelor ei.

fulare frumoase la gît, cu poşete de argint atîrnate la şold de cîte o panglică lungă. Tînăra mamă le privi ţintă. Ştia că trebuie să aştepte pînă ce le aduce moaşa lîngă pat, şi îşi stăpîni cu oarecare greutate dorinţa de a le spune bun-venit, aşa cum i-ar fi stat bine unei gazde. Moaşa le pofti să ia loc la masa rotundă ; apoi, la întrebările lor curioase „Cum a fost ?", începu să înşire, pe şoptite, o poveste lungă, despre felul în care se petrecuseră lucrurile. Doctorul fusese un beţivan bătrîn, care nu voise să ştie de nimic. Respinsese sfaturile ei şi, dacă ar fi fost lăsat în ale lui, copilul s-ar fi născut orfan. Dar, din fericire, luase ea cîrma în mîini, aşa încît, pînă în cele din urmă, totul s-a întors spre bine. Doamna stă acum în pat ca o prinţesă şi dacă doamnele vor binevoi să păstreze linişte, se vor putea duce o clipă să-i strîngă tinerei mame mîna, în timp ce ea, moaşa, are să vadă de coşul de rufe [2].

Nu aşteptară să li se spună de două ori şi cea mai iute de picior fu îndată lîngă pat, întinse o mînă, se aplecă şi-i dădu tinerei mame o sărutare zgomotoasă pe obrazul îmbujorat, îmbrăţişînd-o.

— Ei, vecino Lijsbet, uite că a trecut şi asta şi acum ai un băiat frumos ; nu ? Bărbatul dumitale ce zice ? Se bucură de băiat ?

Veniră şi celelalte şi începu o sporovăială plină de veselie, pentru că şi ele erau, toate, mame, şi nu se lăsară pînă nu aflară totul de-a fir-a-păr. Şi moaşa veni şi ea şi se porni să trăncănească tare şi tot mai tare, încît amuţiră toate şi aşteptară să i se oprească ei morişca. Spuse tot ce avea pe inimă : doamna Steen este o persoană tăcută, nu scoţi multe din gura ei cînd eşti singură cu ea, dar acum, cinci femei laolaltă, uite ce însufleţire. Planturoasele soţii de meşteri berari urmăriră cu sfinţenie vorbele moaşei ; nu le erau defel străine toate

[2] Stativ în formă de coş, folosit pe vremuri pentru uscarea şi încălzirea rufelor copilului la gura sobei.

aceste lucruri ; una din ele abia se dăduse jos din patul de lăuză, iar alta se afla din nou într-o poziţie binecuvîntată. Da, multe mai îndură o femeie ! Dar ce minunăţie este să ai lîngă tine un copilaş... Şi cum arată băiatul ?

Moaşa atît aşteptase ! Cu o mutră triumfătoare, se sculă în picioare şi se duse spre leagăn. Da, era treaz, micuţul ; se apropia ora mesei. Moaşa îl scoase din leagăn şi îl arătă în toată splendoarea sănătăţii şi greutăţii lui, iar ochii femeilor, sub părul dat de-o parte pe frunte, sclipiră ca nişte stele.

— Ce băiat frumos ! exclamară într-un glas. Ce picioare, ce mîini, ce gît !

— Unsprezece livre, zise moaşa. Închipuiţi-vă : unsprezece livre !

Mama Steen, radioasă, îşi înălţă capul, ca să se bucure de admiraţia femeilor şi ca să vadă cum se comportă băieţaşul.

— Adu-mi-l, imploră ea, dar fu nevoită să aibă răbdare.

Copilul trecu din mînă în mînă, pînă ce, la un moment dat, începu să urle, încît femeilor le trecu pofta să-l mai admire.

— Ce glas ! — exclamară ele. — Ce sunet splendid ! Grozav băiat ai, mămico.

Moaşa puse copilul pe pat, iar mămica lui îl duse la piept. Era o plăcere să-l vezi cum se înfruptă.

Avînd din nou mîinile libere, moaşa le pofti pe musafire la un păhărel de kandeel şi la minciunele şi la alte dulciuri. Stăteau acum din nou cu toatele la masă, delectîndu-se cu băutura condimentată şi cu gustoasele prăjiturele. Şi începură o nouă conversaţie, uitînd de mamă şi de copil, care se simţeau însă cît se poate de bine împreună în patul lor încăpător. Iarăşi se auziră paşi şi gîfîieli pe scara de stejar şi iarăşi se deschise uşa, şi Lijs introduse încă două sau trei cucoane. Moaşa le arătă scaunele şi le spuse că au voie să se

ducă de îndată să se uite. Dar cucoanele se adînciră în conversaţia din jurul mesei, despre alte femei, alţi copii, alte naşteri, alţi doftori şi alte moaşe.

— Moaşă, zise doamna Steen, dar moaşa era în toiul unei povestiri, despre un doftor din Papendrecht, pe care ea îl asistase cîndva şi care o necăjise în aşa hal, încît ea...

— Moaşă, zise încă o dată doamna Steen.

Acum moaşa auzi şi luă copilul din braţele mamei, care, cam obosită, se instală din nou comod în pat. Minunăţia fu arătată şi noilor vizitatoare, care veniră şi ele, după aceea, să flecărească lîngă doamna Steen, dar cam în fugă. Căci era mai atrăgătoare masa plină de bunătăţi, cu un cerc de cumetre vorbăreţe în jurul ei.

Şi mama Steen rămase iarăşi singură, dar nu-i păru rău : simţea nevoia să doarmă, căci zgomotul de voci o trăgea la somn. Moţăind, se gîndi la bărbatul ei şi îi fu dor de el. Era încă prea devreme ; avea să mai treacă o bună bucată de vreme pînă să vină el. Totuşi, i se păru că aude paşi de bărbat pe scara de stejar. Dar nu era tînărul tată ; domnul pastor îşi făcu intrarea în cameră, cît era el de lat, iar impunătoarea lui apariţie produse o asemenea impresie, încît pălăvrăgeala femeilor amuţi brusc. Nici una nu mai îndrăzni să sufle o vorbă. Preotul, conştient de prestigiul său, se apropie de pat, călcînd cu băgare de seamă, dar cu un uşor scîrţîit la fiecare pas, puse mîna pe capul doamnei Steen şi o binecuvîntă cu semnul crucii. Apoi se îndreptă spre leagăn şi îl salută cu acelaşi gest solemn pe noul locuitor al acestei lumi. Abia după aceea păru că le zăreşte pe femei, în mijlocul cărora luă loc, pe scaunul cel mai bun, care îi fusese oferit în grabă. Şi, cu un ton calm, sonor, liniştitor, stătu de vorbă cu ele despre faptul că totul pe lume este trecător. Respinse cu hotărîre băutura slabă şi prăjitura, dar
17 făgădui să bea curînd un păhărel cu taica

Havick. Încet-încet, femeile din jurul mesei prinseră din nou curaj şi îşi reluară, mai întîi pe şoptite şi apoi tot mai tare, conversaţia întreruptă, atrăgîndu-l acum şi pe preot, care, liniştit, se lăsă linguşit, pricinuind din cînd în cînd, printr-o frază răsunătoare, o nouă tăcere generală.

Mamei Steen, după semnul crucii, i se făcu somn în aşa hal, încît nu-şi mai putu ţine ochii deschişi, dar moaşa, nevrînd să se supună tiraniei pastorului, găsi cu cale să-şi mai păstreze un pic de autoritate şi ca urmare se aşeză la capul patului lăuzei.

Atunci intră în cameră taica Havick, avînd încă pe faţă îmbujorarea caldă din fabrică. Se uită speriat la cercul de cucoane şi deodată îl zări pe pastor. „Obraznici mai sînt şi popii ăştia, azi", îşi zise el, „ia te uită cum se arată în tot locul. Dar vremea lor a trecut." Şi dădu enervat din umeri. Îi displăcea că aici, în încăperea lui de primire, tronează un altul, un om cu o tichie înaltă de catifea pe cap şi înconjurat de un harem de femei tinere, în timp ce a lui stătea colo, singură, în patul luxos, păzită de tiranica moaşă. Iar fiul său, printre atîtea persoane străine, părea şi el uitat. De aceea şi rămase rece la solemnele binecuvîntări ale preotului şi la cuvintele timide ale femeilor. Îl cuprinse în schimb dorinţa de a se afla cu ai săi, fără străini de faţă, aşa încît nu-şi luă un scaun, ci rămase în picioare la uşă, poftindu-i din ochi pe ceilalţi să se scoale şi ei. Pastorul, găsind că sosise momentul, se sculă cel dintîi, plin de importanţă, şi se lăsă bucuros petrecut pe scară de impresionantul meşter berar, pînă în camera din faţă, unde, după ce aruncă o privire cu coada ochiului înspre gazdă, respinse invitaţia, făcută cu jumătate gură, de a bea împreună un păhărel. Individul acesta iute din fire nu i se părea un bun tovarăş de băutură ; îşi puse în gînd să caute o casă mai primitoare, se scuză mieros şi plecă, pe-

trecut de formulele de politeţe cam silite ale lui Havick. Femeile, continuînd să flecărească, plecară şi ele, sub conducerea moaşei, aşa că tînărul tată îşi găsi soţia înfloritoare singură, foarte obosită, dar nespus de fericită, în camera lor de lux. Havick trase lîngă pat leagănul, în care sugarul dormea mulţumit. Apoi căzu în genunchi lîngă soţia sa dragă, care îi dezmierdă părul cu mîna ei albă.

— Cum l-au găsit pe Jantje[3] ? întrebă tatăl.

Mama nu răspunse ; zîmbi numai.

— Mi-a fost dor de tine, zise ea...

Moaşa, cînd reveni în cameră, nu auzi altceva decît un sărut zgomotos şi, îmbujorată de această indiscreţie involuntară, începu să deretice prin camera cu miros dulceag.

Tînărul tată se sculă în picioare, cu o mutră satisfăcută. Ce splendidă e viaţa ! Se duse jos şi-şi turnă un pahar plin.

[3] Diminutiv al prenumelui *Jan*, format cu ajutorul sufixului diminutivant *-tje*.

Un sugar ajunge repede tîrîtor. Nu trecu prea mult, și Jan începu să facă în leagăn încercări de a se întoarce pe burtă ; scutecele îi deveniseră prea strîmte. Țipa și scheuna, ca să i se lase libere picioruşele : voia să dea din picioare și să se zvîrcolească fără această urîcioasă cămașă de forță pe el ; și, făcînd uz de unele rare prilejuri, fu cuprins de o dragoste fierbinte pentru degețelele trandafirii ale propriilor sale picioare. Tot timpul voia să le sărute și să și le vîre în gură, iar țipetele lui răsunau tare și strident prin toată casa, de cîte ori era din nou înfășat.

Doamna Steen se speria uneori de glasul lui și de ochii lui mari sau poruncitori sau plini de reproș, dar tăticului nu-i plăceau inovațiile și, în măsura în care își putea exercita autoritatea, îl ținea pe Jantje prizonier în scutece. Veni însă o zi în care tînăra mamă obosi să-l mai chinuiască și îi lăsă picioruşele libere.

Micul Jan fu atunci în culmea bucuriei. Dădu în așa hal din mîini și din picioare și își scuturâ atît de violent leagănul cu trupușorul său mic dar greu, încît cuceri pe neașteptate un teren mai mare : mama lui, care era din nou într-o fericită așteptare, îi puse o hăinuță, pregătită de luni de zile, și îl așeză pe jos, pe o rogojină.

Această primă cucerire fu inaugurarea lungului şir de aventuri ale furtunoasei sale tinereţi. De atunci, Jan fu tot timpul pretutindeni şi nicăieri. Camera în care fusese lăsat să umble de-a buşilea era mare şi plină de ascunzişuri minunate. Era în cameră şi o firidă scundă, în care locuia pisica. De obicei aceasta moţăia acolo ceasuri întregi. Cînd Jantje ajunse la firidă, pisica se întinse cît putu mai comod, îşi găsi un locşor însorit pentru cap, închise ochii şi adormi, dar tovarăşul ei de joacă o trezi lovind-o cu pumnişorii. Ea nu se supără pentru atîta lucru, ci mai încercă încă o dată, şi încă o dată. Jantje îi istorisi poveşti lungi, într-o limbă niciodată vorbită pe lume, iar pisica fu de acord cu tot ceea ce-i spunea el, dar cînd găsi un prilej, după cîtva timp, o şterse tiptil.

Apoi mai era acolo o firidă, micuţă de tot, cu un oblonaş care nu stătea deschis decît foarte rar ; acolo locuia zahărul candel, cel dulce şi gustos. Jantje încercă să pătrundă şi acolo. Dar cel mai mult îi plăcu uşa cea grea, după care locuiau oamenii mari : tata, mama, Lijs şi ceilalţi. Uşa aceea se deschidea brusc şi de fiecare dată intra un om lung. Jan îl saluta cu un strigăt de bun-venit, iar omul îl lua în braţe şi îl mîngîia pe căpşor şi îl punea la loc pe rogojină.

Lui Jan, lumea, aşa cum era întocmită, i se părea minunată. Uneori era lumină, şi apoi iar întuneric. Uneori erau acolo o droaie de oameni care vorbeau tare, şi apoi iar nu mai era nimeni. De ce toate astea ? Jantje îşi căsca adeseori ochii mult de tot, şi guriţa la fel, şi tot nu înţelegea. Sub masă găsea ades nişte cizme mari şi nişte ghete largi, cu picioare în ele sau cu rochii deasupra lor, şi dacă le dezmierda sau le gîdila, ca pe mîţă, care nu-i spunea niciodată nimic, săreau deodată în sus, şi se auzeau mici ţipete. Lui Jantje, toate astea îi plăceau la nebunie. Şi de cîte ori lumea şi violenţa ei îl copleşeau,

se retrăgea în cortul lui, trăgea perdeluțele și aștepta să vadă ce are să se mai întîmple. Uneori venea după el o cană cu lapte, cu un pocnet și o băltoacă pe jos, cînd trăgea prea tare de perdele, dar alteori era liniște, și atunci obiectele foarte mici și nostime, care se găsesc sub orice masă, îl fascinau grozav. Se adîncea în cercetarea acelor cu gămălie și a căpețelelor de ață găsite pe jos, apoi vedea cum vin deodată picioarele dragi, pe care le îmbrățișa, și care după aceea plecau din nou.

Unele zile erau de sărbătoare. Atunci venea mama, cu o bonetă splendidă și cu o haină călduroasă de blană, și îi punea și lui un paltonaș gros și o bonețică. Apoi îl scotea din cameră prin ușa cea mare și trecea cu el, prin dependințe, în față, unde se făcea tot mai multă lumină în jurul lui, pînă cînd se deschidea o ușă și mai grea... și Jantje se pomenea în mijlocul luminii. Ce nu vedea el atunci ? ! Vedea mai cu seamă o sumedenie de case roșii înalte. Iar mama îl ducea lipit de ea, mergînd încet și legănat în soarele călduț.

Jan o urma tăcut ; era numai atenție. Oamenii îi rîdeau. El le răspundea cu un zîmbet amabil. Ce prietenoasă era lumea ! Uneori venea spre el o femeie și îi gîdila obrajii, pînă îl făcea să țipe de plăcere. Iar mama spunea „Bună dimineața, vecino", și mergea cu el înainte, de-a lungul micului canal, apoi pe un pod mic, îngust, arcuit, și după aceea înapoi pe malul celălalt. Ce frumos era afară ! Jan vedea în copaci păsările, care își luau zborul și ciripeau. Își întindea mînuțele spre ele. O dată, mama se opri și zise :

— Uite-o pe Lijsje [1] pe scară.

Și îi arătă ceva dincolo de apă și-l puse să facă semne cu mîna.

---

[1] Formă diminutivală, formată cu ajutorul sufixului diminutivant *-je*.

Jantje nu înțelese prea bine despre ce era vorba, dar i se păru totuși foarte nostim. Simți un fel de revoltă în suflet cînd mama îl duse înapoi în casa lor mult mai întunecoasă, mult mai friguroasă, mult mai mărginită, și în camera încă și mai mică. Aceste sărbători îl făceau să dorească spațiile deschise. Începu să tînjească după o extindere a teritoriului și întreprinse din proprie inițiativă, cu toată discreția, expediții de explorare prin toată casa. Mai întîi apăru în bucătărie, unde o găsi lîngă frigare pe Lijs, care îl primi cu un prelung „Ia te uită!" Și nu-l mai putu scoate de acolo. Într-o bucătărie te poți distra de minune. Pardoseala era făcută din cahle roșii și albe și erau răspîndite peste tot o sumedenie de lucruri necunoscute, sclipitoare, pe care Jantje le găsi foarte ispititoare. Apucă ceva cu mînuțele, ceva de metal strălucitor, dar obiectul îi fu luat numaidecît. Atunci își îndreptă atenția spre un coș mare cu legume. Cu acestea nu i se putea întîmpla nimic rău, încît Lijs îl lăsă să scotocească și să răscolească în voie salatele și conopidele cu frunze lungi. Dar nu trecu mult și o pereche de mîini invizibile îl cuprinseră și, după ce își reveni din spaimă, se pomeni din nou pe vechea sa rogojină din camera de zi.

Curînd, Jan nu mai vru să știe de nici o regulă, și începu să-și facă apariția în locurile cele mai imposibile. Ajunsese să meargă destul de bine singur pe picioare și se familiarizase și cu scărița de stejar care ducea la dependințe. Nici un braț nu era destul de sprinten ca să-l țină ; scăpa ca o zvîrlugă din mîinile care încercau să-l apuce, sau printre picioarele care voiau să-i ațină calea. Așa încît făcea piraterie în bucătărie și prin beciuri, în camere și în alcovuri, căutînd pretutindeni, și privind, și scotocind, ca să afle ce conține fiece dulap și cum arată fiece obiect. Îl cuprinse și o grozavă patimă de colecționar : buzunarele pantalona-

şilor, pe care începuse în sfîrşit să-i poarte, ca un adevărat băiat ce era, deveniseră neîncăpătoare pentru prada pe care o strîngea el zi de zi. Tot ce dispărea în casă ieşea la iveală seara sau a doua zi dimineaţa din pantalonaşii bufanţi ai lui Jan sau din hăinuţa lui. Lijs îl lua cu ea marţea şi vinerea în piaţa de peşte ; ca urmare, în buzunarele pantalonilor lui Jan ajunseră o plătică şi un ţipar. Ce minunate erau acele plimbări ! Cu pălărioara lui cenuşie rotundă (cea cu pană lungă şi subţire) trasă pînă peste ochi, cu hăinuţa încheiată la toţi nasturii, cu o mînă în buzunarul încărcat şi cu cealaltă în pumnul cald şi strîns al Lijsei, se lăsa tîrît, cu căpşorul împuiat de tevatura mulţimii care, acolo în piaţă, vindea şi ţipa, urla şi chiuia. Peştii i se părură a fi animale ciudate, cu pielea lor lunecoasă. Îi privea atent, unul cîte unul. Dar lucrul cel mai frumos erau tot pescarii, cu pantalonii lor largi, cu fularele lor roşii şi cu tichiile lor multicolore.

De fapt, piaţa de legume era încă şi mai minunată. Căci şi acolo îl căra Lijs după ea. Acolo erau culori mult, mult mai superbe : verde, roşu, portocaliu şi alb ca zăpada, — şi lucruri plăcute cînd le simţeai în mînă : mere rotunde, lămîi lunguieţe, nuci cu coaja brăzdată. Aici, buzunarele îi erau la fel de binevenite ca în piaţa de peşte.

Cînd venea acasă din aceste expediţii, îşi etala noile comori în camera de zi şi toţi ai casei erau obligaţi să vină să le vadă, inclusiv pisica şi surioara. Era în stare să se joace cu ele ceasuri întregi, pînă cînd se sătura brusc. Atunci căuta altceva.

Pentru oricine îl lua din casă, fie mama, fie Lijs sau altă femeie, avea o caldă privire de recunoştinţă şi îşi punea mînuţa în mîna mare a însoţitoarei care îl ducea în lumea aceea atît de frumoasă.

O dată îl luă chiar tatăl lui la fabrica de bere, care deveni pe loc marea sa pasiune. Nu-l mai încînta acum liniştea unei case în care cîte-

va femei, cu bonete albe, umblau cu paşi molcomi, nici surioarele plîngăcioase, una în leagăn şi una pe jos — căci la soţii Steen barza venea cam în fiecare an —, ci o încăpere mare şi misterioasă, cu o ceată de voinici care cîntau cît îi ţinea gura în faţa unor focuri cu flăcări mari, aprinse sub nişte cazane negre în clocot. Şi a unui bazin uriaş, pătrat, cu apă limpede. Zgomot asurzitor, cazane deasupra focurilor, oameni grăbiţi, stive de lemne, şiruri de boloboace burtoase. Tata umbla de colo pînă colo, dădea porunci, îl certa pe unul, glumea cu altul, gusta orzul depozitat morman. Era o treabă cu adevărat bărbătească, încît liniştea de acasă, în comparaţie cu fabrica, dispăru cu totul. Jan nu mai voia să se ducă acasă. Nu reuşeau să-l mai scoată din fabrică, şi în fiecare dimineaţă, cînd îl vedea pe taică-său că se duce spre rai, se ţinea scai să-l ia şi pe el. Adeseori, acasă mai mult încurca : gospodăria devenise zi de zi mai grea, numărul copiilor crescuse. Steen şi soţia sa erau oameni voioşi : n-aveau nimic împotrivă dacă băiatul mai zburdă în voia lui. Nu prea aveau timp să se ocupe de el, aşa că îl lăsară să-şi facă de cap. În plus, ce mîndrie este mai mare pentru un tată, decît să aibă un fecior, care îi idolatrizează meseria moştenită din tată în fiu ? Cînd taica Havick îl urmărea pe Jan şi constata că băiatul nu mai poate de bucurie văzînd flăcările de sub cazane şi că se pierde cu totul privind activitatea muncitorilor înnegriţi de fum dar cu obrajii durdulii — cum fierb ei berea şi cum aprind focurile şi cum suflă cu foalele, cum ard lemnele, în timp ce sudoarea li se scurge gîrlă din părul ciufulit, pe cap şi pe gît — şi cînd constata că băiatul, însufleţit de dorinţa fierbinte de a lucra şi el împreună cu ceilalţi, de a desfăşura şi el o activitate, îşi înfunda pumnişorii în mormanul de orz, se socotea cel mai fericit om de pe pămînt : un om tînăr, voinic, înstărit şi tată al unui fecior care va şti să păstreze această
25 bunăstare.

Jan crescu dintr-odată, ca o prăjină ; frigurile creşterii trecură şi băiatul deveni bărbat, un bărbat încă necopt, îmbrăcat în aceleaşi straie greoaie ca şi taică-său, cu o pereche de ochi nemaipomenit de şireţi în cap şi cu o gură veşnic rîzătoare. Încetul cu încetul începu să se plictisească de moarte acasă. Îi ieşea în drum fiecăruia şi-i căuta pricină cu orice preţ, le sîcîia pe slujnice şi pe maică-sa, pe surori şi pe pisică, fără deosebire de persoană, numai şi numai ca să se amuze. Adeseori îi alegea şi pe vecini şi pe trecători ca ţintă a năzbîtiilor sale ; de pildă, într-o zi azvîrli pe fereastră un bulgăre de turbă în capul unui domn distins, care trecea ţanţoş ca un păun prin faţa casei lor. Apoi, foarte mîndru de isprava asta, i-o povesti tatălui său cînd acesta veni acasă. Dar taica Havick nu se grăbi deloc să-l laude : domnul acela, care locuia în casa albă din apropiere, era un client de seamă al fabricii de bere, şi Jan ar fi putut să-l omoare. Oare ce-şi închipuia el, maimuţoiul, că asemenea şotie putea să fie spre binele afacerilor tatălui său? Şi-i trase strengarului cîteva scatoalce : bătaia e doar ruptă din rai.

Unui văr căruia niciodată nu i-ar fi dat prin minte ceva rău, şi care venea din cînd în cînd pe la fabrica de bere să schimbe cîteva vorbe, îi sufla băşici de săpun în obraz. Iar acest

om cumsecade era unchiul bogat al familiei, un holtei bătrîn, fără dinţi, rudă de departe cu neamul Capiteyns. Şi dacă i-ar fi dezmoştenit din pricina asta ? La asemenea argument Jan se mai potoli ! Dar nu pentru mult timp, căci năravul din fire n-are lecuire ! Şi apoi el nici nu înţelegea prea bine aceste considerente : atît de minunat privise speriat bătrînelul cînd simţise gîdilatul clăbucului şi atît de superb strănutase cu lacrimi în ochi, încît lui Jan isprava îi păruse grozav de izbutită.

Hotărît lucru, ajunsese un derbedeu în toată regula, încît tatăl lui, într-o bună zi, se decise :

— Trebuie să-l dăm pe Jan la şcoală, să mai înveţe cîte ceva şi să mai scăpăm de el, pentru că a ajuns un pierde-vară care nu ştie decît să le necăjească pe slujnice.

Învăţătorul fu convins că făcuse o achiziţie excelentă în persoana noului şcolar, care intrase, cu faţa lui prietenoasă, dar timidă, ţinut de mînă de taica Steen. Printre numeroase formule de curtenie, căută să-l convingă pe notabilul meşter berar că pentru el, ca învăţător, nu este — cum s-ar spune — decît un fleac să-i iniţieze pe copii în meşteşugul cititului, scrisului şi socotitului. Cînd tatăl lui Jan, dînd din cap în semn de încurajare, îşi luă rămas-bun de la odrasla sa, iar învăţătorul se întoarse ca să-i arate noului şcolar un loc în încăperea scundă, igrasioasă, luminată cu lumînări, Jan zări o clasă plină de zurbagii : colo, doi băieţi se băteau, dincolo un altul îşi ţinea tăbliţa în echilibru pe nas, iar în fund de tot un ghem de băieţi se prinseseră într-o straşnică încăierare, în timp ce toţi ceilalţi, rămaşi deocamdată la locurile lor, îşi răsuciseră gîturile, şi îi priveau chiuind şi urlînd. Învăţătorul îşi puse ochelarii mari şi negri pe nasul plin de riduri şi de pete roşii şi ciocăni cu nuiaua în catedra care îi servea în acelaşi timp şi de pupitru şi de tron. Cu glas răguşit, începu să enunţe dispoziţiile de primă importanţă : băieţii mai mari trebuie să le fie exemplu celor mici ; trebuie

să domnească ordinea și disciplina, iar copiii trebuie să caute să-și vîre în cap cunoștințele necesare, nu să se sfîșie între ei ca niște fiare sălbatice.

Jan, care nu putu să urmărească șuvoiul de cuvinte și care timp de o clipă păruse uitat de toți, privi cu gura căscată, dar cu o neprefăcută aprobare, această scenă, cu totul necunoscută lui. Crezuse că aici trebuie să fie cuminte și ascultător, așa i se spusese, dar acum vedea că o asemenea purtare, care i se păruse prea puțin atrăgătoare, nu era cîtuși de puțin obligatorie. Și i se mai făgăduise o tăbliță și o bucată de cretă, dar nu primise încă nimic. Văzînd cum stau lucrurile, începu să-i placă școala și, cu un strigăt de destindere, își luă brusc avînt și se năpusti în mijlocul grupului de băieți încăierați, izbucnind cu toate puterile într-un urlet de triumf :

— Ura !

Inițiativa lui făcu o impresie adîncă asupra întregii clase. Un băiat care își făcea intrarea în felul acesta nu era un elev de rînd. Involuntar, bătăușii se liniștiră. Încet-încet ordinea se restabili și cei mai mulți dintre băieții mai mari, la rîndul lor, îl priviră țintă, mirați, pe micul Jan, care, în urma efectului isprăvii sale, părea totuși cam năucit. De aceea se așează în bancă, undeva unde găsi loc printre ceilalți. Învățătorul continuă să manevreze nuiaua, dar văzînd că ordinea se restabilise, o puse deoparte și, dînd din umeri, lăsă lucrurile în voia lor.

Acum Jan Steen, al cărui nume fu adăugat, cu superbe litere ronde, pe un tabel de pe perete, primi în sfîrșit tăblița și bucățica de cretă, rîvnite cu atîta înfocare, și începu numaidecît să mîzgălească după pofta inimii. Învățătorul moțăia. Din trompa lui ca de elefant venea un sforăit profund, iar tichia slinoasă i se legăna alene deasupra ochelarilor grei, de uliu. În jurul lui : chicotitul și neastîmpărul școlarilor. Cînd vreo cîteva tăblițe căzură pe dușumea

cu un pocnet asurzitor, se trezi speriat, apucă la întîmplare un abecedar și începu să citească din el cu glas sonor și grav. Băieții și fetele, de voie, de nevoie, repetară cuvintele lui în cor. Jan nu înțelese nici o iotă, dar nu vru ca ceilalți să bage de seamă acest lucru, așa că începu să îngîne, cît putu de tare, puținul pe care îl deslușea din gurile lor. Întrucît rămînea mereu în urma lor, mai adăugă, după terminarea exercițiului :

— Am spus și eu ceva.

Căci asta crezuse că deslușește din ultimele lor cuvinte. Învățătorul îl privi urîcios și zise :

— Aici trebuie să fii ascultător, băiatule, și să-ți ții gura ! Ai înțeles ?

— Desigur, îi răspunse Jan, vioi.

Acasă nu prea fusese obișnuit cu bodogăneli sau cu mutre acre, încît crezuse că totul este în regulă. Deodată, învățătorul își lăsă capul bătrîn și plin de riduri să-i cadă pe piept, trupul uscățiv i se pierdu în catedra întunecoasă, iar moțul tichiei lui de dormit îi ajunse, bălăngănindu-se, pînă sub bărbie. Își făcu o cruce și începu să mormăie o rugăciune fără sfîrșit. Băieții și fetele făcură în fugă același gest. Jan își roti privirea în jur. Taică-său și maică-sa îl luaseră cîndva cu ei la biserică, unde îi auzise pe credincioși cum cîntă și unde fusese silit să îngenuncheze pe un scăunaș și să îngîne o rugăciune, care i se citea, dar o rugăciune ca asta, de la școală, nu mai auzise încă niciodată, nici acasă, nici la biserică. Băgă de seamă că între timp fetele se ciupeau pe furiș una pe alta, iar băieții își puneau piedică, toate aceste strengării fiind acoperite de o sporovăială nedeslușită. Lui Jan, tot ce vedea i se părea grozav de amuzant și abia se ținea să nu pufnească în rîs. Nu trecu mult și învățătorul își mai făcu solemn încă o cruce ; atunci, prin toată școala răsună strident rîsul pițigăiat al lui Jan. Rugăciunea se terminase. Copiii se uitară cu toții la el, iar el înlemni, încurcat și
29 speriat. Ochii învățătorului se ațintiră în chip

înfricoşător asupra lui ; Jan se simţi foarte, foarte mic, şi de frică îl trecură toate năduşelile cînd bătrînul coborî de la catedră şi veni spre el. Ce groaznic om era învăţătorul ! Ce avea să-i facă... ? Învăţătorul ajunse lîngă el, ridică mîna, îl înşfăcă energic şi exclamă :

— Ieşi afară ! Ieşi afară !

Jan o şterse pe uşă, sărind peste bănci şi peste mese, şi întreaga clasă veni după el zbierînd şi urlînd. Programul şcolii se încheiase şi Jan avu voie să se ducă acasă, unde nu mai isprăvi de povestit despre băieţi şi mai ales despre învăţătorul care nu făcea altceva decît să doarmă şi să se roage şi care era prea bătrîn ca să facă într-adevăr vreun rău.

Tot aşa se petrecură apoi lucrurile zi de zi. Minunea minunilor : Jan se ducea bucuros la şcoală. Găsise acolo colegi cu care să se joace, şi avea acolo iubita lui tăbliţă, pe care puteai s-o ştergi la nesfîrşit şi apoi s-o umpli iarăşi la nesfîrşit cu mîzgălituri. Bătrînul învăţător nu mai avea trai, de cînd se ivise Jan Steen, — „ca mărul putred printre cele bune", îndrăzni el să spună. Neastîmpărul nestăvilit şi molipsitor al lui Jan dăduse lovitura de graţie pînă şi grăuntelui de ordine care mai domnise cîndva în şcoală. Ca drojdia în berea lui Havick Steen, aşa lucra Jan, făcînd să spumege toată clasa. În apropierea lui, exploziile erau cu mult mai violente. În timpul celei mai serioase lecţii, în timpul predicilor sau rugăciunilor, putea face explozie bomba, cu un zgomot asurzitor, şi de obicei Jan era „pricina tuturor relelor", după expresia ades repetată a învăţătorului.

Totuşi, Jan învăţă, parcă jucîndu-se, să caligrafieze corect şi cu îndemînare literele, cu cerneală, pe pergament, care era cam răpănos, de toate cîte fuseseră scrise pe el mai înainte şi apoi rîcîite. Învăţase şi să citească, încet, dar fără greşeli, din liturghierul mare, tipărit. La socotit era însă ageamiu ; dar taică-său zise :

— Dacă știi să numeri crestăturile pe răboj, ajunge. Într-o fabrică de bere nu e nevoie de cine știe ce meșteșug la socotit. Ne mai bizuim un pic și pe ochi ; numai cu registrele nu faci mare scofală.

Cele mai multe lucruri, Jan le învăța de la colegi, după școală. Și simțea o adevărată voluptate cînd, între patru pereți, se gîndea la ei : cum are să joace cu ei în bile, sau cum are să zburde cu ei pe stradă. Cu forța unei ape țîșnitoare își lua zborul în fiecare zi pe ușa școlii, cu pălăria încă în mînă și adeseori cu cizma învățătorului în fese. Pe drum spre casă punea atunci la cale, cu colegii, cîte și mai cîte. Hoinăreala în voie cu băieții nebunatici era cu totul altceva decît să fie luat frumușel de mînuță duminica de către tăticu sau mămica și să fie dus la biserică sau la o plimbare afară din oraș. Cu băieții, ce mai trai ! Nimeni nu te bate cu nuiaua în vîrfurile degetelor ; tot ce faci e cum nu se poate mai bine. Ce minunat i se părea lui Jan să umble pe plutele staționate pe canale și să tragă binișor încoace și încolo de parîmele cu care erau legate la mal ! Ce-i drept, îți lunecau piloții sub picioare și trebuia să sari cu dibăcie de pe o grindă basculantă pe alta, dar iluzia că navighezi, deși n-o aveai decît într-o măsură redusă, îți dădea fiori de plăcere. Pe terenul unui dogar jucau leapșa. Găsiră acolo și butoaie neterminate, care ofereau admirabile ascunzișuri. În șir lung, săreau capra, băieții și el, pînă li se oprea răsuflarea și cădeau grămadă unii peste alții, cu obrajii îmbujorați și cu bătăi în tîmple. Întotdeauna se găsea cîte unul care născocea ceva nou, sau avea o minge, sau altceva, cu care puteau să se împartă în două echipe și să se înfrunte, de duduia splaiul. Mai luau uneori și cîte o ciomăgeală de la vreun cetățean din cartier, care se sătura să-i tot rabde pe scandalagii și care, înarmat cu un retevei, îi lua la goană din fața
 ușii. Dar ce pățea după aceea bietul om ! Căci

acum aveau o distracție nouă : să-l scoată din pepeni. Nu scăpa el de ei cu una, cu două, după cum putuse băga destul de repede de seamă, spre necazul lui.

Jan Steen era un nebunatic, capul răutăților, și, cînd venea acasă, maică-sa îi găsea hainele întotdeauna cu cîte ceva în neregulă : nasturii rămăseseră prin canale, ici atîrna un petic, colo un fir, dar avea în schimb bujori în obraji și o foame de lup, ceea ce — erau de părere cei de acasă — era principalul.

Acum, dacă putea să-și facă de cap pe stradă și la școală, devenise mai liniștit acasă. Se simțea acolo ca într-un cuib cald și ocrotitor, și-și rotea privirea cu o profundă satisfacție la cei din jur : taică-său, întors pe jumătate cu spatele spre masă, după cină, cu cana de bere încă în față, stătea cam somnoros în fotoliu ; maică-sa strîngea de la masă, ajutată de Lijs ; surioarele se jucau în liniște cu păpușa sau cu arșicele, într-un colț al camerei. Taică-său spunea din cînd în cînd :

— Ce zici, vii cu mine la fabrica de bere ? Am treabă destulă pentru un ucenic tînăr, care să aibă două brațe voinice.

— Oare am isprăvit de învățat, tăticule ? întreba atunci băiatul. Dar nu auzea răspunsul, pentru că stătea lîngă surori și le povestea despre școală și despre băieți și despre joaca lor de pe stradă.

Fetițele își ridicau privirea și se uitau la el ca la un supraom, iar pe Jan asta îl făcea să se simtă și mai sigur de el. Surorile aflau ce splendid este să zburzi pe maidane și prin ascunzișuri, și ce nostim poți să te dai de-a berbeleacul la joagărul din afara zidului orașului.

Uneori umbla brambura seara prin casă și se uita la maică-sa, care îl îngrijea pe sugar în una din camerele de sus. Și cînd se întuneca și sufla vîntul pe splai, îi plăcea să se uite afară, ici și colo, printr-o fereastră basculantă sau printr-un gemuleț întredeschis. Copacii se clătinau fantomatic pe chei, iar luna

îşi croia întotdeauna drum printre norii hoinari. Paznicul de noapte îşi făcea rondul undeva, departe. Un orologiu bătea într-un turn.

Aşa se petrecură lucrurile şi în seara aceea de toamnă, cînd Jan se uită pe ferestruica cea mai de sus, de sub coama casei, şi cînd auzi sub el, pe stradă, vocile unor bărbaţi care sosiseră cu cîte o făclie în mînă, ciocăniră şi fură lăsaţi să intre în casă. Cînd Jan coborî scara, îi văzu cum dispar în camera din faţă, unde tatăl lui trona în cel mai somptuos veston de postav din cîte avea. Erau membri ai breslei, Jan ştia asta foarte bine. Dădu tîrcoale uşii, care rămăsese crăpată şi îl auzi pe taică-său cum le spune bun-venit ; îi auzi cum ciocnesc paharele cu vin şi cum stau de vorbă plini de voioşie. Va să zică, un bărbat ca ei avea să ajungă şi el într-o bună zi : un bărbat serios, cu pene şi manta, şi care la rîndul lui avea să muncească şi să aibă griji. Gîndul acesta pusese stăpînire pe el, cînd deodată uşa se deschise şi taică-său îl chemă, apoi îl duse în cameră, cu o mînă pe umerii lui plăpînzi. Plin de mîndrie, îl arătă siniorilor străini, care stăteau tolăniţi în fotolii, cu pălăriile aruncate lîngă ei şi cu mănuşile peste pălării, cu veşmintele împodobite cu ceaprazuri de argint, cu noduri pe cataramele ghetelor şi cu panglici la pantaloni. Jan se simţi stingherit, căci musafirii îl priviră ca nişte inspectori de alimente din piaţă cînd controlează carnea şi nu făcură altceva decît să dea din cap aprobator, cu ochii îndreptaţi spre Havick Steen, fără să spună nimic. Jan roşi.

— Ăsta e, — zise taică-său. — Ăsta e Jan al meu. Ştie să citească şi să scrie ca un învăţat. La ce să mai aştept ?

— Meştere Steen, ai dreptate. Niciodată nu e prea devreme ca să-l deprinzi cu munca. Ai să-l înveţi meseria.

Taică-său îi dădu şi lui o cană cu vin, pe care Jan avu voie s-o bea toată, şi apoi fu nevoit să plece. Jan găsi că era o purtare demnă şi bărbătească să stea acolo, pe marginea scaunului, dar făcu ce făcu şi o şterse la primul semn. „Mîine sînt ucenic berar", îşi zise el în timp ce le dădea celorlalţi bună seara.

Primele zile pe care le petrecu Jan Steen ca ucenic în fabrica de bere i se părură mai mult vis decît realitate. Taică-său îl lăsase să vadă totul : beciurile, magazia de malț, fabrica propriu-zisă, depozitul de drojdie și în sfîrșit pivnițele cu berea gata, unde butoaiele, după ce se umpleau, erau așezate în șiruri. Îi vorbise și de o „taină", pe care avea s-o afle Jan mai tîrziu, cînd avea să fie înaintat de la gradul de ucenic la cel de calfă, și de o „taină" și mai mare, pe care avea s-o afle abia cînd avea să ajungă el însuși meșter. Totul îi păru foarte misterios, așa încît, după ce dădu o raită cu toată atenția prin întreaga întreprindere, începu să facă ceea ce i se spunea că are de făcut. Cu toate că era feciorașul meșterului, i se dădu și lui un șorț, la fel cu cele purtate de ceilalți băieți și bărbați care lucrau acolo ; singurul lucru care îl deosebea de ei era că nu purta beretă în timpul lucrului. Ceruse beretă, dar taică-său hotărîse că întrucît pe stradă Jan poartă pălărie, la fabrică trebuie să umble în capul gol.

Contramaistrului îi plăcea să-l vadă cum robotește. Jan căra saci pe care abia îi putea ridica de jos, îi tîra pe pardoseală și deseori cădea grămadă lîngă ei. Ceilalți salahori veneau atunci să-l vadă cum muncește.

— Ce mai patron are să ajungă ăsta... ! — spuneau ei.

Şi dacă se mai împleticea din cînd în cînd în propriile-i picioare, ce-i păsa ? Cînta împreună cu ceilalţi, plin de voioşie, cîntecele obişnuite ale berarilor. Uneori se amuza lăsînd să-i cadă sacii cu orz pe picioarele celor mai vîrstnici decît el. Iar cînd căra găleţile cu apă era atît de distrat, încît le ducea la destinaţie pe jumătate goale. Îndeplinea orice sarcină plin de vioiciune, dar după ce făcea o treabă un ceas, se plictisea şi o ştergea în altă parte, lua lucrul din mîinile unui muncitor tînăr, lucra cît lucra după pofta inimii şi iar lăsa totul baltă.

Contramaistrul căuta să-i uşureze munca. Principalul era ca băiatul să înveţe bine meseria. Nu prea avea răbdare, dar un viitor patron trebuie să cunoască toate chichiţele. De cîte ori taica Havick venea să-l vadă la lucru, îl găsea pe Jan muncind cu sîrg. Mai mult ce putea face ? Uneori, cînd îl vedea că a obosit, îl lua cu el în birou, unde îl punea să scotocească temeinic prin registre şi hîrţoage. Pentru că şi acolo trebuia să se pună cît mai curînd la curent. Totul era nou pentru Jan, totul îi părea atrăgător. Dar în birou nu zăbovea mult şi i se făcea somn, un somn pe care încerca să-l învingă desenînd, cu o pană de gîscă minunat ascuţită, schiţele chipurilor din jurul lui, feţele bărbaţilor din fabrica de bere, mutra costelivă a contabilului, care stătea pe taburetul lui ca un călăreţ pe cal, şi obrazul rotofei al contramaistrului, cu cotleţii lui pe jumătate încărunţiţi. Dar de cîte ori făcea asemenea schiţe, taică-său îl gonea, rîzînd, înapoi în fabrică, unde, de cum intra, trebuia să se bălăcească din nou printre butoaie sau să spele ciururile.

Ce-i trecea prin cap în timp ce lucra ? I se năzăreau tot felul de imagini. Şi, curînd, începu să regrete libertatea de altădată, cînd se juca în voie cu colegii, cînd învăţa la şcoală

în clasa aceea igrasioasă şi îl necăjeau pe învăţător şi zgîriau pe tăbliţă sau scriau pe pergament. Uneori aceste imagini deveneau prea stăruitoare şi atunci Jan lua din foc un ciob de cărbune şi schiţa pe pereţii golaşi şi spoiţi ai fabricii tot ceea ce acum era pierdut pentru el. Desena scene de la şcoală : pe el însuşi printre băieţii zburdalnici, muşcînd din merele pe care le aveau oricînd în buzunare, sau printre fetele care stăteau liniştite în băncile scunde, cu obrăjorii lor drăgălaşi, cu părul pieptănat frumuşel cu cărare, cu cozile împletite lăsate pe spate. Iar pe învăţător îl desenă acum în toată măreţia lui : înconjurat de nuiele şi tăbliţe, tronînd la catedra înaltă ca un turn, cu ochelarii lui mari căzuţi pe vîrful nasului solzos, cu ochii mici pe jumătate închişi şi duşi înspre sprîncenele stufoase şi cu tichia lăsată maliţios pe ceafă. Apoi, peste acestea, se suprapuseră noile impresii : taica Havick, în mărime naturală, cu trăsăturile lui severe, dar cu buza un pic răsucită în sus, ca atunci cînd se uita la Jan cum lucrează, plin pe haine cu făină de orz şi tărîţe ; în depărtare, casa de la Podul-Lung, împodobită cu un arc de triumf, ca şi cum ar fi avut loc acolo o serbare. O schiţă şi pe maică-sa, cu un copilaş alături, şi pe surori, pe Lijs, pisica, o mătuşă şi bunicul, un ţăran, un coleg de şcoală mort, păsărica din colivia atîrnată în camera de zi, o moară, o corabie şi o biserică. Dar ce nu schiţa ? I se părea minunat că pereţii erau atît de albi şi atît de nesfîrşit de mari şi că în foc găsea oricîţi cărbuni poftea. Dar treaba trebuia făcută, la asta nu încăpea tocmeală. Aşa încît, după un îndemn al tatălui său, Jan se punea iar pe muncă şi nici un băiat din fabrica de bere nu era mai înfocat şi mai zelos decît el la cărat şi la ridicat. Cu mînecile suflecate, cu picioarele încordate, stătea aplecat deasupra cazanului cu drojdie, şi scotea lichid şi dădea la ciur, cu sprîncenele încreţite, iar
37 contramaistrul rîdea în hohote de sîrguinţa mi-

cului Jan ; dar sîrguința ținea... pînă cînd dorința de destindere punea din nou stăpînire pe el.

Imagini noi îi mijiră în minte. Doar n-avea să rămînă o veșnicie în fabrica de bere a tatălui său, oricît de veselă ar fi fost viața acolo ; și oricît de bine s-ar fi simțit cu ucenicii și cu calfele, din care nici unul nu era morocănos ; și oricît de mult i-ar fi plăcut gustările cu carne, pe care acest lup nesătul ce era le înfuleca în pauza de masă ! Ei, nu, trebuia neapărat să-și ia zborul de-acolo cînd avea să crească mare. Să străbată țara călare, acesta era visul care îi revenea mereu. Să vadă totul, să știe totul, să fie de față la toate, să ia parte la toate. Nu știa încă nici ce, nici cum. Nu-și dădea seama încotro îl trăgea inima, dar îl trăgea undeva, departe. Și zi de zi devenea tot mai nerăbdător, zi de zi îi venea tot mai greu să stea locului, lîngă hîrdău și putină, lîngă căldări și butoaie. Și totuși, taica Havick îi dădea sarcini tot mai grele, îi așeza pe umeri răspunderi tot mai mari, îi punea mereu în subordine alți ucenici, tineri, îl lua mai des cu el la birou, purtîndu-l nerăbdător prin toată fabrica de bere. Căuta cu tot dinadinsul ca breasla să-l înainteze calfă încă înainte de împlinirea vîrstei prescrise. Părea că nu-i bagă în seamă greșelile și se crampona de clipele cînd avea flăcăul chef de lucru, ca și de deșteptăciunea lui și de vioiciunea minții lui. Față de străini îl lăuda, dar în intimitate îl mustruluia destul de des. Ca viitor meșter, trebuia să-i întrecă pe toți și să caute să le fie model de precizie și de ordine. Pe Jan îl treceau ades toate nădușelile cînd se gîndea la șirul lung de ani pe care avea să-i petreacă aici din zori pînă noaptea tîrziu, poruncind, organizînd, domnind peste mulți. Facturile de cereale, care i se dădeau la verificat, începură să-l urmărească în somn, să-l obsedeze, să-l chinuie, să-l îmbolnăvească. Se scula uneori dimineața, amărît, nedormit ; îi era silă de sarcina lui zilnică, pe care acum avea tot mai

puţin posibilitatea, zi de zi tot mai puţin, s-o întrerupă prin vesele mîzgăleli pe pereţi.

Taica Havick începu să-şi facă reproşuri : că fusese prea delăsător, că-l lăsase prea liber pe băiat la şcoală şi la lucru, că nu-l urmărise îndeaproape, aşa cum ar fi trebuit. Socotise că severitatea şi constrîngerea sînt de prisos. Ce naiba, era meşter berar şi fabrica lui de bere era un giuvaer. Şi avea un fecior cu trupul şi cu mădularele zdravene şi foc de deştept. Păi ce poate să-şi dorească un astfel de băiat, decît să ajungă cît mai repede cu putinţă patron, să conducă şi el într-o zi o mică fabrică de bere, pe care i-o va cumpăra el, taică-său, şi după un an sau doi, să-şi ia şi o nevestică... Şi ce poate să-şi dorească un tată mai mult decît atîta ? „Păi da, chiar aşa au să se şi petreacă lucrurile !“ hotărî Havick, cu toate că se întreba dacă Jan nu e totuşi prea neastîmpărat ca să-i preia meseria. „Fără mofturi ! Cap pentru învăţătură, oricum, nu are. Adică, ... dacă totuşi...“ Havick şovăi, neştiind încă ce trebuie să facă. Căci Jan se pricepea să citească şi să scrie şi să se uite pe un glob pămîntesc şi ştia să socotească dacă nu era vorba de mai mult de trei cifre... şi gata. Desigur, trebuia să fie un pic mai aspru! Asta era. Uneori, ce-i drept, uita să-l mai îndemne, cînd băiatul îl privea cu ochii aceia ai lui plini de-ndrăzneală, atît de amuzanţi că de-abia te puteai ţine să nu pufneşti în rîs ! Dar odată tot trebuie să se termine cu petrecerile şi cu plăcerile ! Pentru asta trebuie să intervină el, ca tată, altminteri Jan ajunge un neisprăvit, un pierde-vară, ca băieţii lui Mathijszoon. De asta se temea Havick cel mai mult. Deşi cîştiga binişor, deşi galbenii rotunzi îi intrau în pungă fără încetare, băiatul să nu-şi închipuie că e fecior de bani gata. „Nu sîntem decît fabricanţi de bere, care trebuie să muncească din greu ca să nu se ducă la fund“, îi spunea întruna. „Şi fără trăznăi !“

Hotărî să nu-l mai lase la tir, sîmbăta după-amiază, cu domnişorii aceia fără minte, care învaţă la Academie [1]. „Aceia nu-s de Jan ; nu fac altceva decît să-i împuie capul cu prostii".

„ Şi bine-ar fi să se mai şi spovedească din cînd în cînd. Să nu-şi bage în cap cine ştie ce fumuri, pentru că ştie el, Havick, ce înseamnă asta, văzuse destule exemple. În vremea noastră, burghezul aşezat propăşeşte, nu glumă, cu negoţul de articole de băcănie şi cu tot ce ţine de această branşă ; foarte bine, dar ducînd o viaţă cumpătată, altminteri se adevereşte zicala despre bani : uşor agonisiţi, repede irosiţi. Vezi adesea cîte un fecioraş de negustor care face pe nobilul şi trăieşte pe picior mare, din care pricină bietul lui părinte ajunge călăreţ pedestru. Foarte mulţumesc ! Muncă ! Muncă ! Fără vorbe goale. Fără tînguieli muiereşti. Şi fără tocmeală ! E limpede : nu trebuie să mai închidă ochii. Băiatul duce o viaţă de prinţ, pînă la treisprezece ani n-a făcut nimic altceva decît să dea un pic pe la şcoală şi să se joace şi să hoinărească pe străzi. Iar acum, la fabrica de bere, nu pare să-l tragă aţa la treabă". Taica Havick îşi spuse, înciudat : „Îmi lasă frumuşel căldarea cea mai mare să dea în foc, încît să se scurgă toată spuma şi să se stingă focul de dedesubt, şi domnişorului nici că-i pasă : stă cocoţat pe o scară şi desenează omuleţi pe perete, în timp ce jos nu se mai vede nimic, iar fumul şi aburii năvălesc în sala cuptorului şi ajung pînă în birou ! Asta nu mi s-a mai întîmplat niciodată, nici cînd eram calfă, iar de cînd sînt meşter, nici atît. Să-mi fie mie ruşine de propria mea odraslă în faţa muncitorilor, care ştiu foarte bine ce sever poate fi meşterul lor cînd e în joc faimoasa sa bere ! Ar trebui să-l silesc pe băiat să bea el însuşi porcăria care iese astfel din cazanele fabricii !"

---

[1] Universitatea din Leida se numea Academie.

— Nu, mamă, îi zise el, apoi, soției care încercă să liniștească lucrurile, cum fac toate mamele. Nu, pe tot ce avem mai scump, trebuie să ne purtăm cu asprime față de băiat și să-l ținem din scurt. De acum înainte s-a isprăvit cu mîzgălelile alea de pe pereți ; nu vreau să mai văd nici măcar o liniuță ! Mai întîi să învețe ce e de datoria lui să știe, și abia pe urmă vine joaca. Vrei să-ți vezi copilul că se deprinde la rele și ajunge cine știe ce derbedeu ?

Într-adevăr, Jan o făcuse boacănă. Cu rușine, și nu puțină, fusese nevoit să admită că din vina sa se stricaseră o mie de litri de bere de prima calitate, care acum nu mai era bună nici pentru porci. Dar ce ispititori fuseseră pereții aceia ai fabricii ! Măcar de-ar fi fost negri ! Ia stai : dacă ar fi negri, le-ar sta bine niscai desene cu cretă roșie. Are să-l roage pe taica Havick să dea pe ei cu catran. Cine știe ce are să mai înfiripe el atunci pe ei ! Și apoi, meritase osteneala să vezi mutra contramaistrului : fața lui ca o lună plină, încremenită de uimire, așa vînătă cum era și cu pete ca cele de ulei din apa canalului, cu ochii holbați, cu gura deschisă și țuguiată ca prinsă într-un inel, cu obrajii buhăiți. Și pe urmă, unul după altul, ceilalți, încovoiați de-atîta înțepenire, rămași așa de pe urma poziției de lucru la hîrdaie, cu mîinile pe genunchi și cu fețele posace și pline de riduri. Taica Havick încremenise în atitudinea unui amiral învins, care își predă spada, cu capul un pic lăsat în jos, dar cu o expresie aspră și fermă pe față, încrețindu-și mînios pielea din colțurile ochilor. Impresionat de mustrările tatălui său, Jan rămăsese tăcut, pînă ce-i zărise pe ceilalți membri ai familiei, care stăteau plouați, ca o haită de cîini bătuți. I se păruse groaznic faptul că taică-său nici acasă nu putuse să treacă sub tăcere întîmplarea și că maică-sa plînsese. Ce faptă rea săvîrșise ? Trebuia oare să-i fie gîndul veșnic numai la bere,
 să se prefacă el însuși în bere ? Trebuia oare

de-acum încolo să lase toate să-i treacă prin faţă : şi vremea frumoasă, fără să se bucure de ea, şi însufleţirea de pe stradă, fără să ia şi el parte, şi în timp ce el îşi vedea de „meseria cinstită", cum obişnuia taică-său s-o numească, siniorii să treacă frumuşel pe afară, la soare, cu frumoasele lor pene la pălărie, şi cu mutrele lor grăsune şi vesele întinse cît mai sus, ca să le poată vedea toţi ?

Şi pe cînd băieţii ieşeau de la şcoală zburdînd şi alergau pe splai şi ciocăneau la uşi şi se zbenguiau în vestibuluri şi se îmbrînceau unul pe altul în butoaiele cu apă de ploaie puse sub streşini, el trebuia să stea veşnic în aburul din fabrica de bere. Şi dacă dădea şi el odată o raită pe afară, încasa cîteva scatoalce. Prin pieţe nu se mai ducea niciodată, nu mai avea timp pentru asta. Duminica avea voie să facă orice poftea — chipurile —. Dar şi atunci : trebuia să se îmbrace „curăţel" şi să se ducă la biserică, unde slujba ţinea de nu se mai sfîrşea. Să zburde n-avea voie. Ce-i drept, mai aveau cîte-odată musafiri la cină, şi atunci bea şi el cu ceilalţi cîte un păhărel de vin de Rin, dar asta era toată petrecerea lui.

Măcar de l-ar fi trimis mai des cu comisioane ; asta-i plăcea. Mai intra şi el atunci prin alte case şi mai vedea alte mutre. Lui Havick i se părea nerentabil ca fiul lui să lipsească prea des, dar Jan era de altă părere. Prin cîrciumi găsea fel de fel de indivizi, pe care altminteri n-avea cum să-i vadă ; bătrînei cu nasul roşu şi cu pipe pe care le morfoleau în gură sau pe care le ţineau înfipte în panglica pălăriei, stăteau prietenoşi în jurul unei mese, pe un butoi sau pe o bancă, şi jucau table sau cărţi. Intra şi în casele unor domni simandicoşi, cu tapiserii grele atîrnate pe pereţi, înfăţişînd scene mitologice sau episoade din Biblie. Erau atîrnate acolo şi picturi, în rame negre grele, cu corăbii şi cu mări şi cu naturi moarte, atît de superbe, încît ţi se făcea foame şi sete văzîndu-le. Erau acolo uneori dulapuri

mari cu cărți și cu planșe, cu care nu te puteai plictisi o viață întreagă. Ajunse odată și la un domn care avea un atelier mare de pictură. Domnul acela lucra, împreună cu ucenicii lui, tablouri splendide. Asta chiar că era meserie! Jan Steen trebuia să-i predea o scrisoare a tatălui său; așa ajunse în acel atelier. Acolo nu erau căldări pe foc, ci șevalete cu pînze, care miroseau plăcut a vopsele. Și mai erau acolo și niște ferestre mari, prin care lumina intra din belșug. Ce minunate și decorative îi părură toate acestea în comparație cu hardughia fabricii de bere, plină de zgomot și de mișcare, unde din cînd în cînd ți se muiau picioarele din pricina mirosului de bere! Cînd meșterul băgă de seamă că lui Jan îi place atelierul, îi spuse că poate să revină dacă vrea, cînd va fi gata tabloul cel mare pe care acum îl vede început. Jan, lîngă hîrdăul de la fabrică, se întrebă săptămîni de zile în șir dacă nu cumva e gata tabloul acela, căci nu îndrăznea să se ducă acolo... Ce-ar spune meșterul acela dacă l-ar vedea că vine așa, fără nici o treabă?

Lui Jan îi pieri somnul din pricina tabloului. Înfățișa o femeie tînără care stă pe scaun la fereastră și scrie, iar un domn bătrîn și grav stă în picioare în spatele ei; așa fusese schița. Iar acum cum o fi arătînd?

În sfîrşit, Jan Steen îşi văzu visul cu ochii ! Taică-său îl trimise cu o scrisoare, după ce, mai întîi, îi puse în vedere să nu lipsească mult. Cu scrisoarea în mînă, Jan pătrunse în lăcaşul sacrosanct. Din fericire, pictorul, care era bine dispus, nu-şi uitase făgăduiala, şi îl duse pe băiat numaidecît în faţa tabloului terminat. Jan privi cu ochi scînteietori tabloul, dar nu spuse nimic. Nu scoase o vorbă nici măcar cînd meşterul îl întrebă dacă îi place. Era prea adîncit în contemplare. Tot chipul îi era încordat.

Atunci domnul Dou veni binişor lîngă el şi începu să-i vorbească şi-l puse şi pe el să povestească fel de fel de lucruri. Jan se linişti şi prinse curaj şi-i spuse că ar ţine mult să înveţe meşteşugul pensulei, şi că mîzgălise şi el cîte ceva cu cărbune şi condei pe pereţi şi pe uşi, ba chiar şi pe foi volante pe care le mai păstrase. Iar cînd meşterul îi ceru să-i arate şi lui mîzgălelile, Jan roşi ca un rac şi le scoase de sub haină. Pictorul le privi îndelung, le întoarse şi le suci, mormăind ceva de neînţeles la fiecare nou desen pe care mîna tremurîndă a lui Jan îl scotea la iveală. Apoi, în culmea încordării, privi ochii scăpărători ai tînărului.

— Bine, zise pictorul deodată, după o lungă tăcere. Poţi să vii la mine ca să înveţi meseria.

— Eu ? bîigui Jan. Păi eu sînt fabricant de bere.

— Tatăl tău e fabricant de bere, vrei să spui. Iar tu poţi foarte bine să te faci pictor. Nu, tinere ?

— Eu ? ! de-abia mai reuşi să rostească Jan, uluit.

Pălise ; îi tremurau picioarele. Ce are să se întîmple acum ? Va să zică n-o să se mai facă fabricant de bere ? N-o să mai tînjească o viaţă întreagă după lumina soarelui şi după spaţiu, într-o fabrică de bere plină de aburi ? Să fie oare cu putinţă ? Nu, nu e cu putinţă ! I se făcu frică.

— Nu, nu, exclamă el. Nu se poate, nu mă lasă tata.

— Nu vrei ? întrebă pictorul, mirat.

Dacă vrea ? Jan nici nu înţelese prea bine întrebarea. Dacă vrea ? Nu-şi dăduse niciodată seama ce vrea şi ce nu vrea. Toate hotărîrile le luase întotdeauna taică-său. Voinţa sa stătea după uşă, aşa i se spusese mereu.

— Va să zică nu vrei, îl auzi pe pictor mormăind. Nu-mi vine să cred. De ce oare să nu vrei ?

Dar asta era chiar prea de tot !

— Ba vreau, strigă dintr-o dată Jan, cu patimă. Vreau mult de tot ! Zău că vreau !

Pictorul zîmbi, mai întîi un pic, apoi mai mult, apoi începu să rîdă şi să se ţină de burtă de rîs.

— O-ho ! Ha-ha-ha ! Aşa stau lucrurile ? Va să zică vrei, dar nu îndrăzneşti să-i spui lui taică-tău ?

Jan dădu doar din cap că aşa e. Pe faţa înfricoşată îi revenise totuşi culoarea. Dădu din cap, încolo şi înapoi, plin de convingere. Cum să nu vrea ? Dar trebuia să plece ; altminteri ce-avea să spună tata, ce-avea să spună mama ?

Pictorul îl puse să stea jos, pe un scaun lat, şi începură să chibzuiască amîndoi, ca doi camarazi, cum să ia cu asalt puternica fortă-
45 reaţă. Îl puse pe Jan să-i povestească despre

casă şi despre munca lui, despre frăţiorul şi surioarele lui, despre mîzgălelile lui de pe pereţi, despre bucuria pe care o simţea cînd vedea mutrele din jur. Peste puţin se simţeau ca doi prieteni vechi şi îşi legănau capul, amuzaţi, în faţa ferestrei largi şi înalte a atelierului : confraţi legaţi de o afecţiune reciprocă. Timpul trecea, ceasurile se scurgeau şi Jan uită cu totul de fabrica de bere.

— Am să mă duc să vorbesc cu taică-tău, zise pictorul.

Jan se simţi alt om, de parcă taică-său îi şi acordase învoirea de a se face pictor. Îşi dădu seama că se petrecuse ceva cu totul deosebit, ceva important pentru viaţa lui întreagă. Îşi veni în fire cu greu. Se sculă în sfîrşit în picioare şi-i mulţumi fierbinte pictorului. Apoi porni spre casă. Dar cînd se pomeni pe caldarîm, îi pieri tot curajul. Chiar dacă se ducea domnul Dou la taică-său şi încerca să-l convingă, numai cu atîta procesul încă nu era cîştigat. Mai întîi, Jan îşi avea locul lui la fabrica de bere, unde taică-său se bizuia pe el. Nu se putea lipsi de el, aşa, cu una, cu două. Şi apoi, care avea să fie de fapt viitorul lui ? Ucenic pictor ? Taica Havick n-avea să îngăduie niciodată una ca asta.

Ce curios i se păru cînd se văzu din nou acasă !... Parcă totul era schimbat. Familia se aşezase la masă. Taică-său privi cu o pereche de ochi mari cum se strecoară încurcat pe uşă, iar maică-sa dădu tristă din capul acoperit cu bonetă. Abia acum îşi dădu Jan seama că nu se întorsese la lucru şi că făcuse iar o boroboaţă. Taică-său îl luă la întrebări, iar el îi dădu răspunsuri în doi peri. Ce aveau toţi cu el ? Ceva cu totul deosebit se întîmplase totuşi... Nu arăta oare totul schimbat ? Mai putea acum Jan să se poarte ca şi cum totul ar fi fost ca în ajun ? Îi venea grozav de greu să-şi închipuie că ceilalţi nu ştiau încă nimic, că marea luptă ca să scape din situaţia veche

de-abia urma să înceapă. Asta era casa lor, asta era camera lor de zi, masa mare şi grea sub care îşi vîrau toţi picioarele şi sub care se jucase cînd fusese mic. Aici stăteau tatăl şi mama lui şi vorbeau despre datorii şi despre sîrguinţă şi despre dragostea de meserie, aici stăteau copiii mai tineri ca el, cu gurile căscate şi cu ochii întrebători. Dar Jan era în mijlocul lor ca un străin, ca un om care începuse să facă parte din altă lume, o lume de vopsele şi culori, de lumină şi aer, de libertate şi mişcare : lumea nouă, al cărei nume nu fusese încă rostit. I se strînse inima : cum ar putea ei să consimtă vreodată ca el să nu mai fie unul de-ai lor, un berar printre berari, un muncitor printre muncitori, ci să devină un vagabond, un pictor, un om care umblă brambura în mijlocul naturii ? Ar fi oare cu putinţă una ca asta ? Poate oare un tînăr să-şi părăsească meseria părintească ? Să lase baltă ceea ce a început odată şi să pornească pe alt drum ? Nici lui însuşi nu-i prea venea să creadă, aşa încît luă parte în mod maşinal la rugăciune, mîncă şi bău, primi farfuriile ce i se întindeau şi le dădu înapoi ca prin vis.

După cină, taica Havick se aşează comod în fotoliu, să mai discute încă o dată pe larg întreaga problemă. Va să zică, Jan fusese la meşterul Dou, dar ce făcuse acolo ? Nu avusese altceva de făcut decît să-i predea o scrisoare ; ăsta nu era un motiv să zăbovească atîta. La ce bun ? Sau poate că hoinărise pe stradă, sau se dusese la vreo popicărie, sau intrase într-o cîrciumă ? Era vreo fetişcană la mijloc ? Începuse Jan să umble după fuste ? Sau ce se întîmplase ? Dacă aşa stăteau lucrurile, îi va rupe picioarele. Ca astăzi, Jan n-o mai scrîntise în ultima vreme. Voia oare să-şi bage părinţii în mormînt ? Aşa înţelegea el să dea exemplu frăţiorului şi surioarelor lui ?

Jan se posomorî. Cîtă tevatură pentru nimic! Era prea de tot. Tocmai voia să se scoale în picioare şi să dea un răspuns obraznic, cînd

îi trecu prin minte deodată că în felul acesta îşi înrăutăţeşte situaţia. Aşa încît se stăpîni, cu faţa roşie ca focul. Din fericire, taică-său nu aştepta nici explicaţii, nici obiecţii. Simţea numai o nepotolită nevoie să-şi verse focul în discursuri lungi, el, care altminteri nu prea era vorbăreţ. Dar de data asta Jan întrecuse măsura ! Clipă de clipă, mînia lui sporea : îl şi vedea pe Jan hoinărind pe străzi ca un pierdevară, îl vedea cerşetor, sau chiar hoţ de buzunare, prins şi adus în faţa şoltuzului. Nici el însuşi nu fusese crescut în vată, cînd fusese copil. Aşa că nici pe ai lui n-avea să-i crească în vată. Cu un băiat nu trebuie să te porţi cu mănuşi de mătase. Dacă derbedeul n-ar fi avut cincisprezece ani şi n-ar fi crescut atît de lung, i-ar fi dat jos pantalonii şi i-ar fi tras cîteva la fund.

Rugăciunea de mulţumire produse oarecare calm, încît Jan găsi că ar face bine să lase să se mai potolească furtuna, şi se duse să se plimbe niţeluş în spatele casei. Abia acum îşi dădu seama cum stau lucrurile ; trebuia să lupte cu taică-său : berar sau pictor. Viaţa lui depindea de asta. Cînd se gîndi că s-ar putea să piardă această luptă, şi că atunci ar fi urmat să se întoarcă definitiv la fabrica de bere, să reînceapă viaţa plicticoasă de fiecare zi, de care sperase să scape, şi să nu mai aibă nici o perspectivă de a trăi splendida viaţă nouă care i se oferise, îşi dădu seama pe deplin cît de mult o ura pe cea veche. Din nou acelaşi lucru, zi de zi, veşnic. Nu-şi putea închipui cum poate un om s-o îndure. Şi totuşi putea fi îndurată : tatăl lui şi bunicul lui putuseră. El însă... el nu putea : lucrul acesta îi devenise limpede. De aceea trebuia neapărat să învingă.

Cuprins de o încordare din ce în ce mai mare, începu să se plimbe încolo şi încoace ; inima porni să-i bată tot mai tare. Ce mai era şi asta ? Ce-l răscolea aşa ? Era ceva din el

sau din afara lui ? Cîştigase totul sau pierduse totul ?

Auzi un scîrţîit şi văzu prin frunziş un licăr de lumină dinspre casă.

— Jan ? întrebă o voce.

Era maică-sa. Plîngea înfundat. Jan se duse la ea, îi cuprinse umerii şi o sărută cu foc şi cu patimă, încă o dată şi încă o dată. Ea nu spuse nimic, dar ochii îi rămaseră umezi. Nu rosti nici un cuvînt, şi îl dezmierdă pe păr.

— Nu vreau să fac nimica rău, mamă, zise băiatul. Nu mai plînge.

Ea nu putu să-i răspundă. Nu ştia nimic, dar înţelesese totul. Şi ce să spună ? Dacă băiatul nu vrea să facă nimic rău, slavă Domnului ! atunci totul e în regulă.

— Vrei un măr, băiatule ? îl întrebă.

— Bucuros, mamă, rîse Jan, şi luă mărul şi muşcă din el, şi rîse din nou şi maică-sa zîmbi şi ea.

Şi cît de plăcut era acolo, afară, cum stăteau şi se uitau la copaci, în lumina lunii. Intrară împreună în casă şi se opriră lîngă bucătărie. Căci răsuna o voce străină, pe lîngă cea a lui Havick.

— Ascultă ! îi zise Jan. Ăsta e meşterul Dou ! Ascultă !

Nu mai era nevoie să-i spună, pentru că cei doi bărbaţi vorbeau destul de tare. Vocea lui Havick răsuna puternică, supărată şi ameninţătoare, cu toate că nu i se puteau desluşi cuvintele. Cealaltă voce părea că pledează, era plină de convingere : blajină, dar stăruitoare. Apoi se auzi o uşă izbită şi se făcu linişte. Jan se desprinse de maică-sa şi se duse în capul scării ; prin fereastra în ghilotină se uită în camera din faţă şi văzu acolo nişte gesturi mute. Taica Havick stătea în picioare în spatele mesei verzi, răsucindu-şi mustăţile, cu burta în afară. Ochii i se rostogoleau ameninţător în orbite, era roşu la faţă, părea umflat de mînie şi parcă tuna. În partea opusă a mesei, în plină lumină a candelabrului, stătea, mic de tot,

pictorul, cu mantaua aruncată elegant într-o parte şi cu mîna dreaptă scoasă din mănuşă. Pălăria cu pene roşii îi atîrna pe spătarul scaunului din faţa lui. Gura, hotărîtă, şi-o ţinea închisă. Îşi lăsase capul un pic într-o parte, ca şi cum ar fi tras cu urechea la cuvinte venite de aiurea. La un moment dat, Dou îşi înălţă brusc capul, iar ochii i se măriră şi i se umplură de văpăi. Cu toate că buzele i se mişcau, nu se auzea ce spune. Ambele braţe îi ieşiră cu o zmucitură energică de sub manta, iar mîinile, una fără mănuşă, cealaltă încă înmănuşată, gesticulară atît de neaşteptat, atît de violent şi de ferm, încît celălalt îşi pierdu echilibrul, gura i se închise deodată, braţele îi căzură de-a lungul trupului, îşi supse burta şi-şi lăsă capul puţintel în jos. În sfîrşit, gazda făcu un gest vag şi se aşezară amîndoi la masă. Totul părea că merge bine.

Dar, deodată, taica Havick se sculă din nou în picioare şi cu o lovitură, pe care Jan o auzi în vibraţia geamului, pumnul greu îi căzu pe masă. Vocea lui ajunse pînă la Jan, violentă, ameninţătoare şi răguşită :

— Nu !

Cuvîntul acesta îl deslusi Jan. Atunci cel scund — mai zvelt, mai tînăr — se sculă în picioare şi-şi sprijini pledoaria prin ciocănituri uşoare pe aceeaşi masă. Vocea îi era înăbuşită de pereţi, dar producea totuşi un murmur neîntrerupt. Vorbi îndelung, convingător şi fără şovăiri. Încetul cu încetul, statura greoaie din faţa lui se moleşi din nou, faţa i se destinse, ochii i se calmară, gesturile îi deveniră mai puţin violente. Luă loc din nou pe scaun, deşi capul i se mai clătina a refuz. Dar pe chip îi apăruse o expresie visătoare. Celălalt, pictorul, păru că desenează ceva ; mîna dreaptă i se misca grozav de repede în sus şi în jos, trasa linii, le încercuia, părea că încadrează ceva. Şi încă o dată izbucni furtuna şi iar se ridicară una împotriva alteia două voci, una îndărătnică şi încrezută, cealaltă sla-

bă şi rugătoare, aproape mîngîietoare. Dar aceasta fu ultima. Vocea aspră scăzu, cea blajină stărui, deveni mai insinuantă, o acoperi pe cealaltă şi o ucise. Acum apăru alt tablou : doi bărbaţi stăteau liniştiţi împreună şi făceau planuri mari, iar un băiat înăltuţ stătea mai sus, la o fereastră în ghilotină, şi se uita prin ea în jos, în timp ce inima îi zvîcnea uşor.

Acest joc mut nu fu niciodată comentat ; dealtfel, nimeni nu întrebă nimic. Trecu o zi-două, şi apoi taica Havick zise deodată, după masă :

— Păi... m-am gîndit şi am chibzuit, şi dacă ţii morţiş... Să nădăjduim că n-o să-ţi pară rău niciodată ! Dar să ştii de la mine, Jan : dacă nu dovedeşti că meriţi, s-a isprăvit. M-am sfătuit cu domnul Van Goyen şi acum aştept o scrisoare din Utrecht. Dacă meşterul acela are să vrea să te ia ucenic, n-ai să ai încotro, va trebui să încerci. Şi acum să nu-mi mai vorbeşti despre asta.

Jan rămase uluit. Ce avea să se întîmple ? Lucrurile ieşiseră cu totul altfel decît îşi închipuise el : voia să lucreze la meşterul din Leida, peste zi să stea la atelier, iar seara să vină acasă. Dar cum să plece la Utrecht, unde nu cunoştea pe nimeni, unde nu avea nici un prieten ? Şi la care meşter ? Taică-său însă nu mai vru să vorbească despre asta şi Jan nu îndrăzni nici măcar să-i mulţumească.

Munca la fabrică şi-o îndeplinea acum cu zelul febril al unui om gata de plecare şi care mai vrea să termine repede o treabă. Întrucît ştia că nu mai avea mult de stat acolo, pentru prima dată în viaţă găsi răbdare şi tragere de inimă pentru munca sa. Dar fu smuls de acolo brusc, fu nevoit să-şi ia la iuţeală rămas-bun de la mamă, frate, surori, de la toţi cei din jurul lui, alergă o zi întreagă ca năuc, vărsă multe lacrimi, şi într-o dimineaţă însorită porni cu taică-său, pe apă, spre depărtatul Utrecht.

Pe drum căscă ochii mari şi dădu uitării
51 toată suferinţa pricinuită de ceea ce lăsase în

urmă. Privi cum se schimba încet-încet peisajul : multe sate, multe turle — parcă ar fi fost un vis. Obosi de atîta privit şi aţipi pe bocceaua cu rufe, în timp ce taică-său, liniştit, veghea. Se trezi, dar în cabină adormi din nou, şi se chinui aşa, mereu, fără încetare, pînă ce se trezi dis-de-dimineaţă şi zări pe punte un drum drept, cu copaci impunători, bine îngrijit şi maiestuos ca un bulevard dintr-un oraş. Şi apărură tot mai multe case, şi splaiuri late, şi clădiri drepte şi înalte : era Utrecht. Trecură o ecluză şi intrară pe un canal lîngă o piaţă şi se opriră acolo şi coborîră pe chei, şi aşa, obosiţi şi ameţiţi cum erau, căutară şi întrebară şi plecară, mulţumiţi că scăpaseră din vasul acela greoi şi plin de aburi şi că se aflau pe uscat. După cîteva ocoluri obositoare, ajunseră la o casă mare de pe un splai şi cînd ciocăniră la uşă, le deschise o cucoană distinsă, gătită cu o bonetă înaltă de dantelă. Îi privi de sus, sfredelindu-i cu ochii, şi după o îndelungă gîndire, îi lăsă să intre într-o cameră îngustă, ai cărei pereţi erau plini cu tablouri, toate cu scene religioase. Jan, cam stingherit, îşi roti privirea. Nici taica Havick nu prea se simţea în apele lui. În ce bucluc se vîrîse ? Ca în toate celelalte afaceri, se cramponase şi de asta, cu toate puterile. Ce-i drept, nu mersese la sigur, dar odată ce se hotărîse, nu înţelegea să mai dea înapoi : băiatul nu avea să se facă fabricant de bere, ci pictor ; şi gata ! Dar dacă era vorba aşa, atunci să fie un pictor în toată regula, nu un mîzgălici oarecare. Siniorii din Leida voiseră să-i bage în cap să-şi ţină băiatul acasă sau să-l trimită la Haarlem, dar el nu-şi plecase urechea la spusele lor. Nu, ochii străini sînt cei mai buni sfătuitori. Şi Jan avea nevoie de asemenea ochi. În plus, voia să-l vadă călăuzit în arta religioasă, care cel puţin avea şi o latură onorabilă. Numai pierde-vară să nu ajungă. Dacă nu-l trage aţa la făcut bere... Păcat ! Ce voia Jan de fapt ? Să înveţe o meserie ! cum ar fi fost

şi cea de pastor sau de epitrop de biserică, dar astea nu i-ar fi fost pe măsură.

Se deschise o uşă şi prin ea îşi făcu intrarea un domn cu o înfăţişare cum nu se poate mai solemnă, cu guler alb pe o redingotă neagră de postav, cu ochelari prinşi pe nas, ca ai profesorilor din Leida. Sfinte Dumnezeule, să fie acesta pictor ? Da, domnul acela era pictor. Lui Havick Steen îi plăcu aerul lui solemn, dar Jan se ghemui într-un colţ, de unde-i aruncă omului acela simandicos priviri înfricoşate.

Acasă era loc mult şi lumină multă, aici era miros de igrasie şi linişte. Domnul acesta nu părea să ştie de glumă, spuse acest lucru de trei ori, iar taica Havick îi dădu de trei ori dreptate, ceea ce pe Jan îl băgă în sperieţi de trei ori. Abia acum simţi el de-a binelea ce singuratic avea să rămînă aici, departe de părinţi, de surori şi de fraţior ; şi unde n-avea să mai pună piciorul în fabrica de bere... Nici colegi n-avea să mai aibă şi nici pereţi pe care să-i umple cu schiţe. Dar de desenat, avea să deseneze ?

— Fireşte, îi răspunse domnul Knuffer într-o limbă pe care Jan aproape că n-o înţelegea, cu *i*-uri aspre şi cu *k*-uri moi. Fireşte, dar mai întîi să înveţe ce înseamnă munca.

O ! Leida, cu splaiurile şi cu aleile tale... Ce departe,... ce departe eşti ! Palid, părînd că de-abia împlinise doisprezece ani, Jantje se despărţi de tatăl său.

— Hai cu mine, îi zise pictorul.

Şi o porniră împreună în sus, pe scară.

O beretă roșie, una albastră și una galbenă împodobeau capetele celor trei ucenici ai meșterului Knuffer, care se gătiseră cu ele ca să fie de-o seamă cu maeștrii flamanzi. Purtau mănuși albe, mînjite rău cu vopsele, iar în picioare tîrlici. Pictorul plecase dis-de-dimineață cu trăsura și dăduse fiecăruia dintre învățăcei cîte o sarcină, ca de obicei. Era o adevărată zi de aprilie, adia un vînticel, iar băieții n-aveau nici un chef să joace cum le cîntase meșterul : li se făcuse lehamite de veșnicele sarcini trasate pe un ton rece, poruncitor și tăios, cu voce nazală.

— Am de pictat un înger, zise unul. Un înger nu e o maimuță cu aripi ?. Păi da, de ce nu ? Ca să poată zbura...

Cel care făcuse propunerea fusese, firește, Jan Steen. Ucenicia lui ca pictor începuse furtunos. În primele zile se izbise de toate cele : răsturnase tablouri de pe șevalete, își trecuse brațele și picioarele prin pînze și spărsese ulcele cu ulei, încît pensulele înotau în băltoace mari și grase.

Tunete și fulgere !

Încă din prima zi, apoi din nou în a treia și în a șaptea, voise meșterul să-l dea în brînci pe ușă afară. Jan se simți descumpănit ; va să zică începea și aici aceeași mizerie : ordine, curățenie, muncă monotonă ! Pe zi ce trecea

simţea tot mai intens dorinţa de a-şi întinde braţele, cu gesturi mari şi largi, spre plicticosul păr cărunt al meşterului. Se văzu nevoit să-şi vîre în cap că ar fi putut s-o păţească rău de tot dacă ar fi făcut vreo năzbîtie nesăbuită.

Pe scurt, meşterul îşi dădu foarte multă osteneală ca să-l facă pe Jan să se ţină de învăţătură. Abia acum băgă Jan de seamă cît de grea este meseria pe care şi-o alesese, şi de cîtă chibzuială avea nevoie la amestecarea şi la spălarea culorilor. El, care ştia să iasă atît de repede din încurcătură cînd folosea cărbunele şi pana, se văzu acum silit să facă exerciţii stăruitoare şi atente. Arunca adeseori pensula din mînă, cu ciudă, dar trebuia să şi-o ridice singur, ca să-şi poată continua treaba. Cu timpul, însă, ucenicia de pictor începu să-i placă. Mustrările şi cuvintele usturătoare ale lui Knuffer se rărira, şi în cele din urmă se transformară în complimente reci. Jan răbdă, gustînd libertatea drămuită cu zgîrcenie, pînă ce Knuffer — Klaas [1] Hodorogul, cum i se spunea în atelier — îl lăsă în pace. Cu ceilalţi doi ucenici promiţători era în cele mai bune relaţii. Aceia suspinaseră un sfert de an sub jugul acelui om irascibil, pe care ei îl porecliseră în glumă „Neamţul stricător de Biblie". Nu îndeajuns de curajoşi ca să se revolte împotriva toanelor meşterului, le înghiţiseră, făcîndu-se că nu le pasă. Dar Jan Steen nu putea să înghită. Simţea nevoia să exteriorizeze tot ce gîndea, iar firea lui veselă şi clocotitoare căuta uneori un eşapament. Ceilalţi îl imitară, aşa încît domnul Knuffer îşi văzu în scurt timp casa — pînă atunci liniştită şi respectabilă, mirosind a camfor şi a vopsea — transformată într-un voios sat fără cîini, în care se duceau la îndeplinire cele mai năstruşnice planuri şi proiecte.

[1] *Klaas:* diminutiv familiar al prenumelui masculin *Nicolaas.*

Totuşi, se muncea în atelierul lui Knuffer, căci în această privinţă Jan nu-i dădea prilej meşterului să se plîngă, dimpotrivă, era al naibii de iute : dacă începea o lucrare o dată cu colegii, şi dacă din întîmplare se ţinea de treabă, era gata înainte ca ceilalţi să fi terminat măcar schiţa ! Şi pe urmă ? Ei..., pe urmă mîzgălea şi mînjea cele mai variate subiecte, cele mai trăznite născociri, peste tot unde găsea un locşor cît de mic. În scurt timp, atelierul începu să arate ca iadul pe pămînt. Din aversiune împotriva îngerilor drăgălaşi şi a feţelor blînde ale prelaţilor şi călugăriţelor, care i se dădeau de pictat, inima lui tînjea după aspectele însorite ale acestei lumi. Pe spatele pînzelor sobre ale meşterului apărură diavoli şi balauri cu chipuri omeneşti şi cu tot atîtea priviri batjocoritoare şi dispreţuitoare. În această materie îi întrecea pe ceilalţi : tot ce era mai trivial îl atrăgea în mod violent. Se săturase pînă în gît de toate lucrurile plăcute şi de treabă, cuminţi şi cu socoteală. Totuşi lucra şi el împreună cu colegii săi cînd se pictau scene mari, pe care meşterul le executa pentru biserici, mînăstiri şi case parohiale. Cîteodată, examinatorului acelor pînze nu-i scăpa faptul că un papă, de sub tiara lui maiestuoasă, arunca priviri mai şmechereşti decît s-ar fi cuvenit, sau că o făptură cerească avea gura mai voluptuoasă şi ochi mai vicleni decît le stă bine îngerilor. Dar să picteze un înger ca maimuţă, într-un tablou extrem de serios, asta era culmea nerușinării şi a obrăzniciei. Ceilalţi doi tremurau de frică, aşteptînd să vadă ce are să se întîmple. Jan, însă, în asemenea clipe, nu ştia ce e frica : se bucura prea mult închipuindu-şi mutra bătrînului meşter neamţ (a cărei schiţă caraghioasă o şi avea în minte), ca să se gîndească măcar o clipă la ceva rău. Îi ieşise o maimuţă de toată frumuseţea, un mandril, cu botul albastru şi cu doi ochişori şovăitori, ca cei ai unui beţiv, iar

Jan îi pusese monstrului aripioare de voal şi, cu toată dragostea de care era în stare, îi pictase pe aripi vinişoare, precum şi o lumină fin nuanţată, pe care o făcuse să vibreze în culori pastelate. O, ce splendoare, meseria asta ! Pe lîngă ea fabricarea berii nu era nimic, meşteşugul acela grosolan, cazna aceea fără noimă, gîfîiala şi pufăiala şi fumăraia aceea pentru un pic de lichid spumos... În schimb, în meseria asta faci tot ce-ţi trece prin minte : oameni, animale, monştri... Ce încîntare să populezi pînze albe goale ! Desenul o fi el bun şi nostim, dar pictura... asta da, treabă ! Fără culori nu există viaţă adevărată !

Meşterul îl pusese cît putuse de repede să lucreze la pînzele lui uriaşe ; văzuse dintr-o privire că Jan nu era ucenic,... că lui Jan, cu o singură indicaţie şi cu cîte un sfat din cînd în cînd, putea să-i ceară lucruri serioase, care îi aduceau bani în puşculiţă. Şi cum îi mai îndemna pe ceilalţi, cum îi împingea, îi sfătuia, îi învăţa ! Dacă uneori pe Jan îl apuca cheful să cînte în gura mare cîntece deşucheate, n-avea încotro, i-o trecea cu vederea ; nu putea să-l dezveţe. Ca şi faptul că mînca de stingea. Era un oaspete stînjenitor : cînd se aşeza în bucătărie în faţa oalelor şi crătiţilor, le golea pe toate. Ba-i mai molipsise şi pe ceilalţi ucenici. Aceştia fuseseră la început grozav de modeşti şi de rezervaţi, dar în ultima vreme deveniseră vorbăreţi şi cereau în gura mare vin, vin de soi, deşi mai înainte se mulţumiseră cu cîte un ţap de bere. „Oare meşterul Knuffer n-ar avea bunătatea s-o trimită pe bucătăreasă în beci după o oală cu vin roşu italienesc, din cel bun ?“ Auzi ce le dădea prin minte ! Dar una ca asta îi strica toate socotelile. Cîntărise şi chibzuise totul în viaţă cu multă precizie, dar acum cheltuielile gospodăriei îi depăşeau foarte des bugetul. Şi de îndată ce se împotrivea, ucenicii începeau, toţi trei, să ţipe şi să vorbească despre plecare : „Fă-ţi bocceaua, Adriaen ! Unde ţi-s boarfele, Jan ? Co-

şul tău e gata ?", şi nu se mai putea scoate din gura lor nici un cuvînt la locul lui.

Totuşi, meşterul Knuffer fu nevoit să recunoască : Jan Steen era o achiziţie excelentă pentru atelierul său. Băiatul ăsta avea o minte descuiată şi pensula iute, ceea ce însemna o încasare promptă a facturilor. Trucurile meseriei le învăţa glumind ; n-aveai nevoie să-i arăţi un lucru de treizeci de ori, ca celor mai mulţi dintre lunganii aceia imberbi. Îţi lua, fără să facă mofturi, lucrul din mînă : avea o inventivitate, o precizie a compoziţiei, un simţ al culorilor şi al nuanţelor, care te uimeau. Unde le-o fi învăţat ? De cîte ori îl întreba asta pe Jan, răspunsul era acelaşi :

— Sinior Dou mi-a mai spus cîte ceva.

Foarte bine. Dou nu era de lepădat : fusese ucenicul tînărului Van Rijn [2], meşterul din Leida, care de cîţiva ani îşi făcuse un rost la Amsterdam. Knuffer nu înţelegea prea bine : să fi fost cumva talentul la mijloc ? Tot ce se poate. Jan Steen era primul lui ucenic care îi dădea acest sentiment, care îl făcea să simtă că se petrece ceva neobişnuit. Numai că Jan nu era destul de serios : nu se putea opri la un singur lucru şi nu avea destul respect faţă de subiectul său. Întotdeauna făcea haz : cînta cîntecele cele mai picante în timp ce picta *Coborîrea de pe Cruce,* sau rostea cuvintele cele mai uşuratice în timp ce lucra la un tablou cu cea mai gravă temă. Şi se purta şi cam ciudat, uneori te lăsa de-a dreptul descumpănit. Dar tocmai cînd ajungeai la capătul răbdării şi erai gata-gata să-l azvîrli pe uşă afară, cu bereta lui roşie cu tot, te uimea cu cîte o atitudine, sau cu o expresie, atît de nobilă, atît de delicată, încît nu puteai să nu-l ierţi din nou. El însuşi nu cerea niciodată iertare. Din fericire, nici nu ştia să ceară. Knuffer, încîntat, nu făcea caz, pentru că băiatul l-ar fi putut întrece numai cu un deget al mîinii sale

[2] Rembrandt

pe orice meşter, asta era sigur. Cum să nu ţină la o asemenea comoară : un băiat, care putea în sfîrşit să facă ceva mai mult decît să frece vopselele şi să copieze liniuţe, un băiat în care zăcea un pictor atît de viguros, încît uneori ţi se făcea frică. Dar că avea să-şi găsească odată şi odată drumul cel bun spre arta sacră şi bisericească, de lucrul acesta meşterul se îndoia foarte ; tatăl băiatului se zburlise cînd îi spusese asta, dar ucenicia avea să mai dureze cîţiva ani buni. Flăcăul vădea încă prea multă atracţie înspre cele lumeşti. Meşterul nu îndrăznise încă niciodată să-i ceară o pînză întru totul originală, pentru asta băiatul era prea neserios. Trebuia să-i mai insufle stil, şi seriozitate, şi răbdare, în tot ceea ce făcea. Într-o zi, pe drum spre casă, Knuffer îi vorbi unui confrate pictor despre greutăţile sale şi îl pofti să vină într-o zi să vadă cum mai merg treburile la el în atelier. Acesta era ca şi el de obîrşie germană şi locuia de ani de zile în Holanda [3] ; auzise multe despre Jan şi acum fu curios să-l vadă. Îşi spuse : „Nicolaas ăsta e mare norocos că are un asemenea ajutor care nu-l costă nici un gologan". Îl cunoştea bine pe Knuffer, îl ştia că e zgîrie-brînză. Lucrurile cele mai ieftine nu erau pentru el destul de ieftine, cînd era vorba de comeseni.

Între timp, Jan se afla în culmea deznădejdii. Avusese iar un acces de nostalgie, din cele care îl cuprindeau ades după zbenguielile cele mai nebunatice. Era în stare atunci să cadă în melancolie, îşi pierdea voioşia, se retrăgea în singurătate şi zăbovea timp îndelungat la o fereastră, uitîndu-se ţintă la norii care treceau şi gîndindu-se, plin de o tristeţe din ce în ce mai dureroasă, la cei de-acasă. Ah, cît de mult dorea să-şi revadă tatăl şi mama şi surorile şi să afle cît era de mare acum frăţiorul Wijbrandt şi dacă fusese din nou spoită casa. Îi era dor de mirosul de bere de la fa-

[3] Vezi p. 8, nota 6.

bricâ şi de troznetul buştenilor în vatra de acasă şi de cina în jurul mesei mari, cu toată familia. I se făcea dor adesea, în clipele cele mai nepotrivite, tocmai în timp ce picta lucrurile cele mai uşuratice sau cînd stătea jos în bucătărie şi se înfrupta din mîncare cu slujnica şi cu băieţii, sau cînd hoinărea pe splaiurile largi ale Utrechtului cu camarazii şi cu nişte fetişcane mai măricele de prin vecini. Se temea de aceste simţăminte : îl moleşeau în aşa hal, încît toată fiinţa lui părea că i se preschimbă în apă, care începea apoi să-i picure din ochi, încît bietul băiat nu mai ştia ce să facă de ruşine şi de ciudă. Ceilalţi îl tachinaseră la început, dar mai tîrziu, ca şi cum s-ar fi înţeles între ei, se prefăceau că nu bagă de seamă şi-l lăsau în pace, fără să-i mai dea nici o atenţie.

Acum, tot aşa, se tolănise pe jos, la picioarele şevaletului, cu braţele pe genunchi şi cu capul aplecat înainte, şi nici nu bagă de seamă cînd uşa atelierului se deschise şi meşterul Knuffer intră cu un sinior elegant, care purta un lanţ de aur şi a cărui burtă şi căpăţînă rotundă ca o sferă, în alte împrejurări, i-ar fi stîrnit lui Jan pe loc cea mai sălbatică voioşie. Ce mai, nu era a bună ! Dar deodată auzi vocea meşterului şi dintr-o singură privire înţelese cum stau lucrurile. Sări în picioare şi rămase nemişcat cu trăsăturile lui profund melancolice pe chip şi cu ochii plînşi, ca un om de nimic, în faţa patronului care-i privea ţintă, cu ochi sfredelitori, pînza şi şevaletul.

— Ce-i asta ? bîigui pictorul. Ce înseamnă asta ?

Şi, cu bastonul-spadă, arătă maimuţa, care se detaşa, mare şi deslușită, pe fondul azuriu al cerului.

Jan Steen uitase păcatul pe care-l săvîrşise Nu mai glumea, era demult în altă dispoziţie sufletească, aşa încît rămase el însuşi cam mirat. Nu pictase oare chiar el această maimuţă caraghioasă, cu nici trei ceasuri înainte ?

Toată pînza la care meşterul Knuffer ţinea atît de mult era stricată, nu mai putea fi vîndută, din pricina acestei trăznăi a lui. Jan nu ştia ce să spună ; nici nu băgă măcar de seamă că siniorul acela gras cerceta maimuţa cu priviri de cunoscător şi că de la maimuţă îşi mută privirea spre tînărul pictor, care dăduse viaţă monstrului.

— Păi e un animal nostim, zise el în cele din urmă. Nu fi supărat, Knuffer.

Meşterul însă nu era numai supărat. Mînia i se prefăcuse în descurajare.

— Mi se pare că diavolul sălăşluieşte în tine, îi zise el lui Jan. Nu poţi rămîne într-o casă creştinească. Trebuie să-ţi fac vînt. Ai înnebunit de tot ?

Pe Jan, care se înmuiase de tot, îl podidi plînsul.

Domnul cel burtos, speriat, se apropie de Knuffer şi îi şopti ceva. Atunci acesta, mormăind supărat, coborî scările. Îl auziră cum trînteşte uşile.

— Uite ce e, îi zise siniorul, voios, lui Jan, tu, Jan Steen, eşti o puşlama, dar am treabă cu tine. Am să iau tabloul la mine acasă, iar tu ai să faci altul pentru meşterul Knuffer, după indicaţiile lui. Veniţi azi cu toţii la mine la masă. Domnul Knuffer şi-a dat consimţămîntul.

Ceilalţi ucenici fură de părere că dăduse un mare noroc peste ei, iar Jan se veseli şi el numaidecît. În sfîrşit aveau să mănînce altceva decît cîrnaţi pe varză, şi nu în bucătărie, ci ca musafiri la un domn... Erau încîntaţi. Jos, Nicolaas îi şi aştepta : făcuse repede socoteala că iese în avantaj din treaba asta.

Părea că domnul acela gras avea zilnic musafiri : cît ai bate din palme, în casa lui mare şi luminoasă, care nu se afla prea departe de cea a meşterului Knuffer, se întinse o masă festivă, pe care ardeau lumînări în splendide
61 sfeşnice de argint, iar un ajutor bucător, îmbră-

cat în alb, aduse numeroase mîncări alese. Asta da, primire! În niște carafe înalte, scumpe, stăteau la dispoziția mesenilor fel de fel de vinuri.

Knuffer mîncă așa cum era de așteptat : se vedea că de data aceasta nu-l costa pe el. Năduşeala i se scurgea pe frunte. Bău peste măsură, şi nici ucenicii nu cruțară paharele. Dar cel mai vîrtos băutor fu însuşi zgomotosul amfitrion. Era un mîncău fără pereche, şi cînd ceilalți se opriră, cu burțile umflate convulsiv, nemaiputînd lua nimic în gură, oricît s-ar fi căznit, el mai dădu gata o întreagă plăcintă cu fructe. Meşterul Knuffer, de la care nimeni nu auzise vreodată un singur cuvînt necuviincios, ajunse pînă la urmă să îndruge vrute şi nevrute, ca cel din urmă marinar : din partea lui, lumea toată n-avea decît să se facă fărîme, cerul să cadă şi el alături, iar tuturor sfinților să le dea Dumnezeu coadă. Băieții erau şi ei cam cherchelițți, dar luară totuşi aminte la tot ce spunea el. Avea să se căiască, acest carmelit fățarnic. Îi vor da veşnic cu asta peste nasul lui înroşit de băutură. Să poftească să înceapă iar cu morala ! Tot ceea ce susținuse el o viață întreagă nu era decît apă de ploaie, vorbe goale... Bețivan nesuferit ! Dar ce le păsa lor azi... Se simțeau bine şi ei... Şi, ca cei mai buni şi mai intimi prieteni din lume, se duseră toți patru, pe două cărări, spre casă, cîntînd ca vai de lume un imn bisericesc nemțesc, în care *Liebfraumilch* [4] juca un rol important. Stăpîna casei le pregătise o primire călduroasă.

[4] Laptele Maicii Domnului (germ.). — Este denumirea unui vin (de Worms) şi al unui soi de bere cu procent mare de alcool.

Frumusețea nemaipomenită a meseriei de pictor constă în aceea că serile sînt atît de lungi, mai ales iarna. Cînd la ora trei sau patru începea să se întunece în atelier, tinerii lăsau lucrul. Făceau oarecare rînduială, se dichiseau un pic și mai ieșeau pe stradă înainte de masă. Pentru niște băieți care nu se sperie de orice fleac, amurgul este vremea cea mai prielnică. Lui Jan Steen îi plăceau tovărășiile vesele ; mai erau în oraș și alți ucenici, care lucrau la alți meșteri. Cei mai mulți dintre ei erau băieți de viață, care se împrieteneau cu ușurință. În grupuri de zece, douăzeci, se strecurau în cîte o tavernă, unde mai mult făceau zgomot decît consumau, și stăteau pînă ce patronul — care prefera să-și vîndă băutura, decît să le audă gura —, le arăta ușa, înjurînd. Ucenicii pictori, firește, erau întotdeauna lefteri, iar Jan Steen nu făcea excepție de la această regulă. Taicăsău îi trimitea cîțiva bani de buzunar, și presupunea pesemne că și meșterul îi mai dă din cînd în cînd cîte ceva. Dar cine vedea vreodată un gologan din mîna lui Knuffer se putea lăuda că e om deștept. De primit, Knuffer primea bucuros, dar să plătească nu prea era obișnuit.

Extravaganțele pe care și le permitea Jan Steen se mărgineau așadar la o ulcică de bere,
 asociată cu multă zbenguială, ceea ce îi era de

ajuns. Ca să nu-i scoată din sărite pe cîrciumari, camarazii schimbau mereu masa la care se așezau. Foarte curînd, cîrciumarii își dădură seama că atunci cînd descindea la ei roiul de pictorași, odată cu ei intra în cărciumă și multă viață, dar bani cam puțini. Fetele din cartier se obișnuiră și ele cu galanteria ieftină a curtezanilor lor. Era mare lucru dacă primeau din cînd în cînd la bîlci o prăjitură ; încolo erau nevoite să se mulțumească doar cu dragostea sinceră, care le era oferită din plin.

Jan Steen avea o drăguță ; o chema Klaartje [1] ; avea doi ochi drăgălași și doi obrăjori ca piersica, pe care el îi săruta cu lăcomie, pe înserat. Își făcuse și planuri mari în legătură cu ea, atît de mult îi plăcea chipul ei. Îi spunea că are să vadă ea ce repede va ajunge el meșter, cu toate că abia împlinise șaptesprezece ani, și că de îndată ce va fi meșter își va deschide un magazin de vopsele în toată regula, cu atelier de pictură, dar mai mare și mai bun decît cel al meșterului Knuffer, iar ea va fi, bineînțeles, nevestica lui. Nu era un vis frumos ? Și n-avea oare să se împlinească visul acesta într-un an, cel mult ? Dar fata, cît era ea de tinerică, știa că asemenea proiecte nu se înfăptuiesc. Și avea dreptate, pentru că, după nici o lună de zile, doamna visurilor lui Jan era bruneta Grietje [2], care avea doi ochi negri atît de frumoși ! Jan nu se mai sătura privindu-i, și cînd îi privea, buzele lui ajungeau pe nesimțite pe gurița Grietjei. Cu atît mai bine : tinerilor le place să se joace. Dar Jan avea momente cînd izbucnea ; atunci își pierdea capul cu totul, nu se mai gîndea la nimic altceva decît la ochii și la buzele ei, să chicotească și s-o ciupească, și nici legat fedeleș nu-l mai țineai la lucru. Asta îl făcea uneori pe meșter să se îmbufneze grozav. Chiar și lui Jan i se părea ciudată purtarea lui, dar nu se

[1] Diminutiv al prenumelui feminin *Clara* sau *Klaar*.
[2] *Griet, Griete* și *Grietje* : diminutive ale prenumelui feminin *Margaretha*.

putea stăpîni. În asemenea momente îl năpădea un simţămînt primăvăratic : trebuia neapărat să sărute şi să zburde şi să se zbenguie şi să ţopăie ca un mînz pe pajişte.

În astfel de zile, Knuffer nu avea curajul să iasă din casă, ceea ce îl necăjea grozav, deoarece îi plăcea să umble şi avea şi nevoie să umble, ca să-şi vîndă tablourile. În asta era cu adevărat meşter. Nu lăsa nici o parohie nevizitată; pretutindeni încerca să-şi plaseze lucrările ; pictura ajunsese aproape lucru secundar pentru el. Pentru pictat erau destul de buni ucenicii, iar lor le convenea de minune. Cînd nu aveau oprelişti, totul mergea mult mai bine. Mai întîi lucrau de zor şi pe urmă aveau timp şi de blestemăţii. Modelele puse la dispoziţie de naivul Knuffer erau aşezate în atitudinile cele mai trăznite şi erau înfăţişate astfel pe pînză, cu chipurile îngrozitor de schimonosite. Se purtau atît de liber şi fără de perdea cu fetele, încît după scurt timp acestea îşi strîngeau catrafusele şi-şi luau tălpăşiţa, dar abia după ce fuseseră nevoite să rabde sărutări şi dezmierdări. Una singură, mai înfiptă, rămase ceva mai mult, dar în cele din urmă o şterse şi ea, din pricina pretenţiilor lor deşănţate.

Într-o zi, ucenicii dezlănţuiţi organizară o adevărată bacanală : închiseră obloanele la ferestre, aprinseră lumînări şi izbutiră să dezbrace vreo cîteva fete, silindu-le apoi să danseze în faţa lor, gătite doar cu nişte flori smulse din grădină. Luaseră cu asalt şi beciul, le păcăliră pe fetele de jos şi se pricepură să ducă sus alimentele pregătite pentru cină. Chefuiră astfel la o masă acoperită cu pînză de pictură, căzură claie peste grămadă pe tejghele, cu braţele pe după Evele obosite şi speriate, cînd meşterul venit acasă pe neaşteptate, văzu plin de groază atelierul devastat. Abia avură timp să sară în picioare. Dar meşterul se şi afla în
65 faţa lor şi strigă cu voce răguşită :

— *Hinaus !*[3]

I-ar fi gonit fără milă pe stradă, îmbrăcaţi sau despuiaţi, dacă Jan Steen, sprinten cum era, nu s-ar fi dus pe urmele meşterului prin toată casa, ca să le dea celorlalţi putinţa să se ascundă. Convorbirea dintre el şi meşter începu foarte tare şi dezordonat, dar se isprăvi totuşi cu bine. Jan Steen primi învoirea să plece. Demult avea simţămîntul că aici nu învaţă tot ceea ce ar fi vrut să înveţe, şi că nici meşterul nu-i e întru totul pe plac. Cînd în sfîrşit se aflară faţă în faţă ca doi lei furioşi, cele mai ascunse gînduri ale lor ieşiră mult mai lesne la iveală. Pofta de viaţă a lui Jan nu fusese destul nutrită, ceea ce îl îndemna să caute distracţii nesănătoase. Voia altceva decît i se oferea aici. În schimb, nici el nu-l sprijinea îndestul pe Knuffer. Jan era prea năbădăios. Toate acestea fură spuse acum pe faţă, şi cei doi pictori sfîrşiră prin a sta liniştiţi împreună şi a chibzui ce-i de făcut.

— Îmi caut alt meşter, spuse Jan. Aici am învăţat multe, dar dumneata nu tragi destule foloase de pe urma mea.

Atunci lui Knuffer chiar că îi sări ţandăra : vedea că-şi pierde principalul ajutor. Iar ceilalţi ucenici se supărară şi ei, cînd auziră de planurile lui Jan.

— Alt meşter ? Păi găseşti un hodorog bătrîn ca ăsta, unde să-ţi faci de cap cum vrei?

— Nu.

Dar Jan tînjea după altceva. Dorea un meşter-camarad, unul care să-l înţeleagă şi să-l ajute din plin. Văzuse la Utrecht tablouri care îl atrăseseră mai mult decît compoziţiile religioase, seci şi rigide, ale lui Knuffer. Tablourile unor pictori ca Brouwer sau Van Ostade. Ăia pictori ! Ce umor şi cît nerv aveau ! Nu i-ar sta lui mai bine să fie ucenic la Van Ostade ? Van Ostade ţinea atelier la Haarlem.

[3] Afară ! (germ.).

Ar fi atunci și mai aproape de Leida, s-ar putea duce mai des pe acasă... Îl atrăgea și asta, dar, din păcate, a doua zi Knuffer se răzgîndise : cum putea el să-i spună tatălui băiatului că-i dă drumul la mijlocul uceniciei ? Ajunsese oare tînărul Jan un pictor desăvîrșit, meșter în arta religioasă ? Îl învățase oare întradevăr toată maniera școlii de pictură italiene, așa încît să-l poată socoti deopotrivă cu el însuși ? Nu, cîtuși de puțin. Jan văzuse aici cîte ceva din renumita artă sculpturală romană, învățase să reproducă prin desen cîteva sculpturi, îl ajutase ici-colo pe meșter la pînzele lui, ca să înțeleagă deocamdată elementele componente. Dar nu-l putuse pregăti încă să lucreze independent. Ceea ce făcea Jan uneori dintr-o pornire proprie, era încă dezordonat, sălbatic, fără conținut.

Preocupat de aceste probleme, Knuffer îl copleși pe Jan cu tot mai multe corvezi. Pasărea își luă totuși zborul, și asta pe neașteptate. Într-o dimineață, patul lui Jan fu găsit gol, iar gustarea lui de dimineață neatinsă. Jan plecase.

Sosi la Leida într-un hal fără de hal. Ca să aibă ce mînca pe drum își vînduse din boarfe. Prin urmare, prea bine nu arăta : obosit, flămînd, murdar și lefter. Mama Lijsbet îl primi ca pe fiul risipitor, întors acasă. Îl dădu numaidecît, în cel mai propriu înțeles al cuvîntului, „la spălat și curățat". Șifonierul se deschise și ieșiră din el haine și rufe noi și curate. Apoi, Jan fu pus cu de-a sila la o masă atît de îmbelșugat încărcată, cum nu văzuse el în timpul șederii la Utrecht decît o singură dată. Și i se turnă bere, o ulcică după alta, și după aceea și cîte un păhărel de vin. Masa se prefăcu în sărbătoare. Apăru toată familia ; cu mic și mare veniră toți să-l vadă pe Jan. Îl dojeniră, dar continuară să-l sărbătorească. Prin cîte nu trecuse bietul băiat ! Și ce voinic și să-
 nătos arăta ! Doar cam slab ! Învățase să lu-

creze, meşterul lui trimisese dări de seamă bune despre el, în scrisori scurte, ce-i drept, dar prietenoase. Scria acolo : „Jan are tragere de inimă pentru artă" ; „face progrese repezi, e răbdător şi cuminte, deşi plin de vioiciune". Foarte bine, dar — şi întrebarea aceasta ieşea mereu la suprafaţă — ce voia Jan acum ? Fusese oare dat afară ? Avea de gînd să se ducă înapoi la meşterul său, sau la un altul ? Despre toate acestea, Jan nu pomenise decît în glumă, şi-i lăsase pe ceilalţi să spună ce vor. În timp ce ei vorbeau, el înfuleca o pulpă de pui după alta. „Ce bine e acasă ! Ce mari au crescut fetele şi ce frumuşele s-au făcut ! Iar fratele Wijbrandt este un flăcău în toată firea. Acum el este cel care se duce la fabrica de bere în fiecare zi." Şi Jan îşi spuse mai departe : „Tata a îmbătrînit. E mult mai gras ca înainte, şi-şi înfige mai ţeapăn ceafa unsuroasă în gulerul larg". Havick arăta bine, era calm şi părea mulţumit, dar mai încăpăţînat ca niciodată. Iar în ceea ce priveşte cariera lui Jan, ajunsese la oarecare nepăsare. Dacă tot nu se făcea fabricant de bere, nu mai era nici copilul lui preferat. Recunoştea că băiatul avea dreptul să-şi urmeze calea proprie, cu toate că, în calitatea sa de părinte, ar fi trebuit să-i fie îndrumător.

După toată tevatura pricinuită de înapoierea sa, faţă în faţă cu tatăl său, la masă, numai ei doi, Jan simţi că-şi pierde iar curajul. Ce avea de gînd să facă ? Nici el singur nu prea ştia Dar ştia un lucru : că nu avea să se mai întoarcă la Utrecht, căci n-ar fi avut nici un rost. Dar nici să se stabilească aici, în casa tatălui său, ca meşter, nu putea : nu avea încă destulă pricepere în meserie, de lucrul ăsta îşi dădea seama al naibii de bine. Era clar : trebuia să-şi caute alt meştur, unul la care să se poată dezvolta mai liber. Van Ostade era omul indicat, dar Jan ştia că taică-său nu prea îi

avea la stomac pe siniorii din Haarlem. Îi găsea prea zgomotoşi şi le plăcea prea mult băutura. Dar oare sînt pictori buni... ? Da, Jan nu se îndoia de asta.

Bătrînul deveni nerăbdător.

— Şi acum ? întrebă el în sfîrşit.

Jan îi spuse ce avea pe suflet, dar, din păcate, taica Havick nu văzu cu ochi buni planurile băiatului. Şi oricît vorbi Jan, fu degeaba. Havick susţinea că la Haarlem nu e bine ; că la Haarlem se petrec lucruri care nu suferă lumina zilei. Poate el, ca tată, să-şi expună primul copil unor asemenea primejdii ? Să-şi ia o asemenea răspundere, lăsîndu-şi feciorul să se înece în prăpastia aceea de păcate şi nedreptăţi ? Jan îl linişti, spunîndu-i că dracul nu e chiar atît de negru. Ba da, se îndîrji tatăl lui, e foarte negru. Ştie oare Jan ce se întîmplă prin lume ? Jan îl lăsă pe taicăsău să-şi descarce sufletul. Şi nu mizase degeaba pe steaua sa norocoasă : cine se nimeri să pice în clipa aceea din văzduh, fiindcă auzise de înapoierea lui şi ţinea să-l revadă şi să afle de ce venise ? Chiar simpaticul meşter Dou în persoană. Musafirul fu poftit în camera în care se aflau cei doi interlocutori. Jan nu putu înţelege cum dintr-o dată se lumină totul în jurul său cînd intră pictorul. De parcă toate piedicile s-ar fi spulberat. Şi mai înainte să poată scoate o vorbă, numele pînă atunci hulit fu pomenit, şi apoi încă o dată, şi încă o dată.

— Firește, ăsta e omul potrivit, ce să mai lungim vorba...

Cam aşa vorbise pictorul, care se puse apoi pe întrebat, iar Jan îi povesti cîte în lună şi în stele despre Utrecht şi despre Knuffer şi despre camarazi. Iar Dou rîse şi îl bătu pe umăr, şi cînd Havick mormăi ceva, rîse iar şi îl bătu pe umăr şi pe el. Berarului îi trecu pe de-a-ntre-

gul îndîrjirea. Ceru să se aducă vin și stătură prietenește la taifas. Mama Lijsbeth intră apoi pe neașteptate, cu o tavă încărcată cu brînză și pîine și chiftele și alte gustări, și nu-și crezu ochilor, cînd își văzu bărbatul trîntit în fotoliu și prăpădindu-se de rîs. Și totul sfîrși printr-o îmbrățișare generală a unor oameni fericiți și bine dispuși. Jan va pleca la Haarlem. Inima îi bătea tare, plină de speranțe.

Cînd ajunse în fața magaziei de lemn, care, după spusele unui bătrînel de pe drum, trebuia să întruchipeze atelierul lui Adriaen van Ostade, Jan Steen rămase descumpănit. Era o șandrama minunat de strîmbă și de dărăpănată, acoperită în întregime de mușchi și de viță de vie, și avînd pe latura dinspre cărare niște geamuri neregulate, fixate grosolan în șipci. Ușa, prinsă în balamale ruginite, era atît de șubredă și de stricată, încît Jan ar fi putut-o forța lesne dacă și-ar fi pus mintea cu ea. Nu era nimeni acasă. Jan bătu, dar degeaba.

Era o zi superbă. Căldura vibra pe cîmpii. Pe cerul albastru se vedea un singur nor, alb, solemn. Sălciile de pe ambele laturi ale potecii înguste sclipeau galben în soare. La o fugă de cal se afla orașul Haarlem, cu turnurile lui. Liniște de mormînt. Și iată că se apropie șontîc-șontîc bătrînelul care îl îndrumase pe Jan.

— Nu-i înăuntru ? întrebă el rînjind. E prea frumos afară ca să stea acasă. A șters-o ! Așteaptă pînă diseară.

Și-și văzu de drum șchiopătînd, cu toiagul de salcie în mînă. Jan așteptă. Căutase mult, era încălzit și obosit, în această primă zi de primăvară. Iarba aurie sclipea ispititor. Și cît ai clipi, iată-l sub un copac, unde adormi buștean, înconjurat de bîzîitul estival.

Deodată auzi de pe drum clinchetul unui clopoțel. Ce se apropia ? Se sculă în capul oaselor, cu mintea încă plină de păienjenișul greoi al visurilor și cu ochii nesiguri în soarele roșu al asfințitului. Și cînd privi, cu mîna moleșită pusă streașină deasupra ochilor aproape închiși, văzu apropiindu-se un cortegiu ciudat. Un cortegiu — mic, ce-i drept —, alcătuit din doi măgari încărcați cu lăzi și bețe, legați unul de altul, și din doi bărbați cu pălării nemaivăzut de mari, ale căror boruri late erau ținute în sus de jur împrejur ca niște streșini cu ajutorul unor sfori și ale căror calote se terminau printr-un vîrf înalt și ascuțit.

La un moment dat caravana se opri, iar clinchetul clopoțelului încetă. Măgarul din față se opinti pe picioarele dinainte și, în ciuda îndemnurilor prietenoase ale unuia dintre bărbați și a cuvintelor rugătoare ale celuilalt, nu vru să mai facă nici un pas. Jan privi toate acestea cu interes. Se pricepea la măgari ; ca ucenic berar fusese adeseori nevoit să-i dea o mînă de ajutor morarului la transportul orzului.

— Trage-l înapoi ! strigă el.

Cei doi bărbați erau așa de absorbiți de strădania lor de a-l urni din nou pe măgar, încît executară mașinal ordinul, și într-adevăr : măgarul porni numaidecît. Jan se sculă în picioare și îi salută pe cei doi bărbați, care îi mulțumiră cu recunoștință. Dar ce să vezi ? o cheie mare ieși dintr-un buzunar și ușa magaziei se deschise. Toată caravana intră solemn înăuntru, și Jan, firește, după ea. Și atunci îi dădu prin minte că unul din cei doi bărbați trebuie să fie noul său meșter.

După ce trecu pragul se liniști de tot. Aici domnea cea mai mare dezordine ce se putea închipui. În fața ferestrei imense, prin care se vedeau cîmpii întinse, se aflau șevalete grele. Numărul de obiecte adunate acolo era nesfîrșit. Aci zăceau pînze de toate culorile, dincolo fructe, flori uscate, pălării, un sfeșnic, un

ceasornic, cîteva butoaie, paloşe lungi, piei de animale, instrumente muzicale, ulcele, pipe, castroane de cositor, cleşti, coase, vînturători de grăunţe, în mijlocul unui pestriţ talmeş-balmeş de mobilier stricat ; un şifonier care stătea complet deschis, cu uşile şi sertarele atîrnate vraişte, prezenta de asemenea un conţinut îmbelşugat şi dezordonat. Jan privi totul în voie. Măgarii dispăruseră demult după un perete despărţitor, iar bărbaţii se înapoiaseră şi se aşezaseră la o măsuţă rotundă, pe cînd Jan tot mai stătea cu gura căscată. Îi plăcea aici. Cel mai vîrstnic dintre cei doi bărbaţi, gras ca un poloboc, îl privi ţintă şi îl întrebă pe celălalt :

— Ce mai vrea flăcăul ? apoi către Jan : Vrei să bei ceva ?

Ei, aşa mai mergea. Jan veni mai aproape, luă o ulcică şi o duse la gură. Ceilalţi îşi făcură unul altuia cu ochiul.

— Va să zică, ţi-era sete. Păi de ce n-ai spus ?

Lui Jan îi plăcu asta şi mai trase o duşcă. Apoi cei doi bărbaţi îşi scoaseră la iveală schiţele şi Jan le privi împreună cu ei şi-şi arătă priceperea la desen, ca şi cum ar fi fost de ani de zile coleg cu cei doi confraţi.

— Ei, drăcie, mormăi Adriaen, s-ar zice că eşti de meserie.

— Chiar sînt, zise Jan. De aceea am venit.

— Cine eşti ? întrebă pictorul.

— Jan Steen.

— Jan Steen ? N-am auzit în viaţa mea numele ăsta.

— Păi n-aţi primit o scrisoare ? întrebă Jan.

— După cîte ştiu, nu, zise Adriaen.

— Păi... vi s-a scris. V-a scris meşterul Dou.

— Gerard Dou ? întrebă Adriaen. O fi fost predată în oraş, la locuinţa mea de pe Splaiul Vechi. Dar n-am fost acolo de-o lună.

— Asta-i rău, fu de părere Jan. Ce să mă fac ?

— Ba nu e rău deloc, i-o întoarse Adriaen. Dacă ai să poți să te obișnuiești aici, n-ai decît să rămîi, iar dacă nu, pleci.

Jan nu mai avu ce să răspundă, așa că mai stătură la taifas și pălăvrăgiră și mai băură cîte o ulcică, apoi apărură pe masă pipele și primi și Jan o pipă plină cu tutun. Nu era încă decît un băutor începător, așa că după vreo jumătate de ceas ieși mai mult mort decît viu din magazie și se duse afară, unde roua serii se și lăsase peste cîmp, și îi fu atît de rău și îi bătu atît de tare inima în piept, încît blestemă ziua care îl adusese acolo. Și i se făcu tot mai rău și mai rău, și apoi urmă ușurarea și Jan intră în magazie palid ca o pînză, dar ușor ca o pană. Pictorii plecaseră la un han din apropiere și lăsaseră o hîrtie prinsă pe perete și pe ea scriseseră că s-au dus la masă și că Jan, dacă are curaj și putere, poate să vină și el să mănînce cu ei, dar dacă se lipsește, atunci să se culce unde găsește și să încerce să doarmă ; mai este și mîine o zi ! Gîndul la mîncare îi făcu lui Jan așa silă, încît fu nevoit să se ducă din nou afară. Apoi se vîrî ca un țipar sub o pătură care zăcea strînsă într-un colț al magaziei. Pictorii veniră noaptea tîrziu și căzură claie peste grămadă, făcînd zgomot, dar Jan stătea treaz și se uita la un cer întins, plin cu stele. Ce minunat era la meșterul acesta !

Curînd se făcu iar liniște. Confrații zăceau pe undeva, prin colțuri și sforăiau din greu ; dormeau buștean. O lumină puternică intra pe fereastră : era lumina lunei și a stelelor. Și, ciudat, Jan avu deodată sentimentul că abia acum începe o viață nouă. La tata și la mama acasă fusese un copil, la Knuffer un flăcăiandru. Dar aici, la acești confrați ciudați, părea să fie socotit bărbat. I se dădea bere și tutun, și nu era întrebat de unde vine și pentru ce vine. Și afla acolo : era pictor ; și avea voie să ia parte la tot ce fac ei. Jan Steen se simți deodată om în toată firea, adult, și — lucru destul de ciudat — de loc singuratic, cu toate

că nu fusese niciodată atît de singur. Confraţii, evident, nu ştiau nimic despre el, şi nici nu prea se sinchiseau ce e cu el. Avea voie să rămînă, şi atîta tot. Că era feciorul unui berar înstărit, un ucenic al lui Knuffer, un protejat al lui Dou, toate acestea păreau să-i lase indiferenţi. La făcea plăcere să-l aibă tovarăş, oricine ar fi fost. Mîine avea să vadă el dacă îl stimează sau dacă îl dispreţuiesc. Şi toate astea, spre propria-i mirare, nu îl descurajau deloc, dimpotrivă, găsi că era aproape plăcut să fie atît de singur. Închipuirea i se trezea pe măsură ce trupul îi adormea. Se văzu lucrînd pe pajişte, apoi se văzu într-un atelier mare, apoi nu mai văzu nimic, ... şi adormi.

Cînd se trezi, în dimineaţa următoare, încă nu se luminase bine de ziuă. Adriaen se bălăcea dinaintea unei găleţi cu apă rece. Şiroaiele i se scurgeau din părul negru pe faţă, pe care şi-o tot frecă, pînă ce pe obraji îi apăru un luciu roşietic. Picioarele, încă goale pînă sus, erau încălţate cu cizme înalte de călărie. Isaac era complet îmbrăcat şi dichisit.

— Vom avea o zi superbă, şopti unul din ei.

Păreau să ţină totuşi seama de băiatul care dormea în colţ, căci îşi înăbuşeau vocile cînd vorbeau între ei. Jan nu mai răbdă.

— Bună dimineaţa ! le zise el, sărind în picioare.

— Dumnezeule atotputernic ! exclamă Adriaen. Ia te uită de ce ne-am ţinut gura. Individul stă în patul lui de lux şi trage cu urechea. Ieşi din culcuş, leneşule şi blestematule, şi spală-ţi ochii focoşi. Un ţînc ca ăsta n-am mai avut încă aici.

Jan se grăbi să-şi recupereze întîrzierea şi curînd după aceea înfulecau cu toţii bucăţi mari de pîine în jurul măsuţei rotunde pliante, pe care ulcelele cu bere şi pipele, reşoul şi
75 pungile cu tutun mai zăceau frăţeşte laolaltă.

— Ţi-ai venit în fire, piciule ? întrebă Adriaen prietenos, îngropîndu-şi chipul într-un codru de pîine.

— Da, desigur, răspunse Jan. Cine vede doi domni ca dumneavoastră învie din morţi.

Celălalt Van Ostade, cu un cap mai înalt decît cel mai vîrstnic, mormăi binevoitor.

— Nu sîntem domni, tinere, zise Adriaen. Prea tragem din greu, ca nişte măgari de povară. Ce zici, Saak ? Dar fiindcă a venit vorba de măgari : nu mai ies cît oi trăi cu mortăciunile astea. Îmi vine să-mi dau cu pumnii-n cap cînd îmi aduc aminte că i-am luat. Îi trimit măcelarului. Nu-mi trebuie astfel de chilipiruri.

— De ce i-aţi luat ? întrebă Jan.

— De ce ? I-am luat de la un morar falit, care m-a bătut la cap să-i iau, dar m-am săturat de ei. Ticăloşii, nu vor să meargă tocmai cînd ai mai multă nevoie, iar cînd vrei să stai pe loc, nu mai poţi să-i opreşti. Să-i ia naiba. Îi fierbem, îi frigem, iar din fălcile lor facem florete. Dar acum destulă vorbă. Pornim. Pune mîna.

Primi şi Jan ceva de dus, şi Isaac, şi luă şi Adriaen ceva, şi porniră toţi trei, voioşi ca ziua frumoasă şi generoasă care tocmai începuse, sprinteni ca păsările din copaci, nepăsători ca soarele care îmbrăţişa lumea cu lumina lui şi cu dezmierdările lui calde. Era plăcut aici, afară din oraş. Sălciile, de un verde discret, se legănau sub mîngîierea unei adieri. Ţăranii porniseră pe cîmp, la semănat. Şareta unui lăptar trecu pe lîngă ei şi îi depăşi ; pe capră stătea o fată cu o pălărie mare de paie. Cei doi fraţi o salutară, zîmbindu-i prietenos şi agitîndu-şi pălăriile caraghioase. Iar Jan rîse cu ei şi-şi duse mîna la pălăriuţă, ca un ostaş. Şi merseră mai departe aşa, ca şi cum ar fi făcut parte dintr-o procesiune. Iată în sfîrşit viaţa, aşa cum şi-o dorise Jan ! Să meargă împreună liberi şi înfrăţiţi, în întîmpinarea mun-

cii. Nu să stea într-o cameră igrasioasă, cu lumină palidă. Ci cu mireasma țărînii și cu căldura soarelui și cu drumul deschis și gol în fața ochilor. Cine fuge de această frumusețe, căldură și duioșie, ca să se ascundă în case vechi ? Nu cei trei tovarăși, care își vedeau de drum sporovăind în gura mare, cu cizmele pline de praf, cu nasul în vînt, gîfîind ca niște telegari.

Merseră așa, mult, mult, și Jan își zise că nu se mai sfîrșește, dar într-un tîrziu se ivi turla unei biserici, cu cîteva căsuțe cuibărite în jur, din ale căror acoperișuri măcinate de vreme se înălțau niște firicele de fum, și încă înainte ca cei trei drumeți să ajungă în sat, apăru pe marginea drumului un han.

— Asta e, zise Adriaen și se și așeză pe banca din fața ușii și ciocăni pe butoiul gol care se afla alături, iar ceilalți se așezară lîngă el.

O fată cu bluza descheiată, de sub care se zărea mărinimia naturii, veni degrabă afară cu niște ulcele pline și apoi începură să glumească și să rîdă toți patru, și se deschise desaga și înfulecară pe rupte, încît Jan se ținu de burtă, pe jumătate de rîs și pe jumătate de atîta mîncare. Așa îi prinse amiaza. Meșterul hotărî că venise timpul să mai și lucreze ceva, așa încît se sculară cam greu în picioare după atîta ghiftuială, dar mult nu mai merseră : în sat erau destule locșoare și colțișoare, unde să poată face schițe pe hîrtie aspră. Lui Jan îi crescu inima, inima lui de băiat tînăr : erau acolo un potcovar, un brutar, un tăbăcar. Nu știa ce să schițeze mai întîi în cărbune : totul i se părea atît de nou, atît de proaspăt ! Aici puteai să desenezi și să mîzgălești oricît : tot ce vedeai, așterneai pe hîrtie. Ce-ar mai fi vrut să și picteze !

— Păi de pictat, pictăm acasă, zise Adriaen. Pe vremea asta nu putem picta afară. Aerul
 e încă mult prea umed. Iar vara e încă de-

parte. Întipăreşte-ţi în minte ce culori vrei să pui. Asta ajută.

Aşa că Jan nu se plînse mult timp că nu poate să treacă încă la culori, ci desenă tot ce-i veni în faţa ochilor în sătucul acela adormit atît de splendid printre copaci. Cei doi fraţi lucrară şi ei, cu un zel nebun, bîiguind din cînd în cînd ca pentru ei înşişi :

— Da, aşa e bine, neică, încă un pic, încă un piculeţ, aşaaa...

Jan îşi ţinea cu grijă vîrful limbii între dinţi : monoloagele celor doi fraţi trăsniţi îl făceau să rîdă. Şi ei îl ţineau însă sub observaţie pe Jan, îşi zîmbeau din cînd în cînd unul altuia sau se uitau amuzaţi cu coada ochiului spre flăcău, în timp ce acesta stătea lungit pe jos sau cocoţat pe vreun zid dărăpănat, privind şi trăgînd linii şi schiţînd şi urmărind cum bagă brutarul lopeţile de lemn în cuptor şi cum le scoate, şi cum stă muncitorul cu mustaţă şi barbă stufoasă cu burta lipită de covată şi frămîntă aluatul cu mîinile lui slăbănoage, în timp ce muşchii braţelor lui bronzate se plimbă în sus şi în jos. Jan aproape că nu-i putea urmări mişcările : braţele muncitorului nu erau niciodată de două ori la fel. Jan continuă să lucreze, pînă ce Adriaen îi zise brusc :

— Hei, flăcăule, trezeşte-te, nu mai visa cu ochii deschişi. Hai cu noi.

Jan mai trase o ultimă linie, lungă, atentă, îşi mai lăsă o dată capul într-o parte, îşi mai închise o dată ochii şi, nesătul de atîta privit, porni cu ceilalţi pe drum, cu capul întors. Dar nu trecură prin faţa hanului fără să intre. Acum era îmbulzeală mare acolo. Săteni veniţi de la ţară se opriseră un pic ca să-şi mai golească pungile. Cu pipele în gură, cei mai mulţi dintre ei stăteau înăuntru, lîngă cămin şi chepeng, la cîteva mesuţe, cu cîte un păhărel în faţă, şi jucau cărţi, liniştiţi ca nişte copii cuminţi... Aşa părea... Dar deodată începu o ceartă şi un vacarm de toată frumuseţea... Se sculară în picioare ameninţători, o ulcică

fu dată de-oparte, doi dintre ei se priviră atît de furioşi, încît nu mai părea să urmeze o joacă de copii, dar după ce lucrurile se potoliră, după ce ţipetele şi înjurăturile şi reproşurile şi blestemele încetară, se făcu din nou linişte şi atmosfera fu iarăşi foarte plăcută.

Jan Steen era un orăşean, care, deşi mai ieşise cîteodată la ţară, nu-i cunoştea decît pe ţăranii din pieţele de la Leida şi Utrecht. Aceştia veneau atunci cu înfăţişarea lor de duminică, gătiţi cu tot ce aveau mai bun. Acum îi vedea în pantalonii lor jegoşi şi cu vestoanele lor soioase, în cap cu pălăriile de care mai erau agăţate fire de paie, şi încălţaţi cu saboţii cu care călcaseră în bălegar.

Cei doi Van Ostade păreau să fie foarte cunoscuţi. Nu trecu mult şi stăteau şi ei, prietenește, în mijlocul cetei de fumători, povestind fel de fel de întîmplări, din care nici a mia parte nu puteau fi adevărate, dar pe care ţăranii le ascultară miraţi, cu gurile căscate, şi le aprobară întru totul.

Jan Steen făcu haz mai mult de credulitatea copilărească a ţăranilor, decît de aventurile povestite, care altminteri erau destul de comice. Cei doi fraţi se încurcară de multe ori în propriile lor născociri, şi merseră mult prea departe, din care cauză veridicitatea păţaniilor lor ajunse din cînd în cînd să se discrediteze, dar pictorii o scoaseră de fiecare dată la capăt, atîta timp cît îşi aruncară numai ei, cu îndemînare, mingea, unul altuia. Ascultătorii erau mulţumiţi cînd vedeau că cele mai nerușinate minciuni scad pînă la dimensiunile lor normale ; după care se lăsau din nou duşi de nas. Pînă ce ... numărul halbelor crescu atît de mult, iar feţele celor doi Van Ostade se înroşiră în aşa hal, încît nimeni nu mai crezu nici un cuvînt din basmele lor. Ochii ţăranilor se făcură mai mici şi mai visători, pe frunţile lor începură să se adune nori, sprîncenele stu-
79 foase li se încreţiră, gurile li se închiseră şi de-

odată căzu un pumn pe masă și după el se auzi o voce :

— Prea ne crezi proști, cucoane !

Și pac ! un pumn în ochii unuia din cei doi Van Ostade. Atîta fu de ajuns ; cît ai bate din palme, toată cîrciuma se întoarse pe dos ; fiecare client îl trăgea cît putea de păr pe altul. Jan Steen pufni mai întîi într-un rîs violent. Dar rîsul îi rămase în gît cînd dădu cu ochii de sînge, iar cînd mai sclipi ici și colo și cîte un cuțit, scos din teacă, de sub veșminte, i se făcu frică. Dar cum s-o șteargă de acolo ? Se văzu blocat de bătăuși și înconjurat de îngrozitoarele scînteieri. Deznădăjduit, își luă vînt și ajunse pe o bancă, de pe bancă se sui pe un dulap și de acolo urmări în continuare evenimentele, cu inima cît un purice. Sus pe dulap, teama i se mai potoli ; putu să respire în voie și să mai prindă curaj. Și cînd văzu că meșterul lui, cel gras dădea socoteală de păcatele lui, îngropat parcă sub un maldăr de trupuri de țărani, socoti că onoarea îi este în joc !

Așa încît, cu un formidabil strigăt de război, se repezi, — treaz cum era și încă neamețit de prea multă bere, dar destul de furios ca să nu cunoască limite — de pe poziția lui de sus spre ghemul de oameni încăierați care gîfîiau ; împinse deoparte, cu o forță irezistibilă, cîteva din trupurile prăbușite mototol, dădu cu picioarele și cu mîinile în dreapta și în stînga și într-o clipită își eliberă meșterul, care se puse numaidecît pe picioare. Isaac, lunganul roșcovan, profitase de statura lui înaltă și mlădioasă și luase poziție la un perete, de unde își respingea voinicește atacatorii. Cînd văzu că Adriaen fusese eliberat, străpunse linia inamică, îi scoase pe ceilalți doi pe ușă și porniră, cu boccelele luate în grabă pe umeri, cu pălăriile turtite și boțite puse strîmb peste fețele înfierbîntate, sclipind de sudoare, spre casă ! Jan la mijloc, ca erou, respingînd cu modestie călduroasele și exageratele manifes-

tări de recunoştinţă şi aprecierile exaltate ale celor doi fraţi.

— Mîine trecem pe celălalt drum, hotărî meşterul. Ăştia-s oameni ? Parcă ar fi porci mistreţi.

— Fă porcilor bine şi-ţi dau de mîncat, fă proştilor bine şi-ţi dau un rahat, mormăi Isaac.

Jan Steen se mulţumi să rîdă :

— Dar ştiu că vă pricepeţi să minţiţi !

— Oho ; şi ăsta a fost un fleac, zise Adriaen. abia începusem. Dar cîinii ăia blegi n-au răbdare. Ţi-arată numaidecît colţii. Nu pot s-o scot la capăt cu ei. Şi totuşi sînt oameni de treabă.

În noaptea aceea, Jan Steen se trezi, pe sacul lui cu paie, plin de sudoare din pricina căldurii apăsătoare. Ce să fie ? S-o fi făcut ziuă ? Privind printre gene, văzu lumină şi auzi un zgomot asemănător cu răgetele unor lei. Foc ! Dintr-o săritură fu în picioare.

— Băieţi ! Foc ! strigă el, şi deschise numaidecît uşile atelierului.

Afară era întuneric, dar din acoperiş ţîşneau flăcări, ca nişte fiare agresive, care, cu boturile lor roşii, răspîndeau spaimă şi distrugere. Cei doi fraţi veniră împleticindu-se, cu feţele afumate ; dormiseră chiar sub vîlvătaie ; într-o clipită se năpustiră afară, în noapte, numai în cămaşă.

— Ce bestii ! înjură meşterul, arătînd un grup de indivizi care se depărtau rîzînd.

— Ăştia-s nemernicii de ţărani, care au pus foc ca să ne ajute să ajungem mai repede pe lumea cealaltă!

— Repede la şanţ ! exclamă Isaac. Luă o găleată care se afla afară, o umplu şi o aduse, ca să înceapă acţiunea de stingere.

Dar, vai ! găleata era găurită şi nu mai avea apă decît pînă la jumătate.

— Prost mai eşti ! îi zise Adriaen. Lasă tinicheaua !

— Atunci să ne ducem în oraş numai în cămaşă ?

— Cît despre mine...

Lui Jan Steen îi trecuse frica. Magazia trosni ; acoperişul şi pereţii se prăbuşiră cu o bufnitură puternică.

— Acum putem stinge, zise Jan.

Pereţii fiind căzuţi, pictorii găsiră destule hîrdaie şi oale. Formară toţi trei un lanţ şi-şi dădură din mînă în mînă vasele pline, pe care le goliră în foc. La început, acţiunea nu le prea fu de ajutor ; totuşi, pentru că nu bătea vîntul, flăcările nu se înteţiră, ci se mărginiră la un singur colţ, apoi se micşorară, şi după un sfert de ceas primejdia trecuse.

— Jan mai are haine ; colţişorul lui a fost cruţat, — strigă Isaac.

Un măgar evadase şi acum privea liniştit ravagiile făcute de incendiu.

— Jan, arată şi tu ce poţi, încalecă pe dobitocul ăsta, fugi la Haarlem, intră la mine (casa e pe Splaiul Vechi) şi vino înapoi cu haine şi cu bani, pe care ai să-i găseşti pe-acolo, pe undeva. Unde-mi sînt cheile ?

Din fericire, cheile erau la îndemînă. Jan sări pe măgar şi porni călare spre oraş. Haina pîrlită de flăcări îi flutura în vîntul nopţii. Măgarul gonea în trap. Nu trecu mult şi Jan ajunse la poarta oraşului ; paznicul apăru, dar măgarul nu găsi cu cale să-şi încetinească goana înfocată, ci intră repede în oraş, iar Jan, pe jumătate adormit, se lăsă dus de măgar. Apoi, ca să nu adoarmă de-a binelea, începu un cîntec berăresc, care păru să-i placă foarte mult măgarului, căci acesta îşi păstră ritmul.

Casa lui Van Ostade era uşor de recunoscut. Pînă acolo, totul se petrecuse fără incidente, dar acum începură greutăţile : toate cheile erau ruginite, aşa încît Jan, oricît se căzni, nu izbuti să descuie uşa. O zgîlţîi, o împinse, o trase, degeaba : uşa se ţinea tare. Măgarul zbiera de mai mare dragul.

— Tacă-ţi fleanca ! îi strigă Jan, care în cele din urmă îşi pierduse răbdarea.

În casa de alături se deschise atunci o fereastră și apăru un balot de lînă, din care o voce ca un hîrîit se răsti la Jan :

— Șterge-o cît mai repede, hoțule !

Jan tresări, speriat. Dar își dădu seama că omul de lînă nu se putea deplasa și își continuă munca de spărgător fără să-i pese. Își aminti de bieții oameni care așteptau în cămașă lîngă casa arsă, și îl cuprinse nerăbdarea.

Dinspre splai se-apropie atunci de el un om înalt și tuciuriu, cu o lanternă. Fără să-i spună nimic, îi luă cheile din mîini.

— Am să te ajut, șopti abia după aceea.

Cu puterea irezistibilă a unui clește de fier, mîna lui enormă întoarse cheia ruginită în broasca și mai ruginită.

— Uite lumină, adăugă apoi, împingîndu-i lui Jan lanterna în mînă.

Jan avu un tremur ; nu știa nici el de ce. Tuciuriul nu avea nevoie de lumină ; își căută un colț cît mai retras și așteptă. Jan făcu pe grozavul : cu lanterna în mînă, porni într-o lungă expediție prin casă și scotoci toate camerele, toate sertarele și toate dulapurile. Tot ceea ce făcea aici, în acest mediu străin, făcea aproape inconștient. Nu era curios, ci doar doritor să-și ducă misiunea la îndeplinire cît mai repede cu putință. Era ca și cum ar fi trecut dîrdîind prin apă rece, din ce în ce mai grăbit. Între timp să gîndi la omul tuciuriu : Ce voia ? Era oare un hoț ? Sau un preot ? Nu se uitase bine la el, îl lăsase să-i dea ajutor și-și luase zborul spre țintă. Acum îi părea grozav de rău. Din cînd în cînd avea impresia că-i aude pașii apropiindu-se. Se ascunsese undeva, desigur, pentru ca apoi să-l atace, sau avea să-l silească la plecare să-i dea bani și lucruri. Nu vedea cum ar fi putut să scape de el. Ah, dacă ieșea teafăr din mîinile lui, ce-avea să mai alerge ! O nădușeală rece îi țîșni prin toți porii. Legă la un loc banii, pe care îi găsise răspîndiți cam peste tot, apoi și-i puse la piept. Acum trebuia să se întoarcă la ușa din față cu bocceaua cu haine. Făcu acest

drum mai mult mort decît viu. Tuciuriul îi ieşi înainte. Aproape înlemnit de frică, Jan îl lăsă să-i ia lanterna din mînă şi să-l tragă în jos pe scară, după ce uşa, trîntită, se închisese singură. Apoi simţi cum i se pun cheile în mînă. Măgarul, în vremea asta, se întinsese comod lîngă zidul casei. Jan îl chemă cu o voce răguşită, lugubră. Animalul îşi lăsă urechile spre ceafă şi se sculă în picioare. Tuciuriul îl luă de căpăstru şi-i spuse lui Jan :

— Mi-am dat seama după măgar. Salutări băieţilor.

De-abia acum se lămuri Jan ; înţelese că avusese de-a face cu un om de treabă.

— Din partea cui ?

— Din partea cumnatului lor, îi răspunse tuciuriul. Şi îşi văzu de drum, călcînd calm în întunericul nopţii.

Cu inima uşoară, Jan îşi încălecă telegarul şi ieşi din oraş ca o furtună. Se crăpa de ziuă. Roua cenuşie de pe cîmp se făcu mai luminoasă ; în depărtare, zarea începuse să se îngălbenească. O păsărică ciripea în sălcii. Jan, călare pe măgar, pufni în rîs, atît de bine dispus era. Chiar şi măgarul era vesel şi-şi zbiera din toate puterile, cu vădită satisfacţie, elegia. Cînd ajunse în dreptul locului sinistrului, Jan putu desluşi totul : lîngă scheletul ars al barăcii, cei doi fraţi despuiaţi stăteau la marginea drumului, cu cîte o pipă în gură, şi jucau cărţi, foarte încîntaţi, la lumina slabă a unei făclii care scotea mult fum. Părea că nu prea le pasă de cele întîmplate. Tocmai se-aprinseseră într-un schimb de cuvinte despre o carte greşită, cînd îl văzură pe Jan că soseşte. Nu-şi pierdură vremea să se scoale în picioare şi să-i facă o primire festivă.

— Ai adus bere ? îl întrebă numaidecît Adriaen.

— Nu te-ai săturat încă de bere ? rîse Jan.

85 Bagă de seamă, ruinele mai fumegă.

Puse bocceaua pe jos, în faţa lor, şi le întinse punga cu bani. Apoi adăugă :

— Şi salutări de la cumnatul vostru !

— Frumos din partea lui, mormăi Isaac. Ăla iar a umblat noaptea.

Jan, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat şi fără să întrebe nimic, află că tuciuriul, care rămăsese văduv după sora lor, le păzea un pic casa, căci locuia prin apropiere. Cei doi fraţi nu-l informaseră pe Jan de toate acestea şi li se părea normal, pe semne, ca el să afle singur.

Cît ai bate din palme, pictorii îşi terminară toaleta şi se apucară din nou de lucru, ca şi cum n-ar fi existat niciodată un atelier acolo. Nu trecu mult şi uitară toţi trei de aventurile din noaptea aceea.

Cînd veni toamna, se simţiră destul de bine la Haarlem. Din pricina incendiului, Van Ostade fusese nevoit să se mute de data aceasta în casa lui din oraş mai devreme decît de obicei. La început, mutarea mai timpurie fusese pentru el un izvor de enervare, dar pe măsură ce zilele se scurtară, supărarea îi dispăru cu totul.

Jan Steen nimerise într-o casă veselă. Uşa stătea deschisă zi şi noapte pentru orice om venit din lumea agitată a pictorilor. Lui Van Ostade nu-i plăcea continuitatea în muncă. Putea să lucreze în casă numai dacă avea perspectiva unei destinderi şi a unei apropiate distracţii. Tot mereu făcea alte planuri, punea la cale serii întregi de noi chefuri şi excursii, iar între punerea în aplicare a unui asemenea proiect şi cea a proiectului următor muncea febril, serbîndu-şi zgomotos puţinele ore de lucru.

Fratele său Isaac era un om ciudat : adoptase sărăcia din convingere. Casa era a lui Adriaen ; banii, cărţile, atelierul, totul era al lui Adriaen ; chiar şi datoriile, făcute la scară mare, erau ale lui Adriaen. Isaac avea în casa lui Adriaen o odăiţă, în care se găsea un pat, altceva nimic. Acolo îşi culca el seara, mulţu-

mit, coama roşcovană, iar noaptea se scula din culcuş, ca să lucreze la minunatele sale tablouri, cu un candelabru fixat pe capul său roşu ca focul. Prea puţine tablouri termina, multe le nimicea el însuşi, iar de vîndut nu vindea decît rar. Uneori vindea Adriaen, pe barba lui, cîte ceva pictat de Isaac. Dar Isaac nu putea să trăiască fără să picteze. Spre ziuă adormea din nou, iar după amiază era de negăsit : „lucra" într-o cîrciumă. Seara apărea, în clipele cele mai neaşteptate, la masa festivă, aproape zilnică, a lui Adriaen.

Adriaen era altfel de om. Foarte sensibil la lumina de bună calitate, nu lucra decît în ceasurile cele mai favorabile ale zilei, cu mare dăruire, la tablourile schiţate de el afară din oraş. Pe ucenic nu-l instruia. Greşeli nu-i semnala niciodată, aprecieri nu făcea decît rar. Exemplul lui era însă un excelent izvor de inspiraţie pentru băieţandrul pe care şi-l luase în casă. Acesta învăţa pe nesimţite să-şi ţină în frîu propria imaginaţie şi să-şi formeze un mod personal de a-şi construi proiectele. În compoziţii, Van Ostade era un adevărat maestru. Din douăzeci-treizeci de schiţe amănunţite alegea cinci, pe care le punea în aplicare, şi numai una din cele cinci cîştiga, încet, dar sigur, preferinţa sa. Această versiune devenea apoi tabloul definitiv, adeseori mic, dar întotdeauna bine studiat şi temeinic executat. Lucra cu o grabă, de parcă şi-ar fi aşteptat sfîrşitul în orice clipă, pînă ce se prăbuşea istovit într-un colţ şi-şi azvîrlea pensulele prin atelier. De cele mai multe ori însă nu ajungea atît de departe. O invazie nebunească a unor confraţi punea de obicei capăt în mod prematur poftei lui de lucru. Atunci se porneau cu toţii să flecărească şi goleau ceva păhărele, iar la masă continuau cu zel flecăreala şi băutura. După masă jucau table, apăreau pipele şi o altă serie de ulcele şi de ţapi şi pe urmă plecau cu toţii în oraş după aventuri. Jan Steen
 se deprinsese cu aceste noi reguli de viaţă,

nu prea sănătoase. Se socoti obligat să urmeze pilda meşterului său şi în ceea ce priveşte modul de a-şi petrece timpul. Iar văduvia meşterului lăsa şi mai mult loc pentru petreceri. Foştii ucenici, printre care Cornelis Bega juca un rol important, completară rîndurile prietenilor şi ucenicilor prietenilor. Jan Steen se înţelegea bine cu toţi. Adeseori îi erau camarazi în unele iniţiative îndrăzneţe pe terenul spinos al dragostei. Sinior Brouwer murise, dar faima numelui lui supravieţuia. Aceasta fusese epoca bună a lui Adriaen : ucenicia lor, împreună, în atelierul lui Hals, ajuns acum om de vază, crease printre pictori o întreagă tradiţie, care nu se mărginea doar la maniera de lucru şi mai domina încă viaţa epocii. Adriaen jurase să rămînă credincios pînă la ultima lui suflare, la bine şi la rău, memoriei lui Brouwer.

Uneori îl prindea un mare dor de împrejurimile oraşului : atunci încăleca şi se ducea la ţară, unde zile întregi nu făcea alta decît să hoinărească.

La vremea bîlciului, îl atrăgeau ţăranii ; o gaşcă de prieteni îl urma. Jan Steen lua parte la toate aceste expediţii cu o nebunatică extravaganţă.

Într-o dimineaţă de septembrie plecară din zori ; vremea se răcorise mult ; copacii erau ruginii şi roşii, potecile pline de frunze căzute, dar atmosfera era foarte luminoasă. Soarele se mai ascundea din cînd în cînd pe după nişte nori albi, dar de fiecare dată îi străpungea şi făcea să sclipească funigeii. Deasupra drumurilor stăruia, o ameţitoare mireasmă de frunziş. Vitele nu se întorseseră încă de la cîmp. Călătorii străbătură sat după sat, cătun după cătun, şi stîrniră pretutindeni admiraţie prin ţinuta lor pompoasă şi prin zgomotul pe care îl făceau. La fiecare vinar goleau cîte un pahar. În faţa şarlatanilor buni de gură se opreau şi peste tot atrăgeau privirile. Din cînd în cînd unul din ei mai făcea cîte o schiţă sau

cîte un crochiu, iar după aceea le dădea vîrtos de băut țăranilor. Poporul îi socotea siniori mari, pentru că banii li se scurgeau din buzunare ca grăunțele din vînturătoare. Iar la prînz cerură la han o masă boierească. Hangiul cam dăduse el din cap — capul cu bonetă albă — la vederea acestei bande de cheflii, dar speranța privitoare la plată nu-i fu înșelată.

Van Ostade își lichidase atelierul, se descotorosise de propriile sale producții, de cele ale fratelui său, și de cele ale ucenicilor, și vîndu-se totul pe aur. Galbenii aceștia îl frigeau acum în buzunar, pentru că de fapt nu erau banii lui. Cu cît se simțea mai sărac, cu atît putea lucra mai bine ; de aceea făcea totul ca să risipească prada.

După masă se puseră să fumeze, altminteri nu și-ar fi putut continua drumul. Se culcară cu toții pe bănci sau pe jos și dormiră, ca să-și combată mahmureala printr-o odihnă binefăcătoare. După cîteva ore încălecară din nou și porniră ; penele de la pălării le sclipeau în multe culori în soarele de toamnă. Pentru această ocazie se încinseseră cu cele mai frumoase spade și se îmbrăcaseră în cele mai colorate veșminte. Caii nechezau voioși după odihnă și după hrana îmbelșugată, mulțumiți că pot goni din nou în galop. Van Ostade era încîntat.

— Aș vrea să-mi fac autoportretul, zise el, fermecat de spectacolul plin de viață din jurul său.

Cu frîul între dinți, silind calul să meargă la trap, mai încercă în grabă un crochiu. Jan Steen îi admiră curajul ; la urma urmei, Adriaen era scund și gras, dar ce mlădioase îi erau încheieturile ! Vioiciunea lui insufla veselie nebunească și tinerilor și bătrînilor. Jan trase în piept aerul usturător și chiui, bucurîndu-se de viață, care acum era pentru el plină de mișcare, așa cum dorise.

Călăreții, porniți pe scandal, ajunseră la că-
89 derea serii într-o piață foarte întinsă, unde se

ţinea un bîlci. De fapt, nu era decît terenul unei ferme mari, dar alături se afla un han vechi şi intim, în faţa căruia staţionau vreo zece căruţe cu coviltir, fără cai. Fură mulţumiţi cu acest popas, căci prin ferestrele deschise ale hanului le veneau la urechi sunete de viori şi tropăitul îndrăcit al dansului ţărănesc dinăuntru. Soarele gata să asfinţească îmbrăcase întregul peisaj într-o vîlvoare roşie. Foile corturilor de pe terenul fermei aveau sclipiri roşietice. Cei vîrstnici se plimbau, în hainele lor cele mai bune. În jurul unei mese mari, rotunde, stăteau cîţiva băutori în cea mai veselă dispoziţie de bîlci, iar hangiul avea de lucru cu ei pînă peste cap.

Caii fură repede eliberaţi de hamuri şi duşi la adăpost, iar pictorii se trîntiră pe taburete şi butoaie, printre ceilalţi clienţi, se traseră mai aproape de ciubărul cu tutun şi nu după mult timp începură să bea şi în acelaşi timp să sugă din pipe, pînă ce norii de fum îi făcură aproape invizibili. Jan Steen nu se gîndi prea mult la urmările purtării sale, căci voia să guste, ca un bărbat, împreună cu ceilalţi, o plăcere cu adevărat bărbătească. Totul ar fi decurs fără incidente, dacă vreo cîţiva tărani, care întrecuseră cu mult măsura, n-ar fi urlat că nu se simt bine, fiind prea moleşiţi sau prea leneşi ca să se scoale în picioare. Nimeni nu le dădu prea mare atenţie, dar pentru Jan asta fu tot una cu lovitura de graţie. Începu să bea în silă, căutînd în băutură salvarea de nenorocirea sa apropiată. Fiecare pahar care i se turna îi dădea fiori de teamă şi de scîrbă. Dar jurase să reziste pînă la capăt şi se ţinea tare, într-un chip cît se poate de lăudabil. Capătul, însă, trebuia neapărat să vină. Nu trecu mult şi corturile de afară începură să se învîrtească în jurul lui. Chipurile ţăranilor îi scînteiau ca nişte flăcări în faţă ; încercă să închidă ochii, care i se tot deschideau însă mereu. Căzu de pe taburet pe jos, gîfîind din greu. Auzi cum îi bîzîie la urechi vocile aspre ale

țăranilor, ba departe, ba foarte aproape. O oboseală ca de plumb îl împiedică să se scoale în picioare. Din han începu să adie un abur gras de carne fiartă. Suflul de satisfacție din jurul lui îl împiedică aproape și mai mult decît chiar mirosurile acelea puternice. „Ah, dac-aș fi mort !" își zise el, convulsiv. „Nu mă mai înzdrăvenesc niciodată. Să vină odată sfîrșitul", se rugă el cu patimă. I se păru că a adormit ; simți că lunecă... Visă că e un nor de furtună, negru și umflat ; simți că se tot umflă mereu, și că are să plesnească. Auzi cum plouă lîngă el ; auzi și cum tună și văzu și cum fulgeră. Apoi se apropie și de el rafala, cu lovituri puternice, cu șocuri violente. Curînd, totul încetă, iar el zăcea palid și istovit, dar liniștit și mulțumit, sub un copac. Van Ostade era lîngă el și îi zise :

— Mai trăiești ?

Pe buzele lui Jan Steen apăru un zîmbet șters.

— Mi-e foame, murmură el.

— Atunci hai cu noi.

Pe picioare încă șovăitoare și tremurînde, îl urmă pe mult veneratul meșter, a cărui față era la fel de îmbujorată și ai cărui ochi la fel de luminoși ca întotdeauna. Meșterul îl apucă pe Jan de umeri și rîse cu poftă.

— Ce om norocos ! Ai loc de încărcătură !

Îi dădu un ghiont în spate :

— Drepți !

Jan fu împins înăuntru și după cîteva clipe stătea la o masă luminată cu lumînări de seu care picurau, acoperită cu o pînză grosolană și încărcată cu fel de fel de cărnuri. Meșenii începuseră să mănînce de cîtva timp, asta se putea vedea numaidecît. Jan mîncă liniștit, ca în vis. Se amuza din cînd în cînd în sinea lui de desfătarea zgomotoasă a țăranilor tot mai sătui, care, cu voci nazale, întrerupte de sughițuri grele, înșirau verzi și uscate despre banii și averea lor, despre nevestele și copiii lor. Pictorii mai erau încă foarte lucizi și în

cea mai bună dispoziție ce se poate închipui. Jan, recunoscut de cîțiva meseni, fu salutat cu voioșie. El răspunse la ovația zgomotoasă cu un zîmbet vesel. Băgînd de seamă că masa era pe sfîrșite, Jan se grăbi.

— Nu te lăsa ! îi strigă Van Ostade, care era mîndru de ucenicul său și, ocrotindu-l, îl învăța care e măsura justă la mîncare și băutură.

Jan simți efectul salutar al intervenției meșterului. Somnolența îi dispăru ; trupul lui își regăsi echilibrul și stăpînirea asupra mădularelor. Se simți ușor ca un pui de găină și grozav de mulțumit. Totuși avu destulă minte ca să nu mai fumeze, ci se duse numaidecît pe ringul de dans, unde răsunau încă vesel viorile. Flăcăii erau cam osteniți, dar fetele păreau să nu știe ce e oboseala. Jan Steen se vîrî sprinten printre ceilalți și numaidecît fu prins în horă, luă o țărăncuță de mijloc, îi zîmbi și-și lipi capul de obrazul ei. Lăutarii atacară un nou dans și atunci Jan intră și el încă o dată în horă, plin de vioiciune, făcînd pași mari. Era un dans cu sărituri și țopăieli și apoi cu opriri, și cînd arcușul ajunse după căluș [1], primi un sărut înfocat. Jan Steen nu se lăsă mai prejos. Exuberanța îi revenise. Ca tînăr orășean zvelt, făcea furori printre țărăncuțele dolofane, cu obrajii îmbujorați. Glumele lui și ideile lui năstrușnice le făcură curînd pe fete să rîdă în hohote. Lui Jan îi plăcu asta grozav ; din cînd în cînd mai dădea pe gît cîte o halbă. Hangiul veni cu zeci de comenzi menite să-i răcorească pe dansatori, și le aduse ținîndu-și fiecare deget vîrît în cîteva toarte.

O stare de spirit sărbătorească puse stăpînire pe Jan. Să fi fost datorită berei ? sau muzicii ? sau fetelor ? Se zbengui și zburdă, gîdilă o fată și ciupi alta și alteia îi căută sub fuste. Și nu se feri să fie încă și mai întreprinzător cu o fată voinică pe care o curtase mai mult decît pe oricare. Îndrăgostit pînă peste

[1] La dansurile țărănești olandeze, acesta este semnalul tradițional că urmează sărutările.

urechi, o strînse la piept. Şoptindu-i la ureche, cu braţul petrecut după mijlocul ei, cît mai jos şi mai apăsat, o scoase pe nesimţite din ringul de dans şi o duse undeva, unde o adiere slabă mai tempera răcoarea serii. Ea se lipi de el şi-l tîrî şi mai departe. În claia de fîn îşi făcură împreună un cuib, repede şi cu drag, ca două păsări în călduri. Seara era călduţă, fînul încins.

Cocoşii cîntau de mult — chiar lîngă ei cînta unul tare, răspunzînd altuia de departe — cînd Jan se trezi, năpădit de o sudoare rece, înţepenit, însetat, dar extrem de bine dispus. Fata mai dormea ; se înfundase adînc în fîn, gura îi era deschisă, obrajii îi ardeau. Jan îi dădu o sărutare, care o trezi. Cînd îl văzu, rîse, dar după aceea o podidiră lacrimile. Jan se simţi şi el foarte mişcat şi abătut. Sentimentul de mîndrie bărbătească, cu care se trezise, dispăruse.

Claia începu atunci să prindă viaţă. Din toate părţile se porni o mare agitaţie şi mişcare, din colţuri şi din găuri ieşiră la iveală pictori pe jumătate dezbrăcaţi şi fetişcane îmbujorate, unele pe deplin treze şi făcînd glume, prea puţine dintre ele un pic ruşinate ! Curînd uitară şi ei, Jan şi fata, de tristeţea lor : fata trebuia să se ducă la vaci, iar Jan la cai. Despărţirea fu scurtă : după o jumătate de ceas erau cu toţii din nou pe cai şi goneau mai departe, cît mai departe de casă. Mai aveau să treacă prin multe. Iar meşterul Adriaen, de cîte ori îşi aducea aminte de noaptea aceea, plină de atîtea întîmplări plăcute, era în al nouălea cer !

Într-o dimineață de iarnă, gheața se-ntărise atît de ispititor pe canale, încît Jan îi ceru voie meșterului să-și lege patinele la picioare și să se ducă la Leida, ca să-și viziteze părinții. Nu mai făcuse asta niciodată, așa că meșterul nu șovăi să-i încuviințeze plecarea. Ce netede și lunecoase erau acostamentele acoperite cu zăpadă ! Soarele făcea să sclipească drumul ; un vînt molcom îl împingea pe Jan înainte. Jan zbura cu pași uriași deasupra peștilor morți, prinși în apa înghețată. Mai erau mulți alți patinatori pe gheață : țărani în saboți, femei înfofolite în veșminte. Bogații treceau în sănii, zăngănind. La soare era cald, așa cum nu fusese încă niciodată după începerea sezonului ploilor. În aerul înghețat bocnă al iernii parcă începuse să plutească o vagă presimțire a noii primăveri. Jan se încălzi în surtuc, iar fața i se îmbujoră tare de tot. Gustă aerul scînteietor și singurătatea. Să fie singur, doar cu el însuși, la drum, era o plăcere pe care de mult și-o dorise. La Haarlem era întotdeauna împreună cu alții, mai vîrstnici. Prins în vîrtejul vieții, nu i se ivise nici un prilej să cugete mai pe-ndelete. Munca lui în atelier, petrecerile de după muncă, îl absorbeau cu totul. Totuși, în inima lui plină de rîset se strecurase din cînd în cînd un sentiment de nemulțumire, izgonit de fiecare dată de un nou rîset,

dar care totuşi revenea mereu şi îl neliniştea şi îl urmărea pînă şi în somn. Abia acum înţelegea ce voise : să fie cît mai singur. Îşi dădu seama subit că înainte vreme se gîndea mult mai mult la ceea ce făcea. Ochii lui priveau fiece lucru pe toate feţele ; pentru asta găsea timp. La fraţii Van Ostade totul se făcea în salturi. Adriaen lucra febril, dar nu mult timp fără întrerupere. Pe Jan, metoda sa minuţioasă îl silea ca tot ceea ce făcea să facă încet, cu răbdare. Şi la un asemenea fel de muncă nu rezista decît prea puţine ceasuri. Iar în acele ceasuri puţine, făcea treabă de mîntuială. Nestăpînita sa poftă de viaţă nu se putea obişnui cu migăleala lentă. Nu învăţa să se adîncească ; dimpotrivă, devenea tot mai superficial. Cu cît creionul îi devenea mai sprinten, cu atît mai slabă expresia. Nu mai privea lucrurile ca şi cînd le-ar fi cercetat cu ochii. Urmarea asupra stării sale de spirit fu nestatornicia. Voia tot timpul să plece, căuta refugii, era tot mereu nemulţumit cu ceea ce obţinea, dar simţea tot mai limpede şi mai ameninţător golul pe care ar fi trebuit totuşi să-l umple. Lucruri relativ bune erau multe, chiar prea multe, în acea epocă de înfloritoare şcoli de pictură. Dar numai lucrurile excelente l-ar fi putut mulţumi pînă la urmă. În singurătatea aceasta de acum printre mulţi, în mijlocul unor ţărani cu patine şi al unor clopoţei zăngănitori, în timp ce-i treceau repede prin faţă vesele corturi pe patine, el îşi dădu seama ce-i lipsea. Simţi nevoia să se întoarcă printre ţărani, dar nu ca să mai ia parte la viaţa lor, aşa cum încercase altă dată, ci ca să-i privească. Să-i privească atent, aşa cum ştiuse de mult să privească, şi numai după aceea să lucreze, să prelucreze şi să răslucreze, pînă cînd avea să-i iasă ceva substanţial. Roşeaţa ruşinii îi acoperi îmbujorarea pusă de frig în obraji, cînd se gîndi la schiţele sale din ultima vreme. Era o situaţie de nesuferit. Deodată, gîndul
95 acesta îi produse o enervare atît de violentă,

încît nu mai putu îndura ideea că se duce la Leida pe gheaţă, în timp ce crochiurile sale amărîte îi stau acasă la vedere, putînd fi privite de oricine. Enervarea i se prefăcu într-un entuziasm cum nu mai resimţise de mult. Cu o zmucitură viră lateral, făcu stînga-mprejur ca un nebun şi porni, împotriva vîntului, înapoi spre casă, mulţumit pînă în adîncul sufletului de inspiraţia pe care o avusese. Acasă ! Să lucreze ! Să nu mai zburde, să nu-şi mai facă de cap prin toate ungherele. Să conceapă, să lucreze şi să termine tablouri cu patinatori. Să lase distracţiile, să stăruie, şi să devină meşter, aşa ca Adriaen. Simţi că dacă nu lăsa să i se stingă acest entuziasm, totul se mai putea îndrepta şi că nu era încă nimic pierdut. „Pe curînd", îşi zise el, cînd părăsi gheaţa şi fugi în casă. Cît ai bate din palme se-ntoarse, ca să schiţeze după pofta inimii. Nu se îndură nici măcar să-şi piardă vremea ca să mănînce. Ce frumos era peisajul de iarnă de afară ! Soarele pălea şi dispărea, încet, dar sigur, în ceaţa tot mai deasă a iernii. Frigul devenea tot mai tăios. Dar lui Jan încă îi mai era cald. Izvorul sufletului său era fierbinte, clocotea.

În seara aceea se duse la culcare într-o stare de spirit fericită, de care nu avusese parte niciodată pînă atunci ; cîntecele musafirilor lui Adriaen veneau de jos pînă la el. A doua zi de dimineaţă, cînd se trezi, sentimentul luminos al eliberării nu-l părăsise. Şi numaidecît, în timp ce întreaga casă mai sforăia după petrecerea din ajun, se puse din nou pe lucru, de parcă l-ar fi gonit din spate diavolul. Adriaen veni după cîteva ore să se plimbe şi îl găsi pe malul canalului, în faţa unei pînze mari puse pe şevalet, cu obrajii învineţiţi de frig şi cu limba scoasă din gură ; îl bătu pe umăr şi îi lăudă zelul şi lucrarea din faţa lui. Jan Steen se mulţumi să rîdă şi-şi văzu de treabă fără să întoarcă măcar capul. Ridică o clipă privirea cînd văzu că meşterul, încă mahmur, pleacă împleticindu-se, şi numaidecît îşi luă car-

netul de schițe de lîngă el și îl desenă și pe el, așa cum trecea pe sub crengile încărcate de țurțuri. Apoi își dădu seama de ceva care îl întristă violent : pentru ca să-și ducă la îndeplinire planurile în legătură cu munca sa, avea nevoie de bani. Culorile erau pe sfîrșite, pensulele erau proaste. Bani ca să cheltuiască printre țărani nu avea. Ce să facă ? Taică-său îi trimitea la intervale regulate o sumă, dar cheltuise pînă la ultimul gologan, cu o veselă nepăsare. Avea datorii și nu știa unde ar mai fi putut găsi credit. Frații Van Ostade trăiau și ei, de o bună bucată de vreme, din împrumuturi. La ușa lor nu putea să bată. Atunci, să se ducă totuși la Leida ? Și încă în chip de cerșetor ? Și tocmai acum, cînd avea gînduri atît de bune ? Pentru prima dată în viață se îngrijoră. Oare de aceea devenise bărbat, ca să depindă de alții ? Va să zică nu învățase o meserie care îmbogățește ! Nu mai putu să îndure : nicăieri nu-și putea vărsa focul, nimeni nu-l înțelegea. Plîngîndu-și de milă, lăsă să-i curgă pe obraji lacrimile. Dar asta era prea de tot ! Că doar la urma urmei era tînăr și voinic și putea să mai îndure cîte o lovitură. Așa că se duse la dugheana de pe ghiață și luă o cană cu lapte aromat fierbinte, care îl învioră atît de bine, încît își putu relua liniștit lucrul. Supărarea îi trecuse !

Din păcate, Jan Steen avu prilejul să constate că tot ce face omul pe lumea aceasta are urmări.

Într-o zi urîtă, taica Havick ieșise în oraș să facă o mică plimbare pe splaiuri și acolo dădu nas în nas cu un pictoraș din Haarlem ; acesta îl opri și-l felicită că are un fecior care învățase repede și bine meșteșugul picturii. Ce băiat vioi e și Jan ăsta ! Nelipsit la orice petrecere și, deși atît de tînăr, mare iubitor de vinișor și de amor ! L-o fi moștenit în asta pe taică-său ? Om de viață, ce mai ! Dacă lucrează ? Cînd îi rămîne timp. Iar dacă Van Ostade e mul-

țumit de el ? De pofta lui de mîncare, cu siguranță că da.

Nu e de mirare că taica Havick nu fu deloc prea încîntat de elogiul adus vlăstarului său. Se despărți, cu o mutră imposibilă, de veselul haarlemez și se înapoie acasă, țeapăn ca o statuie.

Mama Lijsbet înțelese numaidecît despre ce e vorba și cînd li se dezlegară limbile mai ieșiră la iveală și alte zvonuri asemănătoare. Le adusese o rudă de departe, cu vreo trei săptămîni în urmă, dar fusese ocărît și dat pe ușă afară. Mama Lijsbet nu spusese nimic atunci, pentru că nu avusese încredere în informator. Oamenii vorbesc multe. Acum aveau însă o relatare din prima mînă. Cei doi părinți stăteau față în față, cu chipurile chinuite de griji. „Dacă am fi făcut așa și am fi dres pe dincolo..." „Dar ce să mai lungim vorba", fu de părere taica Havick, și a doua zi porni o scrisoare spre Haarlem, prin curier călare, pe adresa meșterului Van Ostade. „Așa se dă educație tinerilor ?" Scrisoarea sosi la Haarlem, iar Adriaen, crezînd că în plic sînt bani, fu cît se poate de bine dispus. Îl chemă pe Jan și deschise scrisoarea în fața lui.

— Bagă de seamă, diseară ești bogat, tinere, îi zise el.

Apoi rupse plicul și citi. În timpul lecturii, chipul vesel i se posomorî și i se lungi ; fluieră încetișor printre dinți și exclamă de cîteva ori :

— Aoleo !

Jan îl urmărea cu atenție și cu îngrijorare. S-o fi întîmplat ceva acasă ? Nu îndrăzni să întrebe. Adriaen împături scrisoarea și și-o vîrî în buzunar.

— Poți să-ți faci bocceaua, băiatule E de rău.

Acestea fură singurele lui cuvinte. Apoi se întoarse cu spatele. Jan îl privi nemișcat, ca o păpușă.

— Trebuie să plec ? întrebă el anevoie.

— Da, zise Adriaen. S-a isprăvit. Taică-tău nu știe de glumă. Tu o iei prea în serios aici. Se teme că te omori muncind la mine, sau că mori de sete. Măi băiatule, o duci atît de rău la mine ?

— De loc, zise Jan. Și nici nu vreau să plec.

— Dar n-ai să ai încotro. Taică-tău s-a săturat să știe că te destrăbălezi aici. Trebuie să te faci om serios, Jan, și asta nu pot eu să te învăț. Poate că la Leida are să fie mai ușor. Mi-am dat toată osteneala, dar să știi că eu nu țin un pensionat de domnișoare. Casa asta e un pic cam cu josu-n sus, dar n-am ce-i face. Cîndva m-am gîndit și eu că ar trebui să schimb ceva, dar n-am izbutit. De cînd mi-a murit nevasta, treaba merge aici așa cum merge, și poate că e mai bine așa. Dar tu, tu ești încă tînăr și te mai poți întoarce din drum. Așa că du-te și încearcă s-o iei de la capăt.

Jan Steen se întristă profund. Nu vedea de fel care ar fi fost folosul unei plecări la Leida. Ce să facă acolo ? Și tocmai acum, cînd abia luase o hotărîre atît de frumoasă ! Plecarea lui căzuse cum nu se putea mai rău. Cu vreo cîteva săptămîni în urmă ar fi putut să recunoască, fără îndoială, că taică-său avea dreptate ; dar acum de ce să mai plece ? Nu voia el să lucreze și nu era pe calea cea bună ? Să-i scrie lui taică-său și să-i explice totul, ar fi fost degeaba. Asta o știa dinainte. Oftînd, se hotărî așadar să se resemneze. În seara aceea nu fu nici o petrecere în casa Van Ostade. Stăteau toți împreună, cu mutre de înmormîntare. Jan Steen bîzîise sus, în camera lui ; n-ar fi vrut ca ceilalți să afle că plînsese, dar ei băgară totuși de seamă. Adriaen era și el furios ca un taur, iar Isaac bodogăni vrute și nevrute. În orice caz, Jan trebuia să rămînă în meserie și să nu se bage în blestemata aceea de fabrică de bere. Berea li se păru deodată a fi un lichid infect.

— Eu nu mai pot s-o sufăr, mormăi Isaac. N-o să mă mai vedeţi că beau bere ! şi-şi linse buzele şi-şi mai turnă încă un pahar.

Îl îndemnară să-şi ia cu el ceva lucrări la Leida ; atunci cei de-acasă vor putea să vadă, cel puţin, ce a învăţat. Păcat că abia vînduseră cam totul, dar cel puţin ultimele lui peisaje de iarnă mai erau acolo. A doua zi, încărcat cu urări de bine, Jan plecă la Leida.

Era ferm hotărît să nu se lase ţinut de scurt : avea să se stabilească în casa părinţilor săi ca meşter independent şi apoi avea să vadă el ce să facă. De mîncare, în orice caz, are să aibă, iar banii de băutură tot şi-i va procura el cumva. Îl atrăgea să fie din nou acasă, cu părinţii, cu surorile şi cu fratele Wijbrandt. Cine ştie, poate că era spre binele lui. Cel puţin nu va mai avea griji. Va lucra mai regulat şi va face progrese mari. Dar are să ducă dorul prietenilor săi din Haarlem şi mai cu seamă are să simtă lipsa încurajării meşterului său drag.

Primirea acasă întrecu toate aşteptările. Lui taica Havick îi păru rău destul de repede că luase acea hotărîre, cînd îl văzu pe Jan bine dispus, înalt, voinic, cu faţa sănătoasă şi bronzată.

Mama era în al nouălea cer şi îl primi din nou ca pe fiul risipitor. Surorile îi sorbeau cuvintele, iar Wijbrandt era mîndru foc de fratele său mai mare, care umblase prin lume de capul lui.

Ce planuri avea ? Jan rămase mirat cînd îi puse tatăl său această întrebare.

— Păi... mă stabilesc aici ca meşter-pictor, zise Jan. Cred că nu te-ai gîndit că eu aş...

— Ba da, sigur că m-am gîndit că te-ai săturat de pictură, îi răspunse bătrînul. Dar dacă tu nădăjdueşti să izbuteşti, atunci nădăjduiesc şi eu.

Şi cu asta, greutăţile fură învinse şi Jan se cuibări în podul încăpător al casei părin-

teşti pe care-l preschimbă într-un atelier mare şi splendid şi luminos. Taica Havick stărui să se înscrie la universitate ca student în litere. Va fi astfel scutit de impozitul pe bere şi în plus, asta ar da oarecare lustru personalităţii sale cam şterse. Membrii breslei să nu-şi închipuie cumva că feciorul său e mai prejos ca alţii. Era vorba de onoarea sa ! Bani avea îndeajuns. Jan putea să facă acum tot ce voia şi curînd după aceea începu să umble prin casă în halatul său de pictor, fluierînd şi cîntînd şi socotindu-se fericit că e un om liber. „Să fie el însuşi meşter e mai bine decît să trebuiască să asculte de cel mai bun meşter din lume", fu el de părere. Numai să vină comenzi în prăvălie. Dar şi de comenzi se îngriji tot taica Havick.

Cîte nu se schimbaseră de cînd plecase Jan pentru prima dată de acasă ! Pe atunci, casa părintească mai era o gospodărie foarte grea, un ghem de griji şi de probleme : copii mici pe jos sau în leagăn, slujnice alergînd grăbite cu treburi, şi însăşi mama era veşnic obosită şi fără o clipă de repaos. Acum, mama devenise o matroană respectabilă, care privea din fotoliu zburdălniciile fiicelor măricele. Iar taica Havick avea un sprijin temeinic în fratele Wijbrandt, cu toate că acesta nu împlinise încă şaisprezece ani. Calm şi hotărît, Wijbrandt călca pe urmele tatălui său. De Jan se puteau lipsi foarte bine aici. Dar nici el nu se băga în treburile celorlalţi. Podul lui deveni sanctuarul lui ; Jan nu se mai arăta decît la masă. Într-o zi, însă, veni de se aşeză lîngă maică-sa, cînd o găsise singură, şi stătu îndelung de vorbă cu ea. Numai ea era mulţumită de el. Jan rămăsese primul ei copil, copilul el preferat. Pictor. Îi admira desenele şi mai ales picturile, iar în sufletul ei nu se născuse niciodată pe lume un pictor mai mare decît feciorul ei. Jan era foarte capricios şi lua lucrurile uşor, dar nedelicat nu era, se gîndise întotdeauna la ea, chiar cînd fusese departe de casă. Şi nu uitase nimic în toţi aceşti ani.

Taica Havick îl preţuia aşa cum poate preţui un om care exercită o meserie serioasă pe

confratele său dintr-o breaslă mai ușoară. Și stărui ca Jan să-și cîștige singur pîinea. Jan avea douăzeci de ani, deci vîrsta potrivită pentru căsătorie. Unde-i sînt gologanii puși de-o parte ? Vai, gologanii aceia nu trăgeau prea greu la cîntar. Dar Jan Steen avea de gînd să se apuce serios de treabă și să-și uimească familia. Avea de gînd să hoinărească mult, să lucreze mult pe afară ; viața țăranilor îl atrăgea cu o forță irezistibilă. Felul de viață al orășenilor i se părea prea rigid, prea măsurat. Aici nimeni nu-și făcea niciodată de cap ; fiecare se uita la celălalt. Chiar și taică-său era un om plin de morgă : era epitrop al bisericii și al orfelinatului orașului Leida, și se îmbrăca aproape întotdeauna în negru. Țăranii mai erau încă sălbatici. Își dădeau cu ulcelele de bere în cap, dar puteau să și rîdă împreună de să te ții de burtă. Dar la țărani, Jan nu ajunse prea curînd. Căci abia își făcuse cît de cît un rost, și într-o bună zi scara podului scîrții și un personaj enorm și gras veni sus și se prezentă în cuvinte alese, spunînd că vrea să i se facă portretul. Confratele breslaș Havick îi dăduse ideea. Din preț se înțeleseră repede : Jan era prea încîntat că începeau să-i vină comenzile. Puse deci un cot de pînză de in pe șevalet și în scurt timp apăru pe pînză o schiță frumușică. Și nu era oare un subiect splendid pentru el, acest castel din carne ? Ochii erau duși în fundul capului, în spatele unor metereze proeminente. Obrajii erau umflați de aroganță, iar nasul era o minunăție de nuanțe stacojii. Gura, cu buze groase, lăsate în jos, disprețuia întreaga prostie a lumii. Bărbia dublă era prin ea însăși o cetățuie, căci cutele i se lăsau tot mai late și mai grele deasupra gulerului grotesc. Numai ochii nu puteau fi luați în rîs : înțepau cu cruzime, se roteau repede și se uitau sfredelitor la el și la atelierul lui de pictor.

Dar cînd grăsanul începu să vorbească, ochii
 i se liniștiră și ascultară cu atenție. Jan găsi

că e nostim cînd vorbeşte, dar nu-i putu urmări spusele. Aşa că nu-i răspunse şi dădu numai din cînd în cînd din cap, scoţînd un sunet ca un fel de mormăit, ca şi cum clientul său avea dreptate mai mult ca oricare altul în tot oborul de vite. Şi totuşi ştia că acest fabricant de bere bun, bogat, gras, n-avea minte nici de doi bani, ceea ce se şi vedea numaidecît după cutele grosolane din colţurile gurii, o gură pusă acolo numai ca să mănînce şi să flecărească, şi după vulgara frunte joasă, aproape fără riduri încă. Dar tocmai un astfel de cap era un început bun. Numai unele sentimente foarte primitive dăduseră acestui munte de carne suişuri şi coborîşuri. Erau clar vizibile urmele celor cincizeci de ani de viaţă. Jan se gîndi la tatăl său, un om de acelaşi fel, dar totuşi mai serios şi mai cu minte, asupra căruia viaţa avusese o influenţă mai puternică şi mai nobilă. Îşi aduse aminte că-şi pusese în gînd să-şi picteze într-o bună zi întreaga familie : pe blînda sa mamă, pe severul său tată, pe drăgălaşele şi voioasele fete, şi faţa cuminte a lui Wijbrandt. Lucră cu înfocare, şterse şi desenă şi fu aproape mulţumit după această primă şedinţă. Dar îşi dădu seama că un om atît de ţanţoş, cînd era vorba de un portret, cerea mai mult decît o schiţă fugară. Acum era momentul să facă o treabă ca lumea. După cîteva şedinţe, Jan fu de părere că lucrarea e gata şi i-o arătă clientului. Acesta, neobişnuit să privească tablouri, şi întrucît nu-şi contemplase niciodată propriul portret, fu întîi mirat, apoi încîntat, şi în cele din urmă găsi că frumoasa sa ţinută vestimentară nu ieşise cum trebuie. Jan fu nevoit să mai dea un pic de lustru mantalei, să mai pună cîteva sclipiri pe lanţul de aur, să mai înviorеze rubinul inelului de pe deget.

Totuşi, acest portret, plătit cu bani sunători, care făcură muzică timp de cîteva zile în buzunarul lui Jan, fu destul de bun ca să atragă şi alţi domni în atelierul lui, şi iată-i

că veniră, unul cîte unul, membrii breslei fabricanților de bere, greoi și astmatici, voluminoși și gravi, mulți din ei amenințați de dambla, unii voioși și gălăgioși, alții fățarnici și mieroși. Nu ceruse mult pe primul său portret și nu îndrăzni să ceară mai mult nici pe următoarele. Deocamdată i se păru destul de important faptul că în sfîrșit și pentru prima dată își cîștiga pîinea. Taică-său își freca mîinile ; era peste măsură de mulțumit de zelul și de voința lui Jan. Ușor însă nu-i venea băiatului să le facă pe voie clienților în toate. Era și o prea grea punere la încercare pentru un pictor începător să fie nevoit să picteze un cap tont după altul, aproape fără deosebiri esențiale între ele, și să înghită observațiile lor fără noimă și vorbăria lor stupidă, fără să crîcnească prea mult. Căci Jantje avea o mică lașitate : nu, îndrăznea să-i contrazică prea rău pe domnii care îi aduceau atîția galbeni carolus [1]. Găsea că tot ce spun ei e bine, cu condiția să nu-i pună întrebări și să nu-i îngrădească spiritul de inițiativă. Dar din păcate aveau aproape toți părerea supărătoare că cine cheltuiește bani își cumpără cu ei și dreptul de a fi pretențios și plicticos. De fapt, Jan era îngăduitor din fire, dar cînd răbdarea îi ajungea la capăt, îi sărea mustarul brusc și fără tranziție. De acest lucru își dădură acum seama domnii din breaslă. După ce unul dintre ei îl pisase mai bine de o jumătate de ceas, despicînd firul de păr în patru în legătură cu o panglicuță care lipsea la guler, — despre care Jan îi spusese de cel puțin zece ori că o desființase într-adins, pentru motive îndreptățite de sfîntul meșteșug al picturii, — bomba făcu brusc explozie. Vînăt de mînie, tînărul pictor strigă :

— Ieșiți afară toți ! Căraţi-vă, vă rog ! M-am săturat de mutrele voastre !

---

[1] Galben *carolus* : monedă divizionară, făcută dintr-un aliaj de aur și argint, bătută pentru prima oară de către Carol al VIII-lea (1470—1498), rege al Franței din 1483.

Cu o privire naivă, bogatul fabricant de bere întoarse capul, să vadă la cine se răstise Jan în aşa hal. Cînd băgă de seamă că nu mai era nimeni altul prezent în atelier, decît răbdătorul şevalet, avu o privire şi mai nevinovată încă, dacă era cu putinţă să fie şi mai nevinovată încă, ceea ce potoli furia lui Jan şi-l făcu să spună, cu un zîmbet călduros :

— Mai staţi un pic aşa, vă rog, sinior ; domnia-voastră arătaţi splendid aşa !

Dar lucrurile luară altă întorsătură. Domnul Oosterwijck se sculă în picioare, încet şi grav ; buzele îi erau strînse în semicerc, ochii liniştiţi.

— Vă salut.

Şi dispăru, şi o dată cu el şi galbenii carolus, şi o dată cu ei tot şirul de confraţi din breasla fabricanţilor de bere din Leida. Jan răsuflă cu adevărat uşurat că scăpase de ei şi nu se căi de loc de mersul afacerilor sale. În sfîrşit, putea să mai iasă din casă ; tocmai venise primăvara şi se simţea ispitit să se ducă la ţară. Deocamdată cîştigase destui bănişori. Şi numai maică-sa băgase de seamă că rîul a încetat să mai curgă, pentru că nu mai auzea cunoscutul tropăit pe scara care ducea spre atelier. Dar taică-său nu bănuia nimic, deoarece respectabilii săi confraţi preferaseră să-i treacă sub tăcere cele întîmplate. Şi trecu mult pînă să-l întrebe maică-sa ce s-a petrecut. Aşadar Jan avea drum liber şi profita de el după pofta inimii.

Grăsanii fură uitaţi repede, iar atelierul lui se umplu cu studii de exterioare : mori şi ferme, petreceri cu dans în aer liber, nunţi şi înmormîntări ţărăneşti, tot ce schiţase el în împrejurimile Leidei în timpul peregrinărilor sale.

În anul acela, primăvara fu o binecuvîntare pentru el. La ţară, mirosul ierbii proaspete, mireasma reavănă a pămîntului gras, îl copleşiră. Odată scăpată dintre cei patru pereţi, pasărea nu se mai lăsă prinsă şi foarte curînd colivia rămase goală. Dormea la cîte un ţăran, cînd nu mai avea bani să plătească hanul. Din cînd în cînd mai ajuta la munci, dar în schimb

putea nădăjdui apoi, la ora mesei, să primească o îmbucătură. Cu ţărăncuţele era întotdeauna prietenos, iar ele îşi puneau ambele mîini deasupra capului lui păcătos. Dar şi lucra cît putea, încîntat într-adevăr de splendida sa meserie. Spre seară, după masă, însoţea ţăranul la cîrciuma lui obişnuită. Ştia şi acolo să facă faţă, fiind bun de gură şi de o veselie inepuizabilă. Le tăia piroane ţăranilor din împrejurimile Leidei, întocmai cum îi văzuse şi îi auzise pe fraţii Van Ostade făcînd cu cei din împrejurimile Haarlemului. Numai că el ştia mai bine decît cei doi haarlemezi unde să se oprească. Şi de asemeni el rămăsese pentru ei „fecioraşul bogat al meşterului berar de la oraş". Povestirile lui, în care nu cruţa oraşul Haarlem şi pe haarlemezi, erau pe gustul clienţilor hanului, aşa încît aceştia, ba chiar şi patronul, îi făceau cu plăcere cinste. Şi era şi nevoie, pentru că în scurt timp punga lui Jan ajunse uşoară ca o pană. Inima îi era însă la fel de uşoară, iar limba iute, şi rîsul molipsitor. Ţăranii îl ascultau adeseori cu gurile căscate, şi cînd o lua razna, exclamau : „Cum se poate ?!"

Dar seara, cînd soarele asfinţea, iar ţăranul care-i era gazdă se culca odată cu găinile, Jan ieşea singur pe cîmp şi privea lăstarii tineri şi trăgea pe nas, plin de încîntare, miresmele proaspete ale vegetaţiei. Atunci era liniştit şi fericit, şi mulţumit de felul lui de viaţă, ca şi cum acesta ar fi urmat să rămînă veşnic acelaşi.

Cei de acasă se obişnuiră cu escapadele lui. Ştiau că după cîtva timp se întorcea lefter, şi atunci maică-sa îşi golea punga de piele în mîinile lui şi-l gonea în pod. Sosea roşu şi prăfuit, încovoiat de povara lucrărilor pe care le făcuse şi în primele ceasuri era cam morocănos şi ciudat. După ce-i trecea, avea însă iarăşi primul şi ultimul cuvînt, aşa că era lăsat în pace. Numai că ... nu cîştiga, şi taica Havick fu nevoit să intervină. Atunci ieşi la lumină vechea şi afurisita poveste cu portretele şi taica Havick
 timp de trei zile nu-i mai spuse nici un cuvînt

bietului nesocotit. Bunăstarea în casa lor era însă atît de mare, încît supărarea nu putu să țină mult. Fabrica de bere mergea strună, mai bine ca niciodată. Taica Havick era așa de mîndru de această prosperitate, încît nu mai punea la socoteală veșnica pagubă, care era meseria lui Jan. De cîte ori îi veneau galbenii gîrlă, își uita supărarea. Și primi și tot mai multe funcții onorifice. La vîrsta lui înaintată devenise ambițios, își văzu numele eternizat în colegiul pîrgarilor și purtă de atunci înainte titlul de „sinior". Cel puțin mezinul lui era băiat bun : avea stofă de meșter respectabil. Toate acestea erau în măsură să mai îndulcească acreala pe care feciorul lui cel mai mare îl făcea uneori s-o înghită. Iar surorile Geertjen [2] și Swaantjen [2] aveau și ele o slăbiciune pentru fratele lor și îi dădeau o mînă de ajutor cînd era la ananghie. Astfel, Jan se tot izbea de steiurile primejdioase și ... făcea ceea ce-i plăcea. Fu primit, firește, ca membru în breasla Sfîntul Luca [3]. Costase ceva bani, dar măcar își cumpărase astfel un loc de meșter. Cu băieții de acolo se distra seara cum nu se poate mai bine. Juca popice sau zaruri, pînă noaptea tîrziu, încît devenise palid. Buna lui mamă stătea adeseori trează pînă îl auzea că vine acasă. Jan nu băga de seamă. Felul acesta de viață îl încînta grozav : munca lui îi dădea deplină satisfacție și după aceea putea să se și destindă în voie. Camarazii îl apreciau mult, nu numai pentru cuvintele lui de duh și pentru sociabilitatea lui, dar și pentru maniera lui viguroasă de a picta. Și avea o sumedenie de planuri. Asculta foarte atent felul de a vorbi al țăranilor și își propusese ca pentru fiecare expresie de-a lor să schițeze cîte un tablou care s-o ilustreze. Dar ... cine să le cumpere? De pro-

---

[2] Diminutive formate cu ajutorul sufixului *-tje[n]*. — În terminația *-en*, sunetul *n* este aproape mut, așa încît sufixul diminutivant admite două ortografii : *-tje* și *-tjen*.

[3] Breasla pictorilor.

blema aceasta Jan nu se sinchisi cîtuşi de puţin. „Nu te văicări, mai are brutarul pîine", îşi zicea el.

Atunci, patronii diferitelor sale popasuri începură, încet dar sigur, să-l someze în mod din ce în ce mai ameninţător. Nu mai îndrăzni să se arate nicăieri. Ce să facă ? Avea şi o groază de datorii de la joc. I se împrumutaseră bucuros bani : nu era el oare feciorul lui Havick Steen, unul din cei mai de vază cetăţeni ai Leidei ? În cele din urmă situaţia deveni însă atît de presantă, încît Jan însuşi fu de părere că trebuia să găsească o soluţie. Nu mai voia să-i ceară maică-si, iar tatălui său cu atît mai puţin. Aşa că, într-o bună dimineaţă, plecă, foarte devreme şi pe furiş, cu o mare parte din lucrările sale, pe jos, spre Haarlem, pentru ca acolo, unde avea mai mare şansă ca fost ucenic al fraţilor Van Ostade, să facă rost de bani vînzîndu-şi producţiile din ultima vreme.

Adriaen îl primi vesel ca totdeauna şi îi dădu tot ajutorul. Se duseră împreună la cumpărătorii de lucrări de artă domiciliaţi la Haarlem şi, pentru o nimica toată, pînzele îşi schimbară una cîte una proprietarul. Din cînd în cînd, pe Jan îl duru în suflet cînd văzu cum îi dispar pînzele atît de dragi într-un dulap sau într-un sertar, fiind sigur că n-are să le mai revadă niciodată, dar se ţinu tare faţă de hazosul Adriaen, care îi lăudase dinainte maniera îndrăzneaţă.

— Da, într-adevăr, ai făcut progrese mari, meştere Steen, îi spuse el, zîmbind pe sub mustaţă.

Jan avu impresia că Adriaen glumeşte, dar se simţi totuşi măgulit. Banii sunători exercitară şi ei o influenţă binefăcătoare. Pînă la urmă, Jan avu în geantă o întreagă colecţie de monede de aur şi de argint fără zimţi. Deoarece cumpărătorii de obiecte de artă erau cei dintîi care îşi răzuiau gologanii.

— Acum cred că ai destul, meştere, îi zise Van Ostade, ca să-i plăteşti pe flămînzii aceia mizerabili. Hai să ne oprim.

Prea multe lucrări tot nu mai rămăseseră, iar banii zăngăneau în buzunar! Şi... venise vremea să se mai întărească şi pe dinăuntru, aşa că nu după mult timp stăteau amîndoi la o masă, într-o tavernă prietenoasă, înconjurată de araci de viţă de vie, avînd fiecare în faţa lui cîte un pahar cu vin spumos. Van Ostade îl bătu drăgăstos pe umăr pe Jan, şi apărură stridii şi pui fripţi, şi camarazii aflară numaidecît, aşa că în scurt timp veniră roi, şi îi înconjurară pe cei doi meseni şi mîncară şi băură cu ei, ca nişte vandali nemiloşi. Gustarea deveni o serbare în cinstea lui Jan Steen, noul meşter din Leida, care cheltuia în folosul general beneficiul realizat din tablourile sale. Nu făcură economie de elogii, iar tînărul meşter era prea tînăr şi prea slab ca să nu se simtă onorat. Ce viitor îl aştepta! Vrednică să strălucească alături de el, ca soţie, nu era decît cel puţin fiica unui înalt dregător. O casă la Leida şi un castel de vînătoare la ţară i-ar fi taman bune. Să zboare, să-şi întindă larg aripile, să se înalţe deasupra tuturor, părea un lucru cît se poate de simplu. Jan deveni tot mai vorbăreţ: îşi pierdu încetul cu încetul simţul realităţii, pe măsură ce se succedau paharele cu vin de Rin. Ceilalţi ascultau cu ochii sclipitori. Ce om, Jan Steen ăsta! Abia s-a stabilit ca meşter, şi lucrările îi sînt plătite cu aur!

Cînd sosi însă clipa socotelii, punga îi făcu figura. Şi din întîmplare nu mai avea nimeni nici un ban în buzunar. Aşa încît ultimele pînze i se mutară şi ele la pretenţiosul hangiu, care pe deasupra nici nu fu prea încîntat de ele.

Jan Steen rămase astfel cu buzele umflate. Dar buna dispoziţie nu putea să-i fie stricată de un asemenea fleac. Aşa încît i se păstră la

fel de bună pînă noaptea tîrziu. Jan dormi în casa bine cunoscută de el de pe Splaiul Vechi, pînă ce-i trecu cherchéleala.

A doua zi de dimineaţă se trezi tresărind speriat. Şi numaidecît se simţi nefericit şi neajutorat ca un copil. Trebuia să se întoarcă acasă fără o para chioară. Iarăşi îi fugise norocul printre degete ; şi şi-o făcuse cu mîna lui. În timp ce se îmbrăca, bătu din picior de necaz, stăpînindu-şi cu greu lacrimile. Îl cuprinse un sentiment de ciudă împotriva prietenilor însetaţi, care îl ajutaseră să rămînă lefter. Îngîndurat şi trist, căzu înapoi pe pat, stăpînit de o adevărată şi chinuitoare părere de rău după arginţii lui daţi pe gît, cînd ... uşa se deschise şi mutra voioasă a meşterului Adriaen se arătă rînjind deasupra unei cămăşi bălţate.

— Meştere, meştere, scoală-te ! Vino repede ! Avem de lucru în atelier, dar e grabă mare !

Şi dispăru. Jan fugi după el :

— Ce s-a întîmplat ?

— Avem o comandă, fiule, aşa de formidabilă, că trebuie să mă ajuţi. Sînt galbeni de cîştigat, dar repede !

Jan se strecură în atelier. Meşterul puse o pînză pe un şevalet mare de tot, aşa cum Jan nu mai văzuse niciodată aici.

— Nu eşti specialist în pictură religioasă ? Că doar ai fost ucenicul lui sinior Knuffer ! Ei, atunci fă o *Coborîre de pe Cruce*. Mi-a comandat-o un nebun, dar habar n-am nici cum s-o încep. Mîine trebuie să fie gata. Comanda o am încă de vreo cîteva luni, dar abia azi mi-am adus aminte de ea. Destul ! Începe! Frate-meu are s-o termine la noapte. Schiţează-o şi pune-i culorile.

Jan fu în elementul său. Să cîştige aur şi numai într-o singură zi ! Să se arate meşter faţă de meşter ! Era prea frumos ca să fie

adevărat. Acum îi fu de mare ajutor experienţa acumulată atîţia ani de zile. Cu toată mîndria unui ostaş tînăr, care se vede pentru prima oară la război, se înarmă cu o paletă uriaşă şi-şi începu schiţa cu tuşa fermă, devenită maniera lui obişnuită. Adriaen stătea în spatele lui şi îi urmărea lucrul cu privirea. Nu lăsă pe nimeni să se apropie şi nu spuse nici un cuvînt, ci îşi duse adeseori degetul la gură, într-o încordare extremă. Trecu un ceas. Din negură se ivi compoziţia, robustă şi puternică. Încă un ceas : culorile începură să lumineze ici şi colo, în roşu şi galben. Ucenicii îi amestecau meşterului culorile. Un ucenic picta, ca scos din minţi, fundalul : un peisaj rural. Lui Jan Steen îi dădu deodată prin gînd că-şi atinsese un ideal din timpul adolescenţei : el în faţa şevaletului, iar ucenicii în jurul său. Îl uită cu totul pe meşterul din spate ; acesta devenise şi el ucenic şi îi admira tuşa energică. „Pe vremuri nu l-am văzut lucrînd", îşi zise el. „În băiatul ăsta zace un pictor mare, mai mare ca mine, mai mare ca cei mai mulţi." Nu resimţi invidie, nici mîndrie. Ca să nu mai vorbim de satisfacţia că Jan îi fusese învăţăcel. Acum îl privea ca pe egalul său, ba azi ca pe superiorul său. Iar trecu un ceas. Lucrarea era gata în forma ei brută. Începu finisajul. Adriaen răsuflă uşurat : tabloul ieşise bine. Şi acum ? Pe fundal era destul spaţiu. Jan îl folosi, punînd acolo alte personaje, vesele, cu ochi scînteietori, aproape prea vioaie. Ce curaj ! Nici o urmă din atmosfera stătută a artei sacre ! Jan punea în scenele sacre viaţa de toate zilele. Punea bărbaţi şi femei, care respirau şi dădeau viaţă cadrului mort. Ba puse şi căţei, şi grădiniţe, şi căsuţe, şi o mică moară, şi o gîrliţă cu trestie şi cu bărcuţe şi cu de toate !

Ceasurile trecură ; Jan lucra ; Adriaen îi vîrî o bucată de pîine în gură. Mîinile lui Jan, pline de vopsele, n-o putuseră apuca. Jan mînca şi lucra. Din cînd în cînd ofta adînc, dar să-şi dezlipească ochii de pe pînză, nici gînd. Bău

și lucră. În jurul lui, ceilalți se duceau și veneau, cu pensule curate, cu culori, cu amestecuri pregătite, cu sticle cu ulei. Era grozav !

Astfel, datorită muncii înfrigurate, ziua păru scurtă. Pe nesimțite veni seara, și, cînd lumina bună dispăru, Jan zăcea întins pe o bancă în camera de zi și dormea. Tabloul era gata. Isaac nu avu nevoie să se mai ostenească în noaptea aceea.

A doua zi, Jan veni totuși acasă încărcat cu aur. Căci Adriaen stăruise să-și primească plata pe loc. Iar Jan fusese foarte bucuros s-o primească. Nu era el un om norocos ?

Viaţa îşi urmă cursul, în toată liniştea. Fetele creşcură măricele, iar cea mai vîrstnică dintre ele începuse chiar să se gîndească la măritiş. Jan fusese şi rămăsese a cincea roată la căruţă. Stătea în pod ca un corb în cuibul lui. Tot ce i se năzărea cără într-acolo ; podul era plin cu mobilă veche, mai ales de cînd taica Havick îşi mobilase camerele de jos în chip „sinioral". Chiar şi la mese, Jan stătea întotdeauna ca un meseriaş printre domni, îmbrăcat neglijent sau în halat de lucru. Adeseori îi venea gustul să rămînă sus la el şi să mănînce de unul singur. Maică-sa n-ar fi încuviinţat asta : marea ei fericire era să se vadă înconjurată de toţi ai ei. Dar nu putuse să-i interzică, şi Jan începu să se înstrăineze, încet dar sigur, de ceilalţi. Sus, în atelier, Jan cînta sau fluiera adesea, dar jos era tăcut şi rezervat şi nu prea lua parte la conversaţie.

De cîtăva vreme nu mai avea chef de nimic. Lucrul nu mergea. Jan aştepta... Ce anume ? Nici el singur nu ştia. Poate că-şi aştepta moartea. Căci oricît de bizar ar părea, acestui tînăr uşuratic cîteodată nu-i păsa de fel de viitor. Dar avea el oare vreun viitor ? Nu-şi dădea seama. Şi nimic nu îl înfuria mai rău decît să-l întrebe cineva de planurile lui de viitor. Nu avea nici un plan şi nici nu-i trebuia. Nu cerea altceva decît să fie lăsat în

pace. Mînca şi bea şi dormea, şi, sus în atelierul său, citea uneori cîte o carte, descoperită de el pe undeva. Din cînd în cînd mai schiţa cîte ceva, dar după aceea rupea toate schiţele. De luni de zile nu mai avea culori. De pictat, aşadar, nu putea să fie vorba. Avea impresia că-i este cu neputinţă să mai trăiască şi găsea că nu merită osteneala să mai înceapă ceva acum, înaintea sfîrşitului apropiat. Totuşi, nu era melancolic, ci doar apatic. Cum de ajunsese în starea aceasta ? Nici el însuşi nu prea băgase de seamă. Pe la breaslă nu se mai ducea deloc. Uneori venea cîte un coleg la el, dar nimeni nu-l mai putu convinge să ia din nou parte la festivităţile care aveau loc seara sau noaptea. Se săturase de ele. Era în stare să stea timp îndelungat şi să se uite ţintă pe fereastră, la cer, la jocul norilor sau în atelier la vibraţia razelor de soare pe o oală sau pe o ladă. Nu se plictisea niciodată.

Taică-său îl lăsase în plata Domnului, ca pe un copil nereuşit. Uneori avea accese de furie, căci greşeala, pe care ar fi vrut s-o evite cu orice preţ, o făcuse totuşi ; în loc să-şi impună propria voinţă, dăduse frîu liber dorinţelor nesăbuite ale lui Jan. Lucrurile ieşiseră tocmai pe dos : Jan era un pierde-vară, un tîrîie-brîu. Ce-i drept, printre copiii familiilor de ispravă se pare că apare întotdeauna unul ca el. Omul trebuie să se resemneze. La urma urmei, Jan ar putea oricînd să mai intre cu plată la frate-său, mai tîrziu. Numai mama Lijsbet era cu adevărat tristă şi plîngea uneori în taină din pricina lui. „Îl crezusem mai hotărît" îşi zicea ea atunci. „Cum de a ajuns băiatul în halul ăsta ? Că doar l-am crescut bine, l-am învăţat de toate. Şi ar mai învăţa bucuros, şi ştie destule. Ar fi păcat să-l lăsăm să se prostească aşa..." Ar fi preferat să-l revadă aşa cum fusese el în anii lui cei mai zvăpăiaţi : peste zi lucrînd de zor, iar noaptea chefuind tot de zor. Pe atunci, cel puţin, era plin de viaţă pe cînd acum părea
115 o mortăciune. Inima unei mame judecă mai

profund decît mintea unui tată. Într-o bună zi, își vărsă focul acestei inimi, spovedindu-se unui vechi prieten din Capitală, pe nume Jan van Goyen, un peisagist respectabil, autorul unui tablou splendid pe care îl aveau în salon.

Îi scrise, în simplitatea ei, o scrisoare mișcătoare despre Jan. Nu i s-ar putea da o mînă de ajutor băiatului ? Atît țeapănul Knuffer, cît și nebunaticul Van Ostade, fuseseră mai mult decît mulțumiți de ucenicul lor. Meșterul Dou, distinsul domn din Leida, spusese și el că băiatul are stofă. Iar Jan făcuse atît de bine portretele domnilor din onorata breaslă a berarilor, încît ai fi putut să juri că-i vezi în fața ochilor în carne și oase. N-ar vrea domnul Van Goyen să vină să le vadă ? Mai sînt cîteva pînze în atelier. N-ar vrea să dea un sfat ?

Trimise această epistolă maternă în cel mai strict secret, și, după cîteva zile, o caleașcă din Haga îl depuse pe bătrînul pictor în fața casei familiei Steen. Mama Lijsbet, numai ce-i zări chipul deschis, simți că se face lumină. Avură o convorbire lungă, intimă, în salon, înfundați în fotolii, sub tabloul pe care-l făcuse el, cu cîte un păhărel de vin de Rin ca bun-venit. Într-adevăr, în casa care, atît de des, ei îi păruse întunecoasă, intrase lumină. Bătrînul cercetă desenele, pe care mama Lijsbet le păstrase de ani de zile în scrinul ei. Desenele îl făcură pe Van Goyen curios să vadă atelierul lui Jan. Se duseră într-acolo și îl găsiră pe tînărul pictor întins pe o bancă, cu o carte veche de rugăciuni, ale cărei ilustrații de mînă le examina cu atenție. Se sculă în picioare și deveni repede vorbăreț cu bătrînul vizitator. Atît de vorbăreț nu fusese în viața lui. Între timp, bătrînul își rotise privirea și-și dăduse numaidecît seama că aici nu lipsește talentul. Dimpotrivă : Jan era un maestru de prima mînă, dar lipsit de încredere în el însuși și de voință.

— Acum ia bine seama la ce am să-ți spun, tinere, vorbi Van Goyen după ce stătuse des-

tul de mult timp pe gînduri. Eu sînt bătrîn şi a început să-mi tremure mîna. Totuşi, mai primesc ades comenzi, pe care însă nu mai pot să le termin. N-ai putea să-mi dai o mînă de ajutor ? Eu locuiesc la Haga, nu departe de aici. Te rog să-mi făgăduieşti că ai să vii cu mine şi ai să lucrezi la mine, cît timp ai să ai chef. Sau ai şi dumneata destul de lucru ?

Nu, Jan nu avea de lucru şi era gata să plece la Haga. Orice, mai bine decît să se stingă aici. Totuşi, nu fu prea încîntat de propunere, aşa ca maică-sa, care îl copleşi pe domnul Van Goyen cu mulţumiri. Jan nu se aştepta la prea mare lucru, dar porni pe drumul ce i se arătase. Pentru a nu ştiu cîta oară îşi luă rămas-bun de la ai săi şi, cu bocceluţa pe umăr, îl urmă pe străinul cu purtări părinteşti, în casa acestuia din vesela Haga. Cînd îşi părăsi părinţii, aceştia erau bine dispuşi. Mai aşteptau totuşi ceva, pare-se, din partea vlăstarului lor nereuşit. Îndrăzneau să mai spere. Cine ştie... ?

Lui Jan nu-i veni să-şi creadă ochilor, cînd intră în casa lui Van Goyen ; era situată cam la marginea capitalei şi nu avea defel o înfăţişare orăşenească. Printr-o poartă mică, rotundă, intrai într-un gang lat, care ducea la o uşă, de unde pe cîteva trepte dădeai într-o grădină dosnică foarte întinsă. O scară de lemn în spirală ducea din gang înspre încăperile de sus. Sub scară era amenajat un salonaş. În partea celaltă nu mai era jos decît o singură cameră, care servea în acelaşi timp drept cameră de zi şi bucătărie. Atelierul fusese construit în fundul grădinii. Se duseră numai-decît într-acolo, trecînd pe lîngă trandafiri. Jan găsi în atelier o lumină excelentă şi spaţiu vast. Pînze mari erau atîrnate pe pereţi, iar altele, pe jumătate terminate, fuseseră puse pe nişte şevalete uriaşe. Toate acestea dovedeau că Van Goyen era un om generos şi larg. În

camera de zi îl izbi pe Jan o anumită ordine, ca şi cum acolo ar fi guvernat o mînă de femeie. O slujnică bătrînă umbla, plină de gravitate, prin cameră.

O odăiţă curăţică deveni camera de dormit a lui Jan. Dădea spre grădină. Jan se simţi aici din prima clipă ca acasă. La masa de prînz, însă, la care se înfăţişă îmbrăcat sobru, dar îngrijit, fu grozav de încurcat. Pentru că în sufragerie îşi făcu intrarea o fată cu trupul zvelt şi cu părul lucios, care se repezi în braţele tatălui ei şi nu păru mirată că întîlneşte aici un tînăr. Cu atît mai uluit fu Jan.

— Asta am păstrat-o pentru la urmă, îi zise Van Goyen. Este cea mai preţioasă comoară a mea. Şi rîse cu poftă de mutra perplexă a tînărului său colocatar. Este Grietje, fiica mea, cel mai de preţ bun al meu.

Jan fu un pic descumpănit. Griet se făcu însă că nu bagă de seamă şi dădu ajutor la servirea felurilor şi la schimbarea farfuriilor, ca şi cum nu s-ar fi petrecut nimic neobişnuit. Lui Jan i se păru că vede pentru prima dată de aproape o fată. Era atît de bine făcută şi atît de distinsă, încît aproape că se temu s-o privească. Ce-şi spunea ea oare despre el ? Era lătăreţ şi grosolan, îmbrăcat nu prea curat, nu prea drăguţ şi deloc elegant ; iar ea avea atîta graţie în toate ! Unde-i pierise tot hazul, toată prezenţa lui de spirit, unde îi zburaseră minciunile acelea care le făcea pe ţărăncuţe să rîdă zgomotos ? Se simţi greoi şi stîngaci. Nu-şi mai putu desprinde ochii de la ea, oricît se străduia. Van Goyen îi turnă în pahar, iar Grietje îi umplu farfuria cu peşte şi cu sos gras. Jan nu găsi lucru mai bun de făcut decît să mănînce şi să bea tot ce avea în faţă. Îi păru rău cînd masa se isprăvi şi cînd Grietje rosti rugăciunea de mulţumire. Acum nu mai putea rămîne în sufragerie, ci trebuia să se ducă în atelier şi să se pună la curent cît mai repede cu putinţă cu tot ce avea de făcut. Aproape că uitase meseria, dar îşi reveni repede.

Van Goyen nu era un patron incomod, dar îl trimitea pe Jan cam mult afară din oraș, sub cuvînt că trebuie să mai studieze natura, că n-o studiase destul. Pădurea era mare ; acolo să lucreze Jan, ca să învețe să nuanțeze corect culorile copacilor și plantelor. Verdele are mult mai multe nuanțe. Jan își dădu toată osteneala în această direcție. Găsi că Scheveningen [1] e superb. Aerul de mare îi făcu bine, îi bronză tenul, îi calmă nervii. Și putu să lucreze acolo după pofta inimii, printre dune și pe plajă, în portul pescarilor, cel plin de bărci echipate atît de decorativ. Dar și orașul în sine, cu promenadele sale late, cu împrejurimile și pădurile sale, îi produse noi impresii și îi stîrni noi dorințe nelămurite. Acolo, întreaga atmosferă avea un aer festiv și curtenesc : pe străzi treceau calești frumoase, iar de-a lungul canalelor largi întîlneai domni străini, care se plimbau cu mare băgare de seamă, gătiți în haine scumpe. Piețele erau mai mari decît cele din Leida, bisericile mai încăpătoare, clădirile mai impresionante.

Încetul cu încetul, apăsarea care îl chinuise luni de zile, dispăru. Începu să găsească din nou satisfacție în munca sa și să umble după plăceri, dar după plăceri mai calme decît pînă atunci. Ar fi ținut să iasă odată în oraș cu Grietje. Ce idee îndrăzneață ! Acasă o avea cel puțin lîngă el la ore fixe. Asta era totul pentru el. Se gîndea tot timpul la ea, fără întrerupere. Cînd se trezea, începea să zîmbească la gîndul că avea s-o revadă curînd. Dacă ea întîrzia, îl cuprindea teama că n-avea să vină sau că plecase de acasă. Totuși, nu întreba niciodată de ea și nici nu-i adresa niciodată cuvîntul. Clipă de clipă așteptă să-l vadă venind pe prietenul ei, un domn tînăr cu pene la pălărie și cu o spadă la șold. Dar prietenul acela nu se arătă niciodată. Și ceea ce e

[1] Localitate balneară la Marea Nordului, la cca. 10 km de Haga (care este situată mai spre interior). Este în același timp portul orașului Haga și port pescăresc. Azi face parte din municipiul Haga.

mai important : după cîteva încercări neizbutite, voioşia de altădată îi reveni în întregime. Cînta şi fluiera din nou cînd lucra, şi îi înşira vrute şi nevrute bătrînului, care acum nu mai putea să plece şi să-l lase singur, pentru că în atelier activitatea devenise în ultima vreme tot mai intensă. La masă, tot aşa, Jan venea mai degajat. Grietje nu se supăra niciodată cînd el îi povestea, ce-i drept cam cu perdea, aventurile avute în tovărăşia ţăranilor deşuchiaţi prin împrejurimile Haarlemului şi ale Leidei. Faptul că Grietje nu se supăra, ci că asculta întotdeauna rîzînd, îi dădu curaj.

Într-o zi, Jan se duse în piaţa de păsări, cu buzunarul zăngănind de gologani, care la el nu se aflau niciodată în siguranţă. Văzu acolo fel de fel de orătănii, cocoşi fantastici, curcani, bibilici, porumbei, dar şi păsări din Orient : papagali, cacatoeşi, beoşi. Deodată îi dădu în gînd să cumpere o astfel de pasăre, care i-ar fi un camarad plin de haz. Dar o altă idee îl zăpăci cu totul : „mîine e ziua Grietjei". Ce-ar fi să-i dea în dar o pasăre vorbitoare ? Nu-l întrebase ea zilele trecute, roşind, dacă o lasă să-i ţeasă ruptura din haina lui de postav ? Cît de mîndru fusese cînd îşi pusese pe el ceea ce lucrase ea cu mîna ei ! Îl trecuseră fiori de plăcere. Aşa încît îi cumpără o pasăre, care — potrivit spuselor vînzătorului, un marinar bătrîn, bătut de intemperii ca o zi de iarnă — ştia destul de bine să vorbească, mai ales seara, cînd se făcea linişte în casă. Jan se simţi în al nouălea cer, după ce făcu îndrăzneţul pas. Alese o colivie frumoasă la un arămar din apropiere şi puse pasărea în ea. Intră în casă nevăzut de nimeni. Pasărea ajunse, fără incidente, în odăiţa lui. Acolo o puse la soare, lîngă fereastră. Apoi se duse în faţa ei, şi îi spuse de cîteva ori :

— Duduia Greta, duduia Greta...

Pasărea îl privi cu atenţie ; ochii îi scînteiară ca două giuvaieruri preţioase ; penele îi lu-

ciră la soare : roşii şi albe. „Ce roşu superb", îşi zise Jan. „Am să-l pictez. Îi dau întîi portretul, apoi pasărea". Se strecură în atelier şi-şi luă ceva culori şi unelte. Lucră îndelung. Lumina se schimba mereu. Jan era agitat şi grozav de nerăbdător. Se auzi clopotul care îl chema la masa de prînz. Din fericire, bătrînul îl lăsă să se odihnească în după amiaza aceea ; lucrase mult în ultimele zile şi era cam obosit. În timp ce meşterul îşi făcea siesta printre trandafiri, Jan lucră sus la portretul păsării, cu o sîrguinţă febrilă. „A ieşit un tablou nostim", îşi zise el. Cu conştiinţa împăcată, veni la cină. Grietje era cuprinsă de încordare. Îşi pusese mari speranţe în ziua ei : era încă atît de tînără !

După cină, stătură de vorbă toţi trei. Deodată, Van Goyen zise :

— Parcă aud pe cineva vorbind sus. Trijntje [2] nu s-a dus la biserică ?

Ba da, se dusese.

— Păi, aş putea să jur...

— Tată, ţi se pare.

Aş ! Jan ştia mai bine. Tatălui ei nu i se păruse. Pasărea, după apusul soarelui, vorbea pentru că îi era foame. Ce era de făcut ? Surpriza lui avea să dea greş ?

— Să mă duc să văd ? se oferi el.

Se duse în goană sus, sărind cîte trei trepte, şi-i spuse păsării :

— Taci, bestie. Aşteaptă pînă mîine.

Dar bestia nu tăcu şi exclamă :

— Mor de foame ! Mor de foame !

— Ţine-ţi pliscul, îi zise Jan. Dacă vrei să spui ceva, atunci spune : „Duduia Greta".

— Ucigaşule ! Mor de foame !

Jan nu ştiu ce să facă. Poate că cei de jos îl auzeau vorbind. Aşa că începu să cînte, ceea ce îi plăcu nemaipomenit de mult cacatoesului, care se porni să-i fluiere acompaniamentul. Jan găsi cu cale să fluiere şi el, cît

[2] Diminutiv al prenumelui feminin *Katharina*.

putu de tare, ca să acopere fluieratul păsării, și atîrnă o pînză peste colivie. Apoi controlă toate camerele de sus, azvîrli o privire și în camera Grietjei și văzu patul ei, ceea ce îl făcu să devină sentimental. Ca și cum ar fi văzut-o pe ea însăși în pat. Apoi se duse jos fluierînd.

— Nu e nimic, zise el, cu toate că mai auzea limpede pasărea. O fi de pe undeva de prin apropiere, poate din grădina vecinului.

Liniștiți, se duseră toți la culcare la scurt timp după aceea. Jan pătrunse în camera sa, tăcut ca un șoricel. Din fericire, papagalul adormise. Jan nu mai auzi nici o mișcare de sub pînză. Îi veni să rîdă în hohote și îi fu nespus de greu să se stăpînească. Nu izbuti, așa încît își vîrî capul adînc în perne, foarte adînc, și-și înăbuși astfel sălbaticul acces de rîs. Nu putu să doarmă și lăsă lumînarea să ardă toată, privind țintă în acest timp micul tablou pe care îl făcuse pentru Grietje. Avea oare să-i placă ? Îl cuprinse oboseala ; se simți abătut. Îi fu frică de o dezamăgire : dacă Grietje îi va primi cu răceală darurile ? Ar fi vrut s-o sărute. Nu, nu, asta nu va fi niciodată cu putință. Cum de ajunsese el la ideea asta ? Că doar Grietje nu era o fată de țăran. Jan avea barbișon și un început de mustață. Avea părul lins și obraji rotofei. Iar Grietje era atît de gingașă, și avea tenul ca piersica, și obraji trandafirii. O sărută în somn.

În dimineața următoare uitase tot ce pregătise în ajun. Se uită mirat la colivie. Sări din pat și dădu jos pînza. Pasărea îl privi în liniște. Jan începu din nou să șoptească și să spună încet :

— Duduia Greta, duduia Greta.

Pe cît de vioi fusese papagalul în seara din ajun, tot pe atît de tăcut și de nemișcat stătea acum în soarele de dimineață. Jan se repezi în grabă afară și culese cîțiva trandafiri albi din grădină. Îi legă în jurul coliviei, pe care

o împodobi cu o creangă lungă verde. Micul tablou se uscase şi mirosea a vopsea.

La micul dejun, Grietje stătea pe un scaun împodobit. Surpriza asta i-o făcuse Trijntje. Taica Van Goyen o sărută pe frunte şi-i puse în faţă o casetă mică, de fildeş, pentru bijuterii. Ea fu atît de încîntată de casetă, încît prinse cu mîinile capul bătrîn al tatălui ei şi îl sărută unde nimeri. Bătrînul roşi şi-şi pierdu răsuflarea. Atunci îi veni rîndul lui Jan. Aduse la iveală, de la spate, micul tablou neînrămat. Sărbătorita rămase mirată, dar fu foarte mulţumită.

— Asta-i portretul, zise Jan.

Vesel că se putu deocamdată sustrage mulţumirilor ei, se repezi la etaj şi veni înapoi agitînd în aer colivia.

— Şi aici e ea, în carne şi oase.

Acum fu Grietje entuziasmată şi nici taica Van Goyen nu-şi putu crede ochilor.

— O pasăre ! O pasăre care vorbeşte ! le zise el. Ce nostim !

— O pasăre care vorbeşte ? întrebă Grietje. Ştie să vorbească ? Şi îl rugă pe Jan : Hai, Jan, pune-o să spună ceva. Ceva frumos, ceva frumos... Apoi bîigui : E pentru mine ? şi-l luă de mînă pe Jan, cu mîna pe care o mai avea liberă.

Jan roşi ca para focului. Ea îi dădu drumul, parcă ruşinată. Dar taica Van Goyen rîse şi zise :

— Prostii... Are să vorbească, dar nu la poruncă. Nu-i aşa, Jan ?

Jan roşi din nou.

Rămase toată ziua în aceeaşi stare de spirit, senină, festivă. Se simţea ca şi cum ar fi reputat o mare victorie. I se păruse lui, sau Grietje fusese într-adevăr de două ori mai amabilă cu el decît de obicei ? Grietje îi vorbi papagalului, iar Jan recunoscu, bîlbîindu-se, că încercase în ajun să-l înveţe să spună „Duduia Greta". Grietje îi dădu papagalului o bucăţică de zahăr şi-l dezmierdă pe cap

și pe creastă. Jan simți o dulce satisfacție, ca și cum Grietje l-ar fi dezmierdat pe el. Dar pe înserat, atmosfera plăcută fu întreruptă cam brutal, căci papagalul își reluă brusc formula oribilă :

— Mor de foame ! Mor de foame !

Se speriară cu toții la auzul acestei exclamații. Jan privi foarte încurcat, dar cînd Van Goyen rîse cu poftă și cînd Grietje pufni și ea în rîs, își reveni repede. Ce-i drept, fură puși din nou la încercare, cînd veni la rînd și cealaltă exclamație :

— Ucigașule !

Dar partea bună a acestor mojicii fu că Van Goyen le înțelese pricina. Pasărea era flămîndă. I se aduse în mare grabă ceva de mîncare și atunci, de mulțumire, începu să fluiere atît de frumos, încît seara zilei de aniversare se isprăvi totuși cu bine. Jan se duse la culcare cu capul înfierbîntat : meșterul turnase un vin grozav, iar Grietje îi dăduse din nou mîna. Jan abia o simțise, dar o simți de-a binelea cînd fu în camera sa. Ce gingașă era mînuța aceea ! Uluit de victorie, Jan avu un somn plin de vise.

Datorită papagalului, care în scurt timp nu mai striga altceva decît „Duduia Greta", Grietje se apropiase atît de mult de Jan, încît devenise mica sa camaradă.

Într-o zi, Jan își dădu seama deodată că nu avea prieteni aici la Haga și că seara nu ieșea decît rar sau deloc, că nu se ducea la cîrciumă sau la sălile de jocuri cu mingea, că începuse să uite libertatea pe care o rîvnise din totdeauna. Și totuși era mulțumit și nu se plictisea niciodată. Starea de agitație dispăruse. I se părea că are acum un scop în viață. Seara, după lucru, stătea în camera de zi și vedea mîinile vrednice ale Grietjei și se uita la ea și nu mai ostenea privind-o. Totuși, dorea ceva cu o înfocare tot mai intensă : să

se afle într-o zi singur cu ea, încît gurița ei drăgălașă și ochii ei scînteietori să nu mai existe decît pentru el. Dar cum să obțină ceea ce dorea ? Van Goyen era veșnic acasă, și cînd pleca de acasă o lua pe Grietje cu el sau plecau toți trei. Atunci avu deodată impresia că bătrînul îi supraveghează, ca și cum nu vrea ca ei să fie împreună singuri. Grietje părea că și ea îl simpatizează. Oricît de mult o respecta, oricît de nevrednic se socotea pe sine, Jan băgă totuși de seamă aceasta. Dealtfel și fetelor drăguțe le sînt simpatici mai mult tinerii decît bătrînii, și le place să fie mai degrabă nebunatice decît serioase. Iar Jan era destul de tînăr și de nebunatic.

Jan își propuse să aștepte „un prilej favorabil", căci știa foarte bine că nu va îndrăzni niciodată să ceară ceea ce dorea.

Și iată că se deschise bîlciul și în piață se instalară primele corturi, și atunci Van Goyen îi dădu voie lui Jan să se ducă la bîlci cît vrea. Îl neliniștea uneori faptul că Jan căuta atît de puțin să se distreze. Auzise despre el tot felul de lucruri, care nu se potriveau cu purtarea lui rezervată. Așa încît îl îmboldi :

— Hai, flăcăule, mai ieși din casă. Ești tînăr și holtei. Nu mai sta veșnic pe gînduri. Unde ai să ajungi ?

Conștiincios, Jan se duse în prima seară în recunoaștere, dar se întoarse devreme. Atunci bătrînul îi veni în ajutor.

— Știi, Jan, îi zise el, speram să fii atît de politicos s-o inviți odată pe Grietje la bîlci. Mi-ai face mare plăcere dacă ai lua-o mîine cu tine, în timpul zilei. Eu mă simt prea bătrîn pentru treaba asta. Ce să facă o fată tînără ca ea cu un bătrîn ca mine la bîlci ? Tu ești tînăr. Du-te cu ea și ad-o înapoi la cină. Socot că n-ar fi cuviincios să iasă seara, dar pe lumină n-am nimic împotrivă. Sau îți cer prea mult ?

125 Jan tresări și roși de spaimă.

— Nu, zău, nu, ba chiar mă bucur foarte mult, ...dar are să vrea ?

— Hai s-o întrebăm, zîmbi bătrînul. Tu şi eu ; amîndoi. Cred că are să se înduplece.

Grietje se lumină la faţă cînd auzi planul lor.

— Mîine la bîlci cu Jan ! Vai, ce cinste pentru mine !

Şi, făcînd o reverenţă comică, îi oferi braţul lui Jan, care stînjenit, şovăi pînă să primească. „Ah, dacă la bîlci n-ar fi decît un singur cort, şi acela numai pentru doi", oftă inima lui voioasă. Van Goyen îl sili să-şi umple punga cu bani din sertarul scrinului. De fapt, mîndria l-ar fi împiedicat să ia aceşti bani, dar după ce cumpărase papagalul, rămăsese aproape lefter. Aşa încît, în seara aceea, se duse la culcare bogat.

A doua zi era o vreme minunată, tocmai bună de bîlci. Grietje, vorbăreață, într-o jachetă de mătase, și Jan cu o pălărie mare pe cap, porniră devreme spre distracții. Proaspătul cavaler haghez era mîndru și bine dispus, cu toate că borul pălăriei îl sîcîia peste măsură.

La bîlci îi înveseli mai întîi caraghiosul felcer de măsele, cu trompeta lui stridentă, iar apoi se prăpădiră de rîs la teatrul de păpuși. Ca să devină din nou serioși, îl ascultară cîteva minute pe flanșnetarul orb, care cînta groaznic, cu o voce sepulcrală răgușită, un cîntec despre dragoste și moarte.

La auzul acestui cîntec, Grietje se făcu albă ca varul. Și atunci, Jan o duse să mănînce gogoși și băură amîndoi bere caldă. Dădură o raită și pe la dugheana cu păpuși, și acolo Jan o tachină pe fată că are să-i dea în dar un copilaș. Ea roși, încît Jan văzu cu bucurie că-i revin culorile în obraji. Apoi mai mîncară cîte o scrumbie și dansară mult timp împreună pe mica platformă de scînduri din fața circiumii, și atunci Jan simți pentru prima oară în mîna lui mijlocelul moale și mlădios al Grietjei.

Obosiți de atîta țopăială, porniră braț la braț — altminteri la ce mai e bun bîlciul? — de-a lungul unui mic canal, pe care o droaie de țărani veneau buluc la oraș cu bărcile.

— Vrei să faci o plimbare cu barca ? o întrebă Jan, căutînd un prilej de a fi în sfîrşit singur cu ea.

O-ho, cum să nu vrea ! Aleseră o bărcuţă care era legată la mal. Ţăranii veniţi cu barca aceea aveau să petreacă desigur pînă seara şi nimeni nu va observa lipsa bărcii. Grietje fu de părere că Jan e un tînăr cam obraznic şi mult prea îndrăzneţ, dar el se simţi măgulit, o luă de mînă şi îi ajută să sară în barcă. Apoi apucă vîslele, şi iată-i lunecînd pe apa canalului, spre lac. Micul golf era călduţ, iar ei erau înfierbîntaţi de atîta zbenguială. Aerul răcoros de pe apă îi învioră pe amîndoi. Grietje stătea atît de elegant pe bancă şi ţinea cîrma atît de degajat, încît mica ambarcaţie a ţăranilor părea şalupa unei familii de patricieni. Jan era încîntat. Vocea lui sonoră vibra intens pe întinderea apei. Îl amuza tot ceea ce vedeau : raţe sălbatice, cu ochii vioi, gălăgioase, apoi o şalupă plutind lîngă mal şi avînd pe covertă un ţăran gras adormit. Iar Grietje era la fel de voioasă ca Jan. Jan se uită în ochii ei frumoşi, veseli, îi văzu talia zveltă şi picioruşele trandafirii, şi îl trecu un fior, de parcă i-ar fi fost frig.

— Ce-ar fi să tragem la mal ? întrebă Grietje.

— De ce ?

— D-aia, şopti Grietje, cam cu inima strînsă.

Jan îi făcu pe plac şi vîsli spre o insuliţă, care mai era încă plină cu floricele viorii.

— Lasă-mă să cobor un pic.

Jan legă barca de un ciot şi îi ajută să coboare. Stînjenită, ea îi spuse :

— Aşteaptă aici, dar întoarce-te cu spatele.

Jan pufni în rîs :

— N-avea nici o grijă.

Auzi cum trosnesc crengile tufişului la trecerea ei, şi culese cîteva floricele, pe care, cînd ea se întoarse, i le oferi cu o reverenţă glumeaţă.

— Eu zic să mai stăm niţel aici, pe mal...

Ea fu de acord. Ciuguliră amîndoi din prăjitura pe care o avea Jan în geantă. Apoi tăcură.

— Vrei să fii drăguţa mea ? o întrebă Jan.

— Păi nu sînt ? îl întrebă la rîndul ei Grietje, ţuguindu-şi botişorul.

— Atunci trebuie să-mi dai şi o guriţă, remarcă el, zîmbind.

Şi numaidecît veni lîngă ea, o luă de mijlocul delicat şi începu s-o sărute pe obraji, pe buze, pe urechile rotunde şi frumoase, pe ochişorii negri, tremurători, şi în acelaşi timp îi strînse trupul gingaş şi mlădios şi îl lipi de al lui. Iar cînd mînuţele ei încercară să-l respingă, el i le imobiliză, ţinînd-o strîns cu braţele lui puternice. Se dădu o luptă aprigă. Apoi Grietje începu să-l implore :

— Ah, Jantjen, gîndeşte-te la rochia mea curată, şi nu-i mai smulge copcile.

Dar el nu încetă s-o sărute şi să-şi întindă spre ea buzele, ca şi cum ar fi vrut s-o mănînce. Tot înghesuind-o şi mototolind-o, îi văzu apărînd treptat, de sub corsajul care luneca tot mai jos, sînii tari. Inima îi bătu cu putere. Amîndoi se făcuseră roşii ca focul şi observară asta. Atunci Grietje se eliberă dintr-o zmucitură, iar Jan o lăsă să se depărteze. Se sculară degrabă în picioare, săriră în barcă şi numaidecît le reveni voioşia dinainte. Se mai depărtară pe lac şi, abia atingînd apa cu vîslele şiroinde, deveniră visători. Soarele coborîse mult şi scînteia violent pe undele fremătînde.

Se porni un vînticel plăcut.

— Ah, dacă am fi avut o velă, îi zise Jan. Să fi văzut atunci, duduie Greta !

— Trebuie să ne întoarcem acasă, altfel tata se supără pe noi.

Jan se întristă, dar întoarse barca şi se îndreptă spre oraş. Fără să bage de seamă, ajunseseră destul de departe. Cînd se apropiară de chei, văzură o mare mulţime de oameni.

— Pare să fie o gîlceavă, exclamă Jan, vesel.

Se uitară în jur, curioşi, şi debarcară anevoie, din pricina mulţimii. Puseră barca la locul ei şi se duseră să vadă ce se întîmplase. Un ţăran afumat rău, cu o tichie ca o oală pe cap, se răstea la un flăcău slăbănog, la care se tot pregătea să sară ; dar nevastă-sa şi trei copii care scînceau îl trăgeau de fiecare dată înapoi. Vorbirea îi era tot timpul întretăiată de bîlbăieli şi sughiţuri. Deodată, tînărul zări barca abia sosită cu Jan şi Grietje şi exclamă :

— Măi omule, eşti nebun, uite-ţi barca.

Ţăranul privi atunci şi el, cu ochii lipiţi, şi văzu că, într-adevăr, barca era la locul ei.

— Asta-i bună, strigă ţăranul, va să zică m-ai dus cu zăhărelul ! Şi vru să sară iar la slăbănog.

— Mamă ! exclamă băiatul.

Jan îi făcu Grietjei cu ochiul şi tocmai se pregătiră amîndoi s-o şteargă, cînd un bărbat jegos, care se afla alături, zise :

— Dumnealui cred că ştie cum stă treaba, pentru că adineauri a tras la mal.

— Eu ? ! întrebă Jan, cu o mutră nevinovată, lungind cuvîntul „eu".

— Pe legea mea ! se repezi la el beţivanul cu o mînie reînnoită, te învăţ eu minte.

— Tată ! îi strigară copiii şi-l traseră cu putere de surtuc.

Atunci Jan se prefăcu foarte supărat şi începu să sporovăiască de zor, înşirînd vrute şi nevrute. Vorbi în gura mare despre bîrfeli şi învinuiri nedrepte, şi despre şoltuz, care avea să hotărască, şi despre amiralitate, şi despre primărie, şi despre fel de fel de lucruri pe care le putu scorni pe loc ca să impresioneze, şi sfîrşi spunînd că are să treacă totul cu vederea dacă omul acesta are să se poarte cuviincios, dar altminteri... Iar ţăranul îşi roti mai întîi privirea, şi apoi, copleşit de acest şuvoi de cuvinte, îşi lăsă capul pe nasturele de sus al surtucului. Jan îi oferi drăguţei sale braţul, salută politicos şi se depărtă cu nasul în vînt.

După ce dispărură după colţ, urmăriţi cu privirea de mulţimea care rămăsese cu gurile căscate, pufniră în rîs în aşa hal, încît le dădură lacrimile, şi cînd se mai uitară o clipă înapoi, dincolo de colţ, îl văzură pe ţăran cum îl mustra din nou pe flăcău, ca la început.

Trecură cîteva săptămîni. După această primă îndrăzneală, Jan nici măcar n-o mai sărutase pe drăguţa sa Grietje, şi totuşi o dorea nebuneşte. Într-o seară, cînd să se ducă sus, izbuti s-o prindă şi îi ceri o sărutare. Grietje nu-i interzise hoţia, dar îi spuse :

— Să fim atenţi !

Începînd din seara aceea, Grietje fu nevoită să-i plătească zilnic vamă. Toate se petreceau în mare taină, dar asta dădea şi mai mult farmec sărutărilor. Jan deveni cu timpul tot mai pretenţios şi spori neîncetat taxa vamală, spre marea bucurie a Grietjei, dar totodată şi spre marea ei spaimă, cînd scara scîrţîia sub paşii tatălui ei. Dar Jan era sprinten ca un ţipar. La cel mai mic zgomot îi dădea drumul Grietjei şi zbura spre camera sa, fără să fie auzit, ca şi cum ar fi avut aripi.

Îi spusese Grietjei multe vorbe dulci în timpul dragostei lor clandestine şi primise din partea ei făgăduiala că va face tot ce-i va sta în putinţă ca să fie din nou singură cu el o zi. Şi că are să-i dăruiască foarte multe, în ziua aceea...

O, cînd se gîndea la asta, pe Jan îl treceau fiori de gheaţă. Cum să-l facă ei odată pe bătrîn să plece de acasă ? Ce să născocească ? Şi cît mai repede, pentru că dacă o mai lungeau mult, ochii ageri ai tatălui grijuliu le-ar fi ghicit secretul. Dorinţa lui Jan ajunse atît de intensă, încît găsi mijlocul căutat. Nici Grietje nu trebuia să ştie nimic de planul lui. Era îndrăzneţ, planul, dar merita să fie încercat. Îi scrise o scrisoare lui Bega, camara-
 dul său din Haarlem, cu care fusese întotdea-

una în bune relații de prietenie. Îi povesti, dar în termeni vagi, toată tărășenia, și îl rugă să pună ceva la cale, pentru ca Jan van Goyen să fie chemat pentru o zi la Haarlem. Chemarea să fie presantă. Jan Steen îl cunoștea destul de bine pe Van Goyen, așa încît știa că nu-i plăcea să lipsească de acasă. Bega rîse cînd primi epistola, se veseli de șiretenia fostului său camarad și făcu treaba atît de bine și cu atîta dibăcie, încît nu ceru decît foarte puțin timp.

Taica Van Goyen îi ieși înainte într-o dimineață ucenicului său, ținînd în mînă o scrisoare deschisă, și îi zise :

— Joia viitoare trebuie să lipsesc de acasă. Cum facem ? Pentru că nu poți să rămîi singur aici. Sau vrei să vii cu mine ?

Jan se și gîndise la ceva, așa încît răspunse:

— Vai, patroane, aș ține mult să mă duc o dată acasă, la Leida, dacă mă-nvoiești.

— Da, e un prilej bun, conveni Van Goyen. Dar atunci pornește devreme, pentru că ai ceva drum. Eu cred că voi pleca abia pe la zece, cu trăsura.

Rămase hotărît ca și Grietje să-i facă în acea zi o vizită mătușii ei, în oraș. Joia veni cu furtună și ploaie. Jan era foarte necăjit, căci se temea că bătrînul nu va avea curaj să plece, dar cînd, de dimineață, nu prea devreme, numai cu puțin înaintea trăsurii, porni la drum, se liniști : meșterul era gata pregătit, cu căciula în cap, cu mantaua pe el. Luptînd împotriva vîntului, îl văzu curînd pe bătrîn cum trece în trăsură ca un prinț. Meșterul îi mai strigă să se suie și el, dar Jan făcu niște gesturi vagi și dădu violent din cap. În scurt timp, trăsura dispăru în zare, și Jan porni în trap, cu vîntul în spate, spre casă, unde o găsi pe Grietje în plină activitate : se apucase să pregătească o masă sărbătorească pentru ei doi. O trimisese pe Trijntje la Wassenaar cu un bilet către prietena ei, pe care o invita la ea în duminica următoare,

cerînd și răspuns dacă primește. Asta însemna că scăpase de Trijntje pe cinci-șase ore!

Așadar, terenul era curățat; ouăle sfîrîiau în tigaie, paharele fuseseră puse pe masă, iar carafa fusese umplută cu vin din cel mai bun butoi.

Acum, cei doi îndrăgostiți se puteau veseli! Jan o trase pe Grietje de lîngă plită și, stăpînit de o exuberanță sălbatică, o sărută zgomotos pe amîndoi obrajii și pe gura mică și frumoasă. Apoi se trîntiră pe o canapea și stătură de vorbă. Acum puteau chibzui în voie ce să facă.

— Dragoste, propuse Jan.

— Da, dar ... îi zise Grietje, tu ești un coțcar, nu ai gînduri serioase cu mine.

— Cum? sări Jan ca ars. Eu nu am gînduri serioase?

— Te porți ca și cum ai vrea să mă iei de nevastă... spuse fata, după oarecare ezitare, apoi o podidiră lacrimile.

— Păi asta și vreau, rosti Jan cu convingere, și cît ai clipi, îi și șterse lacrimile cu batista și o cuprinse cu brațele și o alintă ca pe un copil mic și îi șopti, îi tot șopti îndelung la ureche.

Grietje începu să rîdă, printre lacrimi, și murmură:

— Adevărat?

— Și încă cum! o asigură el, și îi mai dădu încă o sărutare, atît de lungă și de duioasă, încît fata nu putu să nu-l creadă.

Dar acum vremea seriozității trecuse. Cei doi îndrăgostiți urmau să folosească orele prețioase pe care le aveau înainte, ceea ce și făcură fără întîrziere. Jan nu-și dăduse seama ce comoară găsise, căci n-o cunoscuse pe adevărata Grietje. Simțiră nevoia să se zbenguiască mai la largul lor, încît fata își trase iubitul pe scară, spre etaj, cu un aer triumfător. Jan se lăsă, și pe scară o apucă pe Grietje în glumă de picioare, și o gîdilă, și o ciupi, iar ea îi tot striga: „Isprăvește!" Dar în camera ei

gustară plăcerea din plin și nu se mai gîndiră la mîncare sau la băutură. Ce frumoasă era viața ! Ceasurile zburară.

Stăteau atît de strîns lipiți, încît nici un zgomot de afară nu mai pătrunse pînă la ei. Erau ca beți, ca sălbăticiți, fermecați unul de altul. În sfîrșit, obosiți de atîta zbenguială, începură iar să vorbească și-și dădură seama deodată că jos masa era cît pe-aci să se răcească. Își puseră repede la punct ținuta și se duseră totuși la masă, flămînzi. Mai avură timp să facă rînduială peste tot, apoi stătură împreună fericiți, braț la braț, pînă se făcu seară. Cînd auziră bătăile în ușă ale Trijntjei, Jan o șterse pe ușa dinspre curte și ieși pe stradă. În întuneric, mai hoinări cîtăva vreme, ca să se răcorească.

Taica Van Goyen era foarte mulțumit de ucenicul său : lucra ordonat și-și dădea toată osteneala să obțină bani pentru munca sa. De năzbîtii cu prieteni vulgari, nici pomeneală. Ca să-i mai ofere oarecare destindere, bătrînul îl lua cîteodată cu el la o berărie. Altminteri, pe Jan nu-l scotea nici cu reteveiul din casă, ceea ce nu era deloc bine pentru un tînăr.

Stînd la masă în încăpătorul han din Haga, meșterul îi povesti lui Jan, în cel mai strict secret, că primise din Wassenaar o cerere în căsătorie pentru Grietje, din partea unui domn nobil. Fata fusese cîndva în vizită la o prietenă, iar iuncărul — care de altfel mergea pe cincizeci de ani — o remarcase și se interesase cine e.

— Dar înțelegi, îi zise bătrînul, nu mă despart ușor de ea, pentru că ea e tot ce mai am.

Jan simți că i se strînge inima la auzul acestor confidențe, și-și șterse sudoarea de pe frunte.

— Pun rămășag că nici ție nu ți-ar plăcea s-o vezi că pleacă.

— Nu, desigur că nu, bîigui Jan.

— Aşadar, hotărî tatăl Grietjei, trebuie să aşteptăm, Dacă iuncărul e serios, are să apară într-o bună zi, şi dacă-i place fetei,... cine ştie ?... mai avem timp să ne gîndim ce să facem. Ce zici ?

Jan stătea pe jar. Berea nu-i mai plăcea, ca altădată. Van Goyen începu, slavă Domnului, pînă la urmă să vorbească despre munca lor :

— Uite ce e, flăcăule, dacă mergi aşa înainte, ajungi un pictor excelent şi poţi foarte curînd să lucrezi de capul tău. Ai căutare. N-avea nici o grijă : pictura ta ajunge la modă. Dar trebuie să te duci înapoi la Leida. Acolo ai prilejuri mai bune decît aici la Haga, unde lumea e ceva mai pretenţioasă. Sau poate la Amsterdam, unde e mai bine chiar decît la Leida. Apoi să-ţi iei o nevastă voinică, şi eşti un om făcut.

Jan şovăi o clipă, dacă să nu-şi prezinte pe loc propria sa cerere în căsătorie, dar cînd îl văzu pe bătrîn atît de hotărît, socoti că era mai bine să tacă. Dacă un nobil nu era destul de bun, cum ar fi fost primit un biet golan ca el ?

Bătrînul era un bărbat frumos. Jan ar fi vrut să-l picteze aşa cum stătea acolo, cu căciula dată un pic pe ceafă, cu chipul încă atît de tînăr — plin de riduri, dar nostim — sub părul cărunt ondulat şi deasupra bărbii îngrozitoare. Ar fi putut deveni un „sfîntul Nicolae" de toată frumuseţea. Ce-ar fi să cadă în genunchi în faţa sfîntului ? Acela avea faima că e mărinimos. Jan nu cerea decît mînuţa fetişcanei. „O, nu", îşi zise el, băgînd brusc de seamă că Van Goyen îl privea atent.

— Nu te simţi bine, fiule ?

— Ba da, ba da, răspunse Jan în grabă, mă simt foarte bine. Şi îl trecu un fior.

În seara aceea se furişă în camera Grietjei şi acolo îşi vărsă în surdină tot necazul şi toate temerile. Dar ea îl linişti.

— Fii cuminte, băiatule. Nu-l iau pe bătrînul acela, prostule.

Jan o sărută şi o strînse la piept şi se culcă în braţele ei ca un copil. Şi o sili să-i promită că avea să-l lase să doarmă din cînd în cînd la ea, dacă se va putea. Grietje atîrnă într-un colţ o perdea grea, în spatele căreia să se poată ascunde el, în caz de nevoie.

De atunci, Jan venea în fiecare noapte, după stingerea lumînărilor, şi dormea în aşternutul ei moale, iar spre ziuă, cînd dădeau concert cocoşii, se scula anevoie, ameţit de somn, şi se culca la loc în propriul său pat rece. Din fericire, Van Goyen era cam fudul de urechi, iar Trijntje, bătrînă şi ea, dormea la mansardă.

Ducînd această viaţă dulce cu scumpa sa Grietje, Jan deveni din nou omul liniştit, sănătos şi muncitor dinainte. Iar Grietje, cu inima voioasă şi însorită, se împlini la trup şi se făcu ispititor de frumoasă în ochii nefericiţilor curtezani care roiau în jurul ei.

Van Goyen, însă, începu acum să vorbească tot mai des de plecare : Jan trebuia să stea în sfîrşit pe propriile sale picioare. Terminase învăţătura, aşa încît acum putea să-şi desfăşoare talentul mai în voie aiurea. Jan făcu pe surdul. Nu putea să plece. Cum să poată!? Viaţa cu Griet era mult prea dulce. Iar ei i se umpleau de lacrimi ochişorii frumoşi cînd îl auzea pe tatăl ei vorbind aşa, dar nu îndrăznea să spună nimic. Aşa că Jan rămase pe loc.

Şi... în prima zi de primăvară de după o iarnă grea, nobilul vîrstnic sosi din Wassenaar cu caleaşca şi-şi comandă portretul în mărime naturală, pe fond de verdeaţă. Taica Van Goyen cunoştea secretul, iar tinerii îl ghiciră şi se amuzară grozav în sinea lor. Bătrînul îl pofti mai întîi pe distinsul oaspete la masă şi-l aşeză lîngă domnişoara casei, pe care o sfătuise să se îmbrace cît se poate de frumos în cinstea lui. Iuncărul nu era urît la chip, dar vădea un început de ofilire. Avea gura fină, cu un rîs cam răutăcios, şi cînd o salută

ceremonios pe frumoasa casei, ochii i se plimbară pe formele ei plinuțe, de parcă ar fi văzut-o goală în fața lui. Prezența unui tînăr vesel nu prea îi plăcu. Totuși, găsi cu cale să se poarte față de el cu deferență, cu toate că nu-l scuti de un anumit sarcasm. În conversația sa cam trenantă din timpul mesei se pricepu să facă unele aluzii discrete la averea sa, sperînd să-i ia fetei ochii, încît să nu-i vadă beteșugurile vîrstei. Grietje fu neobișnuit de voioasă. Fu de acord cu tot ce i se propuse, spuse că se bucură la gîndul că va avea prilejul să viziteze castelul de vînătoare de la Wassenaar, și făcu o plecăciune călduroasă, drept mulțumire pentru bijuteria care îi fusese oferită în termenii cei mai curtenitori. Iuncărul era încîntat la culme.

Taica Van Goyen nu-și dădea seama prea bine ce atitudine trebuie să ia. Să fie cu adevărat măgulit de manierele curtenitoare ale musafirului ? Era o partidă onorabilă din toate punctele de vedere. Jan Steen, căruia, datorită privirii sale agere, nu-i scăpase nici unul din semnele extrem de discrete pe care le făcuse rîzînd Grietje, era cel puțin la fel de entuziasmat, iar curtezanul mai vîrstnic nu-l recunoscu, sub această veselie, pe curtezanul mai tînăr. Grietje i se părea a fi o pradă ușoară. Și se umfla în pene. Băiatul acesta era un biet prostănac sau un servitor, care nu-i putea pune bețe în roate. Îl întrebă dacă vrea tînărul prieten, să-i facă Grietjei un portret, pentru dînsul ? Nu avea decît să-i spună prețul, și cînd Jan îi ceru o sumă foarte grasă, iuncărul nici măcar nu încruntă sprîncenele, ci fu pe loc de acord. Dar oare nu va fi nevoit să tînjească prea multă vreme după portretul Margarethei lui ? Puse întrebarea mieros, iar Jan îi răspunse, lungind cuvintele, că nu va fi chiar atît de crud.

După masă, Grietje se retrase, iar Jan o șterse și el sus. Împreună, în camera ei, se dădură nebunește peste cap în pat și se repe-

ziră unul la altul, ca doi ştrengari zburdalnici. Jan îi despleti şi îi ciufuli părul, şi în timp ce ea, hohotind şi mustrîndu-l şi-l rînduia la loc, Jan cîntă puţintel la lăută. Şi cum, la un moment dat, fu cît pe-aci să adauge cu vocea o notă puternică, mînuţa Grietjei îl împiedică tocmai la timp. Îşi petrecură astfel ziua, rînd pe rînd jucînd teatru jos şi rîzînd cu poftă sus.

Cînd iuncărul plecă, pictorii erau copleşiţi de comenzi, iar fata de daruri şi făgăduieli. Cînd să se urce în trăsură, iuncărul Thomas sărută mînuţa drăgălaşă a fetei cu tot focul pe care îl mai avea. Jan făcu o plecăciune la portieră, iar iuncărul îşi flutură amabil mănuşa. După plecarea trăsurii, Jan se alese cu o săpuneală din partea bătrînului, deoarece nu se ferise să imite, exagerîndu-le în modul cel mai caraghios, grimasele nobilului. De atunci, Jan dobîndi însă maniere nobiliare, căci nu se mai sui niciodată în patul Grietjei, fără să ducă mai întîi mîna ei la buze, cu cel mai amabil gest din lume.

În toiul fericirii, în vîrtejul muncii, în plină vîltoare a dragostei, se ivi un necaz. Grietje plîngea, mai-mai să i se scurgă ochii din cap. Nu se gîndise niciodată la asta, iar Jan fusese şi el la fel de lipsit de griji. Acum se văzură deodată amîndoi intraţi rău la belea. Pentru că urma să sosească un copil. Şi asta ar fi fost o adevărată nenorocire. Ce să facă ? Taica Van Goyen şi-ar fi aruncat fiica pe stradă, cu Jan după ea. Şi atunci ?

— Nu te mai tîngui aşa, duduie Greta, îi zise Jan după o scurtă pauză. Un copil nu dispare aşa, cu una, cu două. La urma urmei putem să ne căsătorim.

— Să ne căsătorim ? Ai bani şi avere ?

— Păi nu cîştig destul, iubito ? Îmi dau toată osteneala, iar tu eşti o femeiuşcă dezgheţată. Dacă vrei, plec îndată la Leida, la

domnul Havick Steen, meşter berar, pîrgar şi sfetnic al oraşului. Ce zici ? Să n-ai nici o grijă !

Griete se mai linişti un pic, şi viaţa frumoasă reîncepu. Dar situaţia devenea îngrijorătoare, şi cu cît fugeau săptămînile mai repede, cu atît mai tăcut se făcea Jan al nostru. Iar Van Goyen băgă de seamă şi, într-o zi, la o bere, îi spuse asta lui Jan şi-l întrebă ce e cu el. Atunci Jan nu se mai putu abţine. Îşi ducea taina de prea multă vreme şi îi era prea grea şi începu să tremure şi să se bîlbîie şi zise :

— Nu ştiu, dar mă simt uneori foarte abătut.

— Cum aşa ? se miră Van Goyen, păi eşti sănătos şi totul merge bine. Eu, la douăzeci şi trei de ani, n-am fost niciodată aşa de prost dispus. Hai, trebuie să ieşi mai des în oraş. Prea te îngropi mult în casă.

— Nu, îi zise Jan, nu e asta. Sînt îngrijorat de Grieteke [1]. Nu se simte bine.

— Nu se simte bine ? se alarmă tatăl ei. Ce are ? E bolnavă ?

— Da, încuviinţă Jan, dacă vrei dumneata să-i spui aşa. Cred că e însărcinată.

— Ce tot vorbeşti acolo, obraznicule ?

— Linişteşte-te, îi spuse blînd Jan. Aşa e cum îţi spun, nu striga atît de tare.

— De unde ştii ?

— Păi... eu însumi sînt vinovatul... şi, speculînd uluirea bătrînului, Jan continuă : Dar nu-i nimic, tăticule, mă însor cu ea la iuţeală.

Bătrînul începu să se văicărească şi să plîngă şi ba se înmuie ca untul, ba tună ca Jupiter.

— Nu scapi tu de mine cu una, cu două, nemernicule, strigă el, furios. Ah, de ce te-am primit în casa mea ? Asta mi-e mulţumirea ! Te dau afară chiar în seara asta, să ştii !

---

[1] Altă formă diminutivală a prenumelui feminin *Margareta*. Sufixul diminutivant *-ke[n]* are un caracter întrucîtva regional, popular.

— Atunci n-o iau de nevastă, observă Jan, impasibil.

Se făcu tăcere. Van Goyen își dădu seama că ar fi mai cuminte să lase lucrurile în voia lor. La masă nu-i spuse nici un cuvînt Grietjei, care era palidă și plînsă, dar seara îl luă de-o parte pe Jan, care tremura ca varga și vorbindu-i răstit rezolvă chestiunea :

— Mîine pleci în zori la Leida și-i spui totul tatălui tău. Sînt dispus să-l primesc poimîine.

Și se duse la culcare.

În noaptea aceea, Jan și Grietje dormiră pentru prima dată separat. Le era dor unul de altul mai mult ca niciodată, dar le lipsi curajul să se culce împreună, acum cînd bătrînul știa. Grietje plînse pînă adormi, iar Jan stătu întins în pat, treaz, cu ochii uscați.

În casa meşterului berar din Leida era mare agitaţie. Se pregătea nunta Geertjei [1], fiica cea mare, cu Vechter van Grieken, fiul unui neguţător de vază. Toţi alergau de colo pînă colo cu lăzi şi cufere, căci zestrea viitoarei mirese era atît de cuprinzătoare şi de completă, încît aproape că nu ştiau unde s-o păstreze. Iar acum toate aceste lucruri se cereau rînduite şi împăturite şi strînse, în aşa fel, încît nimeni să nu poată găsi în ele nici o cută neregulamentară. Ce-i drept, treaba se făcea cu mare grijă şi băgare de seamă, dar şi cu multe glume şi rîsete. Pentru că o mireasă în casă e ca un pavilion pe catarg, aşa se mişcă şi luceşte. Casa răsuna de hohotele de rîs ale fetelor şi femeilor. Veselia era în toi, cînd sosi Jan, care uitase cu totul de nuntă. Ajunsese printre ai lui neobservat şi nimeni nu-l întrebă de ce a venit.

Numai maică-sa îl privi cercetător. Cum slăbise băiatul ! Îl luă cu ea în podul încăpător şi începu să-l interogheze : Cum i-a mers la Van Goyen ? Are mult de lucru ? Bătrînul se poartă bine cu el ? Are speranţe să progreseze ? Jan îi dădu la toate întrebările răspun-

[1] *Geertje şi Geerte :* diminutive ale prenumelui feminin *Geertruida.*

suri călduicele. La un moment dat o luă de mînă.

— Vreau să mă și însor, mamă ; nu mai pot să stau singur.

— Tu, să te însori ? se miră maică-sa. Cum să te însori, fără bani ?

— Îmi merge tot mai bine. Și mai e ceva : nu mai pot să aștept.

— Aoleu, se văicări maică-sa. Trebuia să ți se întîmple una ca asta, știam eu. Cu fata lui Van Goyen ? Spune-mi, băiatule !

— Da, mamă, cu Grietje.

— Atunci ai păcătuit, copilule. Dumnezeu să-ți ierte greșeala. Mai e timp ? Și... ții la fată, băiatule, ții la ea ?

— E timp, zise Jan, și ne și iubim, așa cum te văd și mă vezi, mamă.

— Atunci, cu cît mai repede, cu atît mai bine.

Și oftă adînc, și dădu din cap, și o lacrimă i se rostogoli pe postavul alb.

Păcătosul se simți întru totul ușurat, acum cînd taina nu mai era taină. Scotocind peste tot, trecu prin toate încăperile, în așteptarea evenimentelor care aveau să vină.

Încet-încet, umbra pe care o aruncase Jan peste casa voioasă pătrunse pînă în cele mai mici unghere. Toți, inclusiv surorile mai mici, înțeleseră că iar se întîmplase ceva cu Jan. Taică-său simți și el, de îndată ce veni acasă. Îl chemă pe Jan în salon și îl întrebă scurt :

— Ce s-a întîmplat ?

Maică-sa, nehotărîtă, se învîrtea pe lîngă ușă, dîndu-și seama că pe feciorul ei cel mare îl aștepta o clipă grea. Simți nevoia să fie aproape de el, așa că se strecură ușurel în cameră, palidă și descumpănită. Jan mai stătea încă mut în fața mesei ; dar deodată își aduse aminte că fusese chemat deseori în fața aceluiași scaun de judecător. Ce mai aveau cu el ? Fiecare îl mustra după pofta inimii. Dar de data aceasta nu va mai răbda. Se săturase de toată cumsecădenia lor. Își privi măicuța

pe care-o iubea și se gîndi la nevestica sa de acasă, la fel de albă la față și de plînsă ca cea de aici, ceea ce îl făcu să se înduioșeze. Mai erau deci oameni care să aibă păreri bune despre el. N-avea dreptul, atunci, să fie grosolan. Calm, îi făcu mamei sale un semn cu capul.

— Stai jos, mamă.

Iar după ce ea se supuse, el continuă :

— Nu s-a întîmplat nimic. Mă însor, asta-i tot.

— Atunci am înțeles, rosti Havick. Ai dat de bucluc. Vii după ajutor. Ți-ai pierdut capul; ți-ai pierdut capul ca un păgîn, nu-i așa ? Nu-ți feresti deloc părinții de rușine ; mai întîi i-ai necăjit într-un fel, și acum în alt fel. Foarte frumos, n-am ce zice ! Mi-a încărunțit părul din cap cu cinste, numai ca să fie acum mînjit. Cine-i lepădătura ? Spune odată!

— Dacă vorbești așa, tată, n-am să-ți dau niciodată răspunsul, vorbi calm Jan Steen, deși era roșu de mînie. Eu am ales, așa să știi.

— Ai ales ? Te-ai lăsat agățat. O fată de pe la han, pun rămășag. O tîrfă de tavernă. A, dar destul de bună pentru tînărul domn Steen !

— Te înșeli amar. Este Grietje, fiica meșterului meu. Pe ea mi-am luat-o de soție.

— Ți-ai luat-o de soție, fără să le spui nimic părinților ? Cum ai făcut asta ?

— Așa cum se face.

— Frumos te-a mai dus de nas meșterul ! Bravo ! Și acum noi trebuie să...

— Nu-i adevărat ! tună Jan deodată. Meșterul meu n-are nici o vină. Eu singur am făcut isprava ! Și e foarte bine așa. Așa am vrut. O iubesc, fie că sînteți de acord, fie că nu. Mi-e tot una.

— Liniștește-te, Jan, îi șopti maică-sa.

— Lasă-l, zise taică-său. Află că nu mai vreau să știu de tine. Cine nu-și cinstește părinții, nu e vrednic de dragostea mea.

— Prea bine, zise Jan, și vru să plece.

Atunci tatăl lui se sculă în picioare, bombănind :

— Vino încoace. Ascultă. Avem să ne dăm consimțământul, dar să nu ne ceri ajutor sau sprijin. Zici că așa ai vrut. Atunci descurcă-te singur și nu te mai bizui pe noi.

— Prea bine, mai spuse Jan încă o dată.

Lucrurile fură puse repede la punct. Cei doi tați vorbiră unul cu altul, cam rece, ce-i drept, dar pe un ton cuviincios, și hotărîră data nunții. Jan urma să facă acest pas încă înaintea surorii sale Geerte. Iar nunta urma să aibă loc la Haga.

— Nu vreau să ne încurce la noi, la Leida, spusese taica Steen. Și așa rămăsese.

Între timp, însă, Grietje se îmbolnăvise. Doctorul chemat în grabă rămase paf cînd află despre ce era vorba. După o săptămînă însă, Grietje scăpă de orice grijă, și cînd sosi ziua nunții, se simți din nou ca înainte de sarcină. Cu toate că îndrăgostiții ar fi avut chef la început să se laude cu fecioria miresei, Jan găsi că e mai nostim să-i lase pe toți în îndoială, pentru ca mai tîrziu să poate ține, cum spunea el, „capul sus cu mîndrie".

Cînd tatăl și mama Steen sosiră, gravi și serioși, în dimineața acelei zile importante, rămaseră uluiți să vadă cu cîtă veselie și voie-bună se sărută cei doi logodnici ca două turturele. Mireasa, în rochia ei albă foarte sobră, dar și elegantă, pe care ei i-o trimiseseră dinainte, purta chiar cununa fecioriei pe cap ! Ce îndrăzneală ! În aceste împrejurări gingașe, se așteptaseră la o atitudine mai rezervată, mai pocăită. Nu găsiră nici urmă de asemenea atitudine. În schimb găsiră butoaie mari cu bere în antecameră și-l găsiră pe taica Van Goyen, voios și aferat. Acest om cumsecade părea gata afumat. Veniseră o droaie de pictori din Haarlem și din împrejurimi și venise pînă și domnul Dou în persoană. Venise chiar și un nobil adevărat : cel din Wassenaar, care, deși

Hulubăria, col. particulară

Felcerul de bîlci, Rijksmuseum, Amsterdam

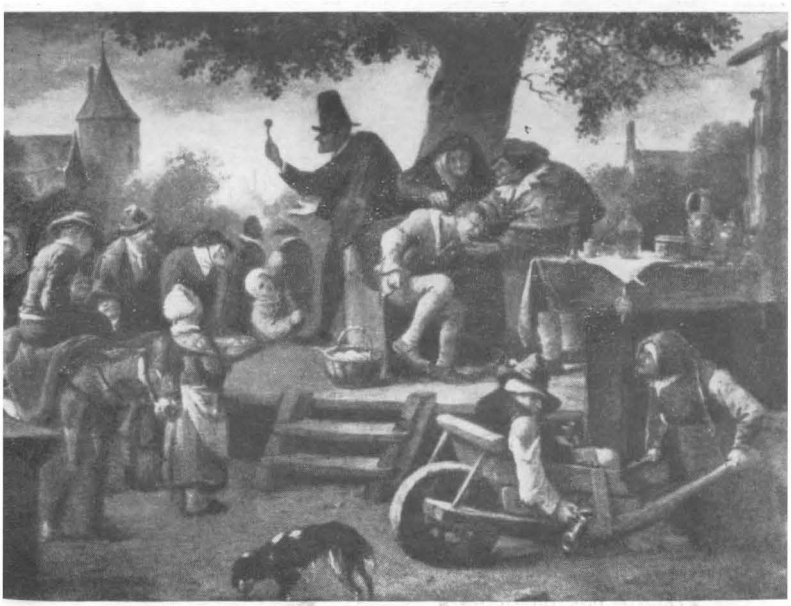

Autoportret
Rijksmuseum,
Amsterdam

Trişorii, col. particulară

Colivia cu papagal
Rijksmuseum, Amsterdam

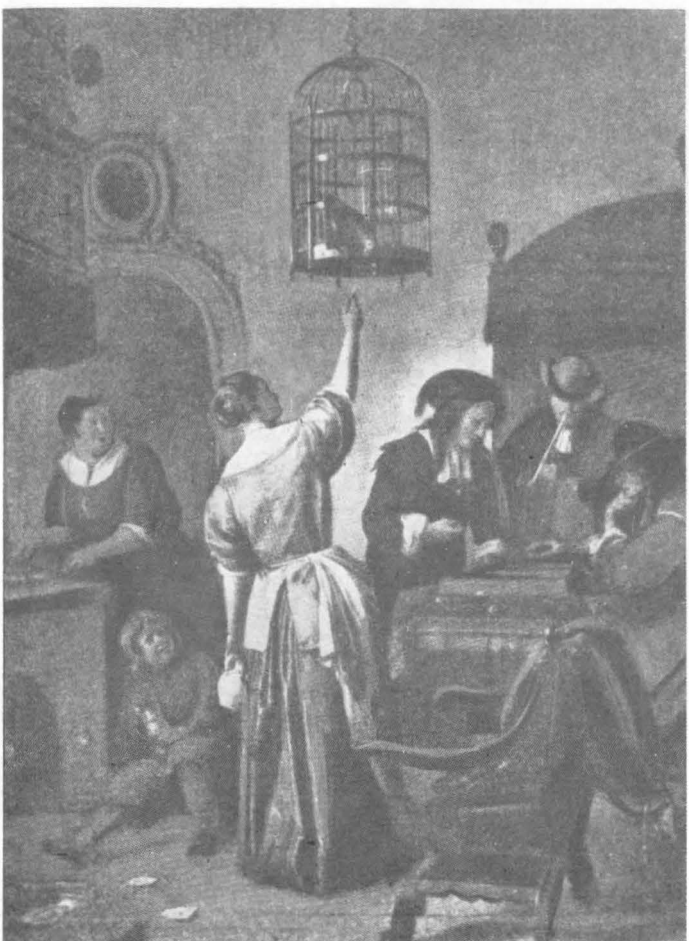

Retoricienii
Muzeul regal,
Bruxelles

Bărbat rîzînd
desen
col. particulară

Necumpătarea
col. particulară

Oferta galantă
Muzeul regal,
Bruxelles

Petrecere, Gemäldegalerie, Kasel

Siesta, col. particulară

Familie veselă, Rijksmuseum, Amsterdam

De sf. Nicolae
Rijksmuseum, Amsterdam

Bolnava din dragoste
Rijksmuseum,
Amsterdam

Familia Jan Steen, Galeria regală, Haga

Studiu de tînăr
Cabinetul de stampe,
Dresda

Ceartă la joc
Städl. Museum,
Bèrlin

De ziua prinţişorului (detaliu)
Rijksmuseum, Amsterdam

Adunare deşănţată
Städl. Museum, Berlin

De Bobotează, Muzeul regal, Bruxelles

Grădina hanului
Städl. Museum
Berlin

Viață ușuratică, Kunsthist. Museum, Viena

Societate veselă, Mauritshuis, Haga

ar fi preferat să nu fie recunoscut, nu se putuse abține, după cum spuneau prietenii buni de gură ai lui Jan, să vadă „ce gust are carnea țărănească". Bega era vesel cît zece. Nu-i de mirare că Jantje îl înconjurase cu toate atențiile posibile ; copila de lîngă el merita : era o fată superbă ! Frățiorul Wijbrandt avea și el alături o fetișcană nostimă de tot. Iar Vechter van Grieken, mirele următor, își rotea solemn privirea, căutînd să rămînă serios, dar nu izbuti mult timp, mai ales că jucăușa Geerte îi dădea din cînd în cînd cu cotul, de cîte ori intra cîte un haarlemez cu o pălărie cît o corabie cu pînze, cu o manta lungă după el, cu vîrfurile mustăților în văzduh, dar cu pete de vopsea încă sub unghii. Se strînse o societate de toată frumusețea, mai pitorească și mai descătușată, oricum, decît ar fi dorit taica Havick să aibă la nunta feciorului său dintîi.

Cînd nuntașii porniră spre biserică, în fața casei lui Van Goyen se strînsese o mare mulțime de femei cu copii în brațe și de bărbați fără nici o treabă, care veniseră să vadă bîlciul. Pictorii trimiseră bezele fetelor, iar cavalerii de onoare suflară solemn în trompete. Totul strălucea cu distincție hagheză, pînă cînd rîsetele și chicotelile umplură văzduhul, mai ales cînd începu presăratul gologanilor și cînd tineretul se repezi la ei claie peste grămadă.

Grietje se emoționă de tot în fața altarului, iar Jan arătă și el cam stînjenit, dar cînd se regăsiră cu toții în jurul mesei pe care tata socrul o pregătise în atelier, se-nviorară iarăși amîndoi. Pictorii se delectară ; cei mai mulți dintre ei erau după o călătorie lungă, iar la bordul șlepului nu prea avuseseră ce mînca. Pe masă se găseau fel de fel de păsări, claponi, găini și porumbei. Dar era și carne de vită, de porc, chiar și de căprioară, ca și tot felul de zarzavaturi. Nu lipseau farfuriile cu șuncă și străchinile cu ouă, după cum nu lipsea nici pescăria. Multe guri se-ntinseră să în-

fulece cu zel de peste tot, lăsînd grăsimea să li se scurgă, de pe buze şi bărbi, înapoi în farfurii.

Bunul Havick se molipsi şi el de veselia generală ; ce-i drept, nu semăna aceasta cu nunta pe care avea s-o ofere el în curînd fetiţei sale Geerte, totuşi era frumoasă. Taica Van Goyen îşi dăduse toată osteneala şi scosese din beci cele mai bune vinuri, pe care le avea de ani de zile. Nu trecu mult şi orice afectare dispăru : tineri şi bătrîni ţopăiau pe bănci ca ţăranii. Lui Jan Steen îi era într-una sete ; nu ştia nici el de ce.

— Inimile îndrăgostite sînt însetate, spuseră cavalerii şi domnişoarele de onoare.

Da, desigur, aşa o fi. Iar Griete bău şi ea cîte o înghiţitură şi începu să glumească şi să rîdă cu toţi, şi îi cuceri pe toţi şi începură toţi să-l bată pe Jan pe umăr : ce grozav de bine nimerise ! Iar Jan întrebă la rîndul lui :

— Dar Griete cum a nimerit ?

Fără-ndoială, la fel de bine ! Iar pictorii — cît erau ei de mulţi şi de diferiţi, — nu-şi putură ţine gura, din cînd în cînd se sculau de la masă şi spuneau cîte o vorbă plină de haz şi recitau cîte o poezioară despre dragoste şi căsătorie, atît de frumoasă şi de plină de miez, încît pe unii îi făceau să rîdă şi pe alţii să plîngă. Şi dacă vrenul simţea că i s-a umplut trupul, îşi smulgea o pană de la pălărie şi se ducea în fundul curţii, într-un colţ, şi apoi se întorcea de acolo uşurat.

Aşa trecu ziua încetul cu încetul. Pentru octombrie (da, la Leida se mînca în ziua aceea scrumbie cu pîine), vremea era încă destul de călduţă şi de însorită, încît se putu dansa în grădină printre trandafirii tîrzii. Veniseră oameni cu flaute şi cu viori şi cîntară şi chiuiră plini de veselie. Iar pe mireasă o dansară, pînă ce-i căzu cununa de pe cap.

Spre seară, la asfinţit, se lăsă răcoare, şi atunci se duseră cu toţii să bea din nou în casa din grădină, şi se aprinseră lumînările, iar

lăutarii intrară şi ei şi masa fu trasă de-o parte şi începu dansul : hopa-hop, hopa-hop, se săltau picioarele pe pardoseală ; iar grăsunul taica Havick se porni pînă la urmă să rîdă, şi rîse, şi rîse, aproape să leşine de rîs de pe urma vorbelor de duh pe care i le îndrugau haarlemezii şi haghezii, şi ceilalţi bărbaţi cine ştie de pe unde. Întreaga distincţie îi zburase în cele patru vînturi, iar mama Lijsbeth nu mai putea de bucurie că totul mergea atît de bine şi de frumos şi în bună pace, fără ceartă sau gîlceavă. Iar cînd auzea pe cîte un confrate că-l laudă pe Jan, îi creştea inima de mîndrie şi-şi şoptea : „Nu spuneam eu ?"

Jan însuşi, pînă în cele din urmă, se-mbătă turtă. Că doar o dată se-nsoară omul. Şi pe urmă, ce mai : taica Van Goyen avea o casă şi o fată şi el le putea socoti de-acum înainte ale lui. Şi mai era acolo şi un atelier. Iar de mîncare avea să fie acolo oricînd. Atunci, de ce să se văicărească ? Şi fără nici o grijă, ca un pisoi la joacă, sorbi din toate plăcerile din care poate sorbi un om, şi curînd fu atît de ameţit, încît toţi se dădeau la o parte ca să-i facă loc cînd se apropia, căci începuse să ia de gît în drumul lui pe fiecare, aşa că se deplasa cu un ciorchine de nuntaşi după el, spre hazul tuturor privitorilor. Ce superbă era însă acea seară ca de vară din grădina de trandafiri hagheză ! Atelierul luminat de candelabre, împodobit cu ghirlande verzi, şi masa intimă, în neorînduială, plină cu torturi începute, cu stive de fructe răsturnate, cu ulcele şi căni din cel mai greu cositor argintat. În întunericul discret al grădinii se auzeau sărutări şi şoapte, ca într-o adevărată seară menită petrecerii şi zburdălniciilor. Căci numai ici şi colo se legăna în copaci cîte un mic felinar.

Casa avea acum şi ea toate ferestrele luminate şi în toate încăperile se puteau vedea musafiri în cele mai comode atitudini, unii bînd,
 alţii jucînd cărţi sau stînd de vorbă. Lăutarii

îşi cîntau, la o fereastră deschisă, bătrîneştile lor cîntece de nuntă.

Jan Steen se simţi fericit văzînd atîţia oameni veseli în jurul său. Unuia îi îndruga poveştile sale năstruşnice, cu altul golea cîte un păhărel, dar tuturor le punea din cînd în cînd, cu toată căldura inimii, braţele în jurul gîtului. Pe cîte unul îl ruga stăruitor să nu-l uite şi să revină curînd, încît se alese cu făgăduieli din toate părţile. Căci toţi musafirii erau încîntaţi.

Iar Grietje fu regina acestui minunat ospăţ. Din timp în timp îl îmbrăţişa pe Jan al ei şi îl săruta, fiind răsplătită cu ovaţii zgomotoase.

Astfel veni, încet, încet, noaptea, şi atunci oboseala îi doborî şi pe oaspeţii mai tineri, după ce bătrînii căzuseră de mult pe cîmpul de onoare.

Musafirii voiră să-i conducă pe mireasă şi pe ginere în dormitor, dar cum parcă totul trebuia să se petreacă altfel decît cerea datina, oricît îl căutară pe ginere, nu-l putură găsi nicăieri. Nici cavalerii şi domnişoarele de onoare nu se mai vedeau. Se găsiră numaidecît, firește, destui tineri, care se oferiră, cu puhoi de cuvinte, să-l înlocuiască pe necredinciosul soţ în îndeplinirea datoriei sale conjugale. Dar biata Grietje, care fu poreclită Penelopa, respinse cu hotărîre, şi rîzînd, toate propunerile. Jan rămase însă tot dispărut, încît pînă la urmă începură cu toţii să se îngrijoreze. Atelierul, grădina şi casa fură scotocite cu deamănuntul. Zadarnic.

Atunci, toţi nuntaşii ieşiră în stradă, înarmaţi cu lumînări şi făclii, şi porniră să caute prin împrejurimi, strigînd şi chiuind. Se deschiseră ici şi colo ferestre, se desferecară zăvoare, — dar Jan nu-şi făcu apariţia. Intrară înapoi în casă, şi rugăminţile adresate Grietjei deveniră tot mai stăruitoare, dar ea se pricepu să le reziste tuturor. În sfîrşit, nuntaşii obosiră şi hotărîră să se ducă la culcare, cu sau fără Jan, cînd deodată răsunară în liniştea

nopții tropote de cai, și Jan apăru călare, în spatele proprietarului calului. Un mucalit îl răpise, cu cavaleri și cu domnișoare de onoare cu tot ! Roua dimineții îi picura din păr și era zglobiu ca un pui de găină și vioi ca un papagal.

— Vezi, li se adresă mucalitul care îl răpise, mi-am zis că e neplăcut să primești în pat în noaptea asta un adormit care sforăie. Așa că l-am scuturat și l-am periat zdravăn și acum e gata de orice treabă !

Revederea soților fu mai degrabă furtunoasă decît duioasă. Griete îl cuprinse pe Jan cu brațele pe după gît, iar Jantjen o sărută în mod necuviincios. Și apoi fură conduși, fără pompă, dar cu un zgomot asurzitor de flaute și trompete, cu rîsete și urlete, spre culcușul conjugal. Și după ce zăvorîră ușa, nuntașii coborîră cuminți scara și se îndreptară spre propriile lor colivii.

Mama Lijsbet era într-adevăr o mamă model. De-abia își începuseră luna de miere și iat-o într-o bună dimineață în fața lui Jan, rotindu-și privirea în toate părțile să vadă cum stau tinerii căsătoriți cu zestrea copilului. Adusese cu ea și un pachet mare cu lenjerie. Grieteken se simți stingherită. Nu prea avea ce să-i arate. Dar Jan întoarse discuția înspre glumă :

— Ce ți-a venit cu scutecelle ? îi zise el. N-am nici o săptămînă de cînd m-am însurat. Ești cam grăbită, măicuță. Aici, la Haga, nu merge chiar atît de repede.

Și se amuză grozav de ochii ei uimiți.

— Păi cum așa ? Eu credeam că...

— Te gîndești numai la rele, băbuțo, glumi Jan, apucînd-o prietenos de guler. Hai, leapădă-ți boneta și vino să vezi ce frumos zugrăvim apa. Și o trase după el prin curte pînă în atelier, unde era în lucru o marină mare a lui Van Goyen.

Dar bătrînica vru să afle totul.

— Ia spune-mi : pe cînd ?

— Ce anume ?

— Copilul.

— Nu știu de nici un copil.

— Cum îți mai bați joc de bătrîna ta mamă, strengarule ! Păi n-ai venit tu deznădăjduit

acasă, la Leida, ca să spui că trebuie să te însori la iuțeală ?

— Așa e. Îți place fata ?

— Îmi place.

— Atunci e bine. Dar nu e însărcinată.

Mama lui Jan nu mai putu de bucurie.

— Foarte bine, dar taică-tău să nu afle. Altfel nu mai vorbește niciodată cu tine.

— Asta-i bună ! rîse Jan. Mai întîi e rău că vine un copil și acum e rău că nu vine... Cum așa ? Nu prea înțeleg.

Dar maică-sa se și depărtase de el, privind cu interes tot ce se putea vedea în acest atelier mare. Taica Van Goyen veni și el să se uite, zîmbindu-i vesel și galant cucoanei grăsuțe cu ochi mari căprui :

— Dacă sînt fericiți copiii noștri ? Cred că da. Aici veselia nu contenește.

— Ah, meștere Van Goyen, de și-ar băga odată băiatul ăsta mințile în cap ! Ca să-și poată cîștiga pîinea pentru nevastă și copii.

— N-avea nici o grijă, mamă Lijsbet : un pictor găsește oricînd o bucățică de pîine. Ai să vezi : sluga asta are să te împroaște într-o zi cu noroi cu propria sa trăsură.

— Să dea Dumnezeu, oftă inima de mamă, fără să-și dea seama cît de caraghios fusese răspunsul. Atunci are să și-o cîștige mai ușor decît taică-său. Cu berea nu merge chiar așa de repede, cu toate că nu ne putem plînge nici noi.

— Noi adunăm aurul cu lopata, așa cum adună fabricantul de bere orzul, rîse Jan. Cît îți trebuie, mamă ? Și-și scoase punga, turtită ca un calcan, și scutură din ea mărunțiș de aramă de vreo jumătate de șiling. Spune-mi numai cît îți trebuie pentru la iarnă. N-aș vrea să înduri chinurile sărăciei. Cît timp mai am bani în buzunar, te rog să bați la ușa mea.

Și cu un gest larg, strînse mărunțișul și îl
 puse la loc în pungă.

Mama Lijsbet se urcase din nou, cu un zîmbet de satisfacție, în șlepul de ora șase ; dar cine veni a doua zi, cu o falcă în cer și cu una în pămînt ? Nimeni altul decît taica Havick. Ceea ce îi povestise mama Lijsbet nu prea îi făcuse plăcere. Va să zică ne-au dus de nas, ăștia doi. Nu se întîmplase nimic, după cum aflăm acum. O să vadă ei ! Orice discuție era de prisos. Taica Havick voia să-și verse focul fără întîrziere. Jan și Grietje fură cît se poate de mirați cînd îl văzură, dar chipul lui era îngrozitor de țeapăn și de încordat. Răspunse rece la salutul tinerilor și după numai cîteva minute bătrînul Van Goyen luă parte la discuție.

— Ai știut, meștere Van Goyen, și nu mi se pare de loc frumos că te-ai făcut părtaș la minciună.

— Ce minciună ?

Nu trecu mult și cei doi tați se certau de mama focului. Jan și Grietje se ținură la început ceva mai de-o parte, dar apoi începură să se bage în vorbă ca să-i potolească ; Jan coborî în beciul lui Van Goyen și aduse sus o ulcică și un ulcior și încă o cană, iar Griete își făcu de lucru la frigare, și puseră pe masă tot felul de bunătăți, și cînd cei doi părinți, tot bombănind și bodogănind, își puseră picioarele sub masă, momentul cel mai critic trecuse.

Taica Havick nu era cine știe ce tartor, iar taica Van Goyen avea limba de catifea, era foarte umblat și știa să înșire cîte și mai cîte despre hoinărelile lui prin Italia și Franța. Toate acestea fură de ajutor pentru ca lucrurile să intre la loc pe făgașul lor, iar cînd Jan mai turnă deasupra cîte ceva din ale lui, atmosfera deveni atît de plăcută, încît masa se prefăcu într-o adevărată petrecere. Mai apărură din cuptor și o șunculiță și un cîrnăcior.

— Dar, întrebă deodată taica Van Goyen, toate bune și sîntem foarte mulțumiți așa cum stau lucrurile, dar ce gînduri are taica Havick în legătură cu feciorul lui ? De plouat, încă nu prea plouă cu comenzi. Băiatul are aici

casă și masă, dar să ne gîndim un pic și la viitor.

Păcat că adusese vorba despre asta, pentru că, în aceeași clipă, lui Havick Steen îi pieri buna dispoziție. Se sculă de la masă — care nu era nici pe departe terminată — și, roșu ca o sfeclă, și deși nimeni nu-l chemase, zise :

— Aha, de-aceea am fost ispitit încoace ? Acum am înțeles ; dar am să-ți spun un lucru și ia seama bine. Dacă Jan vrea să se facă fabricant de bere și să-și cinstească părintele, are să primească în deplină proprietate personală o fabrică de bere, cu cîrciumă, dar dacă preferă să trăiască mai departe ca mîzgălici, s-a mîntuit.

Nu-l mai putură ține. Vru să plece și plecă numaidecît. Ceilalți trei rămaseră, bieții de ei, cu gîndurile lor triste.

— Azi am musafiri, constată Jan după plecarea tatălui său.

Abia se potolise vîntul neprielnic, și cel prielnic începu să sufle cu atît mai vîrtos, sub forma unui grup de tineri petrecăreți, care, amintindu-și de rugămințile stăruitoare făcute de Jan la nuntă, hotărîseră să-și sărbătorească împreună prietenia tocmai în acea seară.

Masa era încă pusă, așa încît se instalară comod și în scurt timp necazul produs de ceartă fu șters cu totul de glasurile voioase ale chefliilor, care se înfruptau din bunătăți. Pe Jan îl amuza grozav ceata aceasta de mîncăi, dar Griete părea abătută. Știa că nu prea mai erau multe de adus din beci, iar prietenilor le era mereu sete, fără să le pese. Cînd ultimele ulcele fură strînse de la masă, iar taica Van Goyen se retrase, un pic cam jenat, începură și musafirii să bage de seamă, pe tăcute, că nu vor mai putea rămîne prea mult la masă.

 Unul din ei avu atunci o idee strașnică : să se

ducă în oraș, ca să-l vadă pe prinț [1], care era așteptat în seara aceea la Haga.

Jan fu de acord, și-și întrebă nevestica, sărutînd-o și dezmierdînd-o, dacă-i dă voie să se ducă și el cu ceilalți. Ea îi dădu voie și privi, cu inima ușurată, plecarea zgomotoasei cete.

Chefliii plecară și hoinăriră pe străzi, veseli și zburdalnici, în cinstea lui Jan. Ajunseră la Buitenhof [2] și colindară prin parcul verde, dar intenția de a se duce să-l vadă pe prinț îi vîrî într-o cîrciumă, unde era cald lîngă foc și unde berea curgea gîrlă. Rămaseră acolo împreună chiuind și povestindu-și reciproc ultimele noutăți din lumea breslei. Se lăudară și îndrugară la minciuni, de parcă fiecare din ei ar fi cîștigat galbenii cu ghiotura, cu toate că patronul nu-și putu încasa plata decît foarte anevoie. Jan Steen ascultă gînditor și mintea îi fugi spre propriile sale griji. Pînă cînd băgă de seamă deodată că-și simte capul ușor ca o pană. Zise :

— Băieți, mi s-a deschis țeasta, sau ce s-a întîmplat ? Mă duc nițel pînă la nevastă.

Și, în rîsetele batjocoritoare ale tovarășilor de chef, ieși din cîrciumă și hoinări prin princiara Haga, care acum, noaptea, părea moartă. Dar cu cît se apropia de casă, cu atît se adîncea în gînduri. Se văzu iarăși băiat, nou sosit la Utrecht și la Haarlem. Mintea nu-i parcursese încă pînă la capăt viața de pînă atunci și, cînd se strecură în casă, se simți atît de holtei, încît își căută fără să vrea vechiul culcuș de ucenic, cu toate că Griete, trezită în toiul nopții, îl aștepta cu gura deschisă și cu urechile ciulite, cuprinsă de încordare.

---

[1] Prințul Willem al II-lea (1626—1650), *stadhouderul* (președintele) confederației *Țările de Jos Unite*.

[2] *Curtea de afară* (ol.). Este numele unui palat din Haga.

Aoleo, ce săpuneală îl mai aşteptă a doua zi de dimineaţă, cînd apăru în faţa ei ! Unde umblase atîta ?

Nu ştia nici el prea bine unde. Dar prinţul nu venise, cu toate că stindardul Golanilor [3] fluturase pe faţada fiecărei case !

— Bărbăţele, bărbăţele, ţi-ai dat arama pe faţă, îi zise ea, rîzînd drăgălaş. Are să treacă multă vreme pînă să te mai las să ieşi singur.

Dar pe Jan îl trăgea aţa la munca lui. Era timpul să se schimbe ceva în viaţa lui. Prea se bizuise atîta amar de vreme pe sprijinul altora. Prietenii îi treziseră simţul onoarei. Se simţi răscolit de intenţii vechi. Viaţa îi dăduse prilejul să vadă multe ; trebuia să dovedească acest lucru. Numai cu peisaje nu putea să ajungă prea departe. De aceea, trimise un curier la Leida, ca să-i aducă lucrurile care se prăfuiau acolo, în pod. Şi abia cînd prefăcu atelierul curat şi ordonat al lui Van Goyen într-o hală de vechituri, se simţi iarăşi în apele lui. Acum putea să se apuce din nou de lucru, cu rîvnă reînnoită. Prima la rînd fu iubita sa soţie, pe care o aşeză la masă, cu o lăută în mînă. Apoi urmară numeroasele tablouri cu ţărani din nestatornicii săi ani din tinereţe, scenele cu încăierări, cu bîlciuri, cu dansul ouălor. Nu se dădea niciodată înapoi cînd era vorba să finiseze schiţele vechi, mari şi mici, care stăteau îngrămădite în stive întregi. Curînd, jumătatea lui de atelier fu prea mică pentru a atîrna pe pereţi tot ce lucrase. Pînze de-ale lui erau atîrnate acum şi în partea lui Van Goyen. Bătrînul nu se sinchisea de nimic. Îşi vedea de treaba lui, oricîtă gălăgie ar fi răsunat în colţul lui Jan Steen ; acesta tîra în atelier, de pe stradă, tot felul de indivizi : femei bătrîne, vagabonzi care fumau pi-

[3] *Golani* (ol. : *Geuzen*) : denumire dată iniţial, în batjocură, de autorităţile de ocupaţie spaniole (sec. al XVI-lea), nobililor olandezi naţionalişti antispanioli, şi adoptată ulterior, ca titlu de onoare, de toţi olandezii patrioţi, din toate clasele sociale.

pă, mame cu sugari în braţe, derbedei din fundul mahalalelor. Îi plăcea să le contemple chipurile, pe care jegul forma adeseori o coajă de un deget grosime.

În cele din urmă, tata socrul atîrnă o perdea groasă la mijloc şi împărţi astfel spaţiul în două, pentru că situaţia asta începuse să-l sîcîie. Aproape că nu mai avea loc să se mişte. Iar Jan era un om exuberant : în timpul lucrului cînta întruna, iar adeseori chiar bea bere. De asemenea îi aducea cu sila în atelier pe negustorii de obiecte de artă şi pe cămătari şi i se părea că a făcut mare ispravă dacă le storcea cîţiva arginţi. Şi se mira că e veşnic sărac, cu toate că muncea din zori pînă la asfinţitul soarelui. Deseori, cînd veneau seara prietenii — pentru că nu-l uitaseră — era nevoit să ia bani cu împrumut de la Grietje. Dar ea de unde avea bani ? Taica Van Goyen, săracul, nu era zgîrcit cu unica sa fiică, aşa încît se găsea oricînd cîte ceva, iar Jan Steen nu se simţea niciodată mînat din urmă de gîrbaciul nevoii. Dar vremea se împlini şi draga sa Griete se văzu cu adevărat însărcinată. Jan avu atunci totuşi, timp de o clipă, o strîngere de inimă. Din ce să trăiască toţi trei ? Unde erau castelul de vînătoare şi casa patriciană din oraş pe care Jan i le făgăduise atît de des scumpei sale Grietje, cînd se plimbau seara, braţ la braţ, pe potecile din pădure : el voios şi plin de planuri, iar ea zîmbind calmă la auzul născocirilor lui ? Căci îi plăcea şi se simţea în siguranţă cînd era cu el. Ce-i mai trebuia ? Griete era mulţumită cu bărbatul ei plin de haz şi cu pruncul pe care îl aştepta. Iar cînd se uitau la casele de ţară ale grangurilor, cele dinspre mare, Jan spunea :

— Aşa ceva ne-ar prinde bine : spaţiu şi lumină.

Dar cînd veneau acasă, în încăperile mici ale casei Van Goyen, şi se culcau, erau la fel de mulţumiţi şi de cuibuşorul lor.

Uneori se trezea însă din nou în Jan dorul de o viață de lux. Din cînd în cînd îl stînjenea chiar chipul bonom al socrului său, care stătea în fotoliu la gura sobei. Cînd are să aibă în sfîrșit și el, Jan, o casă a sa ? Una mare și proprie. De unde luau alții banii trebuincioși ca să se plimbe cu pene la pălărie sau în caleşti, în timp ce el trudea de dimineață pînă seara cu tichia de pictor pe cap și nu ajungea să-și facă măcar o scurtă de postav ? Iar Grietе, nevastă-sa, nici gînd să umble îmbrăcată în mătase foșnitoare, așa cum ar fi vrut Jan, ci stătea mai mult în bucătărie și în spălătorie, decît în salonașul pe care Jan îl amenajase la etaj, folosind niște mobile rămase de prisos în alte camere. Menajera îmbătrînise, iar din pricina harababurii produse de Jan, gospodăria nu se ușurase. Din cînd în cînd, gîndindu-se la toate aceste adevăruri, bietul Jan devenea tăcut și trist. Grietje însă nu se plîngea niciodată, ba chiar îl făcea să-și uite repede grijile... pentru moment. Dar grijile îi reveneau fără încetare. Nu-l slăbeau de loc.

Într-o seară se duse cu vreo cîțiva prieteni la o cîrciumă și vorbi cu ei despre ceea ce îl preocupa cel mai mult : familia urma să-i sporească, iar punga i se tot subția. Ce trebuia oare să facă un om, care știa o meserie onorabilă, ca să cîștige o pîine albă pentru soție și copii ?

— Ia-ți ucenici, îi propuse unul dintre ei. Sînt destui care ar fi dornici să învețe meseria la tine.

— Ia-ți chiriași în pensiune, sugeră altul.

— Ucenici și pensionari, oftă Jan. Și așa am destulă lume pe cap. Socru-meu cu toate catrafusele lui mi-ajunge. Și apoi, modelele îmi sînt pe jumătate pensionari și mai vin și cu copii, și să mai am și cîțiva ageamii pe deasupra, care să mă sîcîie, așa cum i-am sîcîit eu pe meșterii mei, și pensionari, care să-mi

 pună coarne... ? Nu, mulțumesc. Mi-e teamă.

— Deschide-ţi o cîrciumă. Vom fi cu toţii clienţii tăi.

— Da, cred, le zise Jan, dar pe veresie. Voi sînteţi toţi la fel de pîrliţi ca şi mine, cu toate că faceţi pe grozavii.

— De ! În cărţile altuia e prea întuneric ca să citeşti.

Atunci veni lîngă ei patronul şi zise la rîndul lui :

— Hei, siniorilor, după cum aud, sînteţi cam strîmtoraţi. Aş fi de părere să facem socoteala.

Nimeni nu răspunse. Urmă o scurtă tăcere.

— Aş, am glumit numai. Ştii şi dumneata, Arent, că nu umblă cîinii cu covrigi în coadă. Ar fi timpul să-l ia odată la goană pe prinţ. Ne costă o groază de bani.

— Gîndeşte-te că sîntem la Haga ! Curtea dă de lucru !

— Dacă ar comanda măcar ceva picturi, Willem ăsta, dar toţi gologanii se duc pe solde.

În cîrciumă era şi un bătrînel cu nasul coroiat şi cu părul creţ şi cu doi ochi jucăuşi. Cînd văzu că Jan Steen vrea să plece, se sculă şi el, îl luă de-o parte şi-i şopti :

— Ascultă, domnule Steen, eşti un om bun, un om deştept. Îţi dau un sfat : vino la mine acasă să-ţi arăt ceva.

Jan Steen rămase mirat auzind asemenea cuvinte. Curios, se lăsă tîrît pe o străduţă din centrul oraşului. Acolo locuia omuleţul acela, într-o căsuţă modestă şi şubredă. Jan se pomeni într-o odăiţă de zid, cu obloanele închise. În mijloc ardea o lumînărică. Omuleţul îl instală pe Jan pe un scăunaş, el însuşi se căţără pe o banchetă şi-i zise :

— Uite ce e, domnule Steen, eşti un om de inimă. Vrei să-i dăruieşti soţiei dumitale o viaţă frumoasă, vrei să-ţi vezi copiii că umblă îmbrăcaţi elegant, şi vrei şi dumneata să faci impresie mai bună. Păi nu eşti dumneata un om deştept şi cu experienţă ? N-ai avut meşteri buni şi n-ai dreptul la toate acestea ?

Eşti feciorul unui fabricant de bere, adică dintr-o familie de vază !

Jan Steen fu din ce în ce mai mirat. De unde ştia omuleţul ăsta toate acestea ?

—Îţi înţeleg mirarea, domnule Steen, continuă omuleţul. Sînt foarte puţine lucruri pe care nu le ştiu. Pentru că sînt un admirator al meşteşugului picturii, domnule Steen, un admirator înfocat. Sînt iubitor şi colecţionar de artă. Ia vino cu mine şi ai să vezi chiar dumneata.

Şi îl duse pe Jan pe o scăriţă, care urca spre o încăpere dosnică, şi aprinse un candelabru, şi ce să vezi ? Patru pereţi plini cu tablouri de cei mai buni maeştri : Brouwer şi Dou, şi fraţii Ostade şi... Jan mai văzu şi o mică pînză cu ţărani, a sa !

— Uite-aici, domnule Steen, aici eşti atîrnat dumneata.

— Aici sînt atîrnat eu, murmură Jan.

— Ia ascultă, domnule Steen. Vrei bogăţie? am să-ţi aduc bogăţie. Vrei renume ? am să-ţi procur renume. Sînt un om sărac, un om simplu, un om fără talent. Dar cunosc căile, domnule Steen. Dumneata nu cunoşti căile, cu toate că eşti un om distins. Am să-ţi fac o propunere, care are să-ţi convină. Uite, îţi dau o sumă mare de bani ca avans, iar dumneata nu ai nimic de făcut în schimb, domnule Steen, nimic altceva decît să te legi ca toate lucrările dumitale, tablouri şi schiţe şi desene şi gravuri în lemn şi gravuri în cupru şi orice ai să faci, să nu le vinzi altcuiva decît mie, care sînt un iubitor de artă. Un adevărat iubitor de artă. Nu pot să sufăr ca lucrările dumitale să ajungă în mîinile altora. Vreau să le am pe toate.

Jan Steen se simţi măgulit de această ofertă. O sumă mare de bani i-ar fi prins foarte bine. Ar fi putut să-şi plătească datoriile, să se mute într-o casă proprie, să ducă viaţa pe care o merita.

— Am să mă sfătuiesc cu socru-meu, îi zise el. Este pictorul Van Goyen, cred că ştiţi.

Sînt sigur că are să fie de acord, dar socot că trebuie să-i spun.

— Domnule Steen, eşti un om cinstit şi mărinimos. Dar dacă te sfătuieşti cu socrul dumitale, îi faci sînge rău, şi cred că nu vrei asta.

— De ce i-aş face sînge rău ?

— Uite ce e, domnule Steen. Eu sînt un iubitor al meşteşugului picturii, dar am preferinţele mele. Tablourile dumitale mă dispun ; îmi plac grozav, ţi-o spun sincer. Dar tablourile lui Van Goyen..., să nu mai vorbim de ele. E un om de ispravă, un om cumsecade. Nu le cumpăr, domnule Steen. Nu mă mişcă, nu-mi plac. Nu, nu te mai sfătui cu nimeni. Uite banii.

Şi coborîră împreună scăriţa, spre antecameră, iar omuleţul căută în sertarul unui scrin vechi, care se afla ocolo, şi oftă adînc, şi mai oftă încă o dată. Apoi Jan Steen auzi un zăngănit şi iată-i pe masă, galbenii carolus, pe care îi văzuse atît de rar.

— Uite-i, domnule Steen, numără-i bine şi suceşte-i pe toate feţele. Este tot ce am pentru moment, dar ţi-i pun la dispoziţie, pentru că ai nevoie. Stai puţin ; mai e ceva. Făgăduiala mea de a-ţi cumpăra tablourile o punem pe hîrtie. Ai să te simţi astfel mai în siguranţă ; ai să ai în permanenţă un cumpărător pentru ceea ce produci. Nu trebuie să umbli după mine; am să vin periodic la dumneata ca să le iau. Nu trebuie să te deranjezi cîtuşi de puţin. Scriu asta aici, în scrisoare.

Jan Steen numără banii şi-şi deschise punga, în timp ce omuleţul scria, cu ochelarii pe nas, cu limba scoasă din gură, împingînd pana cu zmucituri convulsive.

— Uite, domnule Steen, iscăleşte. Pentru că eşti un om prudent, un om exact. Şi e bine aşa. Ce e sigur, e sigur. Citeşte ce am scris şi iscăleşte.

Jan citi învoiala ; parcă ar fi visat : banii de pe masă îi luau ochii cu sclipirile lor. Flacăra

lumînării juca ispititor deasupra lor. Jan citi ceva despre cumpărarea de tablouri, despre evaluarea lor de comun acord, despre preferințe etc. etc. și-și puse ca iscălitură numele, cu trăsături elegante. Omulețul, în timp ce se uita după banii care dispăreau în punga lui Jan, adăugă :

— Domnule Steen, ești un om cu multă minte. Ia seama : de azi înainte, ți-ai luat adio de la sărăcie. Bani în buzunar, viață fără griji. Am să te vizitez curînd. Să nu vorbești cu nimeni despre învoiala noastră. Dacă fac un bine cuiva, nu înseamnă că procedez la fel cu toți ceilalți.

Clipind șmecherește din ochi, îl petrecu pe Jan pînă la ușă, cu un sfeșnic în mînă.

— Cu bine, domnule Steen.

Jan se pomeni în stradă. Își roti privirea. „Acum spre casă", își zise el ; „pesemne că toți dorm". Dar cînd ajunse acasă, văzu ferestrele luminate și toată casa în mișcare. I se născuse un fecior. Pe Jan îl căutaseră seara întreagă prin toate cîrciumile, dar nu-l găsiseră nicăieri.

Grietje moțăia liniștită în pat. Cînd Jan văzu copilașul, pe care ea i-l dăruise, i se prelinseră pe obrajii rotofei lacrimi de bucurie. „Copilul acesta n-are să știe ce sînt lipsurile", își zise el. Iar cînd taica Van Goyen îi dădu mîna emoționat, iar el i-o strînse în a sa, simți că i se face milă de bătrîn, și totodată avu remușcări, pentru că era nevoit să-ți țină ascuns izvorul bogăției.

Plăcerile paternității, îndulcite și de sclipirea aurului, fură prea mult pentru Jan, așa deodată. Pe cît de întunecate îi fuseseră grijile, tot pe atît de brusc îi răsărise soarele. O soție și un copil și destui bani și adio frica de punga goală !

Taica și mama Steen veniră degrabă ca să-l vadă pe noul născut și să-i dea sfaturi tatălui. Dar acesta rămase în atelierul său, fumînd voios, și înapoindu-le, de la obraz, propriile lor refrene instructive : Ce știau ei de meseria de pictor ? Muncind din greu, ajunseseră să aibă ceva stare. Gloria subită, care încoronează faima, era prea abstractă pentru ei.

— Uite ce e, încheie Jan, toate tablourile mele sînt aur curat. Vă spun drept, n-am destule mîini ca să lucrez cît mi se comandă. Pentru că adevărații iubitori de pictură fac coadă la ușa mea. A durat poate un pic cam mult, dar acum să știți că merge strună.

Și se sculă în picioare, cu nasul în vînt și-și răsuci în sus, cu două degete, vîrful drept al mustății, în timp ce jumătatea ei stîngă mai atîrna în jos, posacă.

Dar cînd veni mai tîrziu în camera lăuzei și o văzu acolo pe draga lui Grietje, care stătea culcată în așternutul alb, curat, și pe mica făptură, sînge din sîngele său, în leagăn, alături de ea, și pe taica Van Goyen, care, ca un adevărat bunic, cu căciulița pe cap, îl privea

pe micuț urmărindu-i toate mișcările, în timp ce propriii săi părinți, de ceallaltă parte a leagănului, se uitau și ei, cu un aer solemn, dar cu blîndețe și prietenie, îi pieri toată semeția și, fără să se mai sinchisească de nimic, se repezi la nevestică și o sărută pe obrajii rumeni și îi mai mulțumi încă o dată pentru fericirea pe care i-o dăruise. Puse să se aducă degrabă prăjituri și băuturi dulci și tot ce mai trebuie în astfel de împrejurări.

Taica Steen își scoase la iveală darul de botez — căci micuțului i se și dăduse numele de Thaddeus, care era tradițional în familia lor —, un dar în monede sunătoare, puse într-o pungă grea, de mărgele, cu închizătoare de argint. Iar Jan își scoase respectuos pălăria și-i strînse bunului său tată mîna cu putere, și-și îmbrățișă mama, încurcat și mișcat, ca pe vremea cînd mai era copil.

Apoi cei doi bunici binecuvîntară copilul și atunci umbra vechilor neînțelegeri dispăru definitiv, datorită unei rugăciuni rostite împreună.

Griete privi toate acestea adînc mișcată ; își îndesă căpșorul în pernă și fu fericită cînd i se dădu copilul. Fericit fu și Jan, cînd putu să părăsească din nou această atmosferă sentimentală, ca să se ducă în atelier, unde îl așteptau mitocanii, cu chipurile lor congestionate de băutură și cu ochii lor injectați.

Săptămînile trecură, și Griete, cînd fu iar pe picioare, începu să-l descoasă pe Jan, pentru că nu-i scăpase că acum nu mai ducea niciodată lipsă de bani. Fusese atît de obișnuită cu gestul lui de om sărman, cînd scotea punga goală, încît acum se mira grozav că din toate buzunarele lui se auzea zăngănit metalic. Faptul acesta mai mult o îngrijora, decît o bucura. Dar pe Jan curiozitatea ei îl enervă.

— Ce ? Să nu cîștig bani cu munca mea ? Nu sînt eu un om sîrguincios, care dă cu pen-
 sula cît e ziua de lungă ? Treaba merge mai

bine, slavă Domnului. Fii mulțumită și nu te uita chiorîș la mine, scumpa mea.

Așadar, discuția se încheiase, dar din păcate, nu trecu mult și Jantje al nostru fu și el tulburat de un vizitator. Era un cumpărător, care, adus de un prieten, venise să scotocească prin atelier.

— Aș fi dispus să cumpăr, îi zise vizitatorul, îmbrăcat în negru și lung ca un catarg.

Dar Jan se încăpățînă să-l refuze, spre marea mirare a prietenului și a Grietei, care venise din casă cu musafirii, pentru că avea mare nevoie de bănuți.

— Mai gîndiți-vă, îi zise în sfîrșit Jan. Eu nu mă grăbesc.

Grietjei nu-i veni să-și creadă urechilor. Nu se grăbea ? Ea parcă stătea pe jar. Aveau o groază de datorii. Se aflau la mare strîmtoare și Jan nu se grăbea ? Din spatele cumpărătorului de obiecte de artă îi făcu lui Jan semne din ce în ce mai energice ca să accepte totuși. Prietenului, care zărise semnele, i se făcu milă de trăsăturile ei triste și de privirile ei rugătoare :

— Uite, domnule Steen, șopti el, am să încerc să sparg eu gheața. Nu poți păstra tot ce pictezi. Numele dumitale trebuie să devină cunoscut în tot orașul. Doar n-ai să-ți lași tablourile să putrezească aici.

— De ! Dacă nu vrei..., dădu din cap vizitatorul îmbrăcat în catifea neagră. Eu aș fi dispus să-ți achit cincisprezece florini pentru tablouașul ăsta și doisprezece pentru celălalt. Dar lasă, nu te deranja ; mai sînt destui pictori la Haga și la Leida și la Haarlem și la Amsterdam.

— Da, mai sînt, admise Jan, stînjenit. Dar sînt nevoit să mai chibzuiesc cu privire la onorata dumneavoastră ofertă.

Cumpărătorul de obiecte de artă îl privi cercetător. Care să fie motivele refuzului său ? Avea în față un om cu un chip descumpănit, plin de șovăială și de nesiguranță, dar hotă-

rîrea lui suna destul de ferm. Dădu uşurel din umeri :

— Atunci ?

— Deocamdată nu, zise Jan Steen. Îmi pare grozav de rău. Dar trebuie să aştept. Am nevoie de timp.

Clientul ieşi din atelier, dînd din cap în semn de salut, iar prietenul făcu în spatele lui o strîmbătură foarte urîtă, ca şi cum ar fi spus: „Jan s-a ţicnit, desigur". După plecarea lor, pe Grietje o podidi plînsul.

— Ce te-a apucat ? Am nevoie de bani ca de pîine.

— Linişteşte-te, iubita mea. Fii cuminte. Bărbăţelul tău are să aducă foarte curînd bani.

— De unde ? Acum ţi-au venit ei singuri în casă şi i-ai refuzat.

— Linişteşte-te, nevestico. Fii calmă. Bărbăţelul tău ştie ce face

Şi, uşurat, Jan, plin de voioşie, începu s-o sărute şi s-o dezmierde şi o duse în braţe înapoi în odăiţa ei, unde se afla şi leagănul. Şi se jucară amîndoi cu copilaşul, care stătea treaz, cu ochii mari, şi-l bătură pe fese, şi-i apucară picioruşele, şi-l gîdilară pe burticică, întocmai cum se joacă doi copii cu o păpuşă. Iar micuţul chicoti şi gîfîi şi sufla băşici şi rîse cu unicul său dinţişor alb. Dar tatăl copilului se smulse brusc, îşi puse pălăria mare peste tichia de pictor şi plecă repede în oraş, străbătînd splaiuri şi străzi, pînă ce ajunse în faţa casei cămătarului.

Acesta îl primi cu o mutră plîngăcioasă, cu un bandaj mare, cam murdar, legat în jurul capului. Stătea, ca un om bolnav, în fundul unui fotoliu mare.

— Ah, domnule Steen, nu pot să mă mişc, pe cuvîntul meu. Stau ţintuit în fotoliu şi abia pot să deschid ochii.

— Îmi parte foarte rău, zise Jan. Aş fi vrut să vă întreb dacă nu vreţi să treceţi pe la mine, ca să vedeţi lucrările. Atelierul mi-e plin şi punga mi-e goală.

— La fel ca a mea, zise omuleţul.

— La fel ca a dumneavoastră ? Dar mi-aţi spus că-mi cumpăraţi tablourile.

— Ce am spus, am spus. Dar cum vrei să-ţi cumpăr tablourile fără bani ? Ţi-am dat tot ce-am avut. Sînt şi eu strîmtorat, domnule Steen. Vremuri grele. Viaţa e tot mai scumpă. Curtea, care s-a instalat în oraşul nostru, face să crească preţurile nebuneşte, ştii asta.

— Atunci ce facem ? Azi de dimineaţă m-a vizitat un cumpărător de obiecte de artă, care mi-a oferit sume grase, şi nu le-am putut accepta, pentru că vă aşteptam pe dumneavoastră.

— Săptămîna viitoare, domnule Steen, sper să am ceva bani în casă. Şi sper ca pînă atunci să pot ieşi pe stradă. Acum mi-e cu neputinţă, domnule Steen, zău aşa, mi-e cu neputinţă. Podagra mi-a intrat în mădulare. Sînt ţeapăn ca o scîndură, crede-mă. Ce să fac ?

— Am nevastă şi copil şi trebuie să mănînc, zise Jan Steen. Nu mă lăsaţi să aştept prea mult. Vă rog. Săptămîna asta mă mai împrumut, dar veniţi sigur să ne vedeţi săptămîna viitoare. Făgăduiţi-mi asta pe cuvînt de onoare. Cred că ştiţi unde locuiesc...

— Cum să nu ştiu, domnule Steen ? Păi n-am fost de atîtea ori la domnul Van Goyen ? Dar cînd vin fă-mă să intru fără să mă vadă el. Ştii, n-aş vrea să se necăjească.

Cu inima grea, Jan plecă. Dar cînd ajunse acasă şi văzu privirea întrebătoare a Grietjei, i se sui sîngele la cap.

— Fapte ale întunericului, mormăi el printre dinţi. Oare se vor îndrepta lucrurile ?

Dar cînd Griete puse întrebarea care îi ardea buzele, se stăpîni şi zise scurt :

— Pînă săptămîna viitoare trebuie să ne împrumutăm. Să nu-i mai ceri tatălui tău. Am putea lua ceva din punga copilului.

— O, Jan, oare am face bine ? Ştii că darul de botez al copilului trebuie să rămînă neatins. Dacă nu vom putea pune la loc... ?

— Liniștește-te, nevestico, săptămîna viitoare vom putea pune la loc...

— Sigur ?

— Sigur.

Așa încît trăiră cu economie și tremurînd, din banii scoși din punguța de mărgele. Și cînd se făcu joi, și apoi vineri, Jan se neliniști și-și puse iarăși pălăria pe cap și plecă. Și omulețul îl primi iarăși văicărindu-se și tînguindu-se. Pe Jan îl cuprinse nerăbdarea. În ochi i se iviră lacrimi de ciudă. Ce avea de gînd cu el omul acesta ? De ce nu se ținea de cuvînt ?

— Domnule Steen, vezi și dumneata. Nu pot să mă scol de pe scaun. Abia dacă-ți pot întinde mîna cînd pleci. Ce crud ești cu un om bolnav! Nu uita că nici dumneata n-ai să fii veșnic la fel de sănătos ca în tinerețe. Nu uita asta, domnule Steen.

— Am să vă sprijin eu, dar, pentru numele lui Dumnezeu, veniți cu mine. Trebuie !

— Cum vrei să mă duc cu dumneata ?

Atunci Jan își pierdu răbdarea. Îl apucă energic pe omuleț, care zbieră ca o fiară, și-l zmuci de pe scaun. Acum, omulețul stătea în picioare — piciorușele sale scurte — și avea o privire care exprima durere și răutate.

— Încetează ! zbieră omulețul.

Dar Jan Steen, dîndu-i un brînci în spate, îi porunci răstit :

— Ai să vii cu mine !

Apoi luă de pe un cuier o tichie veche și mototolită și i-o întinse :

— Pune-ți-o pe cap !

— Domnule Steen, se văicări bătrînelul, ce tiran ești ! Brutalizezi un om bătrîn și slab. Și de ce ? Te întreb : de ce ? Ca să se ducă să vadă niște tablouri, pe care n-are să le cumpere. Dacă avea bani, le cumpăra. Dar acum, dacă n-are bani, nu le cumpără.

— Le cumperi sau nu le cumperi. Mi-e perfect egal. Ai să vii acasă la mine. Și apoi stăm de vorbă.

Pe Jan îl apucaseră toți dracii. Îl tîrî pe omuleț după el pe stradă. De cîte ori bătrînul încerca să se oprească, primea în spate un brînci care îl făcea să-și continue drumul. Ajunseră astfel la ușița grădinii din spatele casei lui Van Goyen.

— Pe aici, îl îndemnă Jan. Spre atelier!

Pe jumătate plîngînd, omulețul se propti încă o dată pe loc.

— Dacă faci scandal, îi zise Jan, îți frîng picioarele.

— O, ce tiran! Cum mă terorizează! se jelui piticul. În ce m-am vîrît! În ce mi-am băgat bănișorii! Într-o hazna, într-o prăpastie fără fund!

— Nu crîcni, îi zise Jan, împingîndu-l în atelier. Uite-mi pînzele; sînt atîrnate aici, poftim, ia-le, una, două, trei... — și le scoase una cîte una din cuie și de pe cîrlige.

— Ia-le, du-le acasă. Numără banii.

— Banii, domnule Steen? Am auzit bine? Banii? Despre ce vorbești? Ai văzut dumneata bani, am văzut eu bani? Crezi că pot să-i fabric? Că am o baghetă magică? Ei, hai să mă uit. Doi florini pentru o pînză e bine plătit. Să zicem: doi și jumătate...

— Ei aș! ripostă Jan Steen, pe un ton calm. A fost aici un domn care a oferit cincisprezece. Sper că nu vrei să mă nenorocești...

— Cincisprezece florini? Cincisprezece, ai spus? Ăla trebuie să fi fost nebun...

— Domnul acela era un negustor, ca și dumneata. Nu, să nu-mi spui gogoși, și dumneata ești negustor.

— Un negustor avansează bani? Nu te-am scăldat în aur, nerecunoscătorule?... Ah, cum mi-am pierdut capul! Ascultă, domnule Steen, hai să rămînem prieteni. Ai venit la mine și mi-ai spus: dă-mi bani, și eu ți-am dat. Și ai venit la mine și mi-ai spus: vino să-mi vezi și să-mi cumperi tablourile; și eu am venit și am cumpărat. Dar sper că nu vrei să mă storci cum îi storc pe negustori pirații de pe mare.

Că doar eşti un om de vază, domnule Steen, un om cu renume, un om de onoare. Îţi jur pe Dumnezeu, domnule Steen, că m-aş fura singur, m-aş asasina singur, dacă ţi-aş da mai mult de trei florini pentru aceste picturi de amator.

— Cincisprezece florini şi nici o para mai puţin, îi replică Jan Steen. Şi dacă nu, renunţi la ele şi le vînd altuia.

— Altuia, domnule Steen ? Cui, altuia, dacămi dai voie să întreb ? N-ai încheiat dumneata o învoială ?

— Şi dumneata ai încheiat o învoială : să cumperi, nu să furi.

— Dumneata numeşti asta furt, domnule Steen ? Fiecare trebuie să-şi cumpănească bine punga, altminteri nu poate face faţă prea multă vreme. Domnule Steen, nu folosi astfel de vorbe mari, care mă mîhnesc. Hai să zicem patru florini, dar mai mult nu pot să dau, nici cu toată bunăvoinţa din lume, domnule Steen. Sînt un om sărac şi nefericit.

— Să-ţi spun ceva, prietene : nu eşti nici sărac, nici nefericit, eşti numai cărpănos ; dar nu-i nimic. Vezi reteveiul ăsta ? Cu ăsta am să scot din dumneata nişte galbeni. Am ajuns la patru florini, nu-i aşa ?

— Patru florini şi nici un ban mai mult. Zău nu.

— Foarte frumos. Atunci am să-ţi trag vreo cîteva cu bastonul, dar nu uita : fiecare lovitură înseamnă încă un florin. Cînd ajungem la cincisprezece, poţi să strigi : ho !

— Domnule Steen, bagă de seamă, ţipă omuleţul. Dacă mă brutalizezi, te dau în judecată. Nu te apropia cu bastonul de mine ! Poftim, îţi dau cinci florini, pentru numele lui Dumnezeu, dar atunci nu cumpăr decît un singur tablou, ai auzit ?

— Pe dracu ! Dacă nu cumperi zece, pun iarăşi mîna pe baston, cu sau fără judecată. Poftim, ia-le : patru, cinci, şase, şi aici încă
 unul, şi încă unul, şi astea două, ia-le, du-le

acasă şi scoate banii ! Şi cîteva luni de zile să nu te mai văd în ochi !

Omuleţul îşi scoase grabnic punga la iveală, îi dezlegă baierele şi, oftînd şi scîncind, numără arginţii, pe care Jan îi înşiră pe o masă în şiruri de cîte zece. Jan încărcă apoi pe omuleţ, ca pe un catîr, pînzele vîndute, şi-l trimise acasă, rîzînd de el şi înjurîndu-l. Iar cînd rămase singur în atelier, se simţi încîntat, îşi frecă mîinile şi privi cu o sinceră duioşie şirurile de monede. Apoi ieşi din atelier, intră în casă şi bătu la uşa soţiei sale, care crezu că e slujnica şi îi veni să rîdă cînd îl văzu pe Jantje, care stătea înclinat respectuos.

— Duducă Steen, vă rog să veniţi cu mine. Am să vă arăt ceva frumos.

Griete îşi puse jos lucrul de mînă, mai aruncă o privire fugară spre leagăn şi luă voioasă braţul pe care i-l oferea soţul ei. Trecură cu paşi solemni prin grădină. În atelier, ea îşi roti privirea, curioasă să vadă de ce o adusese şi atunci dădu cu ochii de locurile goale de pe pereţi şi exclamă :

— O, Jan, ce-ai făcut cu ferma aceea frumoasă, şi cu hanul, şi cu ciobănaşii ?

Jan, rîzînd, o aduse în faţa mesei :

— Ia priveşte ! Ce zici de asta ?

— Ce mulţi bani ! Toţi ăştia i-ai primit pentru tablouri ? Dar mi s-au dus ciobănaşii !

Grietje îşi scoase batista, îşi suflă nasul şi-şi şterse ochişorii. Dar Jan o cuprinse în braţe şi îi dădu o sărutare.

— Acum putem să punem la loc banii copilului, nu-i aşa, mămico ? Nu te bucuri ?

— Ba da, slavă Domnului, recunoscu Grietje, rîzînd printre lacrimi. Şi putem iarăşi să trăim. Ce fericiţi sîntem, bărbăţele !

Jan o luă încă o dată în braţe şi dansă cu ea, fluierînd printre dinţi melodia cu „oaia dusă iar, pînă la Alkmaar", şi se învîrtiră împreună din ce în ce mai repede, pînă ce un Van Goyen de mari dimensiuni se prăbuşi de pe şevalet, duduind.

Într-o zi de toamnă, Jan Steen își încuie atelierul — modelele plecaseră acasă, iar el voia tocmai să se ducă la masă — cînd, pe drumul lui prin grădină, auzi într-un pîlc de stejari desfrunziți niște șoapte care îl speriară. Se opri o clipă, dar lumina slabă a amurgului nu-i îngădui să mai deslușească limpede despre ce era vorba. Așa încît se întoarse și se îndreptă spre ușa casei. Deodată, taica Van Goyen apăru în spatele lui și-i zise :

— Bună seara.

— Bună să-ți fie inima, îi zise Jan. M-ai speriat, taică. Erai printre copaci ?

— Era un iepure..., mormăi bătrînul.

— Zău ? se miră Jan. Aici n-avem varză. Lasă-i în pace ; mai gonesc șobolanii.

Taica Van Goyen șovăi o clipă, încurcat. Jan intră în casă și nu-și mai bătu capul cu asta.

Seara, după cină, bunicul Van Goyen zise :

— Ascultați, copii, eu am în seara asta nițică treabă în oraș.

— Cum asta ? se sperie Grietje. Singur ?

— Da. De ce nu ? Doar n-am împlinit o sută de ani.

— Totuși, ieși rar seara singur în oraș. E întuneric pe străzi. Să nu te însoțească Jan ?

— Locul lui Jan, la ore tîrzii, e la nevasta și la copilul lui. Eu n-am nici o obligație.

— Ho-ho, bunicule, cred că glumeşti.

Totuşi, după cină, bătrînul plecă, ţanţoş ca un amiral, cu o manta largă pe umeri, cu pene la pălărie, iar în picioare cu o pereche de cizme impresionante.

— Să nu te îneci în smîrcurile noastre hagheze, bunicule. Nu închid ochii pînă nu te aud venind acasă, îl tachină Grietje.

— Vezi-ţi de treabă, îi ripostă bătrînul, ieşind pe uşă.

După plecarea lui, tinerii mai stătură de vorbă.

— O fi găsit tata un client bun ? Îl ţine secret, dar are dreptate. Nici tu nu-i spui cui îi vinzi tablourile.

— Vrei să ştii ceva ? S-a vîrît într-o conjuraţie. Azi, pe seară, l-am găsit în grădină, după un copac. Şi-o fi îngropat acolo banii.

— Bietul de el ! Nu i-o lua în nume de rău, Jan. Poate că i s-a făcut sete după o ulcică de bere şi nu vrea să te ducă în ispită, pentru că eşti un om atît de cumsecade.

— Nu-i aşa ? Nu sînt eu un bărbăţel bun ? Nu beau, nu joc, nu umblu după fuste, nu sînt trîntor, nu sînt hoţ !

Şi o cuprinse cu braţele şi începu s-o gîdile. Grietje, cînd îi veni bine, se smulse din îmbrăţişare şi-l gîdilă la rîndul ei, pentru că Jan se afla pe o canapea plină cu perne şi era neajutorat ca un mieluşel.

În leagăn, Thaddeus îşi trîmbiţa în gura mare fanfara.

Taica Van Goyen deveni curînd foarte ciudat. Tot timpul în oraş, ca un tînăr burlac, rareori la lucru, grăbit la masă, irascibil, scump la vorbă, le dădu deseori prilej copiilor să discute îndelung. Ce se petrecea cu el ? Cînd Grietje fu nevoită într-o zi să bată din nou la uşa lui după bani, bătrînul răspunse că nu se poate lipsi de ei.

Jan şi Grietje erau în pragul deznădejdii. Barza le adusese un al doilea copil, iar ei erau foarte încîntaţi de drăgălaşa fetiţă, dar taica Van Goyen nu binevoi să-i acorde atenţia care i se cuvenea din partea unui bunic.

Jan muncea din greu : din zori pînă seara tîrziu stătea în atelier, şi-şi dădea toate lucrările, pe preţuri foarte modeste, omuleţului, care nu-şi scosese niciodată bandajul din jurul capului şi ale cărui plăţi cărpănoase şi veşnic întîrziate erau întotdeauna însoţite de lacrimi şi suspine.

— Ce slab sprijin primim din partea tatei ! se plîngea adeseori Grietje. Înainte, el era refugiul nostru în orice împrejurare, dar acum parcă mai mult ne supără decît ne bucură ! Şi întoarse încă o dată pe dos, zadarnic, punga care conţinuse cîndva darul de botez al primului ei copil, dar nu mai stoarse din ea nici un gologănaş.

Ce să facă ? Grietje aflase de contractul grozav încheiat de Jan cu vicleanul omuleţ. În cele din urmă, Jan i-l mărturisise, iar ea ajunsese să-l sfătuiască în repetate rînduri să-i spargă escrocului capul cu un vătrai. Căci nevoia îi înghesuia din toate părţile. Copiii veneau şi creşteau ; vremurile erau tot mai grele. Faţă de familia din Leida trebuia păstrată cît mai îndelung cu putinţă aparenţa bunăstării. Era în joc obrazul lor. Şi, colac peste pupăză, taica Van Goyen veni într-o zi acasă cu o veste bună :

— Copii, veţi avea o mamă vitregă. În curînd are să vină la noi la masă.

Şi, într-adevăr, apăru în casă, după puţin, o fată de vîrstă nedefinită, îmbrăcată într-o rochie de un galben ţipător. Bătrînul o primi cu sărutări tandre şi i se adresă : „Dirkjen“[1].

Jan Steen şi soţia sa o priviră mai întîi palizi şi muţi. Văzură cum străina se aşază la masă fără să se jeneze, cum rîde voioasă şi

[1] *Dirkje* [*n*] : diminutiv al prenumelui *Dirk*.

cum, după aceea, înfulecă lacom. Şi cum taica Van Goyen îi cîntă cîntecelele ştiute de el din tinereţe şi se arată a fi orice, numai un unchiaş respectabil nu.

După această cină întrucîtva ciudată, bunicul începu să spună cum are de gînd să împartă casa şi ce camere va avea „mama", şi ce camere copiii, şi atunci Jan nu mai putu răbda şi exclamă brusc :

— N-o mai împărţi, tată. Dacă ţii neapărat s-o împarţi, află că nu vrem să locuim sub acelaşi acoperiş cu o pereche de tineri căsătoriţi. Plecăm. Ne mutăm într-un cuib al nostru !

— De ce ? bîigui bătrînul, mirat. De ce să plecaţi ?

— Nu văd ce rost ar avea, adăugă şi „mama". Nu putem trăi împreună ?

— Nu ! Nu ! strigă Griete. Nu vreau. Nu merge.

Şi scoase la iveală, unul cîte unul, toate necazurile. De ce se apucase tata să facă o prostie la bătrîneţe ? Nu se purtase ea oare întotdeauna bine cu el ?

Bătrînul nu-i răspunse nimic, ascultînd totul ca un osîndit, dar „mama" nu se lăsă. Sări în picioare, bătu cu pumnul în masă şi zise, urlînd :

— Voi trebuie să vă plecaţi legilor pe care am să le introduc aici eu. M-am săturat să mă joc de-a v-aţi-ascunselea. Tatăl vostru n-are curaj, dar eu am. Am să vă pun la locul vostru pe toţi ! Tu, Jan Steen, du-te în atelierul tău şi să nu mai îndrăzneşti să intri aici fără să baţi în uşă ! Iar tu, Grietje, vezi-ţi de bucătărie şi de copii ! Nu ne mai lăsăm luaţi de sus. Tata a fost prea bun cu voi şi v-a cam alintat. Şi acum uite care îi e răsplata. Dar luaţi seama : cît trăieşte, ce-i al lui rămîne al lui, nu al altora. Să ştiţi !

Bătrînul încercă s-o liniştească şi s-o facă să tacă, să-i oprească şuvoiul de cuvinte, dar

ea se aprinse tot mai mult. Fața i se înroșise ca o sfeclă, iar cuvintele i se prefăcură în țipete tăioase.

Grietje plîngea de mama focului, dar Jan o strînse la piept și o legănă ca pe un copil. Atunci bătrînul zise :

— Să nu credeți că Dirkje are gînduri rele. Numai că și le spune cam tare. Cu bunăvoință, lucrurile se pot împăca de minune. Casa e destul de încăpătoare. O femeie în plus nu poate fi decît spre binele tuturor. Trebuie să căutați să vă înțelegeți una pe alta. Și cu timpul o să izbutiți, zău așa, o să izbutiți. Veți vedea.

Tăcu, pentru că nimeni nu-i răspunse. Dirkje își roti privirea, cu un aer provocător. Grietje mai plînse un pic, iar Jan Steen, amărît, rămase cu privirea ațintită în gol. Ce să facă acum ? Era vîrît în datorii pînă în gît și nu vedea nici o șansă de a scăpa de ele, pentru că prețurile pe care le primea pentru munca lui erau mult prea mici. Și acum, colac peste pupăză, trebuia să-și caute casă. Pe bătrînul descreierat nu se mai putea conta. Propriii săi părinți îi refuzaseră orice sprijin, afară numai dacă... Afară numai dacă ar vrea să revină la vechea meserie a familiei : fabricarea berei. Mai era oare cazul să se gîndească la asta după atîția ani ? Toate aceste gînduri îi trecură prin minte cu iuțeala fulgerului. Dacă trebuie, are să și poată, totuși. Își luă nevestica după el în atelier și acolo, în încăperea aceea mare, se așezară liniștiți într-un colț și chibzuiră.

— Vrei să-ți lași o meserie atît de minunată pentru apucata asta ? plînse Grietje, cînd îi expuse Jan planurile care îi încolțiseră în minte. N-am să te las, iubitule, să știu de bine că mă prăpădesc muncind. Hai mai bine să ne luăm o căsuță cu chirie și să încercăm acolo să trăim cu ce cîștigi din munca ta. Pe ticălosul tău de client ucide-l și vinde-ți lucrările unor negustori mai de treabă. Știi ce ? Vorbește cu Adriaen van Ostade. El are să te ajute ! Îți e prieten.

— Ah, îngerul meu, ce mă făceam dacă nu te aveam pe tine ? Ai dreptate, trebuie să mă duc la Adriaen. Dar dă-mi mai întîi o guriţă cu buzele tale frumoase ! Şi, plin de căldură, o îmbrăţişă pe draga lui Grieteke, care acum putu din nou să rîdă, dar căreia numaidecît i se posomorî din nou faţa :

— Ce-o fi cu tata ?

— Are să-i treacă, o asigură Jan, e ceva vremelnic, ai să vezi. Stăpînii despotici au domnia scurtă. Poama asta de Dirkje mi se pare prea tare. N-are s-o poată muşca. Stai cuminte şi vezi-ţi de treaba ta. O să fie bine. Dar mai întîi plec la Haarlem, chiar acum. Cu bine, iubito, şi ţine-te tare !

Îi trimise o bezea, îi făcu o plecăciune, şi plecă.

La Haarlem, sosirea lui făcu furori. Pictorii care îl cunoşteau veniră buluc la vechea lor cîrciumă. În scurt timp, Jan se afla în mijlocul unui mare cerc de prieteni, care îl priveau cu ochi sclipitori şi îl ascultau cu interes.

— Aşa, Jan, va să zică acum, cînd eşti om însurat, ai de gînd să mai faci şi pe moralistul, izbucni Adriaen, care stătea la masă lîngă el şi pe care situaţia meşterului Van Goyen îl amuza grozav. Cred că ai să-i tragi bătrînului o săpuneală zdravănă, tu, omul cu purtare ireproşabilă.

Se cam întrecuseră cu berea, cînd veni pe tapet penibila afacere cu cumpărătorul exclusiv. Dar acum nu mai glumi nimeni.

— Jantje, Jantje, ce gafă ai făcut, băieţaş! Cum ai putut să fii atît de naiv ca să iscăleşti un asemenea angajament ? Dar nu-i nimic : te ajutăm noi să scapi de el, fii fără grijă.

Se sfătuiră cu toţii şi întocmiră un plan de bătaie.

— Pentru asta avem nevoie de cai, exclamă numaidecît Adriaen.

Se produse o mare agitație. Se sculară cu toții în picioare. Fiecare din ei urma să-și facă rost de o mîrțoagă și să plece apoi împreună la Haga, călare, ca să-l ia prin surprindere, pe întuneric, pe amatorul de artă. Jan Steen era în al nouălea cer. Nici nu se așteptase la atîta colaborare. Se bucură de aventură și plecă, foarte agitat, cu vreo cîțiva prieteni, care făgăduiseră să-i facă și lui rost de un cal. Se nimeri însă ca țăranii din împrejurimi să se țină cam scorțoși : avuseseră de cărat gunoi toată ziua și acum ar fi vrut să-și cruțe dobitoacele. Pentru cei cincisprezece oameni nu izbutiră să adune decît nouă cai. Cei mai buni și mai grei călăreți urmau să stea în șa, iar cei mai zvelți în spate. Totuși, grăsunul Jan, care pe cal nu era un erou, se cățără în spatele slăbănogului Bega, care, în ciuda greutății sale reduse, fusese ales călăreț, datorită priceperii sale hipice.

Era o priveliște comică : Bega, slab ca un os de pește, ținut strîns de brațele vînjoase ale lui Jan, stătea în șa, cu spinarea încovoiată, și trăgea de hățuri, ca să nu-și piardă echilibrul.

Era nevoit să strige mereu :

— Oh, pentru numele lui Dumnezeu, Jan, nu mă strînge așa, butoiule, că mă omori, — și-și împingea fundul în burta grasă a lui Jan, încît acesta, moleșit de atîta rîs, ajunsese aproape să se zbată atîrnat de coada calului.

Din fericire, era o vreme superbă, deși cam răcoroasă. Drumul era bătătorit și curat. Făcură cîte un popas, ici-colo, la cîte un han de țară, unde își mai răcoriră gîtlejurile și-și adăpară caii. Răcorirea îi încălzi. Starea de spirit, la început acră, deveni tot mai veselă. Părea o excursie de agrement. Aproape că pierdură din vedere scopul expediției. Lui Van Ostade îi făcu mare plăcere această zi „ca pe vremuri", cum îi spuse el. Pe nesimțite se lăsă seara peste cîmpia învăluită de umbrele
 amurgului. Atunci se înălțară în fața lor tur-

nurile rotunde ale palatului Binnenhof [2]. Jan le arătă ostaşilor săi, în gura mare, drumul prin oraş. Se întunecase de-a binelea cînd intrară pe strada unde locuia cumpărătorul de obiecte de artă. Descălecară şi chemară slujitori din casele de peste drum, ca să ţină dobitoacele de căpăstru. Jan Steen rămase şi el pitit pe după cai. Apoi, Van Ostade, care făcea pe căpitanul de haiduci, bătu calm în uşa colibei. Omuleţul deschise ; avea un sfeşnic în mînă, dar fu cît p'aci să-l scape, de spaimă.

— Aoleo, sfinte Sisoie, cine e ? Ce căutaţi aici ?

Dar cei paisprezece oameni se şi vîrîseră, cu sila, în mica încăpere de zid. Gazda se retrase pe scăriţa spre etaj. Curînd, chilia se umplu cu un puternic miros de bere. Adriaen luă cuvîntul.

— Domnule amator de artă, am venit să vă facem o surpriză. Vă rugăm smeriţi să ne daţi ascultare.

— Spuneţi-vă păsul, siniori. Spuneţi-vă păsul. Ce vreţi ?

— Vă oferim toate operele noastre. Îi aveţi în faţa dumneavoastră pe pictorii din Haarlem: Corneliszoon şi Jacobszoon şi Dirkszoon şi Janszoon şi Adriaenszoon şi Willemszoon şi Daniëlszoon şi Mennoszoon şi Lievenszoon şi Evertszoon. Vă punem toate operele noastre la picioare, nobile domn, căci sînteţi un iubitor şi un admirator al artelor. Nicăieri nu mai putem găsi cumpărători. Pretutindeni ne lovim cu capul de pragul de sus. Aşteptările şi speranţele noastre sînt îndreptate spre dumneavoastră.

— Dar, dacă-mi este îngăduit să întreb, siniori, de unde pînă unde ideea de a-mi cere mie asta ? Sînt oare un om bogat, un om de vază ? Vedeţi şi dumneavoastră că sînt sărac şi nevoiaş.

— Atunci am fost înşelaţi şi minţiţi de un pungaş, care se numeşte Jan Steen. El ne-a

[2] Curtea dinlăuntru (ol.).

spus că dumneavostră sînteţi un ocrotitor al artelor. Ne-a vorbit de făgăduielile şi de binefacerile dumneavoastră. A vrut să ne facă să credem că-i plătiţi tablourile cu o sută de florini de aur bucata. Vrem şi noi tot o sută de florini de aur pentru tablourile noastre.

Adriaen azvîrli o privire înapoi, făcînd cu ochiul. Ceilalţi începură atunci să strige şi să urle :

— Da, da, vrem şi noi tot o sută de florini de aur. Tot o sută ! Tot o sută !

— Liniştiţi-vă, domnilor, liniştiţi-vă, vă rog. Eu sînt un om bătrîn, un om bolnăvicios. E adevărat că sînt iubitor şi cumpărător de opere de artă. Dar ceea ce cumpăr, cumpăr cu preţuri obişnuite, nu cu preţurile piperate de care vorbiţi.

— Aşa spuneţi acum ! urlă Adriaen, dar puteţi să şi dovediţi? Puteţi să dovediţi ceea ce susţineţi ?

— Să dovedesc ? Cum adică : să dovedesc? Pe cuvîntul meu că într-adevăr...

— Nu ; nu cuvinte cerem noi, ci dovezi. Negru pe alb.

— Dovezi negru pe alb ? Şi dacă vi le înfăţişez ? Atunci ? Ce faceţi atunci ?

Omuleţul îşi plimbă privirea întrebătoare de la unul la altul. Îl trecu un fior cînd văzu că sclipesc atîtea spade, pe gărzile cărora mîinile erau puse ca din întîmplare. Adriaen mai aşteptă o clipă.

— Dacă ne înfăţişaţi dovada, vorbi el, ne declarăm mulţumiţi şi plecăm, dar obrazniculuі de Jan Steen o să-i scuturăm zdravăn de praf mantaua, aşa să ştiţi.

Un licăr apărut în ochii omuleţului trădă setea lui de răzbunare.

— Chiar v-aş sfătui, domnilor. Într-adevăr, chiar v-aş sfătui să procedaţi astfel. Pungaşul acela v-a înşelat. Pentru că ... ia priviţi şi citiţi, negru pe alb.

Îşi făcu loc printre vizitatori, care se dă-
 dură de o parte şi de alta ca la un semn, îşi

deschise cu o cheie mare dulapul şi scoase din el un pergament, pe care, cu o mutră triumfătoare, i-l oferi lui Adriaen să-l citească. Acesta i-l luă numaidecît din mînă, se apropie cu el de sfeşnicul care se afla pe masă, se aplecă mult deasupra lui ca să citească, luă cunoştinţă de conţinutul lui, şi se aplecă apoi şi mai mult, încît înscrisul luă foc numaidecît. O flacără mare se înălţă brusc şi, cu un ţipăt de spaimă, Adriaen împinse documentul şi mai adînc în foc, care crescu, şi cît ai bate din palme tot pergamentul era scrum.

Omuleţul, care se retrăsese din nou spre fund, scoase un ţipăt şi se repezi spre lumînare, tocmai la timp ca să prindă în palmă cenuşa fierbinte. Cu un ţipăt şi mai sfîşietor, lăsă să-i cadă cenuşa din mînă. Acum stăteau cu toţii în beznă.

— Iartă-mă, nobile domn, dar nu te necăji, pentru că escrocul de Steen va fi fără îndoială gata să încheie cu dumneavoastră o altă asemenea învoială, dacă aceasta s-a pierdut. Dealtfel, nici nu e nevoie să afle că documentul a ars. Dar nu vrem să vă mai stingherim. Cu bine. Eu l-am citit. Explicaţiile dumneavoastră ne fac plăcere.

După aceea, vizitatorii porniră spre uşă, pe întuneric, făcînd un zgomot surd, ieşiră pe stradă, încălecară şi dispărură într-un nor de praf, înainte ca bătrînul să-şi vină în fire şi să poată încuia uşa.

Jan Steen, care urmărise totul de la fereastră, era exuberant şi recunoscător ca un copil.

— Data viitoare are să ştie cum merge treaba. Să-l văd numai că vine la mine, vampirul ăsta bătrîn.

— Şi acum ce facem ? întrebă Adriaen. Mergem să-i arătăm şi socrului tău calea cea dreaptă ? Sau vrei să i-o arăţi singur ? Spune! N-ai decît să poruncești : noi îţi stăm la dispoziţie.

— Nu, mai bine nu. Să-l cruțăm pe bătrîn. O să-i vină minţile la cap, aşa cred, zise Jan. Dar veniţi la mine să bem un păhărel.

— Nu e o idee rea. Atunci : înainte !

Bine că veniră. Pentru că în casa lui Van Goyen parcă era sfîrşitul lumii. „Mama" chemase nişte prieteni, ca să sărbătorească o nuntă provizorie. Mirele vîrstnic stătea trist lîngă vatra rece, iar Grietje plîngea lîngă el. Dar în încăperea cea mai elegantă a casei tinerii de pe stradă dansau pe muzica unui singur cimpoi, care, deşi singur, producea o atmosferă destul de vioaie. Iar „mama" era roşie ca un rac şi zburda, înveselită de băutură. Pictorii intrară zăngănindu-şi pintenii cizmelor de călărie şi răspîndiră în jurul lor spaimă şi consternare, iar Jan Steen se sui pe masă şi spuse, cu o voce ca un clopot :

— Sînt un general învingător. Cu trupele mele am înfrînt puterea duşmanului meu de moarte. Şi mă bucur. Dar acum soarta mă sileşte să lupt împotriva propriei mele case. Asta este. Deci : înainte ! Ordon credincioşilor mei ostaşi : atacaţi şi curăţaţi casa, dar cruţaţi-l pe bătrîn.

După aceea coborî de pe masă şi se grăbi spre draga sa Grietje, pe care o strînse în braţe. Ea plînse şi se agăţă de el, dar în acelaşi timp îl cuprinse şi pe tatăl ei cu un braţ. Pictorii nu ştiură de milă. Se năpustiră asupra petrecăreţilor şi, înjurîndu-i strașnic, îi împinseră, cu „mamă" cu tot, spre uşă şi apoi afară din casă. Omul cu cimpoiul se ascunsese în latrină. După ce se făcu linişte, ieşi la iveală şi cîntă discret un cîntecel pentru noii stăpîni, care mai rămăseseră să bea un păhărel împreună. Abia cînd se ivi lumina răcoroasă a dimineţii, prietenii credincioşi îşi luară rămas bun, iar Jan Steen încuie casa, cu un gest greoi.

Pentru cît timp îşi cumpărase liniştea ? Totuşi era mulţumit, şi Grietje era şi ea.

 Taica Van Goyen moţăia lîngă vatra rece.

— Hai, Jan, intră, îl îndemnă Grietje, dîndu-i un ghiont zdravăn în spate.

— Dacă nu te astîmperi, te gîdil, rîse Jan, zgîndărind cu degetul jacheta Grietjei.

Veselă, Grietje chicoti, ca o porumbiță care gîngurește. Dar se mai aflau tot la ușa salonului lui Van Goyen.

— Auzi ceva ? îl întrebă Grietje.

— Nu, zise Jan. Ce să aud ?

— Hai să tragem cu urechea cum se vaită bătrînii.

— Nu, asta nu. Mai bine facem o plimbărică prin oraș și bem o bere în pădure.

— Bine, de acord ! Ce ne trebuie nouă un consiliu de familie ?

Și, spunînd aceste cuvinte, împinse ușurel ușa, fără să vrea. Ușa cedă, și Grietje se pomeni în cameră, cu Jan după ea. Ce-ar mai fi putut Jan să facă, decît s-o urmeze ?

— Așa, zise taica Van Goyen, care stătea în capul mesei, gătit în costumul de catifea, cu o tichie roșie pe creștet. Ia stați jos, Jan și Grietje.

Părinții Steen erau și ei acolo, într-o ținută foarte solemnă, și-și roteau privirile, serioși. Taica Havick avea pe nas ochelarii pe care nu-i scotea din tocul lor de os decît la ocazii deosebite. Și în fața lor mai stătea cineva, o persoană tot în vîrstă și cu ochelari: meșterul Joris-

zoon, un notar în manta neagră, iar într-un colț al camerei, cocoțați pe două scaune, stăteau doi secretari.

Jan și Griete se așezară unul lîngă altul, ca doi criminali pe banca acuzării, și îl ascultară pe notar, care le împuie urechile cu lectura unor acte, redactate în cuvinte îngrozitoare și cu un șir nesfîrșit de clauze : întîia, a doua, a treia, pînă la a treizeci și treia.

Ce rost aveau toate acestea ?

În timpul lecturii, taica Van Goyen dădu aprobator din cap, dar taica Steen privi încruntat și atent, ca un negustor care se respectă. Cînd se isprăvi lectura, taica Steen întrebă :

— Va să zică înțelegi, Jan ?

— Eu ? bîigui nefericitul de Jan. Despre ce e vorba ?

— Nu știi încă ?

— Nu.

— Bine, atunci ascultă. Socru-tău face separație de bunuri, iar eu îți dau cu anticipație jumătate din moștenire, alcătuită dintr-o fabrică de bere la Delft, pe șase ani...

— O fabrică de bere... ?

— O fabrică de bere la Delft...

— O fabrică de bere la Delft ? Cum adică ?

— Păi doar nu vrei să mori de foame, împreună cu nevasta și copiii ? Atunci ? Îți dau o fabrică de bere la Delft, cu chiria plătită pe șase ani, și o mie de florini de aur în numerar, pe care îi vei putea ridica în tranșe, după nevoile întreprinderii, de la meșterul Joriszoon, notar public. Ai înțeles ? Ei, hai să iscălim.

Martorii se apropiară, niște foi de care atîrnau peceți roșii fură puse pe masă — coli albe splendide — și apoi tata și mama și bătrînul Van Goyen iscăliră cu pene de gîscă scîrțîitoare, și după aceea, șovăind, și Jan și Griete, uluiți de tot, căci fuseseră proclamați dintr-un condei oameni bogați.

Dar după ce se isprăviră formalitățile, Jan își copleși cu întrebări tatăl. Bătrînul nu prea avea chef de vorbă.

— Știu tot, Jan. Creditorii te urmăresc pînă la Leida. Vin cu duiumul. Abia pot să scap de ei. Știu cum ai trăit și cum ai vîndut și cum ți-ai vîrît capul în jug. Dar un pictor trebuie să aibă și o meserie serioasă. Nu se poate altfel. O fabrică de bere este în ziua de azi cel mai bun și mai sigur lucru pe care îl poate avea cineva. Este o mină de aur. Meseria o știi, bani ai. Vezi acum să meargă treaba. În timpul liber poți să fii și pictor cît pofțești. Și destul cu atîta vorbă, pentru că mi-e foame și mi-e sete și mi-e somn de nu văd cu ochii.

Jan se simți ca amețit. Va să zică asta însemna sosirea bruscă a părinților săi, privirile tăcute și întrebările șirete, la care, în naivitatea sa, aproape că nu răspunsese ! La afaceri nu se pricepuse niciodată. Părinții îl prinseseră pur și simplu în capcană. Acum iscălise, așa că intrase în horă. O luă pe Grietje cu el în atelier și îi vorbi despre toate aceste lucruri, abătut și enervat.

— Acum trebuie să mă duc la Delft să fac bere.

— Ascultă, iubitule, nu sînt eu nevestica ta? N-am să te ajut eu în toate ? Angajăm un maistru priceput. Cine știe ? Poate că ăsta e norocul nostru. În orice caz, avem bani și deocamdată am scăpat de griji. Tu pictezi mai departe, bărbățele ! Primul lucru, îți amenajăm la Delft un atelier, și pe urmă vedem dacă mai rămîne loc și pentru butoaiele cu malț... Așa-i spune, nu ?

Jan rîse cu poftă. Da, la urma urmei, de ce nu ? Cu cît e mai mare balamucul din jur, cu atît mai vîrtos simți că trăiești. A vegetat atîta timp în odăițele lui Van Goyen, și tot degeaba, mai ales de cînd bătrînului i-a venit ideea să se înhame din nou la carul căsniciei.

— Va să zică, ai curaj, duduie Greta ?

— Am curaj. A ! ia te uită cine vine !

Vizitatorul pica taman la țanc. Jan, care fierbea, putea acum să-și verse focul : omulețul cu învoiala aceea cu bucluc străbătea cu

paşi apăsaţi grădina şi se îndrepta spre atelier.

— Să vezi ce-i fac acum, mai spuse Jan şi în clipa următoare îşi scoase respectuos tichia caraghioasă de pe creştet. Bună seara, nobile domn. Fiţi binevenit în umila noastră locuinţă.

— Domnule Steen, zise omuleţul, lasă glumele. Am venit din nou ca să-ţi fac un bine. Dă-mi jos de pe perete picturile astea, şi arătă cîteva tablouri mari, pe care Jan abia le terminase şi care, aşa cum stăteau atîrnate acolo, cu culorile proaspete, erau o desfătare pentru ochi, un izvor zilnic de plăcere pentru Grietje şi pentru el însuşi, căci înfăţişase pe ele mulţi oameni cunoscuţi şi multe lucruri cunoscute : înţelepciune extrasă din experienţa sa din ultimii ani şi exprimată în modul cel mai elegant cu putinţă.

— Da, cu plăcere, îi zise Jan, fără să-i întindă mîna. Dar mai întîi spune-mi preţul pe care vrei să-l plăteşti.

— Mai întîi spune-mi preţul..., repetă omuleţul plin de dispreţ. Dar ce-ţi închipui, meştere Steen ? Fii rezonabil şi dă-le jos. Am să-ţi spun cît valorează pentru mine.

— Dacă ai chef, suie-te pe un scaun şi ia-ţi-le singur, dragă prietene. Dar să ştii că azi nu vînd ieftin.

Lui Jan îi păru rău că Grietje plecase. Ar fi vrut s-o distreze şi pe ea cu jocul de-a pisica şi şoarecele. Dar Grietje dispăruse brusc.

— Steen, nu mă sili să trec la măsuri extreme. Dacă nu te porţi drăguţ cu mine, renunţ la tablouri şi atunci n-ai să mai ai ce mînca. Nu mai cumpăr nici un tablou. Nici un tablou ; auzi ?

— Ah, ce durere de cap m-a apucat, zise Jan. Ce am să mă fac acum ? Dacă domnia voastră mă părăsiţi, încotro mai pot s-o apuc ? Nu pot să vînd altcuiva ?

— Altcuiva ? Cum altcuiva ? Ce-i aia : altcuiva ? N-ai încheiat un contract ? Parcă-l văd.

— Lasă-mă să mai văd o dată documentul. Nu mai știu ce scrie în el.

— Nu știi ? Ha-ha-ha !

— Nu, zău, am uitat.

— Atunci să nu mai lungim vorba. După cum știi, îți dau prețul obișnuit. Cinci florini bucata. Poftim, zece florini. Dă-mi repede tablourile. Se face tîrziu și trebuie să mă duc la masă.

— Trebuie totuși să ai răbdare. Vreau să mai citesc o dată învoiala.

— Steen, ai înnebunit.

— Chiar așa : nu mai vînd nici un tablou cu mai puțin de o sută de florini.

— Ți-ai pierdut mințile.

— Ușurel, stimabile...

Ce era asta ? Vorbind cu înfrigurare, Grietje apăru în atelier cu taica Steen. Jan prinse un semn al ei cu ochiul.

— Poftiți de vedeți, sinior Swanenburg, aici este atelierul soțului meu. Tablourile acestea sînt de vînzare. Propuneți dumneavoastră un preț.

În creierul lui Jan se aprinse o lumină. Așteptă, nemișcat.

— Doamnă Steen, vă rog, lăsați glumele. Dumneavoastră știți la fel de bine ca și mine că aceste tablouri au fost vîndute. Steen, dă-le jos.

— Solomon, dă-te încolo ! zise Jan : apoi adresîndu-se tatălui său, continuă : — Desigur, sinior, tablourile sînt de vînzare. Nu vă luați după spusele acestui flecar bătrîn.

— Aș fi dispus să vă dau cîte cincizeci de florini pentru fiecare din aceste tablouri.

— Sinior, aș dori să vă servesc, dar...

— Ascultă, Steen, lasă glumele. Nu-ți uita îndatoririle.

— Bine. Atunci șaptezeci și cinci. Mai mult nu pot să dau.

— N-am să îngădui asta, se văicări omuleţul. Te dau în judecată.

— Iarăşi ? rîse Jan Steen. Ascultă, bădăranule, dacă-mi pui pe masă o sută de florini, bine ; dacă nu, ai să pleci de aici cu labele goale. Cauza dumitale e pierdută. Arată-mi învoiala şi am s-o respect. Dar nu mi-o poţi arăta, pentru că nu mai există !

Cu o tresărire de ciudă, omuleţul mormăi :

— Optzeci !

— Aşa îmi placi. Eşti un client vechi. Iertaţi-mă, sinior, că-i acord prioritate.

— Mai sînt tablouri, observă taica Havick plimbîndu-se liniştit prin atelier şi privind lucrările.

— Dar mai întîi banii, stimate prietene ! Fără bani, nici un tablou, nici o fărîmă de vopsea !

— Va să zică nu mai ai încredere în mine, domnule Steen, după ce am făcut atîtea afaceri ?

— Vremurile sînt grele, îi răspunse Jan. Prefer să văd banii pe masă înainte de a da jos tablourile.

Taica Havick, trecînd pe lîngă ei, îşi zăngăni punga. Omuleţul şi-o scoase pe a sa.

— Banii ăştia mă costă sînge, mormăi el. Sînge ! Îngrozitor de mult sînge. Dar vreau să-ţi arăt că-ţi vreau binele, domnule Steen. Ar trebui să reînnoim învoiala.

— Desigur, dar mai întîi plăteşte. Cred că aşa e corect.

În sfîrşit, fişicurile ieşiră din punga de piele de căprioară. Mîrîind şi clătinînd din cap, omuleţul îşi puse pe masă preţioasele monede. Jan, cu un aer triumfător, le lăsă să lunece cîte zece în buzunarele sale încăpătoare. Dar cînd cumpărătorul fu gata de plecare, cu mîinile crispate ocrotitor în jurul pînzelor, Jan îl mai prinse de bărbie şi-i împinse capul în sus, încît bietul om fu nevoit să se uite ţintă în obrazul înfierbîntat al pictorului, care îi trecu energic un deget arătător prin faţa nasului.

— Ascultă : asta a fost ultima dată. Dacă te mai încumeți să te arăți pe aici, asmut cîinele împotriva dumitale. Nu, nici o vorbă ! Șterge-o !

Și făcu un gest de amenințare, ca și cum ar fi vrut să-l azvîrle în grădină, cu tablouri cu tot. Omulețul nu mai întoarse capul. O zbughi ca un iepure, cu picioarele lui mici și reumatice întinse în linie dreaptă.

— Așa, zise Jan, închizînd ușa atelierului, mi-am șters cu buretele trecutul. Ce soartă mă așteaptă acum ? Să fiu un berar rotofei într-o mahala din Delft ? Frumos renghi mi-ai jucat, tată.

— E spre binele tău ! îi zise bătrînul. Credemă, băiatule. Sînt foarte sincer. — Și se așează pe o canapea, în timp ce pe fața plină de bunătate i se scurgeau lacrimile. Nu pot să văd că îndurați lipsuri.

— Bărbățele, nu-ți mai dojeni tatăl, pledă Griete. O să ne simțim bine la Delft. Nu te teme.

Și-i dădu lui taica Havick o sărutare zgomotoasă, cea dintîi venită din inimă.

Veniră zile agitate. Jan blestemă zăpăceala îngrozitoare care domnea în casă. Fu nevoit să care mobilă, să-și împacheteze pînzele, să-și strîngă șevaletele în cîrlige, iar din cînd în cînd să-și țină ambii copii în poală, în timp ce Griete făcea bagajele. Taica Goyen umbla ca o nălucă prin casă, palid și tăcut. Se simțea singur și îl treceau cu anticipație fiori la gîndul golului care avea să se facă în jurul lui. Căci „mama" era capricioasă ca vremea în martie și cîtuși de puțin dispusă să-i sprijine bătrînețea. Iată, mîndrețea lui de fată se pregătea să plece, și veselul lui ginere, și strengarii aceia superbi, copiii, pe care îi alintase atît de puțin în ultima vreme. Ce prost fusese! Ah, dacă ar mai fi avut-o în casă pe bătrîna Trijntje ! Dar Trijntje fugise de tirania scorpiei

şi acum îşi ronţăia micile economii într-un aşezămînt catolic.

„Mama", cînd văzu că Jan şi Grietje împachetează, fu revoltată şi zbieră ca scoasă din minţi. De ce să lase să-i scape din mînă tînărul şi să-l păstreze pe bătrîn ? Odată cu Jan ar fi plecat din casă floarea tinereţii.

— Bătrîne, de ce-i laşi să plece ? Spune-le să rămînă.

— Nu pot, nu pot, bîigui taica Van Goyen. S-au făcut toate formele legale.

— Ei aş ! Nu vrei ! Eşti gelos şi bănuitor. Dar n-ai să mai apuci nici o clipă fericită dacă pleacă ei. Bagă de seamă !

Taica Van Goyen nu îndrăzni să le spună nimic copiilor. Atunci „mama" îi spuse lui Jan:

— Frăţioare, ce ai de gînd ? Rămîi la noi. Nu te duce spre nefericire. La mine ai s-o duci bine.

Jan puse mîna pe un vătrai.

— Vezi să nu te croiesc, şarpe veninos !

„Mama" îşi dădu furioasă ochii peste cap şi, ţipînd strident, se duse la Grietje.

— Ah, Grietje, cu ce fel de om te-ai măritat! Te plîng.

— Ce vrei, femeie ? Nu pune mîna pe mine! exclamă Grietje, pentru că „mama" voia s-o cuprindă de gît cu braţele ei vînjoase.

— Un derbedeu, un călău, un vînător de fuste...

— Nu vrei să te duci la naiba, zgripţuroaico ? ţipă Grietje, luînd în mînă o mătură.

„Mama", zbierînd ca o fiară, ţîşni pe uşă afară şi nu se mai arătă cîteva săptămîni.

Taica Van Goyen se puse pe lucru ca un flăcău. În muncă îşi căută alinarea, mîna îi deveni din nou sigură, iar ochii i se deprinseră din nou cu desenul şi culorile.

Între timp, Jan şi Grietje îşi dădură seama că le este cu neputinţă să care totul la Delft. Cer-
 cetaseră cu de-amănuntul spaţiul de acolo.

Casa se dovedi a fi mai mică decît crezuseră ei, dar fabrica de bere destul de încăpătoare pentru întreprindere și pentru atelierul lui Jan. Fabrica începuse să lucreze de zor, sub conducerea unui maistru.

Dar fură nevoiți să se lipsească de o parte din mobilier, dacă nu voiau să moară sufocați. De aceea, Jan puse un afiș, prin care anunța o licitație la el acasă. Și veniră o droaie de cumpărători, dispuși să ia, pe un preț de nimica toată, tablouri, schițe, mobilă veche. La ora anunțată, Jan se sui pe un butoi și, ca cel mai bun orator, citi lista obiectelor de care voia să se dezbare, precum și prețurile de bază. Cumpărătorii stăteau în jurul lui, așteptînd ca prețurile să coboare. Deodată, Jan îl zări pe omulețul de pe ulicioară. Dintr-o săritură coborî de pe butoi și, cu morișca pe care și-o pregătise pentru strigări, îi arse omulețului una peste părțile moi, încît acesta pieri cu iuțeala fulgerului. Incidentul păru să-i însuflețească pe cumpărători, care începură să se supraliciteze, încît Jan primi bani buni. După ce totul fu vîndut și luat, Jan îi dădu Grietjei în păstrare punga grea și umflată, iar Grietje fu atît de bucuroasă de rezultatul licitației, încît trimise numaidecît, în taină, un curier la Leida și la Haarlem, ca să-i invite pe prietenii apropiați ai lui Jan la o mică reuniune cu stridii.

Într-o seară, Jan, bine dispus, își fuma pipa în grădină, ca să se mai bucure pentru ultima oară de frumusețea și mireasma florilor, cînd se pomeni brusc cu ei, cu tovarășii săi credincioși la bine și la rău. Ce surpriză! Improvizară în atelierul gol o masă pe capre, aduseră scaune de forme felurite, ca și bănci și butoaie, aprinseră lumînări și puseră pe masă farfurii. Iar meșterul Van Goyen, întinerit, luă loc în capul mesei și își lăudă ginerele, și fiica, și se învinovăți pe sine că e un nebun și păcătos bătrîn, nevrednic să apară înaintea Dom-

nului. Dar ceilalți, cu glume și cu cuvinte vesele, îi scoaseră din cap gîndurile negre. Și cîntară, iar Jan își arătă iscusința în dansul ouălor pînă cînd se treziră cu capetele împroșcate de omletă. Van Ostade murea de rîs, iar Isaac înfuleca de mama focului, pentru că, după spusele lui, trăise trei săptămîni de zile numai cu pîine uscată. Cînd veselia își atinse punctul culminant, iar un vecin nebunatic valsa ținînd pe nas un sfeșnic cu cinci brațe în care ardeau cinci lumînări, și toți ceilalți chiuiau ca scoși din minți în jurul lui, în timp ce Griete intona un cîntec de petrecere acompaniindu-se la lăută, își făcu brusc intrarea în atelier „mama", cam afumată, cu o jachetă stacojie cu ceaprazuri aurii. Pe loc o luară în primire cîțiva cheflii înfierbîntați, care o ridicară în aer și o puseră în marele castron de stridii, acum gol. Apoi o ridicară din nou în sus, cu castron cu tot, în timp ce ea scotea țipete din cele mai violente. Dar nimeni n-ar fi putut să spună dacă țipa de spaimă sau de plăcere.

Taica Van Goyen își întinse brațele, ca pentru a o feri, dar cînd ea îl privi, își acoperi fața cu mîinile și-și lăsă capul pe masă. Femeia furioasă fu scoasă, în castron, pe ușă afară și dusă în grădină.

Jan Steen își încheiase socoteala în Capitală, trăgînd dedesubt o linie groasă și categorică.

Jan, cu inima încălzită de mulţumire, se plimba, pe o vreme cenuşie de toamnă, de-a lungul canalelor din Delft, în a căror apă verzuie cădeau una cîte una frunzele copacilor ruginii. Ce linişte era aici, după Haga, oraşul curţii ! După atîţia ani de stat acolo, tot nu se putuse obişnui de-a binelea cu viaţa Capitalei. Dar Delft semăna mult cu Leida, oraşul său natal ; cu Delft se familiarizase numaidecît. Tot umblînd, avu senzaţia că trage chiulul. Ce făcea el de-a lungul canalelor ? Rîse pe furiş, ca un şiret care îşi înşeală patronul trîndăvind. Colo, în piaţa de cereale, se afla fabrica lui de bere ! Acolo munceau calfele, cu plăcere şi cu sîrg, şi cîntau, aşa cum cîntase şi el cîndva în casa părintească.

Dar acum colinda calm splaiurile, ca patron, trăgînd pe nas, cu o expresie de încîntare pe faţă, mireasma înţepătoare a frunzişului. Un barcaz cu pînze, înţesat cu butoaie şi chiupuri, luneca pe apa acoperită cu foi veştede. Bunăstare în toată ţara, bunăstare şi la el.

Îi făcea plăcere să lucreze în atelierul său, auzind în spate rumoarea fabricii de bere. Îi înviora mintea şi trupul. Se simţea prins de valurile vieţii, care se zbăteau şi împroşcau şi produceau comori. Tot umblînd creanga, i se făcu deodată dor de munca lui. O luă la goană nebuneşte. O femeie grasă şi cîrnă, care spăla

rufe într-o copăiță la o ușă deschisă, se uită după el, ca după un nebun. Acasă și la treabă !

Ce bine îi cunoștea pe filfizonii din Haga : cu cîtă strălucire îi punea pe pînză ! Tablourile lui erau în același timp o lecție usturătoare. Păcat numai că și el însuși o mai luase razna din cînd în cînd. Orologiul din turnul vechi bătu ora două și jumătate, cînd Jan stătea din nou în fața unei pînze mari, cu tichia pe o ureche, cu halatul pus în grabă pe el, cu paleta în mînă. Ceea ce făcea, făcea de acum înainte pentru el însuși. Nu mai avea nevoie să se stoarcă pentru niște pungași josnici și nu mai era în primejdie să rămînă cu burta goală. Toate acestea erau acum de domeniul trecutului. Acum era stăpîn pe ambele arme : în spatele lui turuia fabrica de bere, iar aici avea liniștea și izolarea, în care ideile îi puteau înflori în libertate pe pînză.

Iar Grietje a lui avea ca ajutor o fată voinică ; camerele locuinței erau bine mobilate, și totul strălucea, păzit cu grijă de mușcăturile colților timpului.

Simțea că stă solid pe propriile sale picioare, pentru prima dată de cînd se însurase. Vechile necazuri fuseseră depășite definitiv. Avea bani și avea de lucru, iar întreprinderea mergea strună. Abia acum își dădu seama cît de mult îl doborîseră sărăcia și grijile, cît de mult suferise voioșia lui din pricina fricii de viitor. Totul se limpezise și fusese pus pe făgașuri bune și cunoscute. Starea lui de spirit era acum cît se poate de senină, iar dorința lui de a și-o arăta era tot mai mare. Gînditor, dădu jos pînza de pe șevalet și căută alta, care era gata întinsă, dar încă albă. Iar o scenă biblică ? Una de mare respirație ? Pelerinii din Emaus ! I se păru că o și vede în fața ochilor, așa cum ar fi trebuit să arate cînd avea să fie gata. Făcu schița compoziției, în linii mari și sigure. Puse culoare și simți plăcere privind tușele calde. În spatele lui, rumoarea fabricii *Crinul* încetă.

193 Băgă de seamă brusc ce liniște adîncă e în

jur. Soarele asfinţise, dar în ultima lumină, palidă şi cenuşie, Jan îşi văzu de lucru mai departe, ascultînd numai fîşîitul regulat al pensulei. Tocmai făcuse vreo doi paşi înapoi, ca să cuprindă cu privirea întreaga pînză, cînd uşa scîrţîi şi se deschise şi Griete intră în atelier, cu ultimul ei sugar la piept. Jan îi făcu semn să stea liniştită. Atunci Griete se aşeză de-o parte, pe o bancă, sîsîindu-i micuţului din poală. Femeia aceasta şi copilul acesta... Ce-ar fi să-i picteze în aceeaşi lumină calmă ?

Încă puţin şi vraja amurgului fu spulberată.

— Ia priveşte, îi zise Jan, cum l-am redat pe Domnul Cristos în fapt de seară.

Grietje se sculă în picioare, privi de la oarecare distanţă, îl sărută pe Jan pe gură şi spuse numai atît :

— Bravo, tăticule.

Iar Jan îi îmbrăţişă, pe ea şi pe pruncul ei.

Bunăstarea dă încredere în sine. Lui Jan Steen îi plăcea să stea seara în salonul casei sale, cu un imens candelabru aprins deasupra capului. În salon îşi atîrnase pe pereţi cele mai frumoase tablouri, în rame somptuoase, printre dulapurile sculptoare, băiţuite în culori închise. Perdele grele închideau ferestrele înalte, iar masa cu picioare strunjite şi terminate cu ghiare era acoperită cu o faţă de masă de un roşu cald. Aici, îmbrăcat într-o haină de casă de postav negru, îi citea Grietei, care era gătită în mătase, din cărţile legate în pergament ale poeţilor vechi. În locuinţă era linişte deplină. Fabrica îşi încetase lucrul, pînă în zori. Atelierul, curat şi ordonat, îl aştepta pe meşter. În bucătărie, slujnicuţa cînta. Într-un castron de cositor se aflau fructele pe care urmau să le mănînce ca desert, iar dintr-o ulcea italienească elegantă urmau să bea. Paharele erau pregătite. Toate acestea îi creau liniştea trebuincioasă pentru a cugeta, pentru a medita asupra minunilor vieţii şi morţii. O seriozitate ciudată, vie, necunoscută de el pînă atunci, se

aşternuse pe chipul lui rotofei şi îi desenase mai precis şi mai ferm gura.

Se simţea la adăpost în acest loc bine împrejmuit. Prietenii zurbagii erau prea departe. Iar cei cîţiva pictori din Delft, care îl primiseră cu braţele deschise, erau oameni liniştiţi. Îşi făceau reciproc vizite protocolare, care de cele mai multe ori se încheiau cu mici cine, stropite din belşug cu vin. Asemenea seri începeau demn şi calm, dar degenerau în chefuri. Conversaţiile deveneau tot mai înfocate şi duceau în cele din urmă la planuri din cele mai nebuneşti şi la idei năstruşnice. Soţiile luau şi ele parte şi savurau mîncărurile picante şi băuturile delicioase, ca şi glumele şi vorbele de duh ale bărbaţilor înfierbîntaţi, care, cu degete dibace, îşi descheiau pe furiş redingota colorată. Lui Jan Steen îi plăceau grozav toate acestea. Atmosfera distinsă, care totuşi, ca vîlvătaie lăuntrică, nu era defel mai prejos decît chefurile lui din tinereţe, îl făcea să fie vioi şi spiritual. Găsea că e un joc splendid ca rînd pe rînd să se înfierbînte şi să se înfrîneze. Încălzit de vin, se trezea în el o sensibilitate, pe care, de fiecare dată, o înăbuşea. Cînd petrecerea ajungea la punctul ei culminant, chefliii se despărţeau, în aparenţă calmi respectînd toate formele de rigoare.

Cu totul altele erau relaţiile pe care le întreţinea Jan cu fabricanţii de bere din Delft. Cu aceştia stătea adeseori seara şi sorbea bere în una din fabricile lor. Nu etalau îmbrăcăminte de gală, iar nevestele nu luau parte. Dar veselie intimă şi sinceră era destulă la întîlnirile lor. Oamenii mai erau încă simpli aici, şi nu aveau, ca la Leida, fumuri boiereşti. Pe Jan îl priveau ca pe un bastard. Nu era el oare pictor şi totodată un vlăstar al faimoasei şi celei mai mari fabrici de bere din Leida? Totuşi, Jan Steen se simţea printre ei ca un camarad printre camarazi şi nu scotea nici o
195 vorbă despre atelierul lui de pictură. Salonul

lui rămase închis pentru ei. Pentru ei, el nu trebuia să fie decît un coleg de breaslă, atîta tot. Fără jenă stătea cu ei în cămaşă şi vestă, purtînd pe cap o tichie murdară cu pană, şi ţinînd o pipă în gura care rîdea tot timpul. Răsunau glume piperate în odăile mari, de zid, în care stăteau ei pe bănci, la o masă lungă de lemn, şi fumau. Uneori se afla un cap de porc pe tipsie, uneori mîncau şi felii de brînză cu pîine neagră. Ciinii le dădeau tîrcoale în întuneric şi rîcîiau neliniştiţi vasele grosolane care fuseseră puse de-o parte. Iarna jucau cărţi în faţa vetrei, cu toate că erau mai mulţi privitori şi chibiţi decît jucători propriu-zişi. Izbucneau certuri prieteneşti, care erau aplanate cu rîsete din belşug.

Duminica, Jan aparţinea copiilor. Adeseori se duceau cu toţii la Haga şi-i făceau astfel o surpriză bătrînului Van Goyen, în singurătatea lui. Povestea cu „mama" era de domeniul trecutului. Van Goyen îşi încheiase socotelile cu rătăcirile acestei lumi şi dădea dovadă de o poftă de lucru şi de un zel care îl uluiau pe Jan.

Cînd stăteau în jurul mesei rotunde, bunicul, tatăl, mama şi ţîncii, bătrînul era nespus de fericit şi uita pentru o clipă povara anilor, glumind voios ca un copil. Uneori se duceau şi la Leida. Taica Havick privea cu satisfacţie înfăţişarea impunătoare a fiului său dintîi. În sfîrşit, Jan ajunese aşa cum îl dorise el; aşezat şi chibzuit, cum îi stă bine unui patron de fabrică de bere, îmbrăcat elegant şi cu o comportare demnă. Iar Griete era acum o femeie voinică, pe care foşnea mătasea, o femeie cu obrajii îmbujoraţi şi cu trupul bine împlinit.

De cînd unii dintre copiii familiei Havick Steen se căsătoriseră, cîteva dormitoare mari stăteau goale. În unul din ele îl instalau pe Jan cu Griete şi cu copiii. Mama Lijsbet îi copleşea cu îngrijirile sale pline de însufleţire. Ea însăşi le încălzea paturile cu tigaia cea mare

de aramă, iar Griete primea o sobiță cu jar, chiar dacă se aflau în toiul verii.

— Nu poți să știi, zicea mama Lijsbet, cînd nora ei se împotrivea. Ești încă tînără și ai abia trei.

Și clipea șmecherește din ochii ei negri. Căci ținea la vesela și inimoasa Grietje. Nu avusese ea atîția ani grei, cu nesăbuitul ei Jan? Acum totul se îndreptase!

Da, desigur că se îndreptase. Jan simțea și el asta. Viața aceasta liniștită, fără griji, îi dădea puteri. Se simțea puternic și plin de planuri fantastice.

Totuși, lucrurile nu mergeau întotdeauna ca pe roate la *Crinul*. Atelierul său era prea aproape de fabrică. Ori de cîte ori făcea o mică pauză de lucru, auzea cîte ceva : un robinet care curgea, un hîrdău care se izbea, o voce care vorbea tare și răgușit. Sau, tocmai cînd el cugeta și chibzuia, intra în atelier maistrul, spunînd în mare grabă :

— Patroane, maltul e pe sfîrșite! Patroane, troacele crapă! Patroane, boloboacele curg! Patroane, cărbunii sînt uzi! și cîte și mai cîte.

Sau facturile se înapoiau respinse, pentru că aveau greșeli aritmetice. Sau berea era prea deschisă la culoare, sau prea amară, sau prea dulce, sau cu prea multă spumă. Toate aceste plîngeri veneau la Jan, iar Jan se mînia și striga :

— Șterge-o! Pentru numele lui Dumnezeu, nu-mi mai bate capul pentru toate fleacurile! Sînt sătul pînă-n gît!

Dar uneori îl apuca grija de întreprindere și se ducea să controleze personal, cu o expresie gravă pe chip, și dădea dispoziții și lua măsuri și avea convorbiri grăbite cu oameni pe care nu-i înțelegea și care nu-l înțelegeau.

Iar clienții îi fugeau, „pentru că Steen ăsta prea se crede grozav", sau „pentru că omul e atît de încuiat, încît nu poți vorbi cu el nici un cuvînt la locul lui", iar Jan îi înjura prin-

tre dinți pe toți acești imbecili, cu care nu voia să mai aibă de-a face.

Și de cîte ori se întîmpla ceva care îl enerva rău, îi dădea poruncă „o dată pentru totdeauna" maistrului să nu-l mai stinghereaască niciodată în atelier. Bietul om, pe a cărui față se citea nemulțumirea, dădea din umeri și pleca, dar după o jumătate de oră venea înapoi, agitat, ... pentru ca de data aceasta să fie dat afară pe loc. Jan folosea în acest scop cuvinte grele, dar în sufletul lui nu era nici pic de răutate și credea că și celălalt știe asta. Cuvintele, însă, sînt cuvinte și fac rău înainte ca omul să-și dea seama. Așa încît angajatului, care era om în vîrstă, începu să nu-i mai pese de nimic și să vină cît mai rar la patron, iar întreprinderea mergea cum se întîmpla, o dată bine, apoi iarăși prost, fără ca Jan să bage măcar de seamă deosebirea.

Dealtfel și siguranța asta liniștită începu să-l plictisească : considerația de care se bucura din partea unui mare număr de salariați, care își scoteau șapca în fața lui, pentru că „le dădea o pîine", și ipocrizia calmă a confraților săi întru artă, care păreau că se tem să nu facă prea multă vîlvă. Prea îi mergea totul strună, fără cel mai mic zgomot. Îi era dor de haosul de altădată, de dezordinea artistică, în care își tîrîse viața pînă atunci. Dar cînd vedea că Grietje se bucură de felul de viață pe care îl duceau, se împăca iarăși pentru o clipă cu el. Ținea atît de mult să-i facă plăcere !

Uneori avea accese de grandomanie, cînd cheltuia nebunește. Nu-i era de ajuns să se bucure de o stimă deosebită într-un oraș mic. Voia să ia și el ochii și să facă paradă și să se laude cu banii lui și cu nevasta lui și cu copiii lui. Dar își dădea numaidecît seama că o asemenea dorință e o nebunie și nu lipsea mult să se înece cu vinul, de rîs.

Voioșia furtunoasă de odinioară începu însă să-i dispară încetul cu încetul, în acest Delft

cenușiu și grav, care, de fapt, era totuși atît de complet altfel decît Leida. Jan simțea că se înăbușe la Delft. Ideea că trebuie să rămînă aici ani de zile îi producea adesea stări de adîncă descurajare. Grietje era cuprinsă de panică de cîte ori le vedea că se apropie. Într-o bună zi îl trimise în călătorie.

— Jan, du-te la prietenii tăi. Fă-le o vizită, stai de vorbă cu ei. Ai nevoie de asta. Are să-ți facă bine.

Jan era atît de resemnat, încît se duse. La Leida vorbi cu confrații din breasla Sfîntul Luca, al cărei membru mai era încă. Dar o falsă pudoare îi înțepeni limba. Stătu tăcut printre ei și nu le răspunse prea mult la întrebări. De ce nu i-ar merge bine ? Norocul îi surîde. Oamenii erau aproape invidioși și un singur confrate mai slab încercă să ia de la el bani cu împrumut. Și Jan făgădui marea cu sarea și fu petrecut la plecare cu fanfare.

Trecu prin fața casei tatălui său fără să intre, pentru că se temea de convorbirile cu subiecte penibile. S-ar fi înapoiat bucuros la Delft. Dar nu se simțea încă defel mai vesel ca înainte.

Așa încît, ca să-i facă plăcere Grietjei, porni mai departe. Ziua următoare, la Haarlem, fu mai norocoasă. În cercul familiar al bunilor săi prieteni îi veni mai ușor să vorbească. Acolo își vărsă tot focul de pe suflet. Iar pe tovarășii de băutură din Haarlem, spovedaniile lui Jan îi amuzară peste măsură.

— Ia ascultați ce spune acest înalt magistrat din Delft ! Belșugul îi stă scris pe mutră și mai îndrăznește să se văicărească și să scrîșnească din dinți ! Ia priviți ce manta are, din cel mai fin postav ! Sînt mîndru de tine, măi, omule !

Și Van Ostade începu să-l bată pe umeri, ca pe vremuri.

— Vouă vă este ușor să vorbiți, le zise Jan. Da, îmi merge foarte bine. Ah, dac-aș fi sărac!

„Dac-aş fi sărac !“ Cine a mai auzit vreodată o asemenea bazaconie ? Se bătură pe pulpe şi-şi dădură capul pe spate, iar gurile li se căscară mugind în aşa hal, încît cîntaragiii care treceau pe acolo ridicară privirile uimiţi.

— Da, zise Jan, e acelaşi lucru. Îmi plac şi banii, atîta timp cît circulă, dar dacă eşti nevoit să te culci pe ei, e jale, jale cumplită !

Jale ! Gurile se căscară din nou. Cîţiva tinerei se apropiară de cîrciumă, ca să caşte gura, un bătrîn se oprise, tăcut, iar cîteva fete aruncară priviri ironice spre cei dinăuntru.

— Trebuie să ştii, zise Jan, că eu, ca fiu al unui fabricant de bere şi patron al fabricii *Crinul* sînt, firește, starostele breslei. Şi stau acolo în fiecare sîmbătă seara cu un lanţ de argint pe după gît. Acum umblă să mă facă şi pîrgar.

Pîrgar ! Gurile se căscară acum cît nişte şuri, iar zgomotul care ieşi din ele fu atît de asurzitor, încît se strînse o mare mulţime de oameni în faţa hanului. Iar Jan stătea tot la fel de descumpănit. Nu era o adevărată nenorocire, situaţia lui ? Ce putea să facă ?

Van Ostade, căruia îi curgeau lacrimi mari pe obraji, îşi mai veni un pic în fire, şi folosi acea clipă, ca să spună cu un glas răguşit şi surd :

— Măi omule, mă faci să rîd.

La care ceilalţi căscară din nou gurile.

— Îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri, cum ai venit la noi. Tu-ţi aminteşti, Saac ?

— Cum să nu-mi amintesc ? mormăi roşcovanul.

— Individul era blînd ca o oaie. A cerut frumos o ulcică de bere şi o pipă. Dar spre seară era bolnav ca un motan. Aşa l-am luat noi la piept : din braţele mă-si. Şi acum a crescut şi uite ce a ajuns : primar la Delft !

— Da, vouă vă vine să rîdeţi, zise Jan, dar e destul de trist.

Şi-şi roti atît de caraghios privirea pe întreaga adunare, că începură iarăşi cu toţii să urle.

— Mai întîi vine şi-mi spune : mă înec în datorii. Apoi ne povesteşte că moare de foame. Şi acum flăcăul e iarăşi bogat. Ce să ne facem cu tine, aiuritule ?

— Bogăţia e mai uşor de vindecat decît sărăcia, eu aşa socot, zise unul din confraţii veseli. Dă banii-ncoa, Jan, să-i împărţim.

Atunci, Jan începu din nou să-şi povestească viaţa plină de osteneală şi necazuri.

— Ce să mă fac cu ditamai fabrica de bere pe cap ? Prefer cîte un butoi odată.

— Dă-o naibii de fabrică, băiatule. Nu e de tine.

— Mai am contract pe încă patru ani şi jumătate la *Crinul*. Încă patru ani şi jumătate ! Nu pot să nu mă frămînt la gîndul ăsta.

— Eşti nebun ? Atîta amar de vreme ? Pînă atunci poţi să mori.

— Şi nici nu mai am douăzeci de ani, observă Jan, cuprins de panică.

— Dar cîţi ai ?

— Treizeci !

— Aoleu, ce moşneag ! Isprăveşte cu văicăreala. Anii pe care îi mai ai de trăit, ar fi mai bine să-i petreci plotînd. Eşti un om cu renume ; ştii asta ? Stabileşte-te la Haarlem. Aici e de tine.

— Da, vino la Haarlem, strigară ceilalţi într-un glas. Vino la noi. Aici e trai pe mălai. Lasă-i pe ăia din Delft să facă bere pînă n-or mai putea.

— Ştiu ceva, zise unul slăbănog, care venise de la Leida. Acum am ceva pentru tine, Jan Steen, ceva care are să-ţi placă. E tocmai ce-ţi trebuie, nici prea mare, nici prea mică, lîngă pădure, alături de castel, la doi paşi de Leida ; ce mai vrei ?

Şi-şi roti privirea, triumfător.

— Atunci să mergem ! Unde e ?

— La Warmond. E o căsuță taman bună pentru tine, ca locuință.

— Putem să mergem s-o vedem ?

— Firește, chiar acum.

Închiriară pe loc o șalupă bună și porniră spre Warmond. Își petrecură după-amiaza amuzîndu-se zgomotos ; pe bord erau urcioare și ulcele. La primul han întîlnit luară masa în grabă. Plecară repede și, cu individul din Leida în frunte, o luară peste cîmp și prin păduri pînă ce ajunseră la o căsuță, curățică și luminoasă, ca și cum ar fi fost clădită pentru îngerașii din cer. Era așezată în mijlocul unei grădini pline cu flori, care crescuseră mari și în dezordine, iar tulpinile de lîngă casă acoperiseră cu totul pereții. Era un munte de verdeață, din care cu greu se mai zărea o ușă sau o ferestruică.

Jan Steen fu pe dată încîntat de această sihăstrie frumușică și liniștită. Ceata zgomotoasă tăcu. Să poată rămîne aici, să poată lucra aici în fiecare zi... ! „Iar copiii vor avea din nou o grădină", gîndi Jan, „și Griete va fi fericită aici". Și fu cu anticipație bucuros și mut de fericire. Dar nu ținu mult, pentru că pictorii se treziră din vis și începură din nou să se agite. Trebuia adus vin, iar Jan, în calitate de cumpărător — deoarece căsuța era de vînzare — comandă de la han un butoi și șase lăutari și-și goli toată punga și veniră stridii și raci din belșug și răsunară cîntece vesele și petrecăreții umblară pe două cărări și fură înghesuiți în cele din urmă claie peste grămadă în paturi, unde zăcură ca niște bușteni în așternutul scrobit.

Sărac ca Iov, dar cu inima ușoară ca un fulg, Jan Steen se întoarse a doua zi la Griete, pe care o îmbrățișă și o ținu îmbrățișată atît de îndelung, încît biata femeie fu nevoită să-l roage să-i cruțe viața.

Înainte de a sufla în lumînare în seara aceea, întins cu Griete în patul lor încăpător, Jan îi povesti soției sale totul. Iar Griete, femeia cuminte și bună, se simți nefericită. Jan era cu totul furat de planul său.

— Vasăzică lași totul baltă aici ? Dragul meu, cum are să meargă fabrica singură ? Știm dinainte că...

— Comoara mea, o arendăm și încasăm venitul.

— Crezi că e cu putință, Jan ?

— Desigur. Și poate că are să meargă mai bine dacă n-am să mai fiu eu aici.

— Vasăzică nu ne paște iar sărăcia ?

— Da' de unde, iubito, să vezi ce bine o să fie.

Griete rîse printre sughițurile de plîns și îl sărută pe Jan și zise pe șoptite :

— Atunci e bine. Dar ce are să spună taica Steen, cînd o să afle ?

— Nu-l întreb. El nu m-a întrebat pe mine, nu-l întreb nici eu pe el. Păi ce, sînt minor ?

— Și pe urmă ai să fii iarăși bine dispus ?

— Sînt de pe acum. Mi-a trecut supărarea. O, Grieteken, nu știi ce prost mă simt adeseori ! Tot ce am aici e prea mare pentru mine, prea mult. Delftul mă apasă rău pe burtă.

Făcu o mutră acră. Grietje pufni în rîs.

— Și acum ?

— Acum sînt iarăşi vechiul Jan Derbedeul. scăpat de încurcături şi necazuri ! Scumpă duducă, ai să capeţi o căsuţă, nostimă ca o hulubărie. Acolo ne vom simţi ca în rai.

Şi se ghemui la pieptul ei.

— Vezi-ţi de treabă, zăpăcitule.

Jan, prevăzător, stinse lumînarea.

Jan Steen îşi pusese treburile în rînduială cu o repeziciune uimitoare. În breaslă erau unii colegi mai mărunţi, care abia aşteptau să scape de un coleg mai în vîrstă. Aşa încît nu fu greu de găsit un meseriaş destoinic, dispus să ia fabrica în arendă. Numai că ... trebuia adus un notar, iar Jan avea oroare de jabouri albe. Dar arendaşul izbuti să spulbere, repede şi cu iscusinţă, toate obiecţiunile. Iar cînd contractul fu semnat şi nu mai putea fi revocat, taica Havick veni la Delft cu o falcă în cer şi cu alta în pămînt, roşu ca un stacoj fiert, răgînd ca un leu şi bătînd formidabil cu piciorul în pămînt.

Cît ai clipi, fabrica de bere şi locuinţa fură întoarse cu josul în sus. Taica Havick făcu scandal aici, făcu dincolo ; îi înjură pe toţi şi afurisi totul ; îşi strigă sus şi tare indignarea ; îşi retrase creditele şi ceru lucruri imposibile, în timp ce Jan se duse liniştit în atelier ca să schiţeze ceva.

După ce se slei de puteri, bătrînul se prăbuşi fără suflare pe o bancă şi-şi şterse capul cu o batistă de mătase roşie. Jan atîta aştepta. Spuse, liniştit şi mulţumit, ca şi cum totul ar fi fost în perfectă ordine :

— Uite tată, am făcut fabrica de bere să propăşească, încît acum ar fi nevoie de o extindere. Dar nu vreau să mă mai bag. Ar fi griji prea mari pentru mine. De aceea las întreprinderea să funcţioneze sub altă conducere, iar mie îmi rezerv numai strictul necesar şi mă dedic de acum înainte mai mult celuilalt meşteşug al meu. Iată actele. Arenda s-a plătit. Noi plecăm săptămîna viitoare. Ce lu-

mină excelentă ! Vrei să stai o clipă liniştit în faţa mea, tată ?

— Ce fel de sînge ai în tine ? strigă Havick Steen. N-ai pic de seriozitate. Am văzut fabrica ; nu merge bine. Se face prea mare risipă. Ar fi trebuit să speli butoaiele regulat. Malţul mucegăieşte, pentru că se fierbe prea mult deodată. Curăţenia lasă de dorit. În felul ăsta n-ai s-o scoţi la capăt niciodată cu fabrica. Şi acum o mai şi dai pe mîini străine.

— Stai o clipă liniştit.

— Nu, n-am să stau. Mai bine staţi voi liniştiţi la Warmond. Te-ai retras prea devreme ! Eu am trecut de şaizeci de ani, dar nu m-am retras încă. Dacă nu ţii la tine, gîndeşte-te la copii, la îndatoririle tale...

— Lasă, tată, prea le vezi toate în negru. Păi muncesc din greu ; şi-ţi făgăduiesc să nu-ţi mai fiu niciodată o povară. Gîndeşte-te ce plăcut are să fie pentru Grietje şi pentru copii să stea la ţară şi atît de aproape de casă.

Bătrînul rămase la fel de furios şi plecă numaidecît după aceea, cu o expresie de durere pe chip, iar Grietje nu găsi altceva mai bun de făcut decît să-l sărute călduros la plecare, sărutare pe care el o primi bucuros, ţuguindu-şi buzele a supărare.

Era spre sfîrşitul verii, dar copacii mai aveau încă întreaga lor podoabă verde, cînd se văzură în sfîrşit mutaţi în mica lor reşedinţă de agrement de la Warmond.

Jan Steen fu peste măsură de încîntat de fermecătorul colţişor însorit pe care şi-l alesese. Regăsise simplitatea, care îi plăcea atît de mult. Locuiau de fapt într-o bucătărie mare ; alături era o magazie încăpătoare, folosită ca atelier. Iar sus erau nişte odăiţe, în care se afla mobila lor cea mai bună şi în care îşi instalaseră paturile moi. Apoi mai era lîngă casă grădina, acea superbă întindere sălbatică, acoperită cu verdeaţă şi flori. Acum, Jan putea

din nou să stea pe afară, să străbată cîmpia, să se înfunde în păduri. Își revăzu țăranii. Auzi iarăși în jurul său cotcodăcitul găinilor, măcăitul rațelor, gîgîitul gîștelor. Își populă și propriul său domeniu cu toate aceste ciudate viețuitoare înzestrate cu ochi lucitori. Copiii chiuiau cît îi ținea gura și dădeau păsărilor de mîncare, iar Griete își pierdu toată strălucirea de la oraș și începu să umble iarăși prin casă și pe afară îmbujorată la față și îmbrăcată într-o țoală țărănească simplă, dar nostimă. Jan umbla în cămașă și pantaloni, cu o zdreanță de tichie în cap. Renunțase cu totul la aerele de domn, cu un oftat de ușurare și cu un cald sentiment de euforie. Mai apărură și niște purcei în cotețul din fund, lîngă perete, și lui Jan îi zbură numaidecît gîndul la șuncile și la cîrnații pe care avea să-i afume în vatra largă, de îndată ce va veni iarna.

Își umplu iarăși atelierul, la iuțeală, cu mobilă stricată, și cu oale și crătiți și sticle și ulcioare. Și din nou răsăriră oameni din cei mai ciudați, călare pe bancă și cu cîte o pipă în gură. Îi sporovăiau și îi îndrugau lui Jan verzi și uscate, iar el îi asculta atent și nădușea lucrînd și după ce îi punea frumușel pe pînză, se așeza lîngă ei și deșerta un ulcior în căni și ciocneau cu toții așa cum se cuvine, în cinstea țăranilor și a vieții la țară.

Iar după-amiază, Jan se ducea în curte și-și îngrijea arbuștii și tundea gardul viu și lua ouăle din cuibare și îmbăia cîinele și îi ajuta Grietei la albitul rufelor pe mirișteа de alături.

Iar seara stăteau împreună în curticică, fericiți ca doi îndrăgostiți. Se simțeau voioși și tineri.

Legară și noi prietenii. Într-o seară trecu pe acolo un bărbat cu o pălărie neagră pe cap și cu un baston frumos în mînă. Se opri în fața gardului viu și făcu o plecăciune curtenitoare, ca un domn de vază de la oraș. Jan se sculă de pe bancă și îl pofti să intre, iar

doctorul — pentru că era doctor — veni şi luă loc şi spuse că seara e atît de caldă şi de frumoasă şi că-i pare bine că a făcut cunoştinţă cu pictorul Jan Steen. La Warmond a şi aflat toată lumea.

Griete fu nespus de mîndră de renumele lui Jan şi rîse, îmbujorată de plăcere, iar doctorul le ceru voie să intre în atelier ca să arunce o privire, şi Jan îl petrecu într-acolo şi îi arătă toate tablourile.

Dar Griete nu vru să rămînă mai prejos decît soţul ei şi îl rugă pe domnul doctor să poftească să-i vadă şi copilaşii, care dormeau sus în pătuţurile lor, cu pumnii strînşi. Iar doctorul, pe cît lăudase lucrările tînărului meşter, tot pe atîta lăudă şi băieţaşii şi fetiţele pe care i-i arătase Griete la lumina unei lumînări. Şi plecă, făgăduind să mai revină cînd copiii vor fi treji şi se vor juca în curte. Veni chiar a doua zi, ţinînd strîns în braţe un mieluşel de lapte, pe care îl dărui copiilor, iar aceştia se bucurară şi luară în primire micul animal, ca pe o jucărie nostimă. Îi făcură un mic coteţ, pe care Jan îl vopsi în albastru şi galben, iar Grietje îi cusu mielului o zgardă albastră frumoasă şi-i atîrnă de ea un clopoţel. Dar toată această idilă fu repede spulberată şi stricată, deoarece copiii Steen erau nişte strengari sălbatici şi se apucară să călărească pe bietul miel ca pe un cal.

După doctor veni într-o dimineaţă şi domnul pastor, ca să vadă ce fel de suflete sînt Jan şi Griete. Dar nu zăbovi în curte. Luă loc, iscoditor şi palid, în bucătărie, pe unicul scaun aflat acolo, în timp ce rotofeiul Jan îşi aprindea pipa la focul de lemne din vatră, deasupra căruia şuiera cazanul cu apă al Grietei. Ea stătea alături şi tăia mărunt nişte fructe pentru salată, ceea ce „domnul pastor" fu rugat să scuze.

„Domnul pastor" se aplecă adînc şi-i dădu
 voie să continue şi cînd întrebă dacă au exis-

tența asigurată, Jan răspunse, cu oarecare șovăire, că izbutește să se descurce.

— Ai ceva de lucru pe aici, prin apropiere ?

— Am destul de lucru. Nici nu pot să fac față.

— Așa... cumpăni „domnul pastor" cuvintele lui. Foarte bine. Și ce lucrezi ?

— Pictez, ca să-mi cîștig pîinea.

— Așa... zise părințelul. Și la care meșter?

— Eu însumi sînt meșter.

— Așa, așa... Și unde ți-e atelierul ?

— Aici în spate, și Jan îl duse numaidecît în atelier.

Părintele își roti privirea, plin de uimire.

— Aha, va să zică ești artist ?

— Dacă vrei să-i spui așa, sfinția ta... Și fabricant de bere.

— Fabricant de bere ? Și unde ți-e fabrica ?

— La Delft.

Fața „domnului pastor" ieși mult din gulerașul alb și se făcu roșie ca focul.

— Acolo lucrează și tatăl meu, zise el deodată. Nu cumva dumneata ești domnul Jan Steen Havickszoon din Leida ?

— În persoană, zise Jan.

— Doamne, Doamne, bîigui „domnul pastor", atunci ești patronul tatălui meu, domnule Steen. Te rog să nu mi-o iei în nume de rău.

— De ce ți-aș lua ? zise Jan.

Și cum „domnul pastor" voia să-și scoată pălăria, adăugă :

— Nu, stai acoperit. E cam răcoare aici.

Dar „domnul pastor" nu se putu abține : se scuită în picioare și făcu o plecăciune în fața doamnei Steen și vru să plece, dar nu se pricepu să ajungă la ușă, și cînd în sfîrșit ajunse acolo, în fața ușii se afla o măicuță

frumuşică şi tînără, în rasa cenuşie a beghinelor [1].

Măicuţa roşi, făcu o reverenţă şi zise :

— Domnule pastor...

Iar „domnul pastor" făcu şi el o plecăciune şi o lăsă pe beghină să treacă. Jan Steen îşi încreţi sprîncenele. Ce voiau toţi aceşti slujitori ai Domnului ? N-avea nevoie de ei. Dar deodată faţa dolofană i se lumină, sări la măicuţă şi-i dădu o sărutare zgomotoasă şi încă una şi încă una, ţinînd-o strîns cu braţele de ceafă, iar pastorul îşi puse la iuţeală pălăriuţa pe cap şi o zbughi pe uşă afară, purpuriu ca un rac fiert.

Griete, deşi încă înmărmurită, strigă :

— Jan, ce-i asta ?

Dar atunci îşi dădu şi ea seama ce era, sau cine era. Era Swaantje, sora bună a lui Jan, despre care se ştia că în scurt timp avea să întoarcă lumii acesteia spatele.

Nostimă vizită ! Copiii fură aduşi de la joaca lor, oaia şi cîinele şi porcii şi toate cele fură arătate. Swaantje fu pusă să admire şi găinile şi cocoşul şi raţele şi gîştele.

Surioara fu uluită de-a binelea. Se bucurase de o primire cordială şi era foarte bine dispusă, ochii ei sclipitori nu mai încetau să privească, mulţumiţi şi voioşi, în jurul ei. Ce minunat locuia Jan aici, în această casă acoperită de viţă de vie ! Şi lucra la scene biblice, mari şi solemne.

— Ce zici de toate astea, dragă Swaantje ? întrebă Jan, cuprinzînd-o încă o dată pe neaşteptate de mijloc.

— Că ai face mai bine s-o iei pe nevastă-ta de mijloc, nu pe mine, răspunse beghina calm.

---

[1] *Beghine :* femei, care, fără să se fi călugărit, trăiesc retrase de lume, în aşezăminte organizate după modelul monastic, numite *beghinaje*. Beghinaje au existat numai în Ţările de Jos (şi există azi numai în Olanda şi în Belgia). Viaţa într-un beghinaj era uneori o perioadă de pregătire pentru călugăria propriu-zisă.

— O iau eu şi pe ea, dar pe tine te am atît de rar, — o tachină Jan. — Şi unde pui că tu eşti surioara mea preferată, cu toate că ţie nici nu-ţi pasă de mine.

— Cum merge fabrica de bere ?

— Îmi pun mari speranţe în ea, îi zise Jan.

— Vai, ce frică-i e tatei tot timpul, Jan. De cînd a fost la tine, e cam suferind.

— Nu-i bine aici ? Şi nu lucrez ?

Swaantje îi dezmierdă pe copilaşi pe căpşoarele dolofane şi scoase dintr-o geantă cîte o prăjitură pentru fiecare.

— Ba e splendid aici, şi lucrezi frumos, nimic de zis. Dar tata e tot neliniştit.

Jan rămase tăcut.

— Ce pot să fac ? Nu putem fi toţi la fel. Şi e bine aşa. Dacă Grietje e mulţumită, sînt şi eu.

Grietje asculta cu atîta calm şi-şi vedea atît de voioasă de treabă, încît Swaantje nu putu rămîne prea mult timp nepăsătoare.

— Foarte bine, zise ea, am să-i povestesc tatei. Am să-l liniştesc. E bine aşa. Fiecare pasăre ciripeşte după cum a lăsat-o natura. Wijbrandt face bere, ca tata. Mama e mulţumită de el.

— Şi de mine nu ? Şi ea e îngrijorată din pricina mea ?

— Ea nu. Ea spune mereu : lasă-l pe Jan în ale lui. Ştie el ce vrea.

— Eram sigur ! chiui Jan.

Şi, încîntat, o prinse iar pe beghină în braţe şi-i dădu sărutările corespunzătoare.

Tocmai atunci îşi făcu din nou intrarea în bucătărie pastorul. Cînd auzi pupăturile, vru iar s-o şteargă. Dar Jan îl şi prinsese de pulpană.

— Stai niţel, sfinţia ta, că doar eşti şi dumneata fecior de berar. Sărut-o pe sora dumitale întru Domnul. Nu e nimic rău în asta : e fiică de berar, Swaantje Steen. N-am nevoie să-ţi spun mai mult.

Pastorul păli şi se smuci.

— Lasă-mă, domnule Steen, carnea e slabă.

— Ura ! chiui din nou Jan. Astea zic şi eu cuvinte din gură de preot !

— Jan, fii cuminte, îl dojeni Grietje. Prea te întreci cu gluma. Luaţi loc, domnule pastor. Nu vă uitaţi la vorbele lui. E atît de mulţumit că-şi vede sora, încît pare beat.

Şi se sculă în picioare şi aduse o ulcea cu vin din beci, şi puse pe masă cîteva pahare, iar pastorul îşi mai veni în fire şi, cînd îi trecu tulburarea, începu să povestească, cu multe amănunte că la castel ajunsese vestea că familia Steen se stabilise aici. Castelanii erau dornici să-i primească pe pictor şi pe soţia lui, ba-i aşteptau chiar a doua zi, cam pe la ora prînzului.

Jan nu mai putu de bucurie cînd auzi de această invitaţie. Îl pofti pe preot să rămînă la masă ; Griete îşi cercetă oala cu mîncare, iar Jan prinse cu îndemînare cîteva găini şi petrecură astfel o seară plăcută.

„Domnul pastor" plecă de acolo cu faţa încinsă, plin ochi de recunoştinţă. Beghina fu culcată sus, într-un pat de puf, iar a doua zi plecă înapoi la Leida, încărcată cu salutări şi sărutată de Jan pentru toate păcatele săvîrşite de el în timpul şederii ei la Warmond.

Spre prînz, Jan își lepădă hainele țărănești și-și puse costumul orășenesc de postav. Pălăria cu pană lungă îi dădea un aer foarte bărbătesc. Jan se privi în oglindă și găsi că arată bine. Grieteken, în rochia de mătase, stătea pe un scaun și rîdea de el.

— Da, Grietje, mergem la castel, draga mea. Nu trebuie să-i jignim pe oamenii aceia, îi zise Jan, răsucindu-și în sus mustățile, care îi atîrnau în dezordine.

Copiii erau și ei îmbrăcați curățel.

Nu avură de făcut decît o scurtă plimbare pe drumul mare, apoi se strecurară prin gardul viu foarte înalt, trecură podețul și ajunseră în grădina imensă.

Băieții o luară înainte alergînd, dar se întoarseră numaidecît, speriați, pentru că doi păuni superbi și țanțoși se îndreptau spre ei. tremurînd, cu cozile desfășurate.

Jan se trînti în iarba înaltă :

— Bine-ar fi să putem rămîne aici ! Ce-mi trebuie mie fețe simandicoase ?

— Nu-ți mototoli pantalonii și haina, îi zise Grietje, îngrijorată, întinzîndu-și în același timp mîinile într-un gest ocrotitor înspre copiii care încercau să se refugieze în brațele ei.

Pe cărare le mai ieșiră înainte și alți păuni, precum și niște curcani mari, cu creste de foc

şi cu guşe sîngerii. Curcanii, înălţîndu-se pe picioare, trîmbiţară răguşit, în limba lor.

Copiii începură să ţipe şi se ascunseră după mămica lor. Dintr-o săritură, Jan fu în picioare.

— Gura, le strigă el, sau facem calentoarsă. Ce naiba, am ieşit la plimbare ca să ne distrăm.

Se văzură nevoiţi să-i tîrască cu sila pe micii plîngăcioşi de lîngă orătăniile care-i speriaseră. Mica Eefje [1] păşi cu solemnitate, ascuţindu-şi botişorul, dar Kathrijntje[2], care nu avea încă un an şi nu înţelegea încă mare lucru din tot ceea ce vedea, le rîse cît se poate de îmbietor uriaşelor păsări colorate şi, de plăcere, îl lovi cu palmele în obraz pe tatăl ei, care o ducea în braţe. Jan îşi pierduse de mult răbdarea. „Copii o droaie, mare dănănaie", spusese părintele Cats [3] şi avusese multă dreptate, dar ce era să mai facă Jan acum ? Nici să se arunce în apă cu un pietroi de gît nu putea. Thaddeus îl trase de mînă :

— Ia uite, tăticule ! Ce e asta ?

— Asta e o căprioară, băiatul tatei. Uite ce drăgălaşă e !

Şi Jan se adînci din nou în contemplaţie. Grietje întoarse şi ea capul după căprioară. Stătură aşa cîteva clipe, privind, şi nu băgară de seamă că un bătrîn, în capul gol, cu păr argintiu, îi urmărea zîmbind. Bătrînul purta un splendid guler plisat după moda veche, iar pe umeri îi atîrna o manta pompoasă.

— Tăticule, un om, îi spuse Thaddeus lui Jan, pe şoptite.

Jan îşi înalţă privirea. Din pricina copilului dus în braţe nu putu să-şi scoată şi să-şi fluture pălăria, după cum cereau bunele maniere.

---

[1] Diminutiv al prenumelui feminin *Eva*.

[2] Diminutiv al prenumelui feminin *Katharina*.

[3] *Jacob Cats* (1577—1660), poet şi om de stat olandez, zis „părintele Cats", cel mai popular scriitor al „secolului de aur". A exercitat o puternică influenţă (literară şi pedagogică) asupra contemporanilor săi.

De aceea o puse grabnic pe Kathrijntje jos în iarbă, căci își propusese ca, la sosire, să facă un gest elegant și grațios. Urmară cuvintele curtenitoare și plecăciunea, iar Griete făcu o reverență și le porunci băieților să-și scoată pălăriuțele, ceea ce nu izbuti să obțină fără oarecare osteneală și fără să le arunce priviri semnificative.

Castelanul vîrstnic îi luă însă intenția drept faptă și-i declară că se simte încîntat să-l poată saluta ca oaspete pe eminentul meșter Steen, împreună cu grațioasa lui soție, ca și pe drăgălașii lor copii, și îi petrecu agale, vorbind, prin grădină, înspre castel. Într-un pavilion vast era reunită o familie numeroasă : o femeie bătrînă distinsă, cu o bonetă de dantelă fin plisată peste părul alb, cîteva femei mai tinere, gătite luxos, niște bărbați în veșminte elegante, și cîțiva adolescenți, băieți și fete. Două scaune înalte se aflau pregătite, evident, pentru musafiri.

Dar cînd Jan și Grietje picară și ei acolo, cu droaia lor de copii, caracterul solemn al primirii se pierdu aproape cu totul. Fetele tinere se repeziră la țînci și îi dezmierdară și îi sărutară și le potriviră bonetele și panglicuțele și se luară la luptă ca să ia în vremelnică stăpînire pe cîte unul din ei.

Părinții lor își dădură toată osteneala să-i facă să stea cuminți, iar bătrîna castelană zîmbi atît de binevoitor și de demn încît Grieteken, care la început fusese cam încurcată, își recăpătă cu totul buna dispoziție.

Jan Steen se purtă familiar cu fiecare, fie om de rînd, fie mare sinior, căci lui îi era tot una.

— Domniile voastre nu v-ați așteptat, desigur, să-i aducem cu noi pe plozi, nu-i așa ? Dar să vedeți, slujnice și argați nu ținem, aici la țară. La oraș era altceva.

— Dumneata ai o fabrică de bere, domnule Steen. Am aflat, zise unul din domni.

— O fabrică de bere! Tinerilor începură să le sclipească ochii. Putem s-o vedem, sinior?

— Desigur; veniţi cu mine la Delft şi vă arăt totul, şi puteţi să şi gustaţi o cană din cea mai bună bere.

— Şi noi? întrebă una din fetişcane, o făptură de şaptesprezece ani, zveltă şi albă, cu ochi negri frumoşi şi cu doi obrăjori fragezi, care începuseră să se îmbujoreze.

— Dacă duduile vor să calce în zeama de malţ, zîmbi Jan Steen, atunci am să le împrumut saboţii mei. Desigur, poţi să vii şi matale, frumoasă duduie!

Cucoanele şi domnii rîseră, iar fata se îmbujoră şi mai tare. Atunci veniră două slujnice în vîrstă, cu ulcele şi pahare, care fură numaidecît umplute, şi băură cu toţii, veseli şi degajaţi, pentru prietenie. Grietje se dezgheţă şi ea şi povesti strengăriile fiecăruia din copiii ei, iar Jan mai adăugă şi el cîteva amănunte, adevărate sau nu, pe care toţi le găsiră amuzante. Şi cînd femeile se porniră să discute între ele despre treburile femeieşti, Jan îi înghesui pe domni într-un colţ şi le povesti fel de fel de lucruri piperate de-ale ţăranilor, din sat şi de la bîlci şi de la obor. Şi se auziră din colţul acela hohote de rîs.

Fetele tinere se jucară cu copilaşii în grădină şi îi puseră să danseze şi să sară în iarbă şi să culeagă flori, în timp ce băieţii mai mari îl luară pe Thaddeus cu ei la grajduri.

Atmosfera deveni astfel din ce în ce mai plăcută. Pînă cînd doamna casei se sculă în picioare şi bătu din palme. Aflase, pasă-mi-te, că masa era pusă. Toţi erau înfometaţi, aşa că nu mai zăboviră mult. Bunicul o luă pe bunică de braţ şi porniră amîndoi, calmi, în frunte, iar ceilalţi îi urmară, pălăvrăgind de zor.

Cînd Jan Steen păşi în sufragerie, văzu acolo, spre surprinderea sa, una din cele mai bune pînze ale sale, atîrnată pe perete, într-o ramă mare de nuc. Îi făcu Grietei un semn cu cotul şi-i şopti:

— Ia te uită ! Mai ţii minte tabloul ăsta, nevestico ?

— Cum să nu-l ţin minte, iubitule ? şi o luă înainte, şi privi tabloul cu drag.

Cînd îşi dădu seama că între timp toată lumea luase loc la masă, roşi ca focul pînă în vîrfurile urechilor. Dar Jan îi dădu ajutor să iasă din încurcătură, spunînd :

— Da, soţia mea Griete este fiică de pictor.

Şi spuse povestea lor : cum intrase el ucenic la bătrînul Van Goyen şi cum se îndrăgostise acolo de fata meşterului..., dar îl luă gura pe dinainte şi adăugă atîtea amănunte intime, încît biata Grietje se simţi încă şi mai intimidată. Ceilalţi se prefăcură însă că nu bagă de seamă, iar domnii îl dezlegară pe Jan de vină, începînd să vorbească şi ei despre logodnicele şi iubitele lor, încît de data asta nobilele cucoane trebuiră să roşească şi să implore discreţie. Atunci bunica începu dintr-o dată rugăciunea, şi astfel cu toţii se simţiră, deocamdată, în siguranţă.

După rugăciune, atmosfera se păstră liniştită, pînă ce unul din domni îi puse lui Jan Steen întrebarea : cum de ajunsese să se facă pictor ? Jan găsi cel mai bun prilej să spună tot ce avea pe suflet. Nu numai cei vîrstnici, dar şi băieţii şi fetele ascultară cu un deosebit interes povestirea lui Jan. După masă se ţinură scai de el şi-l duseră pretutindeni, în grădină şi la fermă şi la grajduri şi la hambare. Lui Jan îi plăcu atît de mult aici, la castel, încît îi reveniră apucăturile ştrengăreşti. Masa fusese excelentă, iar vinul cu măsură, dar de soi. În cea mai bună dispoziţie, luă parte la toate glumele gazdelor. Iar cînd se întunecă în parc şi în timp ce în pavilion femeile mai sporovăiau încă la lumina unei singure lumînări, copiii soţilor Steen erau toţi patru aproape adormiţi.

Domnul în vîrstă stărui să se aducă o trăsură, dar Jan şi Grietje se împotriviră din răsputeri.

— Putem să-i ducem în braţe. Nu e departe.

— Nu puteţi să-i duceţi singuri pe toţi. Staţi o clipă. Joan şi Adolf, ia duceţi şi voi cîte un copil al domnului Steen.

Doi tineri din familia castelanilor, încîntaţi de această însărcinare, îi luară pe băieţaşi în cîrcă. Se despărţiră.

— Puteţi veni cît de des vreţi, meştere Steen. Sînteţi oricînd cît se poate de bineveniţi.

— Am să folosesc invitaţia, — zise Jan. — Parcul dumneavoastră este bogat în vegetaţie şi în tot felul de păsări şi mi-ar plăcea mult să lucrez aici. Vă mulţumesc din suflet pentru tot şi toate.

Cînd, în seara aceea, copiii dormeau în pătuţurile lor, Jan îşi atîrnă în cuier hainele de postav şi-i spune Grietjei :

— Ce zici, nevestico, îţi place printre nobili ? Vezi ce bărbat ai luat ?

— Da, dar mă bucur totuşi că mă văd din nou acasă, Jan. Mi-a fost nespus de greu. N-ai văzut că domnii aceia purtau mănuşi chiar şi în casă ? Cred că nu se spetesc muncind.

— Ce-i drept, rîse Jan, oare nu e plăcut să vînezi şi să călăreşti după pofta inimii ? Eu mi-aş da în schimb şi atelierul şi tot ce am.

— Zău ?

— Nu, iubito, nu. Şi în nici un caz pe scumpa mea Grietjen.

Veni iarna şi, într-adevăr, deasupra vetrei atîrnau şunci şi fîşii de slănină, pentru că Jan Steen tăiase doi porci.

Arendaşii din jurul castelului se împrieteniseră la cataramă cu pictorul şi cu soţia lui, ceea ce aduse în casa Steen o atmosferă plină de însufleţire şi de familiaritate. Tînărul pastor nu se arăta prea des, de teamă su nu fie nevoit să vadă în această casă scene imorale.

Primirea beghinei nu-i mai ieşea din minte şi, cu toate că prin vecini se aflase că fusese surioara lui Jan, el, personal, era de părere că sărutările de frate fuseseră totuşi prea călduroase. Şi apoi : nu era oare Jan Steen patronul propriului său tată la Delft ? Şi se cuvenea oare să-l critice pe patronul tatălui său ? Deoarece ca păstor sufletesc nu se putea obişnui cu scenele tablourilor pe care le văzuse în număr mare în atelier, cu prilejul vizitelor sale : cîrciumile şi tavernele, bordelurile şi bîlciurile, reveneau acolo la tot pasul şi erau pline de indivizi declasaţi şi de muieri deochiate cu ciorapii căzuţi şi cu fustele ridicate. Lui Jan Steen, aceste personaje îi făceau o plăcere tot mai mare. Înfăţişa astfel din ce în ce mai brutal patimile care îi pun în mişcare pe oameni, patimile care le deformează toate trăsăturile. Ca să-i prindă asupra faptului, ieşea des, umbla prin cîrciumi, se prefăcea că bea ulcică după ulcică şi că face chef cu beţivanii şi cu scandalagiii. Dar în realitate rămînea calm şi atent. Şi era bun prieten cu toţi şi avea pentru fiecare cîte un cuvînt, pentru cei cuminţi unul cuminte, pentru cei smintiţi unul smintit.

Doctorul venea şi el uneori şi stătea cu ei în faţa vetrei, minunîndu-se adeseori de cunoştinţele cărturăreşti ale lui Jan. Nu, nu erau neînsemnate. Jan citise multe cărţi şi cugetase asupra lor şi reţinuse multe lucruri din ele. Dar cele mai multe lucruri le învăţase totuşi din afara cărţilor. Şi bătrînul mărturisi că, deşi trăise mai mult, aflase mult mai puţine lucruri decît acest pictor nebunatic, în vîrstă de numai treizeci de ani.

Într-adevăr, cîtă mulţime şi felurime de oameni nu întîlnise Jan în viaţa sa agitată ! Şi din fiecare îi rămăsese în inimă cîte ceva. Comoara din lăuntrul lui creştea pe nesimţite şi răbufnea într-un şuvoi, tot mai bogat, de tablouri vii. Pensulele nu i se odihneau niciodată ; stătea la lucru cît era ziua de lungă, iar pe copii, cînd pătrundeau în magazia trans-

formată de el în atelier, îi gonea înapoi în bucătărie şi Grietje îl ajuta, căci îi lua cu ea şi-i lăsa lui mîinile libere. Zilele de iarnă treceau astfel în linişte.

Dar într-o zi, înainte de Crăciun, veni pe zăpadă o sanie închisă şi se opri în faţa casei. Grietje ieşi în uşă şi strigă :

— Vai, Doamnee ! Jan, ia vino să vezi ce musafiri ai !

Jan se uită numaidecît pe fereastră şi alergă afară şi o cuprinse în braţe pe buna sa mamă şi-i strînse mîna tatălui său, care, de cînd cu cearta de la Delft, nu se mai arătase. Erau cu ei şi Marije şi Duifjen, surorile mai mici ale lui Jan, care rămaseră cu gurile căscate de mirare cînd văzură toată această tevatură familiară în aer liber. Căci fuseseră învăţate cu manierele elegante, ca nişte adevărate domnişoare de la oraş ce erau. Fură aduşi şi copiii, şi toate inimile se încălziră, în veselie şi voie bună.

Pentru ca fericirea Grietjei să fie deplină, mai lipsea ceva : bunul ei tată. Dar iată că nu sosi bine ceasul cinci şi, pe cînd Grietje tocmai turna lapte în căni, se auziră ciocănituri în uşă şi cine răsări în prag, cu nasul roşu din pricina gerului şi cu mici ţurţuri de ghiaţă în părul cărunt, sub căciulă ? Însuşi taica Van Goyen.

Astfel, reuniţi cu toţii, într-o atmosferă intimă, caldă şi plăcută, petrecură noaptea de Crăciun acasă. Apoi, cînd toată familia plecă la biserică, Jan primi sarcina să aibă grijă de copii : el fusese socotit cel mai nimerit pentru această treabă, căci Grietje nu prea avusese timp să se ducă pe la slujbe. Totodată, Jan urma să pregătească vinul aromat, care să fie băut la masă.

Rămas singur, Jan auzi de departe dangătul clopotelor şi se sculă de lîngă vatră, şi-şi zise: „Ce-ar fi să fac un pic de foc în atelier ? Poate că-mi mai termin pînza". Şi, cu foalele în
 mînă, se duse să stivuiască nişte buturugi lîn-

gă cămin şi aprinse focul cu nişte surcele uscate şi azvîrli cu băgare de seamă deasupra lor buturugă cu buturugă. Dar stratul de zăpadă îngheţată de pe acoperiş părea să fi oprit în coş atîta funingine şi praf, încît îl înfundase cu totul. Ca urmare, începu să iasă un fum atît de gros, încît lui Jan îi dădură lacrimile. Închise uşa, ca să nu se împrăştie fumul în casă, şi deschise fereastra, şi cînd văzu noaptea de iarnă, fu năpădit de gînduri în aşa hal, încît se prăbuşi pe o bancă...

Bătăile în uşă deveniră tot mai violente, dar nimeni nu deschise, şi totuşi credincioşii înapoiaţi de la biserică auzeau desluşit din camerele de sus ţipetele copiilor.

— Jan a plecat de acasă, se necăji Grietje. După ce mi-a făgăduit să aibă grijă de copii !

Mama Lijsbet era foarte îngrijorată.

— Mă tem numai să nu fi păţit ceva, zise ea. Singur cuc, într-o casă izolată... Mie mi-ar fi frică.

— Da' de unde, mămico, a plecat de acasă. S-a pliotisit aici, ascultă ce-ţi spun.

Taica Van Goyen încercă ferestrele.

— Cum intrăm ?

Controlară toate uşile, dar toate păreau zăvorîte.

— Lucarna podului este deschisă, observă Grietje. În şură a rămas o scară, de la culesul merelor. O rezemăm de casă şi intrăm pe sus.

— E beat, să ştii de la mine, bodogăni taica Havick, dar să ştiţi că eu nu mă sui. Ţin la viaţa mea. Şi nici mama n-are să se suie.

— Atunci mă sui eu, hotărî Jan van Goyen.

— Nu, nici dumneata, îl opri taica Steen.

— Ne laşi pe noi, tată ? întrebară Duifjen şi Marije în acelaşi timp. Da, lasă-ne să ne urcăm.

— Ba nu, lăsaţi-mă pe mine, zise Grietje.

— Nu, se opuse Havick, tu rămîi aici ; eşti mamă de copii.

Duifjen şi Marije erau foarte dispuse să înceapă numaidecît căţărarea. Împreună cu Grietje, aduseră scara şi o rezemară de casă.

— Înainte de a vă sui, le spuse mama Lijsbet, suflecaţi-vă fustele.

— Lepădaţi-le, hotărî tatăl lor.

Şi aşa, cele două fete zvelte, chicotind, se urcară pe scară, treaptă cu treaptă, ca doi ştrengari de băieţi. Fiind tinere, nu erau îngrijorate, ci mai degrabă amuzate de această aventură, după slujba cam lungă de la biserică, şi erau şi curioase, ca orice femei, chiar şi fără fuste. Ceilalţi, cuprinşi de panică, le urmăriră cu încordare drumul spre cerul de noapte şi pe acoperişul nins, alb de tot în lumina lunii.

Din fericire, ajunseră cu bine sus şi dispărură una cîte una în lucarna mică şi strîmtă. Bine că erau mai zvelte decît Grietje, care cu siguranţă că s-ar fi înţepenit în lucarnă.

Cîtva timp se lăsă linişte. Nu se auzea din casă decît un zgomot slab şi surd, în timp ce copiii ţipau acum toţi cît îi ţinea gura. Apoi se deschise o fereastră şi se aprinse o luminiţă. Uşa din faţă fu descuiată şi una din fete, în pantaloni, le aduse lumină la intrare.

Scotociră toate încăperile, dar nici urmă de Jan. În atelier era întuneric şi frig : acolo nu putea să fie.

— Şi totuşi e aici, zise taica Havick, dar e cherchelit. Nu urma să ne pregătească vinul aromat ? Ei ! Unde-i vinul ? L-a băut, ascultaţi ce vă spun.

Grietje împinse uşa atelierului şi privi încăperea întunecoasă. În întuneric se decupa un mic pătrat albicios, în care luna arunca o lumină strălucitoare şi curată ca mărgăritarul, şi în lumina aceasta ca mărgăritarul văzu un om care zăcea nemişcat. Se repezi într-acolo,

 îl pipăi şi simţi că e cald şi respiră. Fugi

atunci în camera de zi, luă un sfeşnic şi într-o clipă se întoarse lîngă cel de pe pardoseală. Acesta deschise ochii.

— Unde sînt ? O, Grietje, draga mea, ce vise am avut !

— Vezi ? N-am spus eu ? Uite-l afumat. Unde-i vinul, beţivanule ?

— Am visat, murmură Jan, dar nu din pricina vinului. Am adormit. N-am auzit nimic...

Vorbiră toţi deodată şi se mirară de acest somn adînc al lui Jan, dar Jan nu se mira. El ştia că marile visuri neprevăzute nu le sînt hărăzite decît unora, puţini la număr. Se puseră numaidecît cu toţii pe lucru, ca să pregătească masa, să adoarmă copiii şi să toarne în căni vinul aromat cald. La un moment dat, Jan Steen le zise :

— Dar, Duifjen, ce ţi-a venit ? Te-ai făcut băiat ? Şi Marije ! Copii, îmi acopăr faţa de ruşine. Ce-o să creadă despre mine domnul pastor, care iată-l că vine...

Toţi se uitară alarmaţi spre uşă, iar Jan le dădu fetelor cîte una la spate.

— Vă şade bine aşa, fetelor. Am să vă caut la fiare vechi cîte un curtezan.

— La asta îţi fuge mintea acum, de Crăciun, Jan ? îl întrebă bătrînul Van Goyen. Să-ţi fie ruşine... Ar fi timpul să te faci om serios.

Atunci apărură, în noaptea de Crăciun, lăutarii. Muzica lor se auzi din depărtare, foarte slab : flaute şi viori. Apoi mai desluşit. Şi iată-i la uşa de intrare. Deschiseră fereastra de sus, pentru ca sunetele cucernice să intre în casă. Membrii familiei stătură tăcuţi la masă, cu mîinile împreunate. Apoi răsună un cîntec mai vesel, ochii se deschiseră, şi pe chipuri se ivi rîsul. Era ora îmbrăţişărilor. Jan se apără de ele ca un leu. Dar surorile zburdalnice se repeziră la el cît ai clipi, îl traseră de păr şi i se legănară pe burtă cu atîta îndărătnicie, încît în cele din urmă Jan fu nevoit să se predea şi, spre marea veselie a tuturor, să se lase mînjit pe faţă cu funingine, după datină.

Într-o dimineaţă de primăvară, Jan Steen, înarmat cu şevalet şi pînză, plecă de acasă, fără nici o ţintă. Nu mai putuse îndura liniştea atelierului. În copaci cîntau păsările, iar soarele răspîndea o lumină atît de plăcută, încît Jan simţi că trebuie neapărat să iasă din casă. Zile în şir trudise la tablouri cu scene de cîrciumă, dar acum nu mai avea nici un spor la subiectele astea. În aer începuse să plutească o aromă de pămînt reavăn, iar mireasma vegetaţiei trezite la viaţă îl îmbăta. Ce bine era afară ! Jan simţi căldura şi văzu splendoarea culorilor renăscute.

Sîngele începu să-i curgă mai repede în vine, iar inima să-i bată mai tare. Ţăranii, care îl întîlniră pe drum, îi strigară ceva, despre vremea frumoasă, iar el le făcu, mulţumit, un semn cu capul. Încolţea din nou în el cunoscuta fericire de pe vremea cînd era foarte tînăr şi plin de entuziasm. „Un om rămîne totdeauna asemenea cu el însuşi", îşi zise el. „Mai sînt încă şi azi flăcăul de altădată".

Şi aşa, fără nici un gînd sau cu rare gînduri fugare, trecu gardul viu al grădinii nobiliare şi, păşind agale, zăbovind lîngă fiecare arbust înmugurit, aplecîndu-se spre fiecare floare, ajunse în apropierea castelului. Dar deodată se opri în faţa curţii. Căci văzu ceva neobişnuit şi
 atît de atrăgător, încît îi veni să plîngă de bu-

curie. O fetiță, în veșminte luxoase, hrănea păsările ornamentale de pe malul micului eleșteu. În spatele ei, portița care ducea spre curtea de onoare a castelului era deschisă. Copila nu-l zărise și-și vedea nestingherită de treabă. Așa încît Jan își montă șevaletul, tăcînd mîlc. Apoi veni din casă un slujitor cu un ulcior cu apă în mînă și o privi pe fetiță, zîmbind, iar un pitic diform, căruia îi fusese încredințată, din milă, grija curții de păsări, rînji cu gura pînă la urechi și necheză încet, ca un cal bătrîn. Jan Steen își duse un deget la buze, se așeză pe iarbă, în liniștea fremătătoare, și schiță repede și cu băgare de seamă pe pînza albă idilicul tablou. Slujitorii înțeleseră că trebuie să rămînă muți și nemișcați, acolo unde se aflau. Iar fetița lăsa să-i lunece grăunțele din mînuțe și le zîmbea păsărilor care se înghesuiau în jurul ei. O privea atent și un mieluțel. Jan Steen își văzu de lucru cu înfrigurare ; imaginația i se trezise. Spectacolul i se întipări în minte. Dar cînd își înălță iar privirea, fetița plecase, piticul era cel care hrănea acum păsările, iar pe omul cu ulciorul de apă îl auzi cum umblă la pompă, dincolo de zid.

De mult ducea Jan dorul acestui chef de lucru și acestei priveliști liniștite.

Cu trăsături sigure pictă superbii copaci în ținută de primăvară și frunzișul tînăr. Iar orătăniile străluciră în scurt timp, în culori bogate, pe pînza umedă de vopsea.

Deasupra lui, păsările își înălțau din nou în văzduh trilurile. Fazanul în năpîrlire făcu o săritură sprintenă. Puii se înghesuiră acum în jurul piticului, în timp ce acesta se depărtă. Apoi se făcu liniște. Locul zăcea în părăsire. Deodată, Jan Steen simți un curent de aer cald în ceafă. Crezu mai întîi că era o adiere dinspre miazăzi, dar auzi și o respirație liniștită. Încă o singură tușă și întoarse brusc capul. În spatele lui stătea în picioare o fată : duduia zveltă, gingașă și fragilă, care voise

să meargă cu el la Delft. Ochii îi rîdeau, iar gura îi era pe jumătate deschisă.

— Va să zică așa, surioară : mă spionezi ? Foarte frumos !

— Iartă-mă, domnule Steen, dar îmi face atît de multă plăcere să te privesc cînd pictezi...

— Și mie îmi face plăcere să te privesc, îi zise Jan, și ochii îi lunecară spre trupușorul ei fin și spre veșmintele ei scumpe.

Se uitară unul la altul, drept în ochi, Jan Steen și duduia. Jan, gînditor, văzu în spatele ei castelul liniștit, bogăția calmă, viața solemnă, dusă în lux și plăceri. Și se trezi în el dorința de a gusta toate acestea. Cît de departe de el se afla această fată, cu toate că ar fi putut-o atinge dacă întindea mîna ! Lumea cealaltă tot nu venea mai aproape de el, iar el nu se putea duce după ea. Lui Jan îi scăpă un oftat scurt. Ce-o fi în sufletul ei ? Vedea oare și ea în el cealaltă lume, plină de viață, după care nici ea nu se putea duce ? Ochii lui Jan lunecară pe obrazul drăgălaș și trist. O cuprinse pe fată de mijloc și îi zise :

— Hai să stăm de vorbă în grădină.

Zîmbind, fata se lăsă dusă într-acolo. Dar nu vorbiră. Stătură tăcuți în fața unui tufiș care scînteia cît se poate de frumos. Deodată, Jan zise :

— Ești fericită că e primăvară ?

— E ultima noastră primăvară, aici la castel. La toamnă trebuie să plecăm.

— Să plecați ? Unde ?

— Plecăm la Haga. Tata vrea să se recăsătorească.

Parcă se făcuse mai răcoare. Jan Steen simți un fior și, cu voce tremurîndă, adăugă :

— Îmi pare rău. Sîntem priteni buni, nu-i așa ? Vino pe la mine. Am să te învăț să desenezi.

— Vrei să mă înveți să desenez ? Și să pictez ? Nu, n-am să pot.

— De ce nu ? Și eu am putut. Încearcă. Vino mîine. Vino zilnic.

Voia s-o ţină lîngă el, să n-o mai lase să plece. De ce voia ea să plece ? Era o adevărată sărbătoare să-i vadă ochii frumoşi şi să-i audă vocea caldă şi armonioasă.

— Nu pleca, mai stai, o rugă el.

— Trebuie să mă întorc acasă, îi zise fata, dîndu-i mîna.

Dar pictorul i-o ţinu în a sa şi o strînse la piept. Ea îl privi speriată.

— Viu mîine.

— Da, vino negreşit.

Se întoarseră împreună spre şevaletul care aştepta, răbdător. Jan îşi strînse lucrurile şi, fredonînd, porni spre casă, unde copiii îi ieşiră înainte cu braţele întinse şi cu cîte o coajă de pîine în mîini.

De atunci îşi începea ziua cu lecţia de desen. Pe frumoasa domnişoară o aşeza într-un fotoliu la o masă lîngă fereastra atelierului şi o punea să-şi facă primele exerciţii după modelele de platru care zăceau aici în număr mare prin toate ungherele. Apoi pleca de lîngă ea şi lucra intens o bucată de timp la şevalet. Apoi venea iar în spatele ei şi o încuraja, sau o ajuta, ţinîndu-i uneori degetele albe într-ale sale şi călăuzindu-i condeiul, încît ea se mira, ca un copil, de ceea ce fusese în stare să facă.

Îşi întorcea spre el faţa radioasă, iar el se ascundea din nou, în mare grabă, după pînza de şevalet, ca să nu se lase cu totul vrăjit de ea.

Lecţiile acestea deveniră sărbătoarea lui de zi cu zi. În ceasurile în care o avea în faţă, lucra de zor şi cu spor. Ochii ei îl dogoreau, iar gura ei mică îl însufleţea. Ţinea tot mai mult să-i surprindă privirile admirative. Era ca un tînăr îndrăgostit, angajat într-o cursă, într-o întrecere. Gîfîia de atîta înflăcărare, iar muşchii îi erau încordaţi la extrem.

Venea mereu lîngă ea ca să-şi mai tragă sufletul, şi îşi punea pentru o clipă mîna pe umărul ei, pe care îl simţea neted şi fraged, sau o mîn-

gîia în treacăt pe obraz. Iar cînd o lăuda, ea se alinta cu gingăşie feciorelnică, frecîndu-şi uşor căpşorul de braţul lui.

Grietje ţinea uşa camerei de zi bine închisă : copiii să n-o deranjeze pe domnişoara. Dar înainte de a pleca acasă, fata venea întotdeauna să-i vadă ; micuţii o primeau atunci cu chiote de bucurie, iar Grietje ştergea repede praful de pe un scaun şi o poftea să ia loc. Jan stătea şi el acolo cîtva timp şi spunea :

— Da, duduia învaţă bine. Nu mai are mult şi mă întrece.

Fata roşea pînă în vîrful urechilor şi rîdea, iar Grieteke rîdea şi ea şi spunea :

— Da, Jan al meu n-are pensula prea sprintenă. Dar de ! în lumea asta trebuie să fie şi oameni stîngaci.

Lecţiile continuară astfel, în această atmosferă de bună dispoziţie, dar într-o bună zi — Jan şi Grietje tocmai luau în grabă o mică gustare de dimineaţă — duduia nobilă veni însoţită de un tînăr atît de elegant, cu cizme, şi pinteni, şi spadă, şi pene, încît, la intrarea lui, întreaga căsuţă păru că se clatină.

Iar duduia, care pînă atunci fusese liniştită şi melancolică, acum arăta ca un trandafir abia înflorit, atît era de vioaie. Încît fericirea ei nu mai putea fi pusă la îndoială.

Jan Steen rămase cu gura căscată.

— Eu crezusem că..., bîigui el. Nu mi-ai spus nimic...

Şi o privi, aproape cu reproş. Fata începu să rîdă cu poftă.

— Am vrut să-ţi fac o surpriză, domnule Steen. N-am spus nimic pînă n-a venit. Acum poţi să-l vezi.

Tînărul rămase încîntat de desenele ei. Examină atelierul cu de-amănuntul şi fu foarte plăcut impresionat de locuinţa aceea ţărănească, dar plină de gust artistic.

Cînd Jan Steen se sculă de la masă, tînărul
 îl rugă stăruitor să-l lase să asiste la lecţie,

ceea ce Jan încuviință, cu o mutră cam rece și țeapănă.

Fata se așeză la locul ei obișnuit, iar tînărul rămase în picioare în spatele ei, cu un picior pus cruciș peste celălalt. Din cînd în cînd își rezema mîna, cu băgare de seamă, pe umărul ei, sau o dezmierda sub bărbie.

Jan rămase după pînza lui, înciudat, și nu veni mai aproape decît, șovăind, cînd tînărul exclamă încîntat :

— Ia vino să vezi, meștere Steen, cum a desenat ea chipul ăsta. Parcă ar fi viu. Vino-ncoace, te rog.

— Să lăsăm asta, îi zise fata, sculîndu-se în picioare. Ia te uită, și-și duse iubitul spre colțul lui Jan, împiedicîndu-se de lucrurile răspîndite în dezordine în atelier. Uite-te Otto, spune și tu : nu e frumos ?

După ce privi cîteva clipe, el dădu din cap:

— E foarte frumos și plin de duh. Dar și tu ai învățat să desenezi minunat de frumos, iubito.

Și se întoarse repede la desenul ei, plin de entuziasm și bucurie. Apoi își luară rămas bun și plecară la braț.

Jan Steen se duse în camera de zi, bodogănind :

— Ei, Grieteken, ce zici de domnișorul ăsta nobil ?

— Drăguț băiat. Ce fericită era fata ! Îmi pare bine pentru ea.

— N-are decît să fie drăguț cît poftește, dar asta nu înseamnă că are voie să umilească un meșter !

— Cum așa ? Te-a umilit, bărbățele ?

— Da, se plînse Jan.

Și ea nu-l contrazise :

— Să-i fie rușine. Să nu te necăjești din pricina acestui om de nimic. Și nici ea n-are să mai audă o vorbă bună din gura mea.

— Foarte bine, zise Jan. Nu-i mai dau lecții. M-am săturat de oameni distinși. După părerea lui, *Curtea mea de păsări* abia dacă se

poate măsura cu bietele ei mîzgăleli ! Ha-ha !

— Hai, băiatule, calmează-te ! Nu te mai necăji pentru atîta lucru.

— Mîine dimineață plec la Delft. N-am mai avut veşti de acolo în ultima vreme. Trebuie să mă duc să văd cum merge treaba. Şi dacă vine fata, fă-i vînt şi spune-i că prezenţa ei mă plictiseşte. Nu-mi arde să-i tot aud trăncănelile.

Rînjind ironic, se duse înapoi în atelier. Luă de pe şevalet *Curtea de păsări* şi o puse pe jos, cu faţa la perete. Pe şevalet aşeză în loc o altă pînză, pe care o lăsase neisprăvită în primăvara trecută. Era o scenă de bîlci, brutală şi sălbatică, în care o namilă de hangiu îl croieşte pe un nobil, în timp ce oamenii de rînd se strîng în jur, strîmbîndu-se de rîs.

A doua zi, în zori, Jan era în şlepul de Delft. Călătoria i se păru fără sfîrşit, dar îşi mai umplu timpul ciorovăindu-se cu fel de fel de boccegii, şarlatani de bîlci, negustoraşi şi cu un căpitan din garda civică. Acesta era roşu la faţă şi cu capsa pusă, de parcă ar fi avut de gînd să încrucişeze neîntîrziat spada cu Jan.

Pictorul ajunse însă cu bine la destinaţie. La fabrica de bere, sosirea lui produse oarecare agitaţie. Cîţiva muncitori mai încercară să cureţe repede pardoseala şi să înşire în ordine sacii cu malţ, care stătuseră îngrămădiţi la întîmplare. Arendaşul îi ieşi înainte lui Jan, cu un car de zîmbete amabile. El nu izbuti însă să-şi aprindă pe chip nici cel mai slab licăr de satisfacţie. Ca un adevărat patron, îşi trecu în revistă întreaga întreprindere, aspru şi rigid. Iar arendaşul veni în tot locul după el, gesticulînd deznădăjduit cu braţele sale lungi, sau scărpinîndu-şi părul lins, sub tichia decolorată.

Muncitorii bătrîni îşi ridicară privirile şi se uitară chiorîş şi mormăiră un salut, iar Jan le răspunse dînd din cap foarte rece şi înţepat.

În micul birou al fabricii, soția arendașului, cu înfățișare hidropică și îmbrăcată neglijent, aduse cîteva căni cu vin, dar Jan nu se atinse de băutură. Abia luase loc pe colțul unui scaun și începu să-și reverse, calm, reproșurile jignitoare în capul ciufulit al arendașului.

Din ce în ce mai încurcat, arendașul încercă să mai strecoare și el din cînd în cînd cîteva cuvinte, dar Jan nici nu le înțelegea. Pictorul se simți ușurat văzînd încurcătura arendașului. Acesta, însă, încet, dar sigur, izbuti să țină pasul cu Jan, care începu să se poticnească și să facă pauze. Abia atunci se revărsă șuvoiul de cuvinte al arendașului, care acum îi făcea el lui Jan Steen reproșuri. Considera că arenda ce i-o plătea era prea mare pentru fabrica asta. Știa oare domnul Steen că fabrica era într-un hal fără de hal ? Mai mult decît făcuse nu se putea. Iar în ceea ce privește arenda, domnul Steen să facă bine și să-i dea o păsuire, altminteri toată treaba e la pămînt.

Jan tresări, speriat.

— Cum ? N-ai bani ? Ești un escroc!

— N-am spus că n-am bani. Dar vreau să plătesc arenda în două rate, anul acesta. Prima rată e pregătită, domnule Steen, — și iar bodogăni, înșirînd un lung șir de motivări.

Jan îl întrerupse. Ușurat, sări de pe scaun, ca pe arcuri.

— Destul, meștere Gerbrandt. Gata, taci, stai jos. Adică nu, hai cu mine să facem o plimbărică, să schimbăm cîteva cuvinte. Dar mai întîi dă-mi banii.

După ce-și vîrî gologanii în buzunar, ieși pe ușă, solemn și cu grație, urmat respectuos de către arendaș, care își pusese în grabă pe el o haină de postav și o pălărie rotundă.

A doua zi, cînd Jan Steen abia își pusese primul picior în prag, Grietjen îl cuprinse cu brațele de după gît și îl duse lîngă cămin.

— Au trimis vorbă de la castel, îi zise ea.

— Ce anume ?

— Că fata n-are să mai poată veni. E prea ocupată cu pregătirile de plecare. Şi azi dimineaţă a fost aici tînărul nobil.

— Singur ?

— Singur.

— Ce-a vrut ?

— Voia să cumpere tabloul tău, *Curtea de păsări*, ca să-i facă o surpriză logodnicii.

— Bine, bine. Ia te uită, nevestico : am adus bani. Fabrica de bere merge. Am încasat jumătate din arendă. Acum nu mai avem griji.

— N-avem de ce să ne plîngem, slavă Domnului, zise Grietje.

Jan îşi trase numaidecît halatul şi se aşeză la şevalet : lucra la *Curtea de păsări* cu sîrguinţă reînnoită.

După plecarea din castel a familiei Wassenaar, satul Warmond adormi, încet, dar sigur. Pe drumul de pămînt bătătorit nu se mai văzură cetele de călăreți veseli porniți la vînătoare. Goarnele nu mai răsunară ca să vestească sărbătorește sosirea melancolicei toamne. Iar țăranii se adunară, cuprinși de panică, gîndindu-se că vor veni noi seniori, care vor așeza noi legi.

Grijile îl cotropiră și pe Jan Steen. Din Delft îi veneau tot mai des plîngeri și ocări. Arendașul căuta să scape de îndatoririle sale contractuale, care i se păreau prea grele. De aceea, ratele arendei erau achitate anevoie.

Și totuși, gospodăria Steen nu se restrînse ; dimpotrivă. În primăvară se născu micuțul Jan, al cincilea vlăstar. Ordinea și simplitatea, care domniseră în casă, pieriră pe nesimțite. Grietje fusese nevoită să angajeze o slujnică, pentru munca grea. Ea însăși nu se mai simțea în stare să-i facă față.

Pe ucenici nu se putea conta. Vînzarea tablourilor mergea încă tot greoi.

Jan Steen simți din nou vechea strîngere de inimă, iar dorul de prietenii din Haarlem deveni pe zi ce trecea tot mai intens. Aici se vedea cu prea puțini oameni. Iar de puținii cu care se vedea, i se făcuse de mult leha-mite. Începu să scrie scrisori tot mai dese la Haarlem, la Leida, la Amsterdam, să culea-

gă informaţii cu privire la chirii şi la arenzi, la preţuri şi la pîrgari, căci ananghia începuse să-l încolţească.

În cele din urmă, Jan i se spovedi Grietjei, cu mare băgare de seamă, deoarece credea că ei, la oraş, avea să-i pară rău după viaţa de la ţară. Dar dimpotrivă : şi ea tînjea după mai multă vioiciune, fapt pe care abia acum i-l mărturisi.

Atunci începură să sosească răspunsurile. Cel mai cald şi mai stăruitor fu cel al confraţilor din Haarlem, care înţeleseră că şansa de a-l avea pe Jan Steen în mijlocul lor sporise. Căutară să-l convingă cu tot dinadinsul să vină la Haarlem, spunînd că doriseră tot timpul acest lucru. Pînă la urmă sosiră la el în deputăţie. Pe Jan îl podidiră lacrimile, de emoţie, cînd îşi dădu seama cît de dorit era la Haarlem în calitate de coleg de meserie. Pictorii din Leida erau, pare-se, invidioşi din pricina vigurosului său talent ; cei din Haarlem erau sinceri şi-şi deschideau atît de larg porţile breslei pentru tovarăşul lor iubit, încît Jan nu-i lăsă să plece decît după ce le făgădui să vină la Haarlem de îndată ce va putea.

Urmară tratative obositoare şi îndelungi cu taica Havick şi cu Wijbrandt şi cu arendaşul din Delft.

Jan nu mai voia să fie fabricant de bere. Taica Havick crezuse că-l va putea sili totuşi. De aceea, făcu ce făcu şi pînă la urmă îi luă cu chirie o fabrică de bere la Haarlem, cu o berărie alături. Pînă să se lămurească Jan ce se petrecuse, actele erau gata pregătite pentru iscălit. Fuseseră găsiţi şi giranţi, care să garanteze. Şi fuseseră puşi la dispoziţie şi ceva bani.

Încă o lună, două, de osteneală şi de bătaie de cap şi iată-i iar într-un apartament mare, gol, în apropiere de Spaarne [1]. Ce-i drept, nu aveau încă nici cazane de fiert bere, nici hîr-

[1] Rîul care traversează oraşul Haarlem.

daie, şi în schimb aveau pe toate tavanele pînze groase de păianjeni, dar Jan îşi recăpătase aerul de fabricant de bere, aşa încît taica Havick îl lăsă în voia lui. Veselul nostru om de paie fu la început foarte abătut. Pe urmă însă îşi şterse brusc creţurile de pe fruntea bombată, îşi sărută soţia şi-şi amenajă, calm, întregul spaţiu destinat fabricii de bere, ca atelier de pictură. Atunci începu fabrica de bere să prindă totuşi viaţă. Grietje rînduise cît mai comod cu putinţă puţina lor mobilă, iar berăria o prefăcuse în sufragerie. Jan era încîntat că locuieşte iar într-un oraş, aşa că nu mai putea fi ţinut în casă nici pentru un sac cu aur. Umbla creanga pe uliţi şi stătea ceasuri întregi în pieţe ca să privească animaţia. Sau hoinărea prin bîlciuri şi glumea prin cîrciumi cu fumătorii şi cu lăutarii, fără să-i pese de nimeni şi de nimic. Ca să facă rost de ceva bani în perioada de început, ţinu o mare licitaţie şi vîndu toate lucrările pe care le avea gata sau pe care le putea termina în grabă în puţine săptămîni. Mai avea la notar şi mica sumă hărăzită instalării fabricii de bere. Dar, firește, nici prin gînd nu-i trecea să fabrice bere. Nu mai avea griji. Şi nu-şi mai dorea nimic altceva decît să picteze fără oprire. Ce bogăţie de subiecte avea ! Şi ce prostie făcuse că se îngropase atîta vreme la Warmond! La Haarlem să tot trăiască şi să lucreze !

Şi începu să savureze plăcerile zgomotosului oraş, cu sălile lui de tir şi cu partidele lui de popice şi cu tavernele lui şi cu mărfurile expuse spre vînzare în aer liber, sub mici şoproane improvizate. Intra peste tot : voia să prindă totul într-o mînă. Uneori, în toiul hoinărelii, se repezea acasă şi, fără să-i pese de văicărelile şi de strigătele de disperare ale Grietjei — pentru că biata femeie n-o mai scotea la capăt cu droaia de copii neastîmpăraţi şi n-avea nici o nădejde că va izbuti vreodată să facă ordine şi curăţenie în această casă mare şi neprietenoasă, — îşi croia drum

prin haos şi se ducea în atelier, ca să nu-i scape un tablou superb, pe care îl mai avea încă, în culori extrem de vii, în faţa ochilor minţii. Totul părea o beţie fără sfîrşit. Grietje era scandalizată peste măsură, căci se obişnuise ca Jan, cum spunea ea, să-i răspundă oricînd la apel şi să-i fie în permanenţă la îndemînă, ca să-i preia o parte din treburi, cînd ea avea prea multe pe cap. Acum, Jan semăna mai degrabă cu un copil neastîmpărat, zgomotos şi înţepat la vorbă. Pentru ea nu mai avea timp ; aparţinea trup şi suflet Haarlemului. Iar uneori, seara, prietenii îl mai şi tîrau în fel de fel de localuri, cărora le dusese dorul atîta amar de vreme. În asemenea seri, se lăsa dus orbeşte şi participa la scene dintre cele mai variate, iar berea care curgea gîrlă, veselia camarazilor şi muzica nelipsită îl făceau să se simtă ca într-un uriaş şi nesfîrşit bîlci. Nu exista odăiţă destul de micuţă ca să nu se poată înghesui ei într-însa claie peste grămadă pe taburete şi bănci. Vedeau femei frumoase care se retrăgeau cu marinari beţi sau cu bătrînei de la ţară. Iar cu hangiţa bronzată şi ştirbă făceau pînă se crăpa de ziuă glume deşuchiate, bînd rachiu bătrîn. Şi chiuiau împreună cu lăutarii cînd se duceau acasă, în răcoarea dimineţii.

După o asemenea expediţie, Jan cădea ca o piatră de moară lîngă Grietje, care ofta. Abia pe la amiază era iar în stare să-şi reia lucrul în atelier. Dar atunci lucra cu îndîrjire. Cu o formidabilă putere de muncă, se năpustea pe mai multe pînze deodată ; dar precizia detaliilor nu scădea din această pricină, cu toate că tablourile aveau un vag aer de superficialitate, mai ales atunci cînd Grietje îi vorbea la ureche despre bani.

Într-o seară — se făcuse tîrziu şi Jan îşi trăsese peste urechi boneta de noapte — Van Ostade, cu o făclie în mînă, apăru la uşa lui şi ceru să fie primit.

— Doamnă Steen, începu el, știu că vă iubiți bărbatul.

— Da, îl iubesc, se sperie Grietjen.

— Prea bine ; dacă îl iubiți, lăsați-l să meargă în seara asta cu mine. Vi-l aduc înapoi orator.

— Ca și cum n-ar fi destul de bun de gură, rîse ea.

— Nu, doamnă Steen. O fi Jan iscusit la vorbă, dar există un anumit soi de elocință, pe care n-o stăpînește. Vreau să-l fac s-o învețe. Chiar eu însumi mă aflu încă pe treapta cea mai de jos.

— Despre ce e vorba ? întrebă Jan. Dezleagă-ți limba, meștere !

— Retoricienii din Camera Veche [2] m-au invitat în seara asta și m-au rugat să viu la ei cu cel mai de seamă învățăcel al breslei Sfîntului Luca. Și cine e mai de seamă decît tine ?

— Sînt onorat, meștere, și cred că și Grietje se simte onorată.

Jan își scoase tichia de pe cap, își încheie haina și-și puse pălăria.

— Rămîi la tichie, îi zise Adriaen. Uite, și eu sînt cu tichie. Nu se știe niciodată. Retorica este o treabă primejdioasă. Are să-ți vină destul de greu să-ți ții capul deasupra apei.

Jan își alese o tichie țuguiată, își puse mantaua pe umeri și o îmbrățișă pe Grietje.

— Nevestico, un învățăcel bun își ia zborul la primul semn al meșterului. Oricît mi-ar părea de rău...

— Treaba ta, zise Grietje. Cine te mai poate opri ? Pe mine vă rog să mă iertați, că

---

[2] *Camerele de retorică :* asociații literare, înființate în Țările de Jos începînd din primii ani ai secolului al XV-lea. Practicau retorica, poezia, teatrul. Au ajuns la mare înflorire în secolul al XVI-lea și au continuat să funcționeze pînă către sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Au jucat un rol important în promovarea atașamentului față de limba și arta națională.

mă duc la culcare. Mîine mă scol iarăşi dis-de-dimineaţă.

Adriaen îi sărută mîna :

— Doamnă Steen, mai rar femeie ca dumneata. Cu bine !

Jan şi Adriaen străbătură repede cîteva ulicioare şi ajunseră la o casă cu obloane grele la ferestre. Dar sus, la etajul al doilea, ferestrele erau deschise şi, la lumina unei lumînări, cîţiva bărbaţi, cu înfăţişare de învăţaţi, cîntau tărăgănat. Cînd îl văzură pe meşterul Van Ostade, făcură plecăciuni, aplecîndu-se mult peste parapetul ferestrei, care era încadrată în iederă, şi îi strigară :

— Fii binevenit, fiu al breslei Sfîntului Luca. Ne grăbim să-ţi ieşim în întîmpinare ! Dar nici unul din ei nu-şi părăsi locul de la fereastră.

Jan Steen găsi că erau foarte nostimi şi ar fi preferat să rămînă jos, ca să-i schiţeze de acolo. Era însă prea întuneric şi în plus auziră zăngănit de chei şi lanţuri şi numaidecît după aceea le ieşi înainte un personaj corpolent, pe al cărui nas roşu şi gros stăteau în echilibru nişte ochelari grei. La lumina tremurîndă a unei lumînări de seu, îl urmară pe o scară dărăpănată, pînă sus.

Într-o încăpere foarte mare, dar scundă, găsiră vreo doisprezece retoricieni, cei mai mulţi dintre ei chei şi cu ochelari, alţii cu tichii şi cu peruci.

Într-o alocuţiune lungă şi de neînţeles, prinţul Camerei, — care, cu tichia lui înaltă, avea o înfăţişare impresionantă — le ură bun venit. Van Ostade rîdea întruna. În cîteva clipe se trezi cu o pipă în gură şi cu o pernă la spate la o masă scundă, pe care, în afară de hîrtii şi cărţi prăfuite, se mai tîrau şi amnare şi pungi de tutun. Domnii adunaţi acolo se angajară numaidecît într-o dispută violentă.

— Ai de furcă serios cu rimele dumitale,
237 meştere Diederick, vorbi unul dintre ei.

— Te-aş sfătui să vezi de-ale dumitale, tinere, răspunse un grăsan. Nu prea sînt aşa cum ar trebui. Dar eşti încă tînăr şi n-ai experienţă.

— Iar dumneata de mult nu mai eşti tînăr. Şi mă tem că asta se vede foarte bine în recitativele dumitale.

— Care mai atrag şi azi atenţia auditorilor, zise grasul, satisfăcut, rotindu-şi privirea întrebător.

— De ! Contează foarte mult în ce mod îţi abordezi auditorii, zise tînărul. Pînă una-alta, eu ţin mai mult să beau decît să dau de băut.

Lui Van Ostade, discuţia i se păru foarte hazlie, căci se înecă în clipa cînd dădea pe gît o duşcă mare de bere, şi tuşi pînă ce îi curseră lacrimi pe obraji.

Între timp, Jan Steen începuse o conversaţie cu un bărbat înalt şi uscăţiv, care purta pe părul cărunt o perucă prea mare. Luară loc amîndoi la o măsuţă, într-un colţ. Lunganul aduse vreo cîteva căni cu bere şi începu să-i citească lui Jan, de pe nişte foi de pergament, un poem întreg. Jan se gîndea la gustul berii, care aici era cu totul neobişnuit. Nu îndrăzni să întrebe care e pricina, iar cînd lectorul se opri o clipă să mai răsufle şi să mai tragă o duşcă din cană, ascultătorul dădu din cap, aprobator. Luă şi el însuşi o cană, şi încă vreo cîteva după ea, şi căzu din nou pe gînduri. Din cînd în cînd, retoricianul se uita gînditor la el, fără să se întrerupă din citit, dar Jan, care stătea în umbră, cu ochii închişi, dădea liniştit din cap după cadenţa regulată a cuvintelor. Lectorul, convins că ascultătorul îşi manifestă în felul acesta aprobarea, se grăbea să continue.

Cîte file întoarse lectorul una după alta, e greu de spus. Trebuie să fi fost destule, pentru că atunci cînd Jan se trezi, se pomeni troienit într-un mare maldăr de hîrtii, iar camera era rece şi întunecoasă. Nu mai auzi de-

cît un zgomot surd din locul în care avea impresia că trebuie să se fi aflat masa.

O clipă se făcu liniște, apoi veni tot mai aproape de el un zgomot înăbușit, de voci, de după o ușă. Ușa se deschise și niște bărbați cu un hîrdău mare plin cu apă intrară cu băgare de seamă în cameră. Uscătivul le lumina drumul cu o lumînare. Jan îl zări atunci pe meșterul său Van Ostade, care zăcea sub masă și sforăia ca un bou. Retoricienii se înșiraseră de o parte și de alta a hîrdăului, care fusese pus în mijlocul încăperii. Deodată, la un semn al prințului, se puseră în mișcare, îl apucară pe Adriaen, care dormea tun, îl ridicară trecîndu-și mîinile sub el, și, în clipa cînd era gata să-l ducă deasupra hîrdăului, Jan scoase un strigăt.

Se speriară în așa hal, încît îl lăsară pe bravul meșter haarlemez să cadă în apă, cu un plescăit strașnic. Strigătul de spaimă care răsună atunci în toată casa fu atît de pătrunzător, încît toată strada se puse în mișcare. Mutre somnoroase și speriate, sub tichii albe de lînă, apărură aproape la fiecare fereastră, cu lumînări și felinare în mîini. Jan Steen se simți în al nouălea cer.

— O, Adriaen ! exclamă el, nu mă face să rîd de dumneata. Nu, zău, uită-te... și, încîntat, îi arătă strada.

Pe Van Ostade, însă, baia nu-l trezise de fel ; dimpotrivă, sîngele îi fierbea, făcea spume la gură, dădea din mîini și din picioare, cufundîndu-și astfel tot mai adînc bietul trup moleșit de băutură în lichidul rece ca gheața.

Prințul veni în grabă cu un pergament făcut sul. Nici această împrejurare nu putea trece fără o alocuțiune bine simțită. Dar de data aceasta Adriaen nu-i lăsă timpul necesar. Își venise în sfîrșit în fire și se puse pe picioare. Apoi se scuturâ, împroșcînd apă rece în dreapta și în stînga, așa încît toți cei din jur fugiră care încotro, ca să se adăpostească.

Furios, începu să se dezbrace, înjurînd de mama focului şi între timp smulse veşmintele poeţilor, ca să le pună pe mădularele sale tremurînde. Abia atunci se calmă ; cel puţin, ceru, pe un ton voios, o cană cu bere şi o pipă uscată, după care prinţul făcu cele mai mari sforţări posibile ca să-i explice că nu trebuie să considere cîtuşi de puţin scufundarea ca o acţiune neprietenoasă. În aceste cercuri retorice se adoptase obiceiul ca aceia care în timpul lecturii unor opere eminente nu-şi pot înfrînge somnul, să fie rechemaţi la viaţă prin mijloace firesti. Strigătul lui Jan Steen făcuse ca ceremonia să cadă şi ea în apă. Adriaen nu răspunse mai nimic. Avea nevoie de o gustare picantă, şi întrucît la măcelarul din colţ se găseau cîrnaţi şi burtă începînd de la trei dimineaţa, i se putu face pe voie, iar Jan Steen se socoti fericit că-şi ispăşeşte vina ducîndu-se în mare grabă să comande această masă.

Grietje colinda oraşul în căutarea soţului ei. În dimineaţa aceea, clopoţelul de la uşa de intrare nu se odihnise.

Cel dintîi apăruse taica Havick. Avea faţa lividă şi-şi frîngea mîinile. Ce însemna asta? În loc să vadă o întreprindere în plină activitate, pereţii erau goi. În căminul cel mare al atelierului nu ardea focul. În jurul lui domnea doar linişte şi praf. E adevărat că încăperea era plină de şevalete de tot felul şi că prin toate colţurile zăceau veşminte caraghioase şi cîrpe colorate şi capete de platru şi arme. Dar nici un cazan de bere nu-şi şuiera aici cîntecul voios. Să te lovească damblaua, nu altceva. Grietje îl urmă, smiorcăind şi frecîndu-şi ochii cu un colţ al şorţului.

— Jan nu e omul care să ...

Bătrînul se prăbuşise istovit, pe un scaun din berărie, care era de asemenea părăsită. Numai drăgălaşii săi nepoţei se căţărau acolo, pe scaune şi pe bănci. După aceea veniră nişte domni supăraţi şi supărători, filfîind nişte socoteli lungi şi de neînţeles. Grietje îi ţinuse departe de socrul ei şi îi înghesuise într-o încăpere mică şi goală, unde stătu cu ei de vorbă în mare grabă.

— Vă rog să aveţi puţină răbdare, domnilor. Soţul meu nu s-a întors încă acasă.

Abia îi liniștise pentru o clipă, cînd se auzi din nou clopoțelul și apăru un secretar notarial, slab și uscat, care avea sarcina să întocmească inventarul. Unde să-l ducă pe omul acesta ? Îl duse, tremurînd, în camera de zi, lîngă taica Havick și îi ceru o clipă de răgaz. Pentru că voia mai întîi să-l prevină pe meșterul Steen.

Apoi ieși pe stradă, plîngînd și neștiind unde să-l găsească. Și, orbită de lacrimi, se lovi de un domn distins, care îi spuse :

— Ușurel, doamnă Steen.

Grietje își ridică ochii plînși și văzu chipul calm al renumitului pictor haarlemez Frans Hals.

— Iertați-mă, sinior. Nu știți unde-i Jan al meu ?

— Nu știu. Dar ce s-a întîmplat, doamnă Steen ? Sînteți grozav de agitată.

— Vai, domnule Hals, casa mi-e plină cu oameni răi și Jan lipsește. Nu mai știu ce să fac. Vor să-mi tîrască soțul în fața judecătorului. Mă tem că afacerile nu-i sînt în ordine. Taică-său e la noi, în culmea deznădejdii.

— Lasă, îi zise Hals, am să te ajut. Pot să vin cu dumneata și să vorbesc cu oamenii aceia ?

— O, sinior Hals, vă mulțumesc din suflet. Eu nu pot să fac față. Îmi vine prea greu. Jan e om bun, dar nu se sinchisește de nimic. Lucrează, și nu-i pasă nici atîtica dacă avem ce mînca.

Hals porni cu ea spre casă, iuțind pasul. De cum ajunseră, intră numaidecît în camera de zi, în care se auzea un zgomotos schimb de cuvinte.

— Te sfătuiesc să pleci, îi zicea taica Havick, brutal, secretarului care încerca zadarnic să facă niște însemnări. N-am să îngădui asta.

— Eu n-am treabă cu dumneata. Meșterul Jan Steen a iscălit, nu dumneata.

Frans Hals își puse mîna pe umărul lui Havick :

— Sinior, sîntem amîndoi oameni bătrîni. Să ne purtăm cu minte şi cu calm. Ce trebuie să se întîmple aici, să se întîmple. Dar daţi-mi voie să garantez personal pentru toate datoriile şi dobînzile. Numele meu este Frans Hals.

— Domnule Hals, îi răspunse taica Havick la fel de ceremonios, sper ca fiul meu să aibă mai multă minte decît dumneata şi să se ocupe de acum înainte de treburile lui. Atelierul lui de pictură va fi închis. Nu-i mai foloseşte la nimic. Dumneata nu ştii ce vorbeşti. Eu am socotit lipsurile. Nu există nici o ieşire.

— Şi totuşi, domnule Steen, doresc să iau asupră-mi garanţia.

Grietje fu profund mişcată. Dar auzi un scîrţîit la uşă şi Jan apăru cu cîţiva indivizi caraghioşi după el, pe care vru să-i îndrume spre atelier.

Grietje se repezi la el :

— Jan, trimite-i pe oamenii aceştia la plimbare. Avem destulă lume aici. Situaţia este proastă, mai proastă decît oricînd. A venit taica Havick ; domnul Hals vorbeşte cu el. În camera din faţă aşteaptă creditorii. Iar un funcţionar al notarului ne inventariază boarfele.

Jan Steen rămase năuc.

— Lasă, căută el s-o liniştească, bine dispus, ca şi cum nimic din toate acestea nu l-ar fi privit pe el, are să fie bine. Acum am de lucru.

— Cum, vrei iar să te sustragi şi să laşi totul pe capul nevestei ? Nu, vino-ncoace şi vorbeşte.

Şi-l trase pe Jan în berărie, în ciuda împotrivirii lui.

— Uite-l, exclamă taica Havick. Uite-l ! Banii daţi pentru fabrica de bere i-a păpat. Fabrica a prăpădit-o. Nevastă-sa nu mai are lacrimi de atîta plîns, iar pe bătrînul lui tată îl ucide. Nu vrei să mă laşi să mor liniştit ! Trăiesc într-o veşnică teamă ; maică-ta şi cu mine nu mai dormim noaptea.

— Liniştește-te, tată ; are să fie bine.

— Bine ? Cum așa ?

— Liniștește-te, domnule Steen, adăugă la rîndul lui și Hals. Jan Steen este un pictor bun. Faima lui a început să se răspîndească ! Are să scoată aur din lucrările sale, numai să i se dea timp.

— Ce tot vorbești ? Are aproape treizeci și șase de ani. Cred că i s-a dat timp destul, dar n-a fost niciodată în stare să-și țină treburile în ordine. Și-a irosit jumătatea de moștenire pe care i-am dat-o cu anticipație și n-a mers niciodată înainte, ci întotdeauna numai înapoi. A tocat tot ! Acum ce face ?

— Domnule Steen, să lăsăm discuția. Aș vrea și eu să am un fecior ca al dumitale.

Grietje fu în culmea bucuriei, taica Havick mormăi ceva pe sub mustață, iar Jan își ridică o privire chiorîșe spre cer.

— Da, desigur, așa e, cum am spus, domnule Steen. Dar dumneata îi ceri ceva ce nu poate face. Hai să rămînem oameni cu judecată. Închiriem fabrica de bere, și Jan se mărginește la locuință. E mai bine așa. Atunci chiria e mai mică. Numele dumitale pe firma fabricii de bere va face minuni și la Haarlem.

— Cred și eu.

Taica Havick prinse iar curaj.

— Sînt sigur, continuă Hals. Și apoi, Jan trebuie să ia cîțiva ucenici, care să-i plătească întreținere. Am să-l ajut în acest sens, poți conta pe mine, domnule Steen, și puteți să dormiți liniștiți, și dumneata și soția dumitale. Nu, nu-mi mulțumi. Cu toate că am vorbit rar cu confratele meu de breaslă mai tînăr, îmi plac grozav lucrările lui. Sînt mîndru de prietenia lui.

Acum, Jan rîse cu toată fața, și rîse și Grietje, și taica Havick să lăsă luat în primire de cei mici, care se cățăraseră pe el și în cele din urmă zîmbi și el, iar secretarul de notar, pe ale cărui picioare se suise de asemenea un

ţînc, rămase un timp adîncit în contemplarea acestui tablou şi dădu din cap, întrebînd :

— Atunci ?

— Roagă-l pe domnul notar să stea de vorbă cu mine în problema asta, zise taica Havick, liniştit.

— Vă salut.

Secretarul ieşi, înclinînd politicos capul.

După aceea, bătrînul se duse şi în odăiţa în care Grietje îi pusese la păstrare pe creditori, şi schimbă şi cu ei cîteva cuvinte la fel de liniştite. În vremea asta, în berărie, Jan Steen şi cu Frans Hals se aşezaseră să tăifăsuiască despre culorile oraşului şi ale împrejurimilor şi despre irizările pe care le luau toate în razele soarelui de noiembrie, plin de aburi umezi.

Iar Grietje tăia felii de pîine şi punea peste ele felii groase de şuncă.

Curînd, casa adormită se umplu din nou de mişcare şi agitaţie. Jan îşi mută toate catrafusele de pictor într-o încăpere spaţioasă de la etajul locuinţei, făcînd astfel loc unui respectabil fabricant de bere, care în scurt timp puse din nou cazanul la fiert. Apoi veniră nişte calfe şi se învîrtiră pe acolo, pînă ce într-o bună zi şi berăria se deschise în mod solemn ! Jan nu se mai putea plînge acum că duce o existenţă monotonă. Şi totuşi nu era stingherit în munca lui. Şi ce comod era să aibă propria sa berărie alături şi să-şi poată primi acolo prietenii ! Arendaşului îi merse într-adevăr bine şi i-ar fi mers desigur şi mai bine, dacă şi clientela adusă de Jan ar fi avut punga mai plină, dar se găseau întotdeauna unii care împrumutau bucuros. Dealtfel, numeroşii săi pieteni se descurcau mai bine fără el : cîrciuma lui Jan Steen ajunsese mai cunoscută decît i-ar fi fost de folos pentru bunul său renume. De aceea, Jan nici nu izbuti la început să ia ucenici interni. Părinţii se fereau să-şi dea
245 băieţii ca ucenici în casa unui cîrciumar. Nu-

mai în urma îndemnului simandicosului Hals, care se afla în cele mai bune relaţii cu dregătorii şi mai-marii oraşului, unul din ei se învoi. Bătrînul meşter se pricepuse să-l convingă că Jan Steen nu ţine nicidecum cîrciuma, ci că ocupă doar o parte a clădirii. După acel prim ucenic mai veni încă unul. Aceştia doi, Jacob şi Willem, băieţi inimoşi şi vrednici, rămaseră în pensiune la Grietje.

Amîndoi deveniră curînd ajutoare devotate, atît ziua în atelierul meşterului, cît şi seara, în casa cucoanei. Slujnica, o otreapă care vorbea obraznic cu toată lumea, fu dată afară fără multe mofturi.

Jacob şi Willem găteau, spălau rufe, frecau duşumelele şi făceau curăţenie. Grietje avea din partea lor mai mult sprijin decît dacă ar fi ţinut două slujnice. Iar Jan căuta la rîndul lui să le răsplătească zelul, tîrîndu-i spre seară în cîrciumă, unde îi învăţa să fumeze şi să bea bere, să joace cărţi şi să converseze, pînă ce ameţeau. Ce nu face un bărbat ca să-şi uşureze gospodăria ? Dar lucrul cel mai de seamă era că în atelier îşi dădea toată osteneala să-i iniţieze în tainele artei. Îi punea să ascută cuţitele, să spintece şi să ascută cărbunii de desen, să întindă pînza şi să frece culorile pînă oboseau. Din cînd în cînd le dădea voie să lucreze în toată libertatea pe hîrtie şi pe pînză, îi lăsa să-şi împlinească din plin dorinţele şi le ducea mîinile şovăitoare pe făgaşul cel bun. Îi silea însă să ia parte la viaţa lui, cu toate urcuşurile şi coborîşurile ei ; să despartă munca gospodărească de exerciţiile din atelier, nu putea.

Prietenia cu Frans Hals, care luase naştere atît de subit şi în împrejurări atît de neobişnuite, era o mare cinste pentru Jan. Îl căuta adeseori pe meşterul cărunt în atelierul acestuia. Era destul de modest ca să mai dorească să înveţe otîe ceva de la el. Îi admira vivacitatea

tușei, compoziția precisă, stilizată. Se străduia și el acum, din ce în ce mai mult, să înfățișeze în lucrările sale un conținut deopotrivă simplu și profund.

Dar cu meșterul Adriaen, care se recăsătorise și care, încetul cu încetul, se retrăsese cu totul în viața de familie, legăturile deveniră tot mai rare.

Anii se scurseră, zile după zile nesfîrșite, de lucru fără răgaz. De multe ori, Jan Steen nu mai știa seara unde-i e capul de pe urma încordării pricinuite de treburile de peste zi.

Încet, dar sigur, văzu totuși că se producea o schimbare, care îi aducea din nou la viață visurile vechi. Operele lui pătrunseseră în sfîrșit în cabinetele colecționarilor. Cumpărătorii veniră să-i vadă tablourile, la început șovăitori și timizi, apoi mai numeroși și mai convinși, și îi numărară sume de bani, pe care mai înainte Jan nu le crezuse posibile. Domnilor doctori le plăceau grozav tablourile lui cu înțelepții vraci care vindecau de chinurile dragostei niște fete drăgălașe. De multe ori i se dădură comenzi să mai picteze asemenea tablouri. Și le picta de fiecare dată cu aceeași nestinsă înfocare. Marea taină a iubirii... o mai simțea și acum vie în inima lui, cînd o privea pe Grietje. Cît de bogat se simțea cu ea, în ciuda anilor !

De îndată ce vînzarea merse mai bine, îi expuse nevesti-si aceleași planuri mărețe, ca în tinerețe. Trăsuri, cai, slujitori, castele de agrement, pe toate le și vedea în fața ochilor și la îndemînă.

Dar Grietje se făcuse mai înțeleaptă ; ea știa ce repede se scurg banii printre degete : mai repede ca apa. Jan rămase dezamăgit. Oare asta era aceeași Gritje de odinioară, care pornea voioasă cu el în lumea fanteziei ?

Totuși, nu-și pierdu curajul și o copleși
 cu daruri frumoase, o împodobi cu giuvaere

şi căută s-o facă să umble îmbrăcată luxos, ca o soţie de pîrgar. Dar ea se apucă să-şi înstrăineze darurile, ca să achite datoriile, să cumpere mobilă nouă şi să umple cămara.

Jan primi acum propuneri şi comenzi chiar şi de la Amsterdam. Nu fusese încă acolo decît rar, demult, pe vremea uceniciei lui la Adriaen.

De aceea, cînd primi prima scrisoare din Amsterdam, nu se putu hotărî dacă să se ducă sau nu. Să plece oare spre acel mare oraş comercial ? În orice caz, n-ar fi făcut-o singur.

Grietje fu de aceeaşi părere ; nu singur. Jan era atît de damic şi ceda atît de lesne unor cuvinte prietenoase ! Ea însă nu putea să lipsească de acasă : copiii şi ucenicii o ţineau legată.

N-ar vrea oare domnul Hals să-l însoţească? Desigur, ar trebui să-l roage. Domnul Hals are multe relaţii la Amsterdam. Este foarte apreciat acolo. Cu el, Jan s-ar putea încumeta să se ducă.

Meşterul Frans se învoi numaidecît. Ba-l mai şi încredinţă că îi va arăta şi toate minunile reginei Europei [1].

Cu lenjerie scrobită şi îmveşmîntat într-un costum elegant de postav, cu o pălărie de castor bogat împodobită, meşterul mai tînăr fu o demnă escortă a celui mai vîrstnic.

Văzîndu-l, şi-ar fi putut închipui cineva că, nu numai o dată, cu greu fusese salvat de un faliment iminent ? În sfîrşit, acum îi mergea mai bine. Îşi întinse, plin de încîntare, mănuşa pe încheietura mîinii, mulţumit că a scăpat pentru cîteva zile de casa agitată şi plină de lume. Se simţea liniştit la gîndul că se află în tovărăşia lui sinior Hals, ferit de toate primejdiile mult faimosului oraş. Chiar şi la bordul şlepului fuseseră priviţi ca nişte domni distinşi. Se vedea acest lucru din privirile oa-

[1] Regina Europei : oraşul Amsterdam. Femininul se explică prin faptul că substantivul subînţeles *stad* (=oraş) este feminin.

menilor simpli, — ceea ce pe Jan îl făcu să resimtă o plăcere tainică. Presimţea apropiatele satisfacţii, ca un băiat neastîmpărat.

La Amsterdam, cheiul era plin de cerşetori şi hamali. Jan Steen, după exemplul dat de domnul Hals, îşi scoase punga, şi azvîrli cîţiva bănuţi de aramă în pălării şi şepci, cu o plăcere copilărească. Tablourile veneau în urma lor, cărate de un băiat sprinten, care purta o haină decolorată. El se apropiase cel dintîi, ca să le ia din mîinile lor. Aşa ajunseră, mergînd pe Haarlemmerdijk [2], în centru, şi pe splaiurile late, impunătoare. Pentru că se înţeleseseră să-şi vadă mai întîi de afaceri şi abia după aceea să petreacă. Domnul Hals părea să cunoască fiecare casă, căci îi spuse lui Jan numele locatarilor, efori şi seniori şi negustori, bogaţi ca nişte suverani.

Pe Herengracht [3], în dreptul unei faţade superbe, Hals îl opri.

— Simte-te ca acasă, Jan. Să nu-ţi pese de nimic. Respectabilul proprietar e aspru ca un urs, dar în casa lui aurul îţi sclipeşte din toate părţile.

— Te poţi bizui pe mine, meştere Frans. Sînt eu un simplu provincial din Leida, dar chiar timid de tot nu sînt. Să mă fi văzut în ce relaţii eram cu nobilii la Warmond. Acolo era altceva. Îşi vîrau nasul în oala mea cu păsat, iuncării. Dar nici eu nu mă lăsam mai prejos, cînd mă călcau pe bătătură.

— Lasă, fii calm ; aici n-ai nevoie să fii chiar atît de înţepat.

---

[2] Digul Haarlemului (ol.). — Stradă din Amsterdam. Duce, de la debarcaderul unde acostează ambarcaţiile venite de la Haarlem, pînă în centrul evantaiului format de cele patru splaiuri magistrale semicirculare.

[3] Splaiul patricienilor (ol.). — Unul din cele patru splaiuri magistrale semicirculare. Numele lui provine din faptul că aici îşi aveau reşedinţele şi depozitele de mărfuri reprezentanţii marii burghezii comerciale şi financiare.

Ajunseră în casă, trecură printr-un gang lat şi pe o scară scundă şi intrară în hol. Acolo erau atîrnate multe tablouri de Potter şi de Ruysdael şi de bătrînul Van Goyen. Jan privi toţi pereţii şi apoi îl chemă pe Frans, în culmea bucuriei :

— Ia te uită : Van Dyck.

În momentul acela îşi făcu intrarea un bărbat corpolent, într-un costum de catifea ponosit şi cu papuci scîlciaţi în picioare. Era complet chel şi avea nasul cîrn.

Hals făcu o plecăciune :

— Tot respectul !

„Ce-o mai fi şi asta ?", se întrebă Jan Steen, „Nu prea văd ce ar fi vrednic de respect aici". Dar la un semn al bătrînului Frans, făcu şi el o plecăciune.

Grasul bombăni ceva cu o voce răguşită.

Hans adăugă :

— Nădăjduiesc să nu vă supăraţi că mi-am îngăduit să vă stingheresc cu prezenţa mea. Domnia voastră l-aţi chemat încoace pe prietenul meu, meşterul Jan Steen. I-am solicitat favoarea să-l însoţesc.

— Destul, destul, meştere Hals. Ne cunoaştem, nu-i aşa ? Hai să vedem. Vin numaidecît.

Şi ieşi pe uşă. Jan Steen abia îşi putu stăpîni rîsul.

— Nostim personaj.

— Sst ! Acum vin femeile. Vezi ce vorbeşti.

Şi într-adevăr, în timp ce pictorul înşira la perete tablourile lui Jan, respectabilul domn introducea în cameră cîteva cucoane în vîrstă, toate grase şi încărcate cu podoabe. Pictorii se înclinară adînc şi tăcură.

Fără să le răspundă la salut, matroanele se duseră în faţa tablourilor şi îşi dădură părerea despre ele, trăncănind cu gurile lor. mari cu dinţi negri.

— Mult prea mici pentru bibliotecă, spuse una.

— Mult prea anoste pentru galeria de sus, adăugă o alta.

— Totuşi, le găsesc mai frumoase decît ale Sarei.

— Ale Sarei sînt mai fade.

— Sînt destul de colorate şi plăcute la vedere, dar le-aş fi vrut mai mari.

— Nu le poate face mai mari ?

Respectabilul domn interveni atunci, mormăind :

— Ce tot vorbiţi ? Dumnealor nu sînt brutari.

— N-am voie să întreb dacă poate ?

— Doamnă..., începu Jan Steen.

Dar respectabilul domn îl întrerupse :

— N-are rost să mai discuţi, tot nu le poţi face după pofta fiecăruia. Şi întorcîndu-se spre matroana care vorbise şi care dealtfel era cea mai în vîrstă, o întrebă : Sînt bune ?

— De bune, sînt bune, recunoscu aceasta.

— În regulă, le-am cumpărat. Vreţi să mă urmaţi ?

Pictorii, care se simţeau acum grozav de uşuraţi, fură duşi într-un mic cabinet, unde respectabilul domn începu să le vorbească despre preţuri :

— Uite ce e, nu-mi place s-o lungesc. Să mergem de-a dreptul la ţintă. Plătesc preţul pe care are să mi-l spună meşterul Hals. În el am încredere, pe dumneata nu te cunosc. E bine aşa ?

— E bine, conveni Jan Steen.

Căzură repede de acord şi cînd coborîră scara, Jan simţi ducaţii care îi atîrnau greu în pungă, sub veston.

— Ce zici ? îl întrebă Hals rîzînd.

— N-am văzut în viaţa mea om ca ăsta ! Dar banii lui îmi încălzesc grozav inima. Hai la un aldămaş.

Sporovăind voioşi, se duseră la o cîrciumă din Damplein [4] şi se aşezară comod în faţa ei,

[4] Piaţa Digului (ol.). — Piaţetă în centrul Amsterdamului.

cu cănile pe un butoi de bere, ca să privească lumea care se perinda pe dinaintea tarabelor.

— Am comandat aici o odăiță pentru noi doi, îi zise Hals. Cred că ai să poți dormi cu mine în aceeași cameră...

— E minunat, meștere Frans, se bucură Jan. Sper că n-am să te trezesc din somn cu sforăitul. Cît despre mine, eu dorm buștean.

Dimineața următoare îi găsi mergînd agale, boierește, pe Kalverstraat [5]; aici poporul de rînd se revărsa din tot felul de ulicioare.

Intrară în cea dintîi berărie întîlnită în cale; deabia se așezaseră de cîteva clipe, la largul lor, cînd iată trecînd pe acolo vreo cîțiva pictori fercheși, care se opriră și se reprezîră la ei cu mîinile întinse.

— Noroc, Hals; noroc, Steen! Dar cum de sînteți pe aici?

— Și de ce nu? îi întrebă Jan. Nu-mi vine și mie rîndul, acum ori niciodată?

— Știi că ești un om cu renume? Pîrgarii cumpără pînzele tale pe-ntrecute.

— Ce tot vorbești! se miră Jan. Păi, la Haarlem, vînzarea a rămas la fel de greoaie.

—Toată treaba e în mîinile negustorilor, așa cred. Trebuie să bagi de seamă. Ți-a venit vremea, meștere Steen. Aici se dau pe lucrările dumitale, ...te rog să mă ierți, domnule Hals, ... mai mulți bani decît pe cele din vechea școală de la Leida. Pe onoarea mea.

— Am să fiu odată și odată om bogat? Asta vrei să spui?

— Aș vrea să fiu la fel de sigur despre mine.

— Bine că mi-e dat să aud asta. Eu am fost întotdeauna sigur.

Firește, curse bere, multă bere, în căni și ulcioare. Și grupul creștea fără încetare; Jan încercase de zece ori să plece, dar fusese nevoit de fiecare dată s-o ia de la început, cu curaj

[5] Strada Viteilor (ol.). — Stradă pur comercială în centrul Amsterdamului, asemănătoare cu strada Lipscani din București.

şi bărbăţie. Cînd bătu în sfîrşit ora foamei, abia mai putu Jan să ajungă la han, trecînd pe Dam. Masa fu măreaţă şi fastuoasă. Pe masă se aflau sticle lungi, pline cu vin roşu spaniol aromat, iar domnul Hals, ca să facă pe grozavul, îl bău dintr-o cupă proprie. Era vesel şi spiritual şi îi făcu pe toţi să rîdă cu poftă.

După aceea, Jan se simţi foarte obosit şi încălzit, dar încă destul de vioi, ca să se poată duce şi pe străduţele discrete, unde se putea continua petrecerea. De Hals scăpase, ca şi de prietenii vechi. Nu mai rămăseseră decît vreo cîţiva băieţi tineri, care se uitau în ochii lui ca la o minune. O senzaţie ciudată de ameţeală îl cuprinse. Se simţi plecat departe şi fără cîrmă şi bine dispus, şi ajunse într-o odăiţă în care îl serveau nişte fete.

Dar deodată, cu puţin înainte de a adormi, o rază de lumină îi răzbătu prin mintea întunecată şi strigă răguşit :

— Nu, nu rămîn aici. Du-mă acasă.

Tinerii prieteni se amuzară grozav, pentru că Jan era gol puşcă, şi totuşi se lipise cu hotărîre de uşorul uşii. Îi luară cîteva veşminte şi veniră după el. Pe scara dărăpănată îl îmbrăcară cu stîngăcie cu cîte ceva, strictul necesar. Dar punga, acum subţiată, o mai simţea încă pe burtă. O nouă rază de lumină îi trecu prin cap, cînd auzi înjurăturile şi furia fetelor.

— Sînt prea bătrîn pentru astfel de lucruri, îşi zise Jan Steen. Sau încă prea tînăr. Mai bine mă duc la culcare.

Trăgîndu-i hainele pe el şi sprijinindu-l, îl duseră la han.

Noaptea era pe sfîrşite. Tinerii îl însoţiră pînă în cameră, unde Frans Hals dormea liniştit, cu cîrlionţii cărunţi răsfiraţi pe pernă.

Se temură că Jan, cu glasul lui sonor, îl va trezi din somn pe meşterul vîrstnic, aşa încît îi puseră din cînd în cînd o mînă hotărîtă pe gură. Jan se împotrivi cu îndărătnicie cînd voiră să-l dezbrace. Pretutindeni vedea inten-

ţii duşmănoase. Punga nu şi-o pierdu nici o clipă din vedere şi nu se linişti decît abia cînd şi-o văzu în siguranţă, în pat, sub pernă. Atunci vru să facă din nou scandal şi, în ciuda vigilenţei însoţitorilor săi, îi scăpă un rîs strident. Hals se zbătu, neliniştit, în patul de alături.

— Hai, Jan Steen, fii cuminte, nu-l trezi pe bătrîn.

Lui Jan îi veni să moară de rîs. Vru să se ducă iarăşi la fete.

— Nu. N-ai vrut. Acuma culcă-te !

Fu vîrît cu sila în aşternut, unde se prăbuşi fără simţire.

Cîntau cocoşii. Se auzeau hurducăturile căruţelor pe Dam — căci porţile oraşului fuseseră deschise —, cînd Jan Steen adormi adînc şi zgomotos. Tinerii o şterseră, rînjind. Din veşmintele lui Jan făcuseră o păpuşă, pe care o aşezaseră pe un scaun, în faţa patului lui.

— De fapt, unde sînt ? îşi zise, cînd se trezi şi văzu lumina soarelui sub pologul patului.

Nu pusese nimănui această întrebare, pentru că domnul Hals plecase să facă o plimbare matinală. Dar după ce Jan se mai dezmetici şi-şi mai recăpătă memoria, bătrînul veni să-l ia.

— Cum ţi-a mers ?

— Binişor, îi răspunse Jan, cam cu jumătate gură, pentru că bocăniturile din cap reîncepuseră, iar ghemotoacele cu care fusese umplută păpuşa mai erau încă răspîndite pe pardoseală.

— Ce facem azi ?

— Luăm primul şlep spre Haarlem.

Şi cînd Grietje îi luă interogatoriul acasă, îi zise :

— Iubito, nu-mi mai vorbi despre asta. Amsterdamul e frumos și mare ; se știe. Dar în bere, amsterdamezii pun buruieni otrăvitoare, pe cinstea mea. Azi să nu-mi dai decît apă. Mi-e capul ca de plumb și-mi tremură mîinile. Cine mă iubește, să mă urmeze.

Atunci, Jacob și Willem se sculară de la masă și urcară repede scara după el, spre atelier.

Cu trecerea anilor, Jan deveni totuşi un bun tată de familie. După lucru nu se ducea nici la popicărie, nici la tavernă. Îi plăcea să stea în camera de zi din partea din spate a casei şi să citească. Dar printre picături mai făcea şi fel de fel de alte treburi, ca un om fără astîmpăr ce era. Într-o parte stătea pe un scaun Cornelis, căruia îi călăuzea mîna, iar în cealaltă Thaddeus, pe care îl învăţa să fumeze dintr-o pipă nouă.

Şi între timp cînta cucul şi fîsîia oala pe focul din vatră, în apropierea căruia mama Grietje îşi învîrtea fusul. Willem îi ajuta la spălatul vaselor, iar Jacob tăia în felii o pîine mare, pentru cină.

Odată, cînd în casă era linişte şi pace, perdeaua cea mare se desfăcu brusc în două şi în crăpătură îşi vîrî nasul mare şi bătrîn taica Havick. Fetele, care stăteau într-un colţ şi mîzgăleau cu condeiele pe tăbliţe, scoaseră un ţipăt subţire şi slab.

— Domnul să ne binecuvînteze, zise Jan, sculîndu-se în picioare. Dumneata, tată ? Nădăjduiesc că nu li s-a întîmplat nimic rău mamei sau fetelor.

— Bună seara tuturor, rosti solemn bătrînul.

— Daţi-i un scaun bunicului, mai putu Jan Steen să spună. Şi iată-l pe Havick în cercul lor.

— Grieteken, Grieteken. Cu tine am de vorbit, i se adresă el, foarte serios.

— Mă sperii tată. Spune ! Ce s-a întîmplat ?

— Nu ştii ? Taica Van Goyen nu se simte bine de loc.

— O, Doamne, nu ştiam nimic.

— E la spitalul Sfîntul Bartolomeu.

— La spital ?

Liniştea dispăru. Jan Steen sări în picioare.

— Grieteken, du-te la el, du-te numaidecît. Cu băieţii mă descurc eu. Bietul om, s-o fi simţind atît de singur !

Grietjen începu să plîngă. Micuţa Eva se luă după ea, şi celelalte fete le urmară.

— Vai, cum de l-am putut uita, se jeluia Grietje, în timp ce îi mîngîia pe copii pe cap. Am auzit atît de puţine lucruri despre el şi, în naivitatea noastră, ne-am gîndit că „nici o veste, veste bună"...

— După cum vedeţi, le spuse taica Havick, pe bătrîni nu trebuie să-i pierzi din vedere. Taica Van Goyen ar fi putut să fie acum mort şi îngropat.

— Taci, tată, n-o necăji mai rău, îl mustră Jan. Nu le vedea pe toate chiar aşa în negru !

A doua zi, Grietje se sui în şlep cu bunicul. Jan le făgăduise să ia bine seama şi să aibă grijă ca totul să meargă ca şi cum n-ar lipsi din casă femeia. Dar îi ieşi repede din minte: pe ucenici îi luă cu el în atelier, pe copiii mai măricei îi trimise la şcoală, iar celor mici le dădu ceva de joacă în casă.

Sus, bărbaţii nu lucraseră mai nimic, şi după puţin se auzi un zgomot ciudat : în faţa uşii plîngea Katrijntje. Jan o luă înăuntru, o sărută, o puse într-un colţ şi îi dădu nişte poze.

Dar de-abia se aşeză din nou la şevalet, spumegînd de nerăbdare, căci trebuia să dea zor cu o lucrare urgentă, cînd ciocăni cineva la

uşă şi un muncitor din fabrica de bere intră cu micuţul Jantje în braţe. Piciul se strecurase binişor în fabrică şi se plimbase printre cazane şi hîrdaie, unde fusese în primejdie de moarte.

— Vai de capul meu, exclamă Jan. Ce să mă fac cu copiii ăştia pe cap ? şi îl puse jos pe frăţior lîngă surioară.

Dar piciul ştia foarte bine ce voia şi numai cu mare greutate izbuti Jan să-l ţină la distanţă. Şi avea atîta treabă !

— Ah, Grieteken, Grieteken, dac-ai veni mai repede înapoi ! Ce să mă fac cu ţîncii ? Şi-i dădu micuţului cărbune şi o foaie de hîrtie. Vinoncoace, băiatul tatei. Ia deseneaz-o tu pe surioara ta.

Apoi dispăru iar după şevalet, roşu la faţă şi grăbit. Lucră pe pînză cu trăsături rapide, şi se duse la ucenici, ca să-i îmboldească.

— Hai, daţi zor. Lăsaţi vorba. E urgent.

Aşa trecu o bucată de vreme. Prin fereastra înaltă intra în atelier lumina zilei. După aceea, lumina slăbi şi un răpăit violent bătu în geamuri.

— Ce schimbăcioasă e azi lumina, zise Jan Steen, azvîrlind supărat pensulele. În felul ăsta, nici dracu nu poate face faţă.

Apoi întoarse capul şi văzu în colţul atelierului doi copii mauri.

— Sfinte Dumnezeule, ăştia s-au mînjit cu negru unul pe altul.

Micuţii nu mai puteau de bucurie. Ochişorii le sclipeau pe feţele negre, iar din nasuri li se scurgeau băşici mari cenuşii.

—Jacob, Willem, lăsaţi lucrul, zvîrliţi sculele. Băieţii se depărtară de lucrare, chicotind. Luaţi-i pe ăştia doi şi clătiţi-i zdravăn sub pompă. Staţi, vin şi eu cu voi.

Jos, în camera de zi, îl aşteptau pe Jan noi ponoase. Eefjen, cu un cuţitoi ţinut strîns în pumnuleţi, încerca să taie o pîine uscată, pe care o scosese din dulap.

— Tai pîine uscată pentru băieți, îl lămuri ea, cînd Jan îi luă în grabă din mîini primejdioasa armă.

— Dumnezeu să mă păzească... Ce trebuie să fac la mine acasă, dacă nu e nici o femeie care să aibă grijă de toate ? — oftă Jan melancolic într-un colț. Ce-o să mîncăm ? Pîine?

Oala încremenise, rece ca gheața, deasupra lemnelor stinse în cenușă.

În timp ce afară ploua întruna, mîncară în camera întunecoasă, tremurînd, gustarea pregătită în ajun. Untul era tare și cu bulgări. Țîncii împrăștiară o groază de firimituri în jurul lor și plescăiră în pahare, încît lui Jan i se făcu silă să se mai uite la ei.

Curînd se făcu însă din nou lumină, și atunci Jan nu mai putu să suporte atmosfera de jos. Se sculă în grabă și se duse sus. Cînd se văzu la șevalet, uită de toată familia aceea neastîmpărată și rămase adîncit în munca lui pînă se lăsă seara.

Cînd în sfîrșit se întoarse jos, ardea lumină în camera de zi și Jacob stătea pe un scaun cu un copil adormit în poală, iar Willem se juca într-un colț cu ceilalți.

Jan își aduse abia acum aminte de copii. Trebuia oare să-i culce, sau să le dea mai întîi de mîncare ? Of, ce bătaie de cap, dacă lipsea Grietje !

— Cum stau lucrurile aici ? întrebă el.

Din fericire, se auzi un clinchet în vestibul. Venise mama ! Copiii săriră de pe scaune. Iar Jan se repezi cu ei în întîmpinarea ei.

— Bună seara, nevestico, bună seara, iubita mea Grieteken. Bună seara, mămico. Bună seara, mămico !

Toți vorbeau deodată.

— Spune repede, cum îi merge tatei ? întrebă Jan, îmbrățișînd-o.

— Acum s-a liniștit. A fost atît de drăguț! Mi-a spus : „Grietjen, am greșit că v-am gonit de-aici, acum atîția ani, dar acum nu mai vreau să vă necăjesc".

— Bietul bătrîn. Ce prostie ! Ne-a gonit ? Da' de unde ! murmură Jan.

— L-am certat că nu ne-a prevenit. Şi s-a bucurat că mă vede. Ah, ce trist, ce trist ! Nu mai suportă şocuri, altminteri l-aş fi luat acasă. Ce e omul !

— Du-te mai des pe acolo, o sfătui Jan. Zău, noi ne descurcăm. Nu-i aşa, băieţi ?

— O, desigur ! De minune. Să nu-l mai lăsaţi singur, doamnă Steen.

Pe Grietje o podidi plînsul, de recunoştinţă.

Şi a doua zi de dimineaţă plecă din nou, şi Jan se duse şi el, ca să-l vadă pe bătrîn, dar cînd se întoarse singur, dădu compătimitor din cap.

— Nu, zău, nu mai merge. Bunul meu meşter şi tătic se duce, sînt convins. Ce palid şi slăbit e ! Dacă s-ar fi plîns mai devreme, ce bine l-am fi îngrijit ! Dar, vai, acum e foarte bolnav, şi moartea îi veghează la căpătîi.

Şi, într-adevăr, după cîteva zile, Grietjen plecă de acasă şi cînd se întoarse îşi făcu cruce şi izbucni în lacrimi. Jan nu mai întrebă nimic, ci se furişă sus, cu toate că era întuneric beznă.

După ce, în cadrul unei ceremonii cît se poate de simple, bătrînul om de ispravă fu înhumat, Jan Steen rămase mult timp, pe gînduri, în căsuţa bine cunoscută, privind, pe fereastră, tufele uscate din grădina pleşuvă, şi îl trecură fiori. Căci din cifrele pe care le avea în faţă şi din sertarele scrinurilor din casă aflase în ce sărăcie trăise bătrînul în ultimul an. De ce nu vorbise, de ce nu ceruse ? Ce trist ! Se chinuise, fără ajutor, fără sprijin, vînzînd încet-încet tot ce avea, mai întîi lucrările, apoi mobila, şi mărunţişurile. Goi erau pereţii, goale dulapurile. Un sfîşietor sentiment de regret îi strînse uşuraticului Jan inima. De ce trebuise să se întîmple aşa ? De ce-l lăsaseră

pe tatăl Grietjei atît de singur ? Nu fu în stare să-şi răspundă la aceste întrebări. Propriile lui griji îl orbiseră. Cu prilejul rarelor lor vizite nu băgase de seamă lenta decădere a bătrînului. Taica Van Goyen rămăsese vioi şi în aparenţă lipsit de griji.

Găsi cu cale chiar să nu-i vorbească soţiei sale despre toate acestea, căci i-ar fi pricinuit o durere tardivă prea vie. Aşa încît se sili să ţină totul în sufletul său.

Fără un cuvînt, îi dădu Grietjei podoabele care aparţinuseră mamei ei şi care fuseseră păstrate pentru ea într-o casetă. Căsuţa trecu în mîinile celor care aveau s-o scoată la mezat, ca să se despăgubească pentru nesfîrşitele sume avansate. Şi cu asta totul se sfîrşi.

Cînd, la scurt timp după aceea, Jan izbuti să-şi vîndă cîteva tablouri cu preţuri grase, gîndul la viitor începu să-l chinuie din nou. Acum nu plutea în văzduh nici o primejdie, era încă voinic şi sănătos, şi avea o nevastă lîngă el, care îi dădea ajutor în toate, şi avea renume, iar lucrările lui se vindeau bine, dar situaţia aceasta avea să ţină oare o veşnicie ? Nu trebuia oare să înceapă a se preocupa de ceea ce va fi mai tîrziu ?

Grietje fu foarte mirată cînd Jan îi vîrî în mînă nişte bani numaidecît după ce-i încasese şi cînd îi spuse :

— Uite, draga mea, păstrează-i. Trebuie să cheltuim cu socoteală. Vremurile sînt nesigure. Poate că o să avem mai tîrziu mai mare nevoie de ei decît acum.

Ea fu mişcată de gestul lui şi-şi zise : „Oare îmbătrîneşte ? Nu se simte bine ?“ Dar nu îndrăzni să-l întrebe nimic. Tăcută, ascunse banii în scrinul ei. Şi nu se linişti decît cînd îl văzu pe Jan din nou ceva mai degajat şi mai vesel.

Jan ciopli din lemn de soc fluiere pentru copii, iar unuia din ucenici, lui Jacob, acum flă-
 cău măricel, care se simţea prea grozav pentru

munca din gospodărie şi pentru mersul patriarhal al lucrurilor în casa Steen, îi trase într-o bună zi un asemenea perdaf, încît maimuţoiul îşi făcu bocceaua şi plecă.

Willem — prostuţul, binevoitorul, ascultătorul Willem — rămase singur şi munci cît doi. Dar întrucît renumele lui Jan Steen pătrunsese pînă la Amsterdam, veniră destule cereri. Lumea aflase că se liberase un loc : cel de ucenic la un meşter de mîna întîi. Veniră părinţi să-şi bage ucenici copiii care dăduseră greş, cu totul sau pe jumătate, în alte meserii şi care acum voiau să se facă pictori.

Jan îşi zise : „Ce ciudat îi merge uneori unui om în viaţă ! Ceea ce acum vreo trei ani părea că nu-mi e dat, acum îmi vine din belşug. Pot lua şase ucenici, aproape cîte unul pentru fiecare deget."

Resimţi atîta plăcere, încît rînji pe furiş. „Îi iau pe toţi", îşi zise ; „ce ochi are să caşte Grietje !"

Şi, într-adevăr, primi ucenici unul după altul, mai copţi şi mai verzi. Veniră Joan şi Dirk, Joost şi Arie, şi doi Koert. „Renumele este totuşi ceva în lumea asta", îşi zise Jan. „Toţi cred că au să se îmbogăţească. Bine, lasă-i să creadă. Asta îi dă omului curaj."

— Da, — îi zise el unuia din părinţi, unul grozav de tipicar, meseria noastră are viitor de aur. N-ai nevoie să ştii prea multe ca să fii pictor. Eu însumi am fost păzitor de porci şi nu pot să spun că e mare deosebire.

— Sinior Steen, dacă băieţii nu sînt buni pentru negustorie şi nu le merge mintea spre pălăria de doctor, ce să se facă ?

— Pictori, stimabile. E singurul lucru care mai rămîne.

Şi în spatele bravului tată de familie, Jan îşi frecă vîrtos mîinile.

În ziua de întîi ianuarie a anului de graţie 1667 avu loc solemnitatea, care urma să înceapă cu prezentarea noilor ucenici doamnei Margaretha Steen Jansdochter van Goyen. Jan

se amuză regeşte, cu anticipaţie. Fu nevoit să lase pe dinafară pe unii dintre prietenii care fuseseră invitaţi şi care îşi pregătiseră burţile. Aceştia îl implorară pe Jan să-i lase să ia parte la ghiduşia pusă la cale.

— Firește, încuviinţă meşterul. Aveţi numai grijă să aduceţi un butoi cu bere.

Bine, avea să vină şi butoiul.

— Grietjen, îi zise Jan, draga mea, e Anul Nou. Uite, pentru noi e o zi mare. Pentru că am să-ţi prezint ucenicii. Hai, pune-ţi rochia de culoarea pietrei ponce, cu toate giuvaericalele tale pe ea şi ia loc pe un scaun în atelier. Plasează şi prinţii şi prinţesele de sînge în jurul tău.

Griet se gîndi : „Ce pune omul ăsta la cale ? Ce să mă fac cu el ? Ce i s-a năzărit dis-de-dimineaţă ?" Dar văzu în ochii lui o lumină atît de sclipitoare, încît se linişti şi-şi scoase din şifonier cele mai bune ţoale, şi la ora douăsprezece putu avea loc prezentarea. Prietenii din breaslă, precum şi cei culeşi de pe stradă, alcătuiră un gard viu de o parte şi de alta a tronului. La un moment dat traseră o perdea şi în spatele ei apărură cei şapte tineri aleşi, palizi şi tremurînd în lumina intensă a amiezii.

Jan Steen se sui pe o bancă şi ţinu o cuvîntare fără cap şi fără coadă.

Dar Grietje înţelese din ea că toţi aceşti băieţi (Willem se afla printre ei, ca un copil găsit) aveau să locuiască la ea în casă, ca pensionari. În inima ei îşi făcu loc spaima. Se sculă în picioare şi făcu un gest de apărare.

— Să-i iau pe toţi în casă ? Eu ? Ce-ţi pasă ţie, Jan ? Tu stai în camera ta de sus.

— Dar, Grieteken... !

— Să nu-ţi închipui că sînt chiar atît de neroadă. La ce ţi-a trebuit spectacolul ăsta ?

— Zău, Grieteken ! Nu poţi să-i jigneşti pe toţi tinerii aceştia.

Atunci ieşi la iveală batista : pe Grietje o podidi plînsul.

— Haideți, copii, le zise ea vlăstarilor ei.

Dar Jan n-o lăsă să plece așa. Se duse numaidecît spre ea și o cuprinse cu brațul și începu s-o alinte și s-o sărute.

— Hai, Grieteken, draga mea, liniștește-te. Am să-i dau afară, îi șopti el la ureche. Pe cel mai bun îl opresc. Stai cuminte : n-a fost decît o păcăleală. Hai, hai, nu fii atît de tristă.

Și așa o scoase, ceva mai calmă, din atelier.

Dar acum și dispoziția generală se stricase : asistaseră cu toții la discuția lor, grozav de jenați. „Așa nu merge", își zise Jan, și cînd se întoarse în atelier începu numaidecît să țopăie și să sară, atît cît îi îngăduia burta, apoi zise:

— Hai, nu vă mai uitați așa de chiorîș. Să nu credeți că Griet, nevastă-mea, e o zgripțuroaică, doar că azi e cam nervoasă, pentru că e Anul Nou. Dar de Sfîntul Ioan, atunci să vedeți petrecere ! O să vedeți ! Simțiți-vă ca la voi acasă, băieți ; luați cîte o ulcică și încercați.

Prietenii erau destul de degajați, așa încît în atelier reveni veselia și voia-bună. Dar deodată Grietjen își făcu intrarea zăngănindu-și giuvaericalele :

— Ei, fiți bineveniți în casa mea. N-a fost decît o glumă.

Și privi petrecerea cu atîta entuziasm, încît de pretutindeni se auziră exclamații :

— Trăiască Grietje ! Trăiască doamna Steen! Ura !

Se întinseră spre ea o mulțime de brațe, care o ridicară în văzduh :

— Ura !

Anul acela începu cu o casă neobișnuit de grea. Cinci copii și șapte ucenici fac doisprezece ; plus mama Grietje și taica Jan fac paisprezece.

Cînd stăteau la masă, parcă era un mic orfelinat. Dar totul mergea strună. Willem avea funcția de ucenic șef, iar mama Grietje rînduise lucrurile în așa fel încît fiecare avea sarcina sa de îndeplinit. Așa, putea să gospodărească fără ajutor femeiesc. Locuri de dormit se găseau destule în paturile mari de pe gangul dintre fabrica de bere și locuință. Numai în atelier era oarecare înghesuială. Din cînd în cînd, Jan era nevoit să-și folosească vocea aspră și să deschidă bine ochii. Dar știa să-și impună autoritatea în maniera lui amuzantă.

Cînd Thaddeus fu șters din catalogul școlii — elev strălucit nu fusese —, intră și el ucenic la taică-său. Așa încît acum lucrau în atelier nouă inși.

— Numai să nu treceți prin dușumele, le zise Jan Steen într-o zi. Călcați mai cu băgare de seamă.

Cînd veneau musafiri să se uite, adică oameni care ar fi putut deveni cumpărători, Jan se lăuda cu activitatea intensă din atelier.

— Singur n-o scot la capăt. Sînt ajutat de
 mîini pricepute.

Şi-i arăta pe tinerii mînuitori de culori, care, cu mutrele lor vesele, dar sperioase, nu făceau o impresie prea grozavă.

Grietje se împăcase curînd cu prezenţa lor; îşi făcuse repede socoteala că şapte pensionari vrednici, copiii unor părinţi de vază, puteau aduce un venit mai mare decît toate tablourile lui Jan la un loc. Porniră astfel, cu corabia încărcată cu oameni, în întîmpinarea unui viitor de aur. O asemenea bătaie de cap pricinuia, ce-i drept, mii şi mii de griji mărunte, pe care biata femeie nu le prevăzuse. Dar curajoasă ca întotdeauna, se strecura prin toate aceste necazuri, învingîndu-le, cu toate că seara se plîngea de o oboseală care o împiedica să doarmă.

Jan intervenea peste tot. Pentru el, activitatea nu era niciodată prea intensă. Trebuia să vadă chipuri omeneşti în jurul lui, altminteri nu-i pria. Pe ucenici îi folosea la toate, chiar şi ca modele. Îi dezbrăca şi îi îmbrăca după cum i se năzărea. Îi punea să umble şi să stea locului, să mănînce sau să postească, după cum îi convenea.

Şi totuşi nu voiau să plece : se simţeau ca vrăjiţi. Căci Jan era un povestitor plin de haz, iar la glume şi năzbîtii rămăsese un băieţaş între băieţaşi, în ciuda părului său cărunt.

Lucrurile merseră astfel, o bucată de vreme, cît se poate de bine ; banii sporiră, atelierul deveni tot mai productiv. Într-o zi, Jan Steen îi spuse Grietjei :

— Draga mea, n-ai vrea să ieşi la plimbare cu iubitul tău ? Vremea e atît de frumoasă şi copacii sînt atît de veseli în frunzişul lor proaspăt ! Cred că ar trebui să lăsăm oraşul în urma noastră.

— Dar ce facem cu ucenicii. Jan?

— Ucenicii ? Lasă-i să-şi facă o dată şi ei de cap. Noi ieşim la plimbare.

— Bine, Jan, toate bune, dar copiii ?

— Hai, mămico, sînt acum destul de mari, copiii, şi au grijă unul de altul.

— Atunci ascultă : am să-mi iau inima în dinți. Pentru că țin grozav de mult să mai ies odată cu iubițelul meu la plimbare. N-am mai fost de atîta timp...

— Așa zic și eu, se bucură Jan, și-i dădu o sărutare zgomotoasă.

— Și unde mergem ? Hai, spune, Jan.

— Să mă bată Dumnezeu dacă știu. Afară din oraș. La țară. N-are importanță unde.

Puseră totul la punct : ucenicii primiră o mustrare cu anticipație, iar copiilor li se spuse să fie cuminți, căci altminteri o pățesc.

Jan și Grietje plecară de acasă și ieșiră din oraș. Se bucurară de soarele de primăvară, care îi bătea în spate. Păsărelele zburau la înălțime mică, zbenguindu-se, sau se tăvăleau în nisipul fierbinte. Viteii tineri se hîrjoneau pe pajiști. Jan întinse mîna și-i arătă nevestei :

— Uite, Grieteken, ce tînăr e totul. Și noi ?

— Noi ?

— Mai sîntem și noi tineri ?

— Dar ce credeai ? Și îl strînse mai tare de braț. Eu mă simt la fel de tînără ca atunci cînd îmi făceai curte.

— Zău ? Păi sîntem cu mult mai bătrîni ? Ce sînt douăzeci de ani pentru o viață de om? Da, într-adevăr, sînt aproape douăzeci de ani de cînd ne cunoaștem, draga mea.

— Ah, ce mult mi se pare, cînd aud cuvîntul „douăzeci" ! Nu, nu vreau să mă mai gîndesc la asta.

— Ba nu, iubito, fii mulțumită că am ajuns pînă aici. Cîte furtuni nu ne-au trecut pe deasupra capului ! Of, Doamne, cîte necazuri ai avut din pricina lui Jan al tău...

— Din pricina lui Jan al meu, da, dar niciodată cu Jan al meu ; nu-i așa, tăticule ?

— Grieteken, mi s-a făcut chef de un păhărel de vin de Rin, ... sau e încă prea devreme ?

— Nu. Hai să intrăm la bodegă. Vai, ce repede obosește omul !

— Da, puicuțo. Acum duci o povară mai grea decît pe vremuri.

Stătură tăcuți și bine dispuși în fața bodegii de lîngă podul basculant, cu un umbrar înmiresmat deasupra capetelor. Afară strălucea soarele, cald și prietenos. Îl priviră clipind din ochi și se uitară unul la altul. Parcă și-ar fi făcut reciproc ochiade. Jan își ascuți buzele, ca și cum ar săruta, iar Grietje îi răspunse la sărut.

— Nu faceți o plimbare cu barca, sinior? întrebă patronul, care venise pe două cărări să facă socoteala.

— N-am mai vîslit de ani de zile, îi spuse Jan.

— Păi nu ești prea bătrîn pestru vîslit? îl tachină Grietje.

— Prea bătrîn? Stai să vezi. Te încumeți să te urci cu mine în barcă?

— Firește. M-am încumetat și pe vremuri.

— Atunci hai, o îndemnă Jan, devenit deodată impetuos ca un flăcăiandru. Și colindăm frumușel împreună bălțile.

Porniră.

— Eu sînt de vină? Sau e greu de vîslit prin lintița asta? întrebă Jan.

— Tăticule, ești ceva mai puțin mlădios. Ce zvelt erai în tinerețe! Cînd mi-aduc aminte...

— Ascultă, nevestico, o întrerupse Jan, nu-mi vorbi cînd vîslesc, căci nu mai pot să fiu atent. Ne vîrîm acuș în păpurișul de colo. Acolo poți să pălăvrăgești cît vrei.

— Mă mai îndulcești cu o prăjitură? rîse Grietje, întinerită.

— Taci, că greșesc cadența.

— Să-ți bat măsura?

— Pentru numele lui Dumnezeu, un bărbat bătrîn nu trebuie să plece niciodată pe apă cu o fată.

Pe mal, unde debarcară solemn, Jan se întinse în iarbă, gîfîind.

— Mi-a venit o idee! Ascultă! Afacerile îmi merg minunat, acum. De ce să ne zbatem să ne îmbogăţim? Ce-ai zice dacă i-aş pune pe Willem şi pe Thaddeus să vîndă tablouri, iar eu aş închide atelierul şi m-aş duce să-mi mănînc venitul cu nevestica la ţară? Libertate, voioşie! O zi ca cea de azi scoate un om din minţi. Ce splendid e să nu faci nimic! De ce am muncit tot timpul atît de intens? Cine îmi e recunoscător?

— Eu, zise Grietje, şi copiii tăi, Jan, şi ucenicii tăi şi toţi cei pe care îi desfată tablourile tale. Nu mai vorbi aşa. Ai rămas tot acelaşi băiat prostuţ. Că doar îţi iubeşti munca! Nimeni nu te poate lua din faţa şevaletului. Abia te aduc seara la masă. Eşti veşnic şlampăt. Sînt nevoită să gonesc oamenii cu grămada, încă de la uşă. Te repezi la pîine cu mîinile pline de vopsele, şi te duci înapoi la şevalet cu mîinile pline de grăsime. Un domn distins în retragere n-ai să ajungi niciodată, nu-ţi mai face iluzii.

Jan mestecă un fir de iarbă, ascultînd gînditor. La sfîrşitul cuvîntării înţelepte a Grietjei, se prefăcu furios, o apucă de braţ şi o zgîlţîi uşurel încoace şi încolo.

— Grieteke, Grieteke, ce cusurgioaică mai eşti! Cum îndrăzneşti să-ţi ţintuieşti soţul la stîlpul infamiei? Şi vrei să înghit eu toate astea? Mai lasă discursurile şi hai să vedem cam ce găsim de înfulecat la han.

Vîsliră înapoi, peste baltă, şi Jan o mai privi încă o dată cu atenţie pe Grieteken: bărbia ei cărnoasă, coapsele rotunde.

— Ah, ce zveltă erai cînd ai mers pentru prima dată cu mine în barcă! Dar nu-mi pasă. Eşti o femeiuşcă sănătoasă şi asta înseamnă mult.

Avură o excelentă poftă de mîncare, amîndoi. Nu lăsară nimic în farfurii şi băură încă o ulcică de vin. După masă mai zăboviră cîtva timp lîngă podeţ. Veni lume destulă, care să le distragă atenţia: un ţăran şi un neguţător

şi un mic grup de tineri de la oraş, care se apucară să joace cărţi la lumina lumînării. Căci un amurg discret începuse să învăluie lumina soarelui care asfinţise.

Se duseră agale înapoi spre poartă, mulţumiţi şi veseli.

— Acuma mi s-a făcut dor de copii, zise Griete.

Răsărise luna, mare şi roşietică.

— Uite, îi zise Jan, vremea rămîne frumoasă. Mîine mă duc pe cîmp. Destul am tot pictat odăiţe şi căsuţe. Ce splendid era totuşi la Warmond !

— Şi eu tînjesc după o asemenea viaţă, îi mărturisi Griete. E destulă treabă la noi acasă şi seara nu-mi mai simt picioarele de atîta alergat pe scară în sus şi în jos.

Se înserase de-a binelea cînd sosiră acasă. Ce zăpăceală era acolo ! Copiii, chiar şi cei micuţi, mai scînceau pe duşumele, iar ucenicii se îmbrăcaseră în fel de fel de haine fantastice şi-şi puseseră măşti şi-şi lipiseră bărbi, cu care încercau să-i sperie pe ţînci.

Jan nu se putu abţine şi rîse în hohote, dar Grieteken se îngrijoră :

— Mi se pare că prea e multă veselie ! Aş prefera să mă odihnesc.

— Hei, nevestico, ne-am odihnit toată ziua, acum trebuie să ne veselim. Ce-ar fi să te duci cu bărbăţelul tău la culcare ?

După ce se culcară, Grieteken se mai zvîrcoli, în întuneric. Auzi un călăreţ care se apropia, pe stradă. Ce galop straşnic! Călăreţul se opri.

„Un curier", îşi zise Grietje. „Ştiam eu, e ceva". Se sculă din pat şi, chiar în aceeaşi clipă, auzi şi clopoţelul. Acum se sculă şi Jan.

— Grietje !

— Da, e pentru noi ; un călăreţ.

— Ce-o fi ?

— Nu ştiu încă. Aşteaptă.

Grietje porni cu sfeşnicul în mînă, cu o basma pe cap. Clopoţelul tăcu. Jan îşi vîrî şi el

picioarele în papuci și o urmă înspre intrare.

Grietje era în vestibul, cu fratele Wijbrandt, palid ca un cearceaf și cu respirația întretăiată.

— Intră, îi zise Jan. Și ia spune : ce s-a întîmplat ?

Cu buzele uscate ca iasca, bietul băiat șopti doar atît :

— Mama...

Își făcură cruce, toți trei. Grietje îl cuprinse pe Jan cu brațele și plînse la pieptul lui. Jan își lăsă capul în jos, apoi rosti tare și răgușit :

— Taci, iubita mea, liniștește-te.

— Bietul băiat, șopti Grietje, printre sughițuri, bietul băiat...

Atunci plînse și Jan, pe înfundate. Apoi își șterse ochii, cu un gest brusc și scurt.

— Da, — zise el ; apoi încă o dată, oftînd zgomotos, aproape gemînd : — Da.

Se duseră, ca năuci, în camera de zi și stătură acolo împreună cîtva timp, pe scaune, muți. Apoi Wijbrandt începu să povestească, greu și cu întreruperi.

— Cum se simte tata ? întrebă Jan.

— Groaznic. Nu l-am putut liniști decît foarte greu. A urlat... A fost înspăimîntător.

Jan și Grietje se îmbrățișară, tremurînd. Fură nevoiți să plece la Leida cu o trăsură. Wijbrandt încălecă și porni în galop nebun înaintea lor.

Grietje se întorsese bolnavă. Nu mai putuse suporta atîta jale. Cînd îl văzuse acolo pe taica Havick cum stătea prostit, cu mintea rătăcită, în fața căminului, i se strînsese inima. Se simțise atît de moleșită și de nevolnică, încît nu mai contenea cu plînsul și, din pricina slăbiciunii, aproape că nu se mai putea ține pe picioare. Jan nu găsise altă soluție, decît s-o aducă repede acasă. Acum zăcea în pat, în salon, calmă, dar apatică. Eefjen, fiica ei cea mai mare, avea grijă de ea. Stătea la căpătîiul ei și îi dădea să bea. Iar Jan umbla prin casă, neliniștit și incapabil de a lucra. Cé avea să se mai

întîmple ? Îl năpădeau presimțiri înfricoșătoare. Viața lui ajunsese la o întorsătură ? Abia o duseseră atît de bine, din toate punctele de vedere ! Putuseră să mai răsufle, după anii aceia grei dinainte, copiii erau acuma măricei, casa aducea venit, tablourile se vindeau bine. Începuse coborîșul ? Așadar, nu avea niciodată parte de liniște ?

Nu mai putu să stea mult timp în casă. Se ducea să viziteze atelierele confraților de breaslă și se plîngea peste tot, vărsînd lacrimi din belșug. Apoi alerga înapoi, în camera de suferință, unde Grietje zăcea în pat, tăcută, nemișcată, albă la față. De ce nu-și revenea ? Jan avea atîta nevoie de ea ! Maică-sa nu mai era, taică-său își pierduse mințile. Acum îi venise și nevesti-si rîndul să se stingă. Grietje nu-i mai dăruia nici o privire. Nu-l mai putea mîngîia. Zumzetul fabricii de bere, bocănitul pașilor, se auzeau pînă în camera bolnavei. Ucenicii își tîrșîiau picioarele deasupra capetelor lor, încolo și încoace. În camera de zi, copiii își continuau joaca sălbatică. Ce e un copil ? Și Jan simți în toată ființa sa o slăbiciune funestă. Stătea nemișcat, pentru a sări brusc în sus și, cuprins de o frică de moarte, își lua zborul spre patul de suferință al scumpei sale Grietje, tîrînd după el pe unul sau pe altul.

Trebuia să vină neapărat o schimbare. Așa nu mai mergea. Soția arendașului fu de părere că trebuie chemat un medic. Da, Jan se gîndise și el să cheme. Dar Grietjei nu-i plăceau medicii, și el știa asta.

Veni și Hals.

— Fii calm, Jan, îi, zise Frans. N-ai voie să plîngi. Fii bărbat. Se îndreaptă toate.

Dar după ce o văzu pe Grietje, care moțăia, lividă, rămase tăcut, cu privirea în gol.

— E obosită. Las-o să doarmă. Și adu-i un doctor bun. Unul adevărat. Stai, am să-ți trimit eu unul.

Doctorul veni, o examină pe pacientă și zise:

— A făcut eforturi mari ? A muncit mult ?

— Nu, zise Jan, am fost împreună la înmormîntarea mamei mele. Altceva nimic.

— E istovită, declară doctorul. Lăsaţi-o să se odihnească. Şi plecă.

Jan nu mai avu linişte. „Vreau un doctor care s-o poată tămădui", îşi zise el şi ieşi din nou din casă şi căută altul.

La căpătîiul bolnavei apăru acum un bărbat scund şi gras. Grietje tocmai deschisese ochii.

— Ce vă supără, coniţă ? întrebă medicul, amabil.

Ea nu răspunse, şi adormi din nou.

— Îndepărtaţi-i pe toţi cei din casă, zise doctorul, cînd îi văzu pe ucenici că forfotesc pe scări şi coridoare. Aici trebuie să fie linişte.

Casa rămase goală. Copiii fură plasaţi în pensiune prin vecini. Jan rămase cu Eefjen.

Trecură cîteva zile.

„Cum se poate, aşa dintr-o dată ?" îşi zise Jan. „Grietje era sănătoasă ; acum e bolnavă. Dar are să se facă bine. Căci nu poate să aibă nimic. E obosită, spun doctorii. Obosită ? Din ce ?"

Dar necazurile continuară. Nu voiseră încă să înceteze. La Leida avură loc schimbări rapide.

Taica Havick nu mai putea fi lăsat singur. În repetate rînduri fusese găsit noaptea în grădină, aproape complet despuiat. Alteori se scula din pat şi ieşea pe stradă, năuc şi ţeapăn. Nu se împotrivea cînd îl culcau la loc în pat, dar de îndată ce se simţea nesupravegheat, voia să plece din nou. Căuta, cu o neobosită încordare, ... ochii moartei.

Într-o noapte avu un acces de furie, făcu spume sîngerînde la gură, din gîtlej îi lătră un animal ciudat. ...Şi deodată se prăbuşi mort.

Iar apăru acasă la Jan Steen vestitorul de nenorociri, grozav de tulburat. Dar de astă dată părea că fusese aşteptat. Jan înţelese. Fără să scoată nici un cuvînt, îl duse pe Wijbrandt în faţa patului Grietjei. Ochii ei stăteau bul-

bucaţi în orbite. Pe trăsăturile ei se desenase în negru oboseala.

Wijbrandt privi ţintă femeia palidă, adormită în patul adînc. Şi îndreptă o privire plină de milă spre corpolentul şi voinicul său frate, care fusese obişnuit să-şi ţină atît de mîndru capul sus şi care acum se uita şi el ţintă, atît de smerit şi de amărît, la viaţa care lîncezea în pat.

Cei doi fraţi se aşezară unul lîngă altul, oftînd : rămăseseră orfani, într-un timp atît de scurt ! Wijbrandt era singur ...Şi Jan ? Această viaţă grijulie şi temătoare, alături de una lîncedă, nu era oare şi ea asemenea cu singurătatea ? Jan Steen nu spusese încă nici un cuvînt. Era linişte ; numai ceasornicul vorbea, întrerupînd tăcerea.

Eefjen se dusese să vadă de copii. Jan îi dădu Grietjei medicamentul, şoptind cuvinte tandre către faţa palidă care i se odihnea pentru o clipă în căuşul palmei.

— Unde sînt ceilalţi ? îndrăzni Wijbrandt să întrebe.

Jan dădu din umeri. Dar cînd îl petrecu pe fratele său mai tînăr la uşă, şi cînd acesta ieşi în ploaia torenţială, îl binecuvîntă cu semnul crucii şi îi şopti răguşit :

— S-a isprăvit cu mine...

Din prietenie pentru pictorul lor, doctorii se adunară într-un consult. Nu înţeleseseră natura acestei boli, în ciuda căutărilor şi presupunerilor lor.

Jan era agitat ; îşi pusese toată nădejdea în ei. Erau oameni învăţaţi, de şcoală nouă. Ei aveau s-o salveze pe Grietjen. Trebuia să existe un mijloc. Grietje nu putea să moară ; abia împlinise patruzeci de ani, era mamă de copii şi fusese pînă atunci întotdeauna sănătoasă şi sprintenă.

Doctorii se sfătuiră, într-o încăpere liniştită a casei ; erau patru la număr, cu jabouri albe

şi cu gulere late plisate. Veniseră cu cărţile lor de pergament, îşi puseseră ochelarii printre filele cărţilor, şi avu loc o discuţie zgomotoasă pe patru voci — Jan o auzi prin uşa întredeschisă —, dar cînd consultul luă sfîrşit, doctorii cei învăţaţi păşiră pieziş şi se feriră din drumul lui. Nu fusese găsit nici un răspuns. Jan totuşi îşi zise : „Dă-i încolo, n-au decît să plece. Pe Grieteken a mea are s-o vindece natura."

Şi cînd veni aprilie, îi aduse prima gălbenea.

— Vine vara, mămico, nu te lăsa. Iarna ai trecut-o cu bine. Ia seama : căruţele cu proptele ţin cel mai mult.

Jan avusese, pare-se, dreptate. Grietje se simţi ceva mai în puteri.

Prinse din nou grai.

— Nu-l las pe Jan al meu singur. Nu, nu-l las.

Atunci veniră înapoi ucenicii, unul cîte unul, şovăind, şi întrebară dacă pot rămîne.

Dar Jan, sub impresia clipelor de groază prin care trecuse, îi trimise cît putu de repede la plimbare, explicîndu-le că nu poate suferi oameni în jurul lui, că asta îi face rău Grietekei şi că Grieteke are nevoie de linişte, linişte şi iar linişte.

Curînd veni şi Wijbrandt, ca să discute cu Jan despre ceea ce aveau de făcut în legătură cu moştenirea lăsată de tatăl lor.

— Nu-mi vorbi astăzi despre asta, măi băiatule. Îmi face grozav de rău. Nu mi-e capul la asemenea lucruri. Grieteken are mare nevoie de mine.

— Stai, Jan, nu te pripi. Ce-ar fi să te muţi la Leida, în casa părintească ? Ţi-o cedăm bucuros.

— În casa părintească ?

— Poate că Grietjei i-ar prii să locuiască într-o casă liniştită ca aceea, iar Duifjen te-ar putea ajuta la gospodărie. Ai avea mai mult sprijin decît aici la Haarlem.

— N-ar fi rău, se gîndi Jan. Şi-i răspunse : Cînd se trezeşte, îi vorbesc despre propunerea ta. Se simte mai bine acum, dar trebuie să fim prudenţi. Eu, pe Podul-Lung, în casa veche ? Ce splendid ar fi !

— Va să zică vrei ?

— Taci. Vorbesc numaidecît cu Grieteken. Du-te deocamdată în vestibul.

Wijbrandt se duse să viziteze fabrica de bere şi-şi dădu în vileag toată căldura inimii sale de om activ.

— E mare păcat, Jan, că n-o exploatezi chiar tu. E o afacere bună.

Dar Jan se şi dusese la căpătîiul Grietjei şi aşteptă.

Aşteptă pînă ce Grietje deschise ochii şi îl privi cu un zîmbet blînd în jurul gurii palide.

— Draga mea, iubita mea, îi şopti Jan. Cum te simţi ? Am o veste ! Vor să ne lase casa din Leida, cea de pe Podul-Lung. Ai vrea ?

— Dacă mă fac bine.

— Da, dacă te faci bine. Aşteptăm. Pot să-i spun lui Wijbrandt că primim ?

— Spune-i. Bieţii părinţi au murit.

Şi Grietjei îi curseră lacrimi pe obrajii supţi.

— Bine ! Bine ! Se bucură Jan. Am să-i spun. Dar stai liniştită, draga mea ; de acum înainte avem să fim noi părinţii. În casa aceea e nevoie de părinţi. Uită-te la părul meu.

Se aplecă asupra ei, iar ea îl dezmierdă, cu mîna ei mică şi slabă, pe capul cărunt.

— Ah, nevestico, dacă te-ai face bine ! Am lua-o de la început, acolo, la Leida !

Pe buzele Grietjei se ivi un zîmbet umed şi obosit.

— Trebuie să aşteptăm ca Grietje să se facă bine, îi spuse lui Wijbrandt, şi Wijbrandt plecă la Leida cu această concluzie.

Dar aşteptarea se lungi. Iarăşi se adunară doctorii în camera liniştită. Iarăşi fu examinată şi palpată pacienta. Nu mai avea pic de vlagă în ea. Era de mirare că mai trăia. Hrana îi cădea greu. Nu mai putea să mănînce, oricît se căznea. Cănile cu lapte rămîneau neatinse.

Iar Jan se adînci din nou în visurile sale triste. Paleta lui atîrna, uscată, într-un cui, de luni de zile. Casa era goală. Ploaia lină, de
 mai, şiroia mohorît ; lumina spălăcită a soare-

lui intra pe ferestre în casa tristă. Apoi iar se făcu întuneric.

Într-o seară, Grietje privi ţintă în gol, cu ochii mari şi strălucitori. Apoi începu să şoptească :

— Jan, adu copiii acasă. Vreau să-i văd.

Şi iată-i intrînd, în şir, tăcuţi şi cu băgare de seamă. Grietje clipi scurt din ochi. Întîlnirea o obosise.

— Ia-i de aici.

Cînd fu singură cu Jan, mai şopti :

— Bărbăţele, bărbăţele,... ţine-mă strîns.

Jan o îmbrăţişă cu duioşie.

— Rămîi lîngă mine. Rămîi lîngă mine... bîigui ea, dar abia apucase să rostească aceste cuvinte, şi se şi prăbuşi inertă în braţele lui.

Jan băgă de seamă că în jurul său e forfotă mare : veniseră femei din toate părţile, femei cu pînză albă, femei care plîngeau cu sughiţuri. Din ochi li se scurgeau lacrimi, bărbiile le tremurau, gurile li se crispau. Umblau în vîrful picioarelor şi şopteau, dar nu se auzea nimic. Se petrecea ceva ; se făceau anumite lucruri, calm şi repede, unul după altul.

Deodată fu acolo şi pastorul. Se auziră rugăciuni şi mormăieli ; fură aduse şi apoi aprinse lumînări.

Jan plecă. Jan plecă încet de lîngă pat... Se aşeză la o masă. Stătu în picioare într-un coridor. Se pipăi. Auzi venind alţi oameni, mulţi, negri, posaci. Plecă.

Se duse într-o cameră şi se aşeză pe un scaun. Copiii erau undeva, departe, tăcuţi. I se dădu de mîncare, singur într-o cameră. Se auzea tic-tacul unui ornic. Scaunele stăteau la perete, în şir. Stăteau. Nimeni nu le lua, nimeni nu le muta din loc ; stăteau liniştite. Numai ornicul bătu. Era tîrziu ; sau devreme. Era dimineaţă ; sau seara. Era frig ; sau cald. Jan nu-şi simţea propria fiinţă ; se pipăi, încă o dată şi încă o dată.

Iar auzi venind niște oameni, unul după altul. Pași ici, pași colo, voci sus, voci alături. În fața lui era de mîncare. De ce să mănînce? Încercă. I se opri în gît. Se înecă ; tuși înăbușit, dar puternic. Nu înghiți. Mîncarea veni înapoi. Bău apă dintr-o cană. Iar bătu ornicul. Timpul trecea. Scaunele mai stăteau tot înșirate. Din partea din fund a casei auzi voci. Să se ducă să vadă ? Să se ducă ?

Se tîrî în vîrfurile picioarelor pînă la fereastră și se uită în verandă, printr-un luminator. Văzu niște capete necunoscute.

Se tîrî înapoi pînă la masă și se așeză în fața mîncării, cu mîinile împreunate. Se făcu întuneric. Ce mult durează ! Aștepta ceva ? Ce aștepta ?

Apoi se deschise o ușă și iată-l iarăși pe Wijbrandt. Era palid. Apoi Wijbrandt dădu din cap, ca semn că Jan trebuie să-l urmeze. Plîngea ; Jan îșî urmă fratele.

Pe un catafalc negru și alb, înalt și spațios, zăcea iubita sa Grieteke, albă ca ceara și tăcută. În jurul ei ardeau lumînări mari, galbene, de pe care picura seul. Mîinile lividei sale Grieteken era împreunate ; și le împreună și el pe ale sale, apucă între ele mătăniile care îi fură date, își încovoie genunchii pe perna care îi fu pusă pe dușumele, își înclină capul, adînc, pînă jos.

„Nu vreau să mă mai scol niciodată de aici", își zise el. „Niciodată. Nu pot să sufăr forfota din jurul meu. Să plece toți, să fiu lăsat singur lîngă această dragă Grieteken a mea. Atîta timp cît rămîn aici, rămîne și ea, atîta timp nu pleacă. Lăsați lumînările să ardă mult, mult ; să nu le stingeți niciodată".

„Ea mai e aici", își zise el, după ce stătuse buimac ceasuri întregi. „Totul rămîne cum a fost. Așa și trebuie. Nimic nu trebuie să plece de aici".

Își înălță o clipă capul de pe pardoseală. „Sînt singur ? Sînt singur ?" întrebă el, dîndu-și brusc capul într-o parte. Nu. Cineva îi pu-

sese o mînă pe umăr ; voia să-l ridice. „Nu, mînă, lasă-mă", îi zise el. „Mai lasă-mă puțin, Nu vreau să se sfîrșească". Îndemnul blînd nu încetă. „Lasă-mă, lasă-mă". În zadar gîndea așa și în zadar implora în sinea lui. Îndemnul deveni mai stăruitor. Jan începu brusc să plîngă, tare, înspăimîntător, dar trupul lui, cuprins de convulsii, cedă, se ridică drept, după mîna care îl sprijinea. Ce lesne ! Picioarele, care fuseseră amorțite, începură să-i furnice. Stătea drept, dar capul îi atîrna greu pe un umăr. Porni în beznă, înainte, înainte.

Simți că stă pe un scaun, sughițînd încă, plîngînd încet. Începu să audă o voce, care era de mult acolo, de mult îi bîzîise la ureche. O voce tînără încă, o voce energică, de bărbat. De la Wijbrandt venea această voce, care, șoptind, îl calma. Jan începu să asculte. Ce spunea Wijbrandt ? Ce spunea ?

— Nu pot. Nu pot, izbucni Jan, brusc.

— E bine pentru ea, Jantjen, băiatule ; e bine. Stai jos ; bea o înghițitură, Jantjen, frățioare. Acum e liniște : Grietje a dat atît de mult, că n-a mai putut. Acum se odihnește. Stai liniștit și gîndește-te la ea, așa cum ai dori s-o revezi. N-a fost ea întotdeauna un înger pentru noi ? Acum a devenit pentru totdeauna înger, un înger care te păzește, Jantjen. Curaj !

Jan începuse să tragă cu urechea. „Da, da", dădu el din cap. Printre sughițurile care îl zguduiau violent, mai dădu încă o dată din cap că da, că așa e. Ah, n-ar putea să moară și el, să plece și el, să fie cu ea ?

— Mai stai cîtva timp cu copiii, Jan. Cu copiii Grietjei. Și pe urmă, cînd o să crească mari, poți să te duci și tu, ca s-o revezi.

Wijbrandt îi ghicise dorința. Jan dădu din cap că da. Înțelesese. Încetul cu încetul.

În noaptea aceea rămaseră în biserica ascunsă printre case. Strada fusese întunecoasă, prea

puțini se tîrîseră după ei. Sicriul fusese așezat în fața micului altar. Minunat de lin suna cîntarea diafană a unicului băiat de cor. Jan stătea îngenuncheat pe lespezi, cu mătăniile între degete. Așa avea să plece ea spre cer, dragostea lui, viața lui. Liniște ! să n-o întristeze. Ce frumoasă era mireasma florilor din jurul catafalcului ! Iar mirosul de tămîie era dens și pătrunzător. Alții se strecurară în spatele lui Jan ; biserica se umplu de ecoul șoaptelor și tusei. Afară, pe stradă, începuseră cele dintîi zgomote ale dimineții.

Florile și tămîia miroseau tare ; ruga molcomă din fața altarului continua. Băiatul cînta acum mai tare. Așa avea să plece ea spre cer, dragostea lui, viața lui, mămica lui, mireasa lui, iubita lui.

— Plîngi, plînge-ți lacrimile, Jan Steen, auzi el din altar, pe latinește. Plîngi și te ușurează.

„O, dacă s-ar putea să rămînă totul așa ! Ea mai e aici. Să nu plece nimeni. Să nu se schimbe nimic. Vreau să păstrez totul.

Între mine și ea mai sînt miresemele florilor. Ne leagă niște sunete. Așa trece ea pe lîngă mine, prin fața mea.

Ea se urcă mai sus decît mă pot urca eu. Se înalță mai sus decît mă pot înălța eu, tot mai sus, dragostea mea, viața mea. Acum are să dispară totul. Vocile s-au stins, miresmele s-au împrăștiat. Totul se sfîrșește..."

Din nou sprijinit, Jan urmă coșciugul, care fu scos din biserică și dus în cimitirul ascuns printre grădini.

În cimitirul împrejmuit cu gard viu era soare. Și cîntau păsările în copaci. Ce liniște era aici ! Ce liniște și ce cald !

„Ce e asta ? Sînt oameni ? Cîți ? De unde ? Nu întorc capul, nu vreau să le văd chipurile".

 Plînse.

Zilele începură aspre și uscate, în casa goală. Vecinii, timizi, îi aduseră înapoi pe copii. „Mai însuflețesc niței casa și ei", își spuseseră.

Jan îi privi lung și în tăcere. Ce se-ntîmplă ? Vor să rămînă ? Ce să facă el cu ei ? Nu e deajuns că trebuie să aibă grijă de el însuși ?

Veni la el Duifjen, fata fragedă, care-și părăsise logodnicul, ca să-l ajute pe fratele Jan, aflat la necaz. Jan dădu din cap, tăcut.

Ce gol era totul ! Cum ar fi vrut să plîngă în casa asta goală !

Apoi veni din nou fratele Wijbrandt, băiatul de treabă. Erau niște acte de iscălit. Jan iscăli.

— Mai ai ceva ? Iscălesc. Iscălesc orice. Mi-e tot una.

Mai veniră oameni la el, în vizită, ca să-l consoleze.

— Ah, dă-i încolo ! Ce să fac eu cu ei ? Ce am eu cu ei ? Mulțumesc ! Mulțumesc ! Lăsați-mă în pace !

Veniră confrații ca să-i dea sfaturi.

— Apucă-te de lucru.

— Nu te lăsa doborît. Așa e viața.

— Știu, le zise Jan. Știu ; acum plecați.

Și cînd se lăsă din nou liniștea, Jan se duse în atelier și rămase acolo ceasuri întregi, pe gînduri :

— Cum s-au întîmplat toate astea ? !

Duifjen îi îngrijea voioasă pe copii ; Jan nu avea nici o bătaie de cap cu ei. Uneori se furișa în atelier și cerceta atent, cu privirea, lucrurile de acolo. Ca în joacă, luă o dată în mînă o paletă și o pensulă. Thaddeus veni lîngă el și spuse :

— Da, tată...

— Asta-i viața, băiatule, îi zise Jan. Hai să lucrăm. Avem destulă treabă.

Jos se afla din nou Wijbrandt, veșnic la post; cercetă documentele din caseta Grietjei și dădu din cap de mai multe ori.

Și cînd Jan coborî scara, Wijbrandt începu să-l întrebe, dar Jan îl opri :

— Nu mă întreba asta. Nu știu. N-am văzut niciodată bani aici. Mi-e tot una.

Apoi fratele și sora puseră amîndoi mîna și cărară și împachetară și scriseră scrisori și plătiră și încasară. Și într-o bună zi, totul fu dus, cu căruța, la șlep. Și așa ajunse Jan Steen la Leida, pe Podul-Lung, în casa părintească.

Într-o dimineaţă, Jan Steen stătea gînditor în bucătăria lui de zid, privindu-le la treabă pe Duifjen, mătuşa, şi pe Eefjen, nepoata, care spălau rufe în nişte hîrdaie mari. Braţele lor roşii, sănătoase, se mişcau regulat în sus şi în jos. Pînza albă ca zăpada le luneca repede printre mîini. Aburii albi răbufneau pe fereastra deschisă şi se împrăştiau în curte. Din cînd în cînd, cele două femei se îndemnau una pe alta cu cîte o vorbă glumeaţă.

Jan se duse agale spre vestibul, unde Katrijntje punea masa, cu gesturi copilăreşti, cu boneţica pe căpşorul înclinat, pe gînduri. Ca o figurină fină şi zveltă, îşi făcea de lucru cu coşuleţul de pîine şi cu farfuriile, zăngănind zgomotos cu tacîmurile şi numărînd pe degete locurile de la masă.

Îi dădu din cap lui Jan, zîmbind.

El o privi o clipă, ca tată, şi-şi zise : „Ce copil drăgălaş am ! Are să fie o fată nostimă. Să nu bage de seamă". Şi făcu brusc cale întoarsă, împingînd uşa camerei mari, din faţă, care se deschise anevoie.

Aici mirosea a praf. Jan deschise o fereastră. Se înăbuşea. Repede, aer curat ! Tăcerea de aici era singurul lucru neschimbat din casă. Luă loc pentru o clipă în unul din fotoliile late din jurul mesei verzi, luă pana, care se

afla pe călimara de cositor, şi o lăsă să-i lunece printre degete, fără să se gîndească la nimic.

Ce făcea el aici ?

Brusc, se sculă iarăşi în picioare, ieşi în grabă din cameră, şi sui scara. Sus, în dormitoare, nu era nimeni. Încet şi fără chef, se sui în pod, unde îşi instalase din nou atelierul. Îşi aduse aminte de anii vagi dinaintea căsătoriei sale, cînd lucrase aici mult şi trîndăvise încă şi mai mult. Acum găsi acolo un băiat, pe Thaddeus, care răzuia o pînză, fredonînd un cîntecel.

— Prea multă udătură, prea multă udătură, îi zise Jan şi-i luă fiului său pînza din mîini.

— După-amiază vreau să mă duc la Warmond. E bîlci acolo. Mă duc să desenez. Mă laşi ?

— Te las, zise Jan.

Jos, în caja scării, cineva chemă la masă. Se duseră agale jos. La masă era şi Swaantjen, beghina. Jan se bucură s-o revadă şi-i spuse prietenos „bună ziua". Ea îi dădu o sărutare pe frunte. Lui Jan îi făcu plăcere.

— Surioară, vii să ne dai o mînă de ajutor? o întrebă el.

— Curăţenia cea mare de toamnă dă ceva de lucru într-o casă ca asta. Şi-mi place grozav aici. Jantjen e mulţumit ?

— Încă o gură de hrănit, glumi Jan. Dă-i drumul. Unde merge mia, merge şi suta.

În după-amiaza aceea, în atelier, la şevalet, liniştit şi atent, trase cu urechea la scuturatul de sub el, cu un fel de satisfacţie. Casa lui respira din nou. Auzi glasurile copiilor şi fu mulţumit. Ce nevinovaţi erau, în veselia lor calmă ! Din fericire, erau toţi sănătoşi. Viaţa mergea înainte.

Timpul întraripat zburase, poate ceva mai greoi pentru Jan decît înainte, dar totuşi trecuse iarna şi trecuse vara şi venise pentru a
285 două oară toamna. Şi iarăşi începu curăţenia

în locuința de pe Podul-Lung. Și, de la postul său, cocoțat în pod, Jan trase iarăși cu urechea la zgomotele din casă, așa cum obișnuia să facă. Munca nu-l mai absorbea niciodată cu totul, ca odinioară. Profita de orice motiv, cît de mărunt, ca să lase pensula din mînă. Fusese nevoit să cugete mai mult în ultima vreme. Să chibzuiască mai adînc. Lucrurile i se păreau acum mai puțin lesnicioase. Îmbătrînea ?

Ce se auzea ?... Zgomotul scuturatului urcă pînă la el tot mai intens. Acum auzi limpede peria de frecat și mătura și plescăitul leșiei. Holanda era o țărișoară curată lună. Cei care călătoriseră în străinătate știau să povestească ce murdărie e în alte părți, în Sud [1] și în Franța. De ce dădeau atîta zor cei de jos ? Își ciuli urechile și-și ținu capul aplecat într-o parte. Vorbeau despre Jan. Ce era cu Jan ? Cu băgare de seamă, se duse tiptil la lucarnă, care era întredeschisă. Acum putu deslușì mai bine glasurile.

— Da, e trist, zicea Duifjen, și totuși nu pot să-i spun. Nu pot să-mi calc pe inimă.

— Nu, să nu faci asta, surioară, e prea simțitor. L-ar întrista. Și nu trebuie să-l întristăm. E un om prea de treabă !

Vocea care răspunsese fusese a Swaantjei.

— Asta nici nu e viață pentru biata copilă. Dar pot s-o las să robotească singură ? Iar Derk îmi spune că așa nu mai merge. Vrea și el să se însoare odată și odată, dar așa cum stau lucrurile acum nu pot să plec. Nu văd ce ar fi de făcut.

— Și toată gospodăria asta s-ar duce de rîpă văzînd cu ochii. Eu dau cu plăcere ajutor. Dar casa și atelierul sînt totuși prea mult pentru mine. Nici bani pentru o slujnică nu prea am, și apoi, știm cu toții ce înseamnă o slujnică într-o casă fără gospodină.

[1] Țările de Jos sudice (azi : Belgia).

— Nu, bagă de seamă, nici tu nu poţi face mai mult decît faci, Swaantje ; ştiu asta. Iar Jan n-are habar de nimic. El crede că lucrurile merg de la sine şi totodată se ţin curate. Pentru că Grietjen, Dumnezeu s-o ierte, avea patru perechi de mîini, zău aşa, orice s-ar spune. Aşa cum străluceau toate de curăţenie la Haarlem, aia zic şi eu treabă, cu o ceată de ucenici în pensiune pe capul ei. Sărăcuţa, a avut destul de furcă.

— Şi-a făcut din plin datoria. Am iubit-o mult, pentru că a fost bună cu noi toţi, iar pentru Jan a fost un sprijin atît de straşnic, încît Jan părea puternic, cu toate că e slab. Şi a rămas alături de el, har Cerului, atîta timp, încît acum e destul de voinic ca să stea pe picioarele lui. Totuşi, nu poate să trăiască singur.

— Care bărbat poate ? Bărbaţii au întotdeauna nevoie de femei. Tu nu ştii asta, Swaantjen, aşa bănuiesc,... dar e adevărat.

— Cred ; şi ştiu. Dar oricum, Jan al nostru este cu siguranţă unul din aceia. Nu poate să trăiască singur şi nici casa lui nu poate fi lăsată singură. Dar cum să se schimbe ceva ? Mă tem că n-are chef de însurătoare.

— Nu poţi să ştii niciodată. Nu e încă prea bătrîn şi e sănătos şi voinic. Cine poate spune ce e în capul lui ?

— Nu, nu cred. Deocamdată nu. Dacă ar face pasul ăsta, l-ar face pentru copii.

— Tu eşti, într-un fel, unul din ei, Swaantjen, şi te pricepi să faci casă bună şi cu dracul. Iartă-mi vorba. Dar sînt sigură că tu ai să-i găseşti frăţiorului nostru Jan o nevastă.

— Eu ? Surioară, ai înnebunit de-a binelea?

Şi surioara călugăriţă avu un acces de rîs.

Jan o auzi cum coboară scara cu paşi uşori şi repezi, apoi auzi pompa din fundul casei. Mai stătea tot aplecat, cu gura deschisă, cu urechea lipită de lucarnă, cu ochii mari şi uscaţi. Chipul i se destinse acum. Se aşeză din nou pe taburet, la şevalet, apoi începu să se

joace cu pensula şi-şi scuturǎ deodatǎ violent capul.

Privi îndelung în gol, captivat încetul cu încetul din nou de jocul de culori din faţa lui. Se sculă în picioare brusc şi zise, calm şi cu voce tare :

— Da, aşa e.

Cineva zgîria chepengul. Jan se duse să-l deschidă şi căţelul sări spre el, dînd din coadă. Jan îl dăduse uitării de cîtăva vreme pe bietul animal, care însă nu părea supărat din pricina asta.

— Vii cu mine ? Cîinele îl privi atent şi schelălăi. Hai !

Trecură amîndoi prin chepeng şi coborîră scara.

— Dacă ieşi, Jan...

Era Duifjen, care îl privea rugător.

— Am înţeles. Nu poţi pleca de-acasă şi meşterul Steen trebuie să care ceva pachete. Hai, spune.

— În trecere, intră la vecina Marietje Herkulens, după picioarele de oaie. Copiii sînt pe afară, şi eu, Jan, crede-mă...

— Bine, bine !

Pe stradă era răcoare şi bătea vîntul. Mantaua mare a lui Jan se ridica foarte sus. Tot în sus zburau şi fustele unei fete care mergea înaintea lui, o fată cu talia zveltă. Jan îi putu vedea foarte bine picioarele frumoase şi drepte.

„Bătrîne, bagă de seamă", îşi zise Jan. „Asta nu mai e pentru tine", şi numaidecît lăsă să-i zboare din creier gîndul la frumuseţea feminină. Se gîndi la pînza pe care o avea în lucru. Apoi îi trecu deodată iarăşi prin minte convorbirea dintre surorile lui. Un simţămînt de uşurare puse brusc stăpînire pe el. „Vor să mă facă să plec din nou în peţit", îşi zise. „Stai, ia să mă iau după fata asta. Cîtă graţie, într-adevăr ! Cum să se uite ea la mine ?"

— Mai repede, Kaatjen, ia-o înainte.

Cîinele veni de după copac şi o luă repede înainte. Jan îşi grăbi paşii şi ajunse iar în spa-

tele fetei, foarte aproape. Îl lovi în glumă cu piciorul pe animal, care se învîrti în jurul lui Jan, dînd din coadă. De frică, zburdalnicul animal o luă la goană şi, lătrînd tare, trecu ca fulgerul prin faţa fetei, mîrîind urît chiar lîngă ea. Fata îşi mai săltă încă puţin fustele, încît Jan putu vedea din nou picioarele frumoase şi drepte. Dar acum fata se opri brusc şi întoarse capul. La asta Jan nu se aşteptase ; într-o clipită se pomeni nas în nas cu ea.

— Ţine-ţi cîinele, scrîşni fata, care avea gura diformă şi de o culoare murdară.

Dezamăgit, Jan simţi că-i îngheaţă zîmbetul pe buze.

— Sluga dumneavoastră, îi zise el, cu o politeţe ironică.

Fata dădu din umeri şi dispăru după un colţ. Cîinele mai vru să se ducă după ea, mîrîind, dar stăpînul lui îl chemă înapoi. „Chiar aşa de lesne nu merge", bîigui Jan în sinea lui. „Să umbli după femei cînd eşti cărunt, nu e glumă. Nu, mai bine mă duc acasă."

Cînd trecu prin coridor, o auzi pe Duifjen strigîndu-i din bucătărie :

— Jan, adu încoace picioarele.

— Picioarele ? Care picioare ?

— Doamne fereşte ! Păi n-ai adus nimic ?

— Mă duc acum. Aşteaptă.

Şi Jan ieşi din nou cu căţelul după el. Nu era departe. Pe o străduţă de pe malul opus se afla vechea măcelărie, în care îşi făcea negoţul Marietje.

— Iar ai venit dumneata, vecine ?

— Da vecino, soră-mea m-a trimis iarăşi după nişte picioare.

— Le-am şi pregătit.

Cîinele se simţi aici foarte la largul său. Mai întîi sări cîtva timp încolo şi încoace, dînd din coadă ; apoi veni supus la stăpîna casei şi-i linse mîna. Negustoreasa îi azvîrli o bucăţică de cîrnat.

— Ştie şi el unde e bine, zise Jan.

— Noroc că ai un asemenea ajutor în casă, vecine Steen.

— Ah, vecino, în felul acesta îi păgubesc pe alţii. Asta mă necăjeşte. Surorile mele se istovesc şi se jertfesc pentru mine. Aş vrea să nu fie aşa. Dar ce e un bărbat singur ?

— Te înţeleg, vecine. Şi eu mai simt încă zilnic acelaşi lucru. Crede-mă : o femeie singură într-o negustorie nu e nici ea mai nimic. Dar de ! ce pot să fac ?

— Caută-ţi un bărbat !

— Eu ? Un bărbat ? O văduvă cu doi copii ?

Pe gînduri, îşi trecu mîna mică peste fruntea înaltă. Jan o privi în ochii luminoşi şi zise :

— Pun rămăşag că mai poţi să găseşti un bărbat.

— Nu despre asta este vorba. Pot să găsesc destui. Dar răposatul meu bărbat a fost un om cu carte, după cum ştii, aşa că mi-e greu să mă obişnuiesc acuma cu unul din topor, care nu vorbeşte decît de oi şi de porci. De altfel, îmi vine cam greu cu măcelăria. Dar pentru librărie nu sînt destul de învăţată. Nu..., lucrurile trebuie să rămînă aşa. Pentru copii muncesc.

— Da, faci mult pentru copii. Jan se aşeză pe o bancă. Dacă aş fi singur, m-aş mai descurca. Dar ca bărbat, poftim de ţine casă cu cinci copii, dintre care trei sînt încă nişte mucoşi. N-ai încotro şi devii o povară pentru alţii. Asta e !

— Uite, tot ce face omul din dragoste, nu e povară. Surorile au suflet bun şi fac asta din dragoste.

— Ştiu, totuşi...

— Da, vecine, fiecare cu necazul lui. Nu ? Altminteri eşti destul de vesel. Îmi mai aduc aminte cînd erai flăcău şi locuiai la părinţi. Cu dumneata au avut destul de furcă. Acuma eşti ceva mai potolit. Omul, cu vîrsta, devine mai înţelept. Da, da, aşa e viaţa.

— Ah, Marietje, eu am fost întotdeauna un om potolit. Cum poți să vorbești astfel ?

— Nu, Jan, ai fost un crai fără pereche. Nu-mi spune mie. Mi-aduc aminte foarte bine.

— Și eu parcă te mai văd într-o jachetă albă, neîncheiată pe nasturi. Arătai în ea ca un amoraș. Mai țin minte că ți-am furat o dată o guriță în ajun de Sfîntul Niculae. Jacob Oly era să moară de ciudă. Cînd mă gîndesc la asta...

— Nu mai mi-aduc bine aminte ce spui. Dar se prea poate să fi fost așa, pentru că ai fost mare strengar. Ah, Doamne, mai isprăvește odată, omule.

— Marietje, nu mă face să rîd. Mai văd încă și acum mutra tatălui tău, cum se uita prin lucarnă, cu o oală de fier în cap. Nu era grozav de încîntat de mine, iar Herkulens îmi mai făcea și el concurență. Da, Marietje, nu mai da din cap că nu. Toate astea îmi vin acum în minte, de parcă ar fi fost ieri.

— Da, bine, mai ai memorie bună ; văd.

Cîinele schelălăi, apoi adulmecă, frecîndu-și capul de picioarele lui Jan.

— Da, cuțule, mergem. Hai, dă-mi picioarele de oaie, Marietje, și trece-le pe tăbliță.

— Ești înscris aici foarte precis, Jan Steen. Salutări surorilor. Bună seara.

— Bună seara și pe curînd.

Jan se grăbi spre casă, adîncit în gînduri.

— Vai, Doamne, zise Duifjen cînd Jan se ivi în ușă. Ai așteptat să taie oaia ? Ce ai avut atîta de vorbit cu văduva aceea ? Ești plecat de un ceas.

— De un ceas ? Nu se poate, n-am lipsit atîta.

— Un ceas încheiat, omule. Și mai spuneți că femeile vorbesc mult ! Nici bărbații nu se lasă mai prejos. Dă carnea încoace ; am întîrziat.

Seara, în timp ce mîncau carnea de oaie, Jan zise :

— Marietje asta e o femeie ciudată, şi dădu din cap.

— De ce ciudată ? întrebă Swaantje mirată.

— A, aşa..., şi Jan iar dădu din cap.

— Dar ce a spus ? întrebă acum Duifjen.

— A, nimic.

Continuară să mănînce. Carnea părea să fie gustoasă. Copiii sporovăiau de zor despre bîlci, cînd deodată Jan reveni :

— Ia spune, Marietjen asta...

— Doamne, iarăşi Marietjen...

— Marietjen ştie sigur că mai are de primit bani de la mine.

— I-o fi scris pe tăbliţă.

— Da, a scris pe tăbliţă, şi Jan pufni într-un rîs în hohote. — Pe tăbliţă ! Ha-ha ! şi iar dădu din cap, roşu de atîta rîs.

Duifjen şi Swaantjen se uitară una la alta.

— Vin numaidecît ! îi strigă el apoi confratelui cu care urma să se ducă la o bere şi care se şi afla în vestibul.

Cum se întîmplase așa, deodată, nici Jan nu prea știa bine. În aceeași zi mai cumpărase niște carne și niște cîrnați, și totul mersese ca de obicei. Dar în timpul mesei, carnea prinsese un gust delicios pe care nu-l mai avusese pînă atunci. Iar în capul lui răvășit încolțise un gînd bizar : carnea avea gustul Marietjei. Și în gînd îi apărură fruntea ei albă și ochii ei luminoși, așa cum îi văzuse aievea în după-amiaza aceea în spatele tejghelei.

După cină se dusese în camera din față, să chibzuiască, și chibzui îndelung, cu o singură lumînare aprinsă pe candelabru. Avea crampe de parcă i-ar fi fost grozav de foame, limba i se lipise însetată de cerul gurii, iar buzele i se uscaseră de tot. Se simțea obosit, atît de obosit, încît nu se putu scula de pe scaun.

Dar deodată respirația i se precipită și începu să gîfîie ; își luă în mare grabă pălăria și mantaua și ieși repede pe ușă, trecu podul spre măcelăria de după colț și ciocăni în ușă. Marietje îl primi în vestibulul care acum era gol și curat, pentru că se nimerise să fie sîmbătă.

Jan nu așteptă să-și tragă sufletul, și îi zise:

— Ascultă, Marietjen, m-am gîndit : dă-mi copiii dumitale, ia-mi-i pe ai mei, și să facem schimb.

— Ce tot vorbeşti ? Ai înnebunit, Jan ?

— Nu, stai, gîndeşte-te la ce ţi-am spus. Hai să-i creştem laolaltă.

— Laolaltă ? Cum aşa ? Şi unde ? Şi noi ?

— Noi putem să ne căsătorim, Marietje. Eu sînt văduv şi tu eşti văduvă. Ce zici ? N-ar fi bine, Marietje ? Gîndeşte-te la asta !

— Ascultă, Jan, mă tem că vrei să glumeşti cu mine. Dar...

— Nu, pe viaţa mea, nu glumesc. Ai să te gîndeşti la asta, Marietje ? Da ?

Jan îndreptă spre ea o privire pătrunzătoare. Marietje fu cît p-aci să scape lumînarea pe care o ţinea în mînă, aşa tremura.

— Taci ; copiii sînt înăuntru. Dacă vorbeşti serios, ... mai treci pe la mine. Atunci am să ştiu.

Jan găsi cu cale să plece numaidecît.

— Ascultă, Jan, exclamă Marietje în urma lui, dar el ieşise pe uşă, trecuse colţul şi podul.

Marietje nu mai izbuti să-l vadă.

Stăpînit de o mare nervozitate, Jan o chemă pe Swaantjen în camera din faţă şi-i spuse pe acelaşi ton agitat, pe care vorbise şi cu Marietje :

— Mi-am dat toată silinţa. N-am nici o vină dacă nu iese bine. Voi aveţi cel puţin şansa de a scăpa de mine. Numai să se hotărască ! Se poartă atît de cavalereşte şi de sincer ! Dar şi ei îi vine greu. Şi totuşi trebuie ; ştiu asta. Trebuie să am răbdare, şi n-am. Marietje e atît de calmă şi de liniştită ! Eu nu pot să fiu aşa. Ci spune o dată ceva, Swaantjen.

— Mă asurzeşti, Jan. Dar nu ştiu măcar despre ce e vorba... Dacă înţeleg bine, ai cerut-o în căsătorie pe văduva Herkulens. Aşa e ?

— Aşa e. Dar ascultă, Swaantjen. Fii atentă. Tu ştii cum au stat lucrurile şi cum stau azi. Şi ştii şi cum au să stea de acum înainte. Spune-mi : să fac pasul ăsta ? E bine ? Spune-mi mai întîi asta. Crezi că ea...

— Da Jan, cred. Cred că s-a bucurat. Acum știe care e răspunsul. Nu te teme. Mergi pînă la capăt. Faci asta pentru copii.

— Dar Marietje are să vrea ?

— Marietje vrea. Sînt sigură. Ți-a cerut să mai aștepți ? Bine, așteaptă, ai răbdare.

În duminica următoare, beghina se dusese pe malul celălalt, fără să bănuiască nimeni. Și vorbise îndelung cu femeia aceea deșteaptă, pentru că și ea însăși avea oarecari temeri. Jan nu trebuia să fie dezamăgit. Dar și Marietje trebuia să știe bine ce vrea. O căsătorie nu e un fleac.

Cînd veni în sfîrșit acasă, Jan o și aștepta, îndurerat. Îi spuse că voia să iasă totul cu bine, și că de aceea își pusese costumul de postav negru. Chipul lui era țeapăn.

Swaantje scotoci cîteva minute în cămară și-și puse ceva sub șorț. Apoi îi ceru lui Jan să vină cu ea, undeva unde să fie singuri.

— Ascultă, Jan, fii cuminte și ascultă un sfat binevoitor.

— Ce este ? La ce te gîndești ?

— Te duci azi, nu-i așa ?

— Unde ?

— Dacă te duci azi, fă o mutră prietenoasă. Alminteri o sperii. Dacă rîzi, totul e în regulă.

— Ei aș, nu e nimic de rîs.

— Nu fii urîcios și arată-te amabil. Uite o prăjitură. Eu am făcut-o. Dă-i-o.

Acum rîse Jan :

— Swaantje, cu zăhărelul prinzi muște, nu o femeie.

— Ia prăjitura cu tine.

— Bine, o iau.

— Dumnezeu să te ajute.

Swaantje îl binecuvîntă, făcînd înspre el semnul crucii.

295 Apoi Jan porni, cu prăjitura sub manta.

Marietje era încă profund tulburată. Dar Jan o prinse binișor de un braț și-i spuse :

— Ascultă, Marietje, hai să rîdem. Mă vezi cum rîd ? Și trebuie să fiu amabil, așa mi-a spus soră-mea, beghina. Uite prăjitura. Dea Domnul să-ți priască. — Marietje zîmbi. — M-am gîndit îndelung la asta, Marietje, dar acum am ajuns la convingerea că nu se poate altfel. Gîndește-te și tu : nu se poate altfel, decît așa ; nu ? Tu ești singură, eu sînt singur. Eu te plac, și tu... ? Hai, spune, Marietje, ce gîndești.

— Poate că e bine, Jan. Tot așa cred și eu. Dar nu pot încă să mă obișnuiesc cu ideea.

— Știi ceva ? Hai cu mine. La mine ai să te simți repede ca acasă. Încearcă. Făgăduiește-mi că ai să vrei.

— Făgăduiesc.

— Ai fruntea frumoasă și înaltă, Marietje. Pot să-ți dau o sărutare pe frunte, ca avans ? Da ? Nu, nu plînge.

Jan îi dădu propria sa batistă, într-un mod atît de firesc, de la sine înțeles, încît ea o primi și-și uscă lacrimile. Își ridică puțintel și fața, iar Jan își lipi buzele pe fruntea ei și-i luă mîinile în ale sale.

Apoi plecară împreună.

Copiii se atașară repede de această femeie liniștită, care preluase cu hotărîre conducerea în casa cea mare de pe Podul-Lung, ca și cum nu i-ar fi fost niciodată străină. Nu le veni greu să-i spună „mamă". Știau că are să devină mama lor și găsiră că e bine așa și se familiarizară curînd cu noua situație.

Toate acestea erau însoțite de schimbări mari. Căci Marietje nu voia să-și prejudicieze copiii, azvîrlindu-i într-o existență nesigură.

De aceea își pusese categoric condițiile ei. Casa, care îi aparținea lui Jan Steen, trebuia să dea roade bogate. Marietje stărui ca Jan să ceară aprobarea edililor de a-și deschide

acolo un mic han. Căci Jan era un vechi breslaș, astfel că intervenția nu putea să nu izbutească. Iar Marietje se bucură cu anticipație, foarte hotărîtă să nu lase să-i scape printre degete ceea ce obținuse.

Încă înainte de a se fi fixat data căsătoriei, se deschise hanul și fu atîrnată deasupra intrării creanga de viță de vie. În acest scop fuseseră necesare mari transformări.

Săptămîni de zile răsunase ciocanul prin casa goală și intraseră și ieșiseră meseriași. Zugravii își agitaseră acolo bidinelele și își goliseră bidoanele cu vopsea pe dușumelele și lambriurile noi. Jan privise toate acestea ca pe niște lucruri care aproape că nu-l priveau. Mai-mai să nu-și creadă ochilor, cînd totul fu gata.

Cîteva dormitoare fuseseră separate de restul casei, ca să poată primi pasageri. Vechea și frumoasa cameră din față fu complet golită, apoi unită cu vestibulul și amenajată ca sală de mese. Fetele fură de îndată obligate să lucreze în întreprindere. Iar pictorul putu să se mute, cu fiii săi, în pod. Lor nu li se ceru nimic. Familia lui Jan Steen avea să locuiască de aci înainte la mansardă.

Așa suna rînduiala făcută de Marietje.

Jan simți deodată din nou un sprijin, care îi lipsise multă vreme. Îi reveni și lui vechiul zel. Iar dragostea de viață i se trezi din nou în inimă, cînd văzu activitatea din jurul lui. Surorile se bucurară : frățiorul lor era iarăși pe mîini bune. Puteau să plece.

Întreprinzătoarea femeie își părăsi propriul negoț. Grijile ei se îndreptau acum numai spre noul han și spre noua familie. Curînd se instală și ea în spațioasa locuință Steen, împreună cu cei doi copii ai ei. Vecinilor li se păru cam ciudată această măsură, dar Marietje nu vedea altminteri nici o posibilitate de a supraveghea tot ceea ce clădise. Zîmbetele și vorbele ironice se înmulțiră în jurul ei, dar în
297 scurt timp încetară cu totul, pentru că zeloasei

femei nu-i păsa cîtuşi de puţin de bîrfeli. Cînd totul merse aşa cum trebuia să meargă, Marietje se întoarse înapoi la Jan.

— Uite, bărbăţele, acum cuibuşorul e gata şi păsărelele sînt la adăpost. Ia spune, cînd...

Cînd veni toamna, în hanul lui Jan se pregătea o nuntă, dar şi în altă parte a Leidei se pregătea o nuntă a unui Steen. Căci Wijbrandt îşi găsise în sfîrşit o nevastă pe gustul lui : Catharina de Voois, o fiică a meşterului Arie, prietenul şi confratele lui Jan. Aveau să se căsătorească în aceeaşi zi şi să ia parte fiecare la nunta celuilalt. Cel dintîi veni în faţa altarului fratele mai vîrstnic, iar apoi cel mai tînăr. Cele două cortegii nupţiale îşi ieşiră reciproc în întîmpinare, se uniră, apoi iar se despărţiră şi intrară în casele lor, unul după altul. Hanul lui Jan era ticsit în ziua aceea. Căci uitaseră cu toţii să oprească accesul celorlalţi vizitatori. Jan însuşi şi Marije se ţinură ceva mai de-o parte. Lumea aproape că se călca în picioare. Din fericire se putu dansa în fabrica de bere a lui Wijbrandt, aşa că Jan şi mireasa sa cu ochi luminoşi se mai şi aşezară comod ca să se ospăteze din gustoasa friptură, înconjuraţi de cîţiva mîncăi mai bătrîni, în timp ce tinerii se duseră cu cealaltă pereche de proaspeţi căsătoriţi, peste drum, pe locul de dans pregătit şi bine netezit. Chiar şi copiii perechii de proaspeţi căsătoriţi mai în vîrstă ieşiră pe uşă împreună cu ceilalţi nuntaşi. Lui Jan îi conveni de minune.

— Cu atît mai bine pentru noi, rîse el, adresîndu-se respectabililor gastronomi, care îşi aleseseră acest ospăţ drept ţel suprem.

Tot bînd vin, Jan ajunse, cu soţioara lui, într-un colţ, cu o lumînare şi o cană între ei.

— Ascultă, Marije, a fost o binefacere pentru mine că ai avut curajul să faci pasul ăsta. Acum nu mai poţi să dai înapoi. Cred că nu-ţi pare rău. Ai muncit în casă ca o slujnică. Dar

acum eşti stăpînă. Să nu uiţi asta. Eu nu sînt în stare să conduc. Dacă nu faci tu treaba asta, n-are cine.

— Ştiu, Jan ; ştiam de mult. Nu mi-e frică. Nu-i nevoie să mă sperii. Eşti oaspetele meu permanent în casă. Şi ai să ocupi desigur cea mai bună cameră.

— Cum ? Ce ţi-a venit ? În cea mai bună cameră n-are decît să se mute cine-o vrea ; eu nu. Eu mi-o iau pe Marietje a mea şi o pornesc unde-oi vedea cu ochii. Nu, nu protesta, mireaso. Strig după ajutor, să ştii.

— Nu te credeam atît de înfiipt. Noi nici nu ne-am plimbat încă sub un clar de lună.

— O să ne plimbăm acum.

— Acum e prea tîrziu, Jantjen.

— Niciodată nu e prea tîrziu. Abia acum avem timp. Ai fost tot timpul atît de ocupată, iubito.

— Îmi spui „iubito" ?

— Păi nu eşti ?

— Nu m-ai făcut să bag de seamă.

— Vai, ce prost am fost ! Am uitat cum se face curte. Nu fii supărată, iubita mea Marietjen. Ai fost întotdeauna atît de serioasă ! N-am îndrăznit.

— Nu, nu, Jan : nu te-ai gîndit la asta. Recunoaşte cinstit.

— Vasăzică nu mă crezi. Asta mă doare !

Ochii lui Jan se umeziră. Văzîndu-l că se întristează, Marietje îl cuprinse cu braţul de gît şi-l trase spre ea.

— Linişteşte-te. Te cred. Hai cu mine.

Şi nuntaşilor, care se sculară de la masă, le strigă în grabă :

— Staţi pe loc. Ne întoarcem numaidecît.

Ieşiră pe uşă, braţ la braţ, pe stradă. Una din surori alergă după ei cu mantale şi basmale, să nu răcească ! Într-adevăr, era o seară de toamnă foarte răcoroasă. Aerul era limpede, iar luna plină lumina splaiul, încît se putea citi aproape fără lumînare. Afară, Jan îşi ţinu nevasta strîns lipită de el.

— Am impresia că e o surpriză pentru tine, Marietjen. Relaţiile dintre noi au fost atît de calme şi de reci. Dar acum te-am cucerit ; nu ?

Şi de data asta ochii Marietjei se umplură de lacrimi.

— A fost îngrozitor, Jan. Mă temeam că vom avea o căsnicie numai de formă. Dar ce fericită mă simt acum !

— Te-am făcut fericită, un prost ca mine ?

Hoinăriră mult timp pe splaiurile Leidei, nepăsători. Uitaseră de nuntă. Şi vorbiră mult şi despre ce avea să urmeze şi cum vor pune totul la cale. Şi că se vor vedea mult în fiecare zi, în ciuda aglomeraţiei din han. Iar Jan îi făgădui iubitei sale să facă odată şi odată o excursie cu ea, de îndată ce va avea mîinile ceva mai libere, căci continuau să-i vină comenzi cu duiumul. Marietje stărui s-o facă.

Tot pălăvrăgind, şi foarte tandri, ajunseră lîngă fabrica de bere a lui Wijbrandt şi, fără să bage de seamă, se opriră să asculte muzica veselă care venea dinăuntru.

— Ia spune, Marietjen, ai avea chef ?

— Să intrăm ? Pentru foarte scurt timp, da.

— Desigur. Hai să încercăm un mic dans. Fără dans nu merge.

Intrară în fabrica de bere şi fură de îndată zăriţi şi salutaţi cu urale. Li se aruncară flori la picioare. Cei mai nebunatici hîtri se înghesuiră să vină mai în faţă, „ca să-i ţină lui Jan trena", după cum spuseră. Totuşi, cei doi îndrăgostiţi se amestecară curînd printre perechile de dansatori şi ţopăiră şi se învîrtiră, săltînd în tact pe duşumele, iar Jantjen se arăta un excelent cavaler, atît de degajat îşi prindea mireasa şi o trăgea înspre el şi tot aşa, plin de graţie, o trimitea înapoi.

Dansul pricinuieşte însă sete şi perechea mai vîrstnică vru să soarbă din butoiul fratelui Wijbrandt. Cînd se aşezară pe scaune, prietenii mai tineri ai lui Jan se îmbulziră în jurul lui şi începură să glumească plini de voioşie,

ca pe vremea bună de odinioară. Marietje nu-şi văzuse niciodată bărbatul atît de plin de haz. Nu, nu era deloc un văduv bătrîn, deocamdată.

— Parcă ai fi un cîine care nu poate să trăiască fără biciuşcă, îi zise Arie de Voois, rîzînd în cele din urmă.

— Pesemne că semăn un pic cu meşterul meu Van Ostade, care de ani de zile a rămas acelaşi şugubăţ, îi răspunse Jan. Dar uite, mi-aduc aminte că l-am lăsat pe bătrînul meşter sub creanga mea de viţă de vie. Hai, nevestico, trebuie să facem ordine la noi.

Toţi strigară şi îi implorară să mai rămînă, dar Jan băgase de seamă că vinul începea să i se suie la cap, şi voia să fie un bun pilot în această primă călătorie. De aceea strînse zeci de mîini în a sa, cu atîta căldură, încît nuntaşilor li se înroşiră pumnii. Apoi puse un desen obscen la picioarele fratelui său şi a drăgălaşei şi tinerei sale cumnate Catharijn. Amîndoi se aplecară respectuos asupra desenului şi pufniră foarte degajat în rîs.

Jan fu de părere că era timpul să plece şi, luînd-o pe Marije solemn de braţ, porni pe splai, spre hanul său. Acolo, pictorii mai certăreţi păreau să se fi luat la harţă, căci cel puţin trei dintre ei se rostogoleau ghem pe pardoseală, spre marele haz al celorlalţi musafiri.

Printre fornăiturile furioase ale luptătorilor se mai auziră, între multe cuvinte cu neputinţă de înţeles, numele lui Lievens [1] şi Rembrandt van Rijn. Unul mormăi chiar şi numele mirelui, care, cu mîinile ridicate şi cu faţa roşie, rîzînd, îi rugă pe ceilalţi să facă linişte.

— Pentru numele lui Dumnezeu, gîndiţi-vă la pahare, le zise Marietje, îngrijorată.

Apariţia miresei îi aduse pe certăreţi la sentimente mai bune. Se sfiliră să rîdă şi spuseră :

— De ! ne-am mototolit un pic. Dealtfel e şi tîrziu.

[1] Jan Lievens (1607—1674) pictor portretist şi de gen, care a lucrat împreună cu Rembrandt.

— Tocmai, conveni Jan, şi ştiţi şi voi că avem nevoie de odihnă. Staţi frumos la masă şi nu vă mai ciondăniţi.

Apoi îşi luă politicos rămas-bun de la toţi. În aplauzele zgomotoase ale celor de faţă, perechea de proaspeţi căsătoriţi se sui pe scară, spre noua cameră nupţială, care mai mirosea încă a ulei şi în care fetele din cartier presăraseră flori albe.

A doua zi, domnişoarele şi cavalerii de onoare — şi toţi celibatarii şi craii bătrîni, care, în ciuda unei mutre descompuse şi a unei aureole de aburi de vin, îşi putură aduna curajul de a li se alătura — avură muncă dublă. Urmau să stabilească însă în prealabil la care dintre cei doi miri aveau să ciocănească mai întîi.

Sorţii hotărîră ca Wijbrandt şi Catharina să se bucure de prioritate.

Jan şi Marietje avură aşadar un răgaz de aşteptare mai lung decît se aşteptaseră. Abia se luminase bine de ziuă şi ei se şi aşezaseră, gata îmbrăcaţi şi spilcuiţi, la prima lor gustare de dimineaţă. Ouăle se aflau pe masă, aşa cum se cuvine.

Jan avu o mare poftă de mîncare, dar şi Marietje, care îşi unse cu cuţitul un strat foarte gros de unt pe felia ei de pîine. Musafirii îi înconjurară şi spuseră :

— Desigur, Jan, cine s-a deprins în tinereţe, ştie şi mai tîrziu. Asta e sigur.

— Tinerii din ziua de azi nu mai ştiu cum merge treaba. Ai să crezi că i-am găsit pe Wijbrandt şi pe Catharina cu ochii roşii ? Zău că a fost nostim.

Jan o privi pe Marietjen şi amîndoi pufniră în rîs. Amîndoi în acelaşi timp.

În hanul de pe Podul-Lung era liniște.

Prin fereastra deschisă, un domn îmbrăcat elegant privi de afară sala goală, în care băncile și mesele, frecate lună, stăteau așezate în rînduri regulate. Nisipul de pe jos era netezit și nu prezenta încă nici o urmă de pași. Domnul de pe trotuar aproape că nu avea curajul să intre pe sub firma ospitalieră care, atîrnată deasupra ușii, sclipea la soare. Se mai uită atent încă o dată și dădu din cap. Apoi își adună tot curajul și deschise ușa. În prag se opri. Nu era nimeni înăuntru. Ba da : un grăsun cu înfățișare bonomă stătea în fund de tot, în întuneric, pe un taburet, lîngă dulapul cu sticle și pahare.

Străinul luă loc pe o bancă de lîngă fereastră și privi splaiul vesel, unde copacii își etalau numeroase vlăstare noi, și fredonă un cîntec franțuzesc, ciocănind în ritmul cîntecului pe masa din fața lui.

Jan se sculă încet de pe taburet și făcu, șovăind, un pas înainte.

— Bună dimineața, sinior, îi zise el în sfîrșit, clipind din ochi ca să se ferească de lumină.

— Amice, adu-mi o cană cu bere din cea mai bună pe care o ai. Adică nu ! Poate că ai un vin bun ? Uite, aș prefera un pahar cu vin de Rin. Începe să se încălzească afară și berea mă face întotdeauna să asud.

Un plînset de copil răsună deodată din dos, și Diewertje Herkulens veni ținîndu-l în brațe pe micuțul Dirk, cel mai mic copil al lui Jan, în vîrstă de nici patru luni.

Jan se repezi și, îngrijorat, luă țîncul în brațe.

— După cum văd, bunicule, zise străinul, acum ești foarte ocupat. Să-mi umplu singur paharul, sau ce trebuie să fac ?

— Aveți un pic răbdare, mormăi Jan.

Îl duse pe copilaș în camera din fund, dezmierdîndu-l și sîsîindu-i, îl puse în leagăn, și se întoarse cu un pahar rece ca gheața, cu buza aburită și plin cu un vin ca mărgăritarul.

— Poftiți.

— Ascultă, bunicule, mi s-a spus că în casa asta locuiește eminentul meșter Jan Steen. Știi poate ceva despre el ?

Străinul își duse pofticios paharul la gură și îl goli din numai cîteva înghițituri lacome. Apoi îl puse la loc pe masă, plescăind din buze :

— Da, e bun.

— Așa ziceam și eu.

— Mai dă-mi unul.

În timp ce se ducea după vin, lui Jan îi dădu deodată în gînd să-i joace o festă. Sus, în pod, se afla Karel de Moor, tînărul său prieten, care picta acolo un portret al Marietjei. Voia să vadă chipurile lor mirate cînd va intra pe neașteptate cu acest vizitator. Apoi se întoarse cu alt pahar cu vin.

— Poftiți.

Iar zăngăni paharul pe masă și gura lacomă a străinului se repezi numaidecît la el.

— Va să zică nu e decît un zvon ?

— Un zvon ?

— Cel cu meșterul Steen.

— Nu, zise Jan vorbind rar, tocmai zvon nu e. Aveți timp cîteva minute, sinior ? Dacă aveți, vă duc la iuțeală în atelierul lui.

— El e acolo ?

— S-ar putea să fie.

— Te urmez.

Vizitatorul dădu repede pe gît vinul şi se sculă în picioare.

— Sînt cîteva trepte.

— Haidem, sîntem încă tineri şi în putere. Dumneata nu, bunicule ?

— Dacă nu mergem prea repede, am să izbutesc, cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Dă-i drumul.

Jan i-o luă înainte musafirului prin partea din fund a casei şi pe scară. După ce deschise chepengul, îl lăsă pe străin să treacă pe lîngă el, aşa încît rămase cu cîteva trepte mai jos şi ajunse în atelier în urma lui. Marietje stătea, cam ţeapănă, într-un fotoliu, în cea mai bună rochie a ei, strălucind de podoabe şi giuvaericale. Cînd auzi paşi, nu îndrăzni să întoarcă măcar capul, şi încercă să-şi îndrepte privirea în direcţia zgomotului, dar nu izbuti decît să se uite chiorîş şi nu văzu absolut nimic.

Kareltjen rămase, plin de zel, după pînză. Nici nu se gîndea să-şi întrerupă lucrul. Cine altul putea să fie decît Jan, care avea să înceapă destul de repede cu glumele. Cu cît se făcea mai mult că nu-l vede, cu atît mai bine.

Fără să spună nici un cuvînt, Jan îi arătă străinului capul băiatului de după şevalet. Străinul dădu grav din cap şi-şi roti privirea. Nu, nu se înşela. Pe pereţi erau atîrnate pînze care, indiscutabil, fuseseră pictate de mîna meşterului. Jan se tîrî pînă lîngă el şi aproape că-şi vîrî gura în urechea lui, ca să-i şoptească uşurel :

— Nu-l deranjaţi pe meşter. E în stare să spună că Jan Steen nu-i acasă.

Şi etală un rînjet mut lîngă mustăcioara blondă a iuncărului. Acesta, dînd din cap cît se poate de serios, îşi drese vocea, atît de tare şi totuşi atît de discret, încît tînărul pictor privi cu coada ochiului şi se sculă brusc, făcînd o plecăciune amabilă. Iuncărul la rîndul lui, făcu doi paşi înainte şi răspunse la salutul
305 pictorului cu o plecăciune la fel de curtenitoare.

Jan se furișă în colțul cel mai depărtat și mai întunecos, lîngă chepeng, gata să fugă jos, de îndată ce va găsi de cuviință.

— Nu vă întrerupeți din pricina mea, stimate maestre. Timpul dumneavoastră aparține acum acestei doamne. Am răbdare. Pînă una-alta mă uit la tablourile de pe pereți.

— A, nu, doamna Steen are să mă ierte, desigur...

— Bineînțeles, încuviință Marietje și sări din fotoliu, apoi întoarse, cu o promptă mișcare a mîinii, perna care se afla acolo și-l pofti atît de stăruitor pe oaspete să stea jos, încît acesta, în cele din urmă, nu găsi ceva mai bun de făcut și luă loc.

Karel își roti repede privirea. Nu știa ce să facă. Jan părea gata să plece. Iar în fotoliul din fața lui stătea un oaspete de vază. Marietje se îndreptă și ea spre chepeng. Situația deveni penibilă. Atunci iuncărul își deschise încă o dată gura îngrijită :

— Maestre, dați-mi voie să vă spun confidențial... și-și îndreptă și el privirea spre chepeng, care mai era încă deschis.

— Da, vă rog, nu vă opriți, continuați.

— Bine. Am venit încoace în numele secretarului alteței sale.

Karel de Moor simți pe loc că-i vine ameteală. Se trezi îngăimînd :

— De la Haga ?

— Întocmai. Vin de la Haga.

Jan Steen întoarse capul și-l privi țintă, vădit speriat, pe vizitator, care stătea pe scaun.

— Alteța sa intenționează... (Jan făcu vreo cîțiva pași înainte în cameră, fără suflare, ca și cum ar fi alergat nebunește.)... să achiziționeze una din pînzele maestrului Jan Steen pentru colecția sa personală.

Cu ochii atît de holbați, încît amenințau să-i iasă din orbite, și cu fața atît de roșie, încît amenința să se învinețească, Jan Steen se postă brusc, cu toată greutatea trupului său

voluminos, în fața scaunului iuncărului și, incapabil să scoată o vorbă sau măcar un sunet nearticulat, se bătu energic cu pumnul în piept și dădu violent din cap.

— Dumneata ? întrebă tînărul, sărind, uimit, de pe scaun.

Jan dădu din cap, ca și cum viața lui ar fi atîrnat de asta. Acum se repezi brusc Marietje. mai în față și-și luă soțul de mînă. Se lovi și ea tare pe piept cu degetele răsfirate și exclamă strident :

— Eu sînt doamna Steen, iar acesta este soțul meu. Așa cum mă vedeți, sinior !

În sfîrșit îi reveni și lui Karel graiul.

— Vai, trebuie să recunosc că eu nu sînt domnul Steen. Măcar de-aș fi fost ! Cred că meșterul a avut iar... o idee năstrușnică.

Fără să vrea, iuncărul îi privi cam supărat, ca și cum ar fi spus : „Cred că un trimis al prințului de Oranje merita o primire mai solemnă". Dar nimeni nu-i mai dădu nici o atenție, pentru că Jan... Ce se întîmplase cu Jan ? Vînăt la față, se prăbușise în fotoliul larg, sughițînd și icnind. Făcu spume la gură. Marietje strigă :

— Karel, adu apă, adu apă ! Lui Jan i s-a făcut rău !

Iuncărul resimți o spaimă la fel de violentă ca și ceilalți și porni în goană cu Kareltjen, cu toate că nu prea avea rost.

Se întoarseră cu o căniță cu apă proaspătă. Marietjen își cuprinse bărbatul cu brațele și îi sprijini capul cu mîinile.

— Soarbe !

Îi dădu să bea ca unui copil. Jan deschise ochii și oftă adînc de cîteva ori.

— Unde sînt ?

— Aici, bărbățele, aici. Uite, aici e nevasta ta Marietje. N-avea nici o frică. Totul e în regulă, Te duc în pat.

— Nu, nu.

— Ba da, te vîr în pat. Hai, mai poți să

cobori scara ? Așa. Un picior după altul. Ai să izbutești.

Iuncărul și Karel dădură amîndoi ajutor, la fel de zeloși. Îl duseră pe Jan în dormitor și îl lăsară acolo singur cu Marietje. Aceasta îl dezbrăcă repede și îl vîrî în așternut.

— Acum te lăfăiești ca prințul în persoană; nu-i așa, bărbățele ?

— Dar domnul acela din Haga ? A plecat?

— Nu, dar stai liniștit. Karel îl ține alături de vorbă.

— Nu-l trimiți încoace ? Trebuie să-i cer scuze. N-a fost decît o glumă. Aș ține să-i vînd lui Willem o pînză. Spune-i asta. Nu-l lăsa să plece. Hai, du-te.

— Da, mă duc. Ți-e frig la picioare ?

— Nu, dar du-te.

Jan clănțănea din dinți și tremura. Marietje se furișă deoparte și așteptă pînă i se liniști soțului ei respirația. La un moment dat, Jan adormi. Ceasuri întregi sforăi. Domnului de la curte i se pregătise, într-o încăpere mică și elegantă, o masă aleasă. Karel de Moor și Marietje îi ținură tovărășie. Din cînd în cînd, nevestica se ducea sus, în vîrful picioarelor, ca să tragă cu urechea, prin gaura cheii, dacă Jan mai doarme. În timpul uneia din aceste vizite, Marietje auzi un zgomot surd. Se repezi în cameră. Jan era în picioare și se îmbrăca.

— Ce înseamnă asta ? Jan, fă bine și te vîră la loc în pat. Dacă te-ai trezit, musafirul vine încoace.

— Sigur ?

— Sigur. Mă duc îndată să-l chem. Dar culcă-te numaidecît.

Jan se supuse. Abia se vîrîse sub plapumă și iuncărul din Haga apăru, timid și modest, în spatele Marietjei, și încă atît de speriat, încît aproape că nu îndrăznea să vorbească tare.

Pictorul îl privi puțin cam jenat, iar pe trăsăturile sale încă destul de palide se așternu o ușoară roșeață.

— Iertați-mă, stimate domn. Soția mea m-a pus să am grijă de casă, așa cum face de obicei cînd nu poate să rămînă jos. Iar eu am abuzat de această împrejurare, ca să fac o glumă, fără să știu cu cine vorbesc. Regret din toată inima.

— Nu-mi mai vorbiți despre asta, domnule Steen. Sînt cît se poate de îngrijorat de sănătatea dumneavoastră. Cum vă simțiți ? V-ați revenit ?

— Întru totul.

— Mă bucur. Dați-mi voie să vă spun că nu mi-a fost greu să aleg cîteva din pînzele aflate în atelierul dumneavoastră. Unele dintre ele, cu încuviințarea dumneavoastră, vor fi înfățișate, la alegere, alteței sale. Am și rezolvat această problemă cu soția dumneavoastră. Pentru dumneavoastră e mai bine să nu vă obosiți. Pot acum să vă mulțumesc în numele secretarului prințului pentru bunăvoința dumneavoastră și să-mi iau rămas bun, împreună cu cele mai calde urări de grabnică însănătoșire ?

— O, cum de nu v-am primit mai bine ? Îmi pare nespus de rău, stimate domn. Atunci, cu bine. Călătorie plăcută.

— Nu vă faceți sînge rău. Sînt foarte bucuros că vă văd restabilit. Cu bine.

Marietje îl petrecu pe iuncăr și în același timp primi în casă un medic, care fusese chemat urgent și care se duse numaidecît în dormitor.

— Bună ziua, meștere Steen. Tocmai eram în hanul dumneavoastră și am auzit că nu vă simțiți tocmai bine. Ia să vedem ce vă supără.

— A, nimic, meștere Gael, nimic. Zău nimic, doar că am tras o mică spaimă.

Marietje îl rugă însă calm pe doctor să-l ia în primire temeinic pe Jan. Fu adus din
 bucătărie un lighian de cositor, ieși la iveală

un bisturiu ascuțit, și Jan, pînă să-și dea bine seama ce se petrece, văzu un jet subțire și lung de sînge care țîșnea, în linie perfect dreaptă, în lighean. Vru să mai crîcnească, dar Marietje îi închise gura cu mînuța ei drăgălașă.

— Nu, bărbățele, nu te amesteca. Meșterul spune că ai prea mult sînge roșu în organism. Asta înfundă vinele. Și trebuie desfundate. Asemenea renghiuri nu ne mai joci tu, să știi.

După cîteva zile, Jan stătea iarăși la șevalet, cu tichia în cap.

— De ! îi zise el unui prieten, care venise în vizită, omul e ca un ceasornic cu pendulă. Credeam că gata, mă opresc, dar Marietjen mi-a ridicat la iuțeală greutatea și m-a întors, așa că acum merg iar. Zici să ne ducem la o bere ? Cu cea mai mare plăcere.

Marietje stătuse toată seara în fața casetei d' lemn de nuc, cu o cută de îngrijorare pe fruntea albă. Jan își ridica numai din cînd în cînd privirea de pe gravurile sale, ca un om care se așteaptă la necazuri. De data aceasta erau numai ei singuri. Băieții cei mari plecaseră în oraș, ca în fiece seară ; fetele se duseseră la învățătorul școlii serale, la o repetiție de cor; iar cei mici dormeau de mult.

Marietje număra bani și scria în condica legată în piele, pe care o avea în fața ei.

Jan se adînci din nou în contemplarea gravurilor, pînă cînd își dădu seama deodată că de mult nu se mai auzea scîrțîitul penei. O privi cu coada ochiului pe Marije și fu grozav de tulburat cînd îi văzu ochii în lacrimi.

Se sculă de pe scaun și se îndreptă cu băgare de seamă spre ea.

Își puse mîna pe umărul ei, dezmierdînd-o:

— Marietje, nevestico, ce-i cu tine ? Ce te supără ? Ai vreun necaz ?

Ea se porni atunci să plîngă pe îndelete și-și ascunse capul la pieptul lui. Apoi, după alte cîteva sughițuri, își ridică fața, luminată, și murmură :

— Ce păcat, ce păcat !

— Despre ce e vorba, nevestico ? Spune odată ! Nu mă speria în halul ăsta. Nu sînt obișnuit să te văd înlăcrimată.

— Ah, la ce bun să-ţi spun ? Tot nu putem drege nimic, nici tu, nici eu. Lucrurile stau aşa cum stau.

— Dar spune odată ce te întristează, dragostea mea ! Cred că am dreptul să ştiu. Copiii n-au fost cuminţi ? Eşti bolnavă ?

Mrietje dădu convulsiv din cap.

— Ascultă, Jan. Trebuie să vorbim odată. Ştii cum am început noi doi, plini de curaj. Tu aveai o casă şi mult de lucru. Eu aveam cîţiva bănuţi puşi de-o parte. Tot ce-am avut amîndoi a devenit al nostru. Eu am făcut din casă un han, care a mers şi mai merge bine. Dar tot ce adunăm ne fuge la fel de repede printre degete, oricît aş fi de atentă şi de grijulie.

— Dar cum se poate, Marietjen ? Noi doi şi copiii nu cheltuim mult. Pe haine nu prea se duc banii, cu toate că îmi place să te văd bine îmbrăcată, şi-i dezmierdă uşurel obrazul, privind-o adînc în ochii ei albaştri-cenuşii. Aşa că ... Spune-mi unde-i buba.

— Aş putea să-ţi spun, Jan, dar m-ar durea. Ai putea crede că-ţi fac un reproş. Dumnezeu mi-e martor că n-am nimic să-ţi reproşez. Aşa că lucrurile trebuie să meargă înainte aşa cum merg.

— Nu, Marietje, ştii foarte bine că nu vreau să mă sustrag grijilor, cu toate că uneori fac această impresie. Uit repede, dar de data asta spune-mi tot.

— Ei bine : tot necazul vine din partea băieţilor. Ei ne costă bani cu duiumul, pentru că tu nu le refuzi niciodată nimic. Vin la mine şi eu îi trimit la tine şi tăticul aprobă. Şi atunci ultimul cuvînt a fost spus, iar eu văd cum îmi fug talerii din sertar. Situaţia n-ar fi atît de rea, dacă nu ne-ar primejdui şi pe noi. În felul acesta nu putem să punem niciodată un ban deoparte. Muncim din greu cu toţii, atît copiii tăi, cît şi ai mei, toţi la un loc. Dar nu putem ajunge la nici un liman, atîta vreme cît băieţii duc o trenă care nu e pe

măsura lor. Se mîndresc grozav cu tatăl lor şi au dreptate, dar n-au preluat de la el şi simplitatea lui. Ne irosesc toată agoniseala, trăind ca nişte mari seniori, iar capătul nu se întrevede încă.

— De ce nu mi-ai spus toate astea mai devreme, Marietje ? Ştii ce ageamiu sînt în gospodărirea banilor. De aceea ţi-am încredinţat-o ţie.

— Ştiu, dar îmi vine greu să iau măsuri împotriva unor oameni care sînt trup şi sînge din tine, Jan. Nu vreau să vină din partea mea. Şi dacă vine din partea ta, îşi dau seama foarte bine de unde bate vîntul. Nu, nu e cu putinţă. Eu nu le sînt mamă bună.

— Dar la naiba, eu le sînt tată bun şi o să şi afle asta.

— O, Jantjen, fii calm, nu te înfuria. Nu-ţi face bine deloc. Îţi face numai rău, şi prefer să văd cum se topeşte şi ultimul gologan, decît să te văd iar bolnav şi amărît. Şi-i dezmierdă mîna şi îl privi radioasă. Acum eşti iarăşi teafăr şi voinic. Aşa trebuie să rămîi.

— Aşa sînt şi de aceea am să pot să şi intervin. Stai să vezi : mîine dimineaţă îi chem să stau de vorbă cu ei. Thaddeus are aproape douăzeci şi şase de ani şi e tot acasă. Trebuie să-şi ia odată zborul, şi Cornelis la fel. Trebuie să ne arate în sfîrşit ce le poate pielea. De acum înainte nu-i mai ţin. Pentru că de fapt, nici prea mult ajutor nu am din partea lor. Trebuie să fac totul singur. Îi trimit să muncească, pe amîndoi. Las' pe mine.

— Da, e bine ce vrei să faci, dar... spune-le asta cu binişorul. Rămîi calm. Căci nici pentru tot aurul din lume n-aş vrea ca tu să...

— Nu, draga mea, le-o spun calm. Ai să vezi. Şi fii veselă. Nu e încă totul pierdut. Ne ducem la culcare, nu-i aşteptăm. Arată-mi cîţi bani au ridicat în ultima vreme.

Marietje îi arătă registrul ; Jan rămase uluit cînd văzu cifrele.

— Trebuie duşi la balamuc. Ăsta e felul de viaţă pe care trebuie să-l ducă nişte feciori de pictori ? Am să-i pun eu capăt, draga mea, ţi-o jur.

În dimineaţa zilei următoare, Jan stătea, cu faţa cea mai severă cu putinţă, în micul său birou. Fiii lui, îmbrăcaţi elegant după ultima modă, îşi aduseră scaunele mai aproape şi-şi aşteptară rîndul.

— De cîteva zile nu v-am văzut la lucru în atelier. Ce înseamnă asta ?

— După cum ştii, tată, am avut serbarea puşcaşilor, în sala de tir, iar apoi am făcut o plimbare cu şlepul, pentru că nu ne-a fost capul la lucru.

Vorbise Cornelis, pentru că fiul mai mare, mai potolit din fire, preferase să-i lase celuilalt cuvîntul.

— Îmi pare rău. Eu nu mai sînt prea tînăr, copii. Şi de multe ori nu mă simt cum aş dori. Cu atît mai mult mă doare că am atît de puţin ajutor din partea voastră. M-ar costa categoric mai puţin şi aş fi categoric mai în cîştig dacă în locul vostru, care sînteţi doi, aş lua un singur ucenic vrednic în pensiune completă. Cu toate că nu mi-ar plăcea de loc, am să fiu nevoit să iau şi măsura asta. Pentru că mijloacele mele s-au epuizat. Nu mai am nimic. Mama mă ajută acum cu banii ei, şi îi sînt recunoscător, dar totodată vreau să fac tot ce se poate ca să ies la socoteală cu mai puţină cheltuială. În ultimul an aţi cheltuit pe distracţii foarte mulţi bani, mai mulţi decît am avut eu vreodată pentru asemenea scopuri. Tata, Dumnezeu să-l odihnească, a fost om bogat, mai bogat decît am fost eu vreodată. Şi totuşi nu şovăia să mă refuze cînd îi ceream prea mult. Eu nu sînt obişnuit să umblu cu banii şi sînt şi uituc. De aceea nu mi-am dat seama niciodată, cînd ar fi trebuit să vă refuz. Acum e prea tîrziu şi nu mai vorbesc despre asta. Dar de azi încolo s-a isprăvit. Vă sfătuiesc să vă căutaţi cît mai degrabă cu putinţă un meş-

ter şi să vă cîştigaţi singuri pîinea cea de toate zilele. Are să-mi vină destul de greu să recuperez deficitul, dar am să încerc. Acum plecaţi şi gîndiţi-vă la ce v-am spus ; şi spuneţi-mi cît mai curînd ce aveţi de gînd.

Cornelis se sculă în picioare, cu capul sus, plin de semeţie, şi cu o expresie de sfidare şi de răutate pe chip.

— Bine.

Jan se gîndi în fugă la propria sa tinereţe, la propriile sale convorbiri cu taica Havick, şi avu o clipă de slăbiciune. Nu se simţise oare şi el înjosit cîndva de argumentările bătrînului ? Şi acum făcea el însuşi pe moralistul. Dar nu, n-avea dreptul să tulbure munca Marietjei. Şi el fusese nevoit să se plece ; acum era rîndul lor.

În timp ce Cornelis ieşi pe uşă bombănind, Thaddeus mai rămase pe scaun, rezemat de spătar. Îi venea mai degrabă să plîngă decît să rîdă.

— Ce e ? îl întrebă Jan. Ce aştepţi ?

— Eu prefer să rămîn, bîigui tînărul. Am să fiu mai atent.

Pe tată îl cuprinse un uşor simţămînt de silă. Acesta era feciorul său mai mare ? Da, aceştia erau feciorii săi, băieţi mari, pe care abia acum îi vedea aşa cum sînt. Se obişnuise să-i aibă în jurul său. Crescuseră pe nesimţite. Şi acum iată-i, oameni în toată firea, dar încă tot dependenţi de el. Muieratici nu erau, ci doar fandosiţi : haine frumoase, pălării mari, pene, panglici, funde, acestea erau idealul lor, iar principala lor preocupare era să mănînce şi să bea bine. Ce tineri neghiobi, la urma urmei ! Nu aveau nici dorinţe, nici năzuinţe. Eşti nevoit să-i scoţi cu sila din casa părintească şi vin numaidecît înapoi. El, Jan, fusese totuşi cu totul altfel : nici legat nu-l puteai ţine acasă, spre marea părere de rău a familiei. Lui Jan îi veni să rîdă, fără să vrea. Thaddeus se uită cu băgare de seamă de sub
315 borul pălăriei la chipul tatălui său, ca pentru

a-şi citi pe el soarta. Aproape că nu-i veni să-şi creadă ochilor : chipul acela rîdea. Să fi fost o glumă ? Trebuia să se ducă şi să i-o spună degrabă lui Cornelis. Înseamnă că atunci ei ar fi putut să rămînă.

Dar cînd Jan îl văzu pe tînăr că-l priveşte, îi pieri rîsul de pe buze şi, ca şi cum i-ar fi ghicit gîndul, îi spuse domol şi serios :

— Nu, băiatule, n-am glumit adineauri. Tu poţi să rămîi pentru că ai cerut să rămîi. Am să te ţin şi am să-ţi dau şi ceva bani de buzunar, dar cu asta basta. Datoriile nu le plătesc şi trîndăvia n-o mai tolerez. Ai înţeles ?

— Am înţeles. Am să-mi dau toată osteneala. Nu fi supărat, tată.

— Nu sînt. Acum du-te.

Jan mai rămase mult timp în birou şi se întrebă cum avea să le meargă fiilor săi cînd el n-avea să mai fie, ca să-i ţină pe făgaşul just. N-ar fi vrut să-i ştie că vor deveni o povară pentru Marietje. Ea avea destulă bătaie de cap cu propria ei progenitură şi cu copiii mai mici. Dar oare nu se gîndise întotdeauna prea mult numai la el însuşi ?

Cornelis plecase în Germania, cu scrisori de recomandare de la taică-său. Marietje nu se putu abţine să nu plîngă, la plecarea lui, nici ea nu ştia de ce. Nu voise să-l gonească... Băiatului îi părea rău ? Sau bine ? Nu se putea ghici nimic de pe chipul lui impasibil şi semeţ. Nu fu mişcat nici cînd le strînse amîndurora mîna pentru ultima dată, rece şi cu cuvinte puţine. Jan se-ntristă la rîndul lui. Apoi îşi reveni şi zise :

— Aşa, unul la mînă. Cine urmează ?

Acum, după ce Cornelis plecase, Thaddeus păru deodată foarte docil. Mare lucru nu era în stare să facă, dar manifesta bunăvoinţă şi prelua bucuros munca cea mai grea a tatălui său. Atelierul era liniştit. Jan se gîndi la anii din Haarlem, cu cei şapte ucenici. Acum n-ar

mai fi putut să suporte atîta tămbălău. Un meseriaș liniștit ca Thaddeus era tocmai de ajuns. Mai era destul de făcut, și Jan le făcea cu mare plăcere singur, după placul lui.

În fiecare dimineață se uita însă cu teamă la scara abruptă care ducea spre pod. Așa că într-o bună zi îi vorbi Marietjei și o întrebă dacă n-ar vrea să-i mute jos un șevalet și alte unelte, iar ea îi golise un colț, despărțit de han printr-o perdea.

Jan se afla acum alături și totuși departe de zgomot, ceea ce îl făcu să-și recapete vechea vioiciune. Iar cînd în prag se afla un prieten, care făcea să răsune un glas cunoscut, Jan dădea catifeaua la o parte și venea spre el cu mîna întinsă. Atunci stăteau de vorbă cîtva timp, apoi Jan îl tîra pe musafir pînă după perdea. Așa, încetul cu încetul, unul cîte unul, prietenii de odinioară începură iar să vină tot mai des, și adeseori atmosfera devenea foarte veselă. Jan își uita atunci burta grasă și povara celor cincizeci de ani și glumea cu băieții, ca în tinerețe. Marietjei îi făcea plăcere să-l vadă atît de bine dispus și abia cînd se îngroșa gluma îl lua de braț și îl trăgea sus. „Nu te întinde mai mult decît ți-e plapuma", era deviza ei, dacă Jan mormăia vreun protest.

— Nu mai ai douăzeci de ani, bărbățele. Tu uiți asta, dar eu nu. Trebuie să băgăm de seamă. Întotdeauna ți-a cam plăcut paharul. Acum ar trebui să-i mai punem stavilă, pînă nu e prea tîrziu.

Jan devenea atunci ascultător. Marietje era o soție foarte bună. Dacă n-ar fi avut-o pe ea, de mult ar fi fost oale și ulcele, cu siguranță.

Într-o după-amiază frumoasă, în luna mai — Jan tocmai adusese iarăși un model de pe stradă, ca pe vremuri, un individ foarte ciudat, cu o pălărioară veche și jegoasă pe cap și cu un nas ca un morcov —, pictorul auzi în timpul

lucrului, de după perdea, un sunet foarte cunoscut.

— Stai niţel, îi zise el omului de pe bancă, dacă nu mă înşel, e bunul meu meşter Van Ostade, şi dintr-o smucitură dădu perdeaua deoparte. Taica Adriaen ! Mare e Dumnezeu ! Te credeam mort, pe cinstea mea.

— Jantjen, Jantjen, stăpîneşte-te. Uite, mi-am adus şi feciorul cu mine. Ce-are să spună ?

— Aşa, Daantjen, ai venit şi tu cu taică-tău? Bine ai făcut. Ce mai faci ? Ce mai faci ?

Şi Jan strînse cordial mîinile bătrîne ale meşterului în ale sale.

— Bine, doar că mi-e cam sete. Tot un năravvechi. Ah, năravurile astea !... Dar cum te-ai îngrăşat, băiatule ! Era să nu te recunosc.

— Ai spus ceva de sete ? Păi,... după cîte ştiu, tocmai s-a dat cep unui butoi. Uite-o şi pe nevastă-mea, Marietje. Dar ia loc, taică Van Ostade. Cred că la anii noştri n-are rost să mai stăm în picioare.

Şi se aşezară prietenește la o măsuţă, unde Marietjen le adusese în grabă cîte o ulcică plină.

— Jan, n-ai să ghiceşti niciodată de ce am venit.

— Ba da : ai venit să vezi dacă mai trăiesc.

— Că mai trăieşti, ştiam. Dacă ai fi murit, aş fi aflat. Crezi că poţi s-o ştergi de pe lumea asta, aşa, pe neaşteptate ?

— Omul e om, zise Jan. Dar în sfîrşit, spune-mi de ce ai venit. Sper că nu după bani? Atunci ar trebui să te trimit la plimbare.

— Ce tot vorbeşti ? Iar stai prost ?

— De, ce să-ţi mai spun eu ? Ai şi tu copii mari ; ştii ce înseamnă.

— Să nu mai vorbim despre asta. Cît despre copiii mei, tocmai ţi l-am adus pe prîslea. Van Ostade zîmbi ca un adevărat tată, mîndru de copiii săi, şi-i făcu lui Jan pe furiş cu ochiul : Acum, Jan Steen, trebuie să ghiceşti ce vrea să se facă flăcăul ăsta.

— Păi,... cred că sticlar. Băiatul zîmbi. Profesor la Academia de aici, din Leida.

— Dă-i înainte. N-ai ghicit.

— Hingher. De data asta Daantjen pufni în rîs şi Jan păru deznădăjduit : Atunci nu ştiu. Am înşirat aproape toate meseriile. Mă dau bătut.

— Bine, am să-ţi spun eu. Siniorul ăsta vrea să se facă pictor, ca tată-său. Ce părere ai ?

— Pictor ? se miră Jan, cît putu.

— Da, pictor. Nu te speria aşa.

— Atunci să-şi strîngă bine cureaua. Eu, dacă n-aş fi fost şi hangiu, nu ştiu zău cum aş fi putut trăi din pictură.

— Tocmai d'aia m-am gîndit acum la tine, Jan. Ia-l tu un an ca ucenic. După aceea mai are timp să aleagă ce vrea să se facă : hangiu sau pictor. N-am chibzuit cu socoteală ?

— Vorbeşti serios, Adriaen ?

— Cum te văd şi mă vezi, Jan. Pe tine te-am luat eu ucenic în tinereţe. Ia-l tu acum pe fiu-meu. Da, ştiu, e o povară să ai un asemenea derbedeu pe cap. Dar ziceam că poate ai să vrei, de hatîrul meu.

— Pune-l pe Daantjen să se uite un pic după perdea, ca să vadă cum stau. Du-te de te uită, flăcăule.

Cînd se văzură singuri, Jan începu să-i şoptească la ureche vechiului său meşter :

— Ascultă, Adriaen, şi eu am instruit copii. Ştiu ce înseamnă. Poate că şi eu aş fi făcut mai bine dacă i-aş fi trimis la alţii. Unul din ei e acum în Germania. Celălalt mai e aici, sus, ca înainte. Dar să nu crezi că-mi face plăcere. Am să încerc cu dragă inimă. Trebuie însă să ne băgăm în cap că... putem avea şi o dezamăgire.

— Asta şi fac. E mult adevăr în ceea ce spui. Va să zică vrei să încerci ?

— Încerc cu toată dragostea, cît timp sînt sănătos. Poţi să te bizui pe mine.

— Jan, îți rămîn recunoscător. Un meșter ca Jan Steen este o binefacere pentru fiul meu. Ia-l serios în primire. Și pune-l fără nici o grijă să ajute și în han, dacă e nevoie. Dar nevastă-mea te roagă să-l trimiți devreme la culcare. Nu e prea voinic. Și e încă atît de tînăr !

— Marietjen are șapte copii, patroane, așa că un al optulea nu e mare lucru.

— Sînt cu o sută de livre mai ușor, prietene. Dar unde-i Daantje ? Ia taci, și lasă-mă să mă uit un pic după perdea.

Adriaen se sculă în picioare și iscodi printr-o despicătură a perdelei, apoi îi făcu semn lui Jan să se apropie. Daantjen luase o pînză și stătea acum în fața șevaletului, zîmbind. Picta morcovul.

Hotărîrea fusese foarte greu de luat, totuşi fu luată : Thaddeus, deşi nu mai era prea tînăr, se retrase din atelierul de pictură şi intră ucenic la unchiul său, fabricantul de bere Wijbrandt Steen. Bietul băiat deveni cu totul alt om în urma acestui pas. De mult voise să-i spună tatălui său că nu va putea deveni niciodată pictor, dar nu îndrăznise. Iar Jan luase progresele încete ale băiatului drept lenevie şi rea-voinţă şi-i spusese de multe ori cuvinte tari.

Sosirea vioiului şi vrednicului Daantje van Ostade făcuse ca trecerea să devină mai lesnicioasă. Cei doi tineri îşi cam stăteau unul altuia în drum în micul atelier al lui Jan Steen. Acum, Thaddeus văzuse că-i cresc şansele, fugi de harababura de acasă şi se puse sub ocrotirea energicului şi activului său unchi, pentru care începuse să resimtă o mare admiraţie.

Jan Steen era atît de slăbit, încît primi această soluţie cu un oftat de uşurare. În schimb, din partea lui Daantje avea destule satisfacţii. Păcat numai că băiatul părea atît de plăpînd. Jan era întruna nevoit să-l îndemne să lucreze cu măsură, pentru că flăcăul nu ştia ce e odihna. Meşterul începu să-l îndrăgească pe dezgheţatul său ucenic. I se treziră o seamă de amintiri vechi. Prin Daantje, Jan îşi retăia

propria tinerețe. O, dacă ar mai apuca să vadă că acest copil deștept, cu ochi scăpărători, a ajuns meșter ! Își puse toată puterea de muncă în slujba acestui scop. El însuși lucra acum din nou cu mai multă tragere de inimă, ca în anii săi buni. Dar trebuia să se stăpînească. Pentru că tot mereu cîte un violent afflux de sînge spre cap îl împiedica să continue și tot mereu punea pensula deoparte și se prăbușea în spătarul fotoliului, care de cîteva luni îi ținea loc de taburet. Uneori inima îi bătea cu putere, ca după o alergare, și totuși se scula anevoie de pe scaun, iar dacă-i trebuia ceva, îi cerea lui Daantje să-i aducă.

Adeseori îl frămînta un gînd tainic : „de ce sînt oare mereu atît de obosit și cu sufletul la gură ?" Marietje își dăduse seama de această stare a lui, chiar și fără să întrebe nimic. Micile lor plimbări împreună deveniseră din ce în ce mai rare. Dealtfel, Jan nici nu mai avea curaj să iasă pe stradă. Și cînd veni iarna și apoi se înteți, Jan preferă să stea în camera de sus, cea cu vedere spre splai. Putea să vadă pe fereastră tot ce se petrecea afară, iar căminul era alături. Totuși nu se despărți nici aici de șevalet. În clipele sale bune tot mai lucra, pînă ce o nouă criză îl împiedica să gîndească și să se miște. Un spasm violent îi străbătea atunci mădularele. Daantje era nevoit să-i ia degrabă bețișorul din mînă :

— Stai așa, meștere, că trece, și privirea, aproape dezmierdătoare, îi luneca spre tabloul la care lucra Jan. Ah, dacă aș ajunge și eu odată un pictor ca matale, meștere Jan !

Prima scrisoare din Germania venise, în sfîrșit, dar după ce Jan îi frînse pecetea, păru și el frînt.

Cornelis nu se putuse încă descurca prin străini. Urmară cereri de bani tot mai stăruitoare și în cele din urmă amenințări și avertismente. Marietje le ascunse cît putu de ochii

lui Jan şi începu, încet şi cu băgare de seamă, să trimită în ascuns mici sume de bani, în speranţa că astfel va face să înceteze cererile. Cornelis avea însă o îndemînare fără pereche în a risipi bani. Dar în zadar. Stăruinţa deveni atît de energică, încît Marietje se hotărî pînă la urmă, şi cu părere de rău, să-i dezvăluie lui Jan toată povestea. Cu hîrţoagele ascunse sub şorţ, se dusese spre colţişorul unde lucra, dar şovăi în faţa pardelei grele cînd auzi vocea nevinovată a lui Daantje, care spunea tare :

— Hai, te rog, povesteşte-mi asta, meştere Jan. Asta nu mi-ai povestit-o niciodată pînă acum, zău nu.

— Nu ţi-am povestit niciodată despre splendida noastră companie ?

— Nu, meştere Jan, jur că niciodată !

— Era încă pe vremea tînărului Willem, nu ăsta pe care îl avem acum [1] şi care s-a însurat anul trecut [2] cu prinţesa Maria [3], ci taicăsău, care a murit foarte tînăr. Ce fanfaron ! Ştii că a asediat Amsterdamul [4] ?

— Da, ştiu.

— În vremea aceea tulbure, eu eram puşcaş în garda civică, şi aveam o groază de prieteni printre puşcaşi. Nici prin gînd nu ne trecea că şi Leida are să aibă de furcă. Mă-nţelegi ? Nu ne prea dădeam bine seama ce înseamnă un asediu şi nici nu prea ne păsa. Pentru nimic în lume nu voiam să fim cuceriţi şi am hotărît să ne purtăm vitejeşte. Dar de unde să iei la iuţeală atîta curaj ? Nu ştiam încă. Subofiţerii înţeleseseră mai repede decît noi, ostaşii de rînd. Îşi făceau veacul zi de zi prin berării şi auzeau cîte şi mai cîte. Şi de cîte ori intra unul pe uşă cu o ştire de război proastă,

[1] Willem al III-lea (1650—1702), prinţ de Oranje, conte de Nassau, rege (1689—1702) al Marii-Britanii.
[2] În 1677.
[3] Maria Stuart, fiica ducelui de York, viitorul rege (1685—1688) Iacob al II-lea al Marii-Britanii.
[4] Asediu neizbutit.

ena primit cu atîtea ţipete şi ameninţări, încît făcea pe loc stînga'mprejur şi o lua la sănătoasa. Aşa că veştile au rămas veşnic bune, evenimentele au avut loc şi nu s-a vărsat nici o picătură de sînge. Prin popicării şi prin cîrciumi a fost destulă agitaţie, dar acolo auzeai mai mult zăngănit de sticlărie decît de săbii şi muschete. Totuşi aveam o părere grozavă despre curajul nostru de lei, crede-mă ! La vreo lună după aceea, stadhouder-ul a venit să ne inspecteze compania, şi, cum cred că îţi închipui, am stat atunci drepţi ca nişte pari.

Daantjen se prăpădi de rîs.

— O fi fost şi tata puşcaş viteaz ?

— Taică-tău ? Taică-tău a fost un excelent călăreţ, atîta tot. Ştiu sigur.

— Călăreţ ?

— Desigur, şi foarte bun, cît era el de gras. Cînd ne duceam pe vremuri la bîlciuri, el călărea în frunte. Să-l fi văzut ! Vai, Doamne, ce splendid era, Daantjen ! Caută să intri neapărat la cavalerie. Să nu pierzi prilejul. Cu nici un preţ. Cum aş vrea să mai pot şi eu să încalec ! Viaţa omului nu mai face doi bani dacă trupul îi e bolnav. Nimeni nu mai are nevoie de mine. Totul se face şi fără mine.

— Şi eu, meştere Jan ? Păi eu am nevoie de matale.

— Sînt şi meşteri mai buni, băieţaş.

— Nu, nu-i adevărat !

Marietjei, după perdea, îi scăpă un sughiţ.

— Mi s-a părut ? zise Jan. Nu s-a auzit un scîncet în han?

— O fi cineva răcit şi a strănutat, zise Daantjen. Să mă duc să văd ?

— Nu, lasă, flăcăiaş. Un cocoş destoinic cîntă de două ori.

Marietje, tăcută, îşi duse povara înapoi.

Doctorul venise şi îi liniştise pe toţi. Le spuse că n-au de ce să fie atît de îngrijoraţi. Nu arăta oare meşterul Jan cît se poate de bine pentru cei cincizeci şi doi de ani ai săi ? Zdravăn şi voinic la trup şi cu o culoare atît de să-

nătoasă ? Picioarele îi erau cam leneşe şi uneori adormea în timp ce lucra. Păi da, avea în urma sa o viaţă de muncă. În privinţa asta nu prea mai este mare lucru de făcut. Dar dacă stă liniştit, totul se îndreaptă. Are oare omul acesta mutră de muribund, cu astfel de bujori în obraji ? Şi dacă se plînge de una sau de alta, să nu puneţi la inimă. Doctorul ştie mai bine, ascultaţi-mă pe mine.

— Să dea Dumnezeu să aibă dreptate, oftă Marietje. Înainte era numai viaţă, şi acum e mai mult posac.

— Dar azi meşterul a rîs iarăşi, zise Daantjen, ieri nu. Iar azi de dimineaţă mi-a povestit tot felul de şotii.

Se opri, pentru că Jan Steen intrase în cameră, cu Dirkjen în braţe.

— Dar Jan, ce ţi-a venit să ţii în braţe coşcogea băiatul ? E mult prea greu pentru tine.

— Da' de unde ! A căzut. Băiatul meu nu e prea greu pentru mine.

Jan îi dădu copilului o sărutare. Marietje îi zări lacrimi în ochi.

După Anul Nou, vremea se-ncălzi, aşa încît Jan o rugă pe Marietje să-l lase să iasă din casă, pentru ca să ia schiţe.

— Mai bine aşteaptă pînă la primăvară, Jantjen, acuma e încă prea frig afară.

— De ce să aştept ? Trebuie să-mi folosesc timpul.

Şi-şi puse o tichie groasă în cap şi se lăsă înfofolit, ca un copil cuminte. Şi plecă astfel de acasă singur, ieşi din oraş şi se duse pe la ţărani. Simţi aceeaşi plăcere ca pe vremuri, şi în unele grajduri de vite, rînduite pentru iarnă, trase pe nas mirosul de fîn, şi stătu într-o roabă pe arie. Veni acasă cu bujori în obraji şi încălzit de atîta umblet, mîndru de excursia făcută şi fericit cu teancul lui de schiţe.

— Slavă Domnului că am mai apucat o zi ca asta ! Știi, Marietje, m-am gîndit că ar trebui să invităm odată prietenii ca altă dată. Trăim atît de retrași ! Aș vrea mai multă animație în casă. Băieții au plecat și avem mult mai multă liniște. Cred că sîntem încă prea tineri ca să ne ducem la culcare.

— Dacă îți face ție plăcere, bărbățele, cu dragă inimă.

Se puseră cu rîvnă pe lucru, ca să pregătească vechilor prieteni ceva nostim : o masă de stridii, cu o butelcă de vin de Rin la mijloc. Adăugară și vînat și păsări, ca în zilele bune de odinioară. Jan era atît de voios, încît Marietje nu mai fu îngrijorată. Slavă Domnului, doctorul văzuse bine situația. Jantjen al ei mai putea să ducă la tăvăleală. Daantjen sărea vesel prin casă. Gîndul la petrecerea apropiată nu-i dădea astîmpăr. O prinse pe slujnică de mijloc și dansă cu ea prin han.

În ziua petrecerii, însă, Jan nu se putu scula. Nu avea pic de putere și-și simțea capul greu și tulbure. Oaspeții veniră bine dispuși și zgomotoși, și se speriară grozav cînd auziră de starea lui Jan Steen. Marietje luă loc la masa plină cu bunătăți și se purtă, ca gazdă, cît putu mai bine.

Masa, în absența adevăratului erou, începu într-o atmosferă cam apăsătoare, deși vechii prieteni își dădură toată osteneala să pară cît mai veseli cu putință. Daantjen avea ochii roșii de plîns și stătea foarte aproape de taicăsău, cu care schimba șoapte îngrijorate.

Marietjen spunea din cînd în cînd :

— Poftiți domnilor, nu vă jenați. Serviți. Faceți-mi mie cinstea pe care i-ați fi făcut-o mesei lui Jan.

Dar îi venea greu să spună asta.

Apoi ciocniră paharele și îngăimară un singur cîntecel, nu prea zgomotos.

Dar... o ușă scîrțîi și... ia te uită !... cu un halat pus cam neglijent pe el și cu fața numai rîs, păși în cameră însuși stăpînul casei.

Chiotele nu mai conteniră.

— Asta bărbat ! Asta nu se lasă cocoloşit în aşternut !

Jan Steen rămase la oarecare distanţă, de unde privi mai întîi masa, apoi unul cîte unul chipurile familiare, care acum îl aclamau în gura mare. Le făcu semn cu mîna.

Printre ei era şi un tînăr cam din topor, nebărbierit, care îşi şterse cu dosul palmei ochii şi apoi, suflîndu-şi nasul, îl prefăcu într-o trîmbiţă formidabilă.

Daantje plîngea şi rîdea în acelaşi timp :

— O, meştere Jan, ai venit totuşi ! Ia loc !

Marieken dădu din cap :

— Bărbăţele, bărbăţele, crezi că faci bine ?

Jan Steen rămase pe loc, în picioare, tăcut, radios. I se puse în grabă un scaun în capul mesei. Doi prieteni îl luară de braţ şi îl duseră solemn la locul lui. Stătea acum în mijlocul camarazilor dragi, dar de vorbit nu vorbi.

În schimb vorbiră ceilalţi pentru el. La toate cuvintele şi bătăile pe umeri, Jan răspunse cu priviri prietenoase şi cu strîngeri de mînă călduroase. Curînd emoţia fu învinsă, aşa încît se restabili atmosfera de odinioară. Spre sfîrşitul mesei, oaspeţii se sculară şi se răspîndiră prin colţuri.

Jan izbuti atunci să se scoale, iar Marietje, care îl privi, se îngrijoră, îi ghici dorinţa şi-l duse cu bine departe de zgomot.

Sus, în dormitor, întrebă :

— Cum te simţi acum ?

Jan făcu doar cîteva gesturi şi scoase anevoie cîteva sunete. Şovăi. Marietje se-nspăimîntă :

— Repede în pat, bărbăţele. Ce nesăbuit ai fost că te-ai dat jos ! Vai !

De jos se auziră chiote puternice. Cineva era primit cu urale.

Cornelis se înapoiase pe neaşteptate.

— Asta adulmecă întocmai ca un cîine,

 auzi ea vocea unui oaspete.

Jan zăcea în patul mare cu polog. Pieptul i se ridica şi i se lăsa în jos, cu mişcări regulate şi liniştite. Totul se calmase în el, şi durerea, şi senzaţia de apăsare.

Simţi o legănare ritmică în trupul devenit insensibil. În casă se făcuse linişte. Nimic nu se mişca, în afară de unduirea din el, care nu mai contenea.

Gîndurile îi veneau de departe. Părea că vin de după mobile, din pereţi, şi de încă şi mai departe. Viaţa i se încheiase. Gata. Nu va mai fi nici o luptă. Nici o osteneală.

Îşi privi mîinile, lungi şi subţiri. Nu-şi putu reţine un zîmbet, văzînd că vinele şi muşchii îi stau inactivi. Nu vor mai avea nevoie să lucreze. Capul nu mai putea nici să vadă, nici să cugete, ci doar să-şi aducă aminte.

Lent, la început cu neputinţă de recunoscut, apoi tot mai limpezi şi mai limpezi, se apropiară imaginile, plutind, de departe, prin văzduh. Jan era copil în fabrica de bere, băiat în atelier, flăcău ...

Se puse în mişcare un perete şi pătrunse în încăpere un bărbat, în veşminte bogate, iar după el o femeie.

— Iată-l pe ... zise Marietjen.

— O, Grieteken, — bîlbîi Jan Steen. — Grieteken, ... cine e domnul ... ?

Abia se putu desluşi ceea ce vorbise, dar Marietjen auzise.

— Prinţul... ? Prinţul... ? întrebă Jan, gemînd.

— Stai liniştit, bărbăţele, nu vorbi. Acesta e Cornelis. Îl mai cunoşti ?

Jan Steen întinse mîna, care însă îi căzu înapoi. Tînărul o ţinu cîteva clipe, cu băgare de seamă, în a sa. Apoi se aplecă şi puse pe ea un sărut. Jan Steen zăcea cu ochii închişi.

Cînd îi deschise din nou, şopti :

— O, Grieteken...

Marietjen îl ţinu în braţe, aşa încît Jan se putu ridica puţintel în capul oaselor. Picioare tinere se apropiară binişor, tîrşîindu-se pe du-

şumele. Buze tinere se lipiră pe aceeaşi mînă albă, lipsită de vlagă. Din ochi tineri curseră lacrimi.

— Îi mai cunoşti, Jan ? Sînt copiii Grietjei.

Pe faţa lui se ivi un zîmbet, cînd o privi. În sfîrşit, printre sughiţuri domoale, şopti :

— Marietje... Marietje...

Marietje se sculă în picioare şi se întoarse cu spatele spre pat, ca să-şi oprească lacrimile. Apoi se aşeză iarăşi lîngă el, singură.

Jan Steen zăcea nemişcat, cu faţa înspre soare. Nici un gînd nu se mai legă de lucrurile văzute. O lumină îi trecu prin minte, subţire şi pală... şi încet-încet se stinse.

Secolul al XVI-lea (prima jumătate) — *Cele 17 Ţări de Jos (ducatele Brabant, Gelderland, Limburg, Luxemburg, comitatele Artois — azi în Franţa — Drente, Flandra, Frizia, Hainaut, Holanda, Namur, Zeelanda, Zutphen, senioriile Groningen, Mechelen, Overijssel, Utrecht) cad sub stăpînire spaniolă. Această vasalitate este întărită de dieta de la Augsburg din 1548 şi de Pragmatica Sancţiune din 1549. Ţările de Jos nordice erau pe atunci predominant protestante (adăpostind şi numeroase secte), iar cele sudice predominant catolice. Mişcări antispaniole au loc în toate Ţările de Jos, dar mai intense în nord, unde năzuinţa spre independenţa naţională se îmbină cu sentimentele religioase. Spania catolică îi reprimă cu cruzime pe „ereticii" protestanţi şi sectanţi.*

1568 *Represaliile culminează cu execuţii în masă. În fruntea victimelor se află conţii Van Egmond şi Van Hoorne. Willem de Nassau, prinţ de Oranje (n. 1533), zis „Taciturnul", porneşte lupta împotriva spaniolilor. Este începutul „războiului de 80 de ani", care va duce la independenţa Ţărilor de Jos. Unirea tuturor Ţărilor de Jos este împiedicată de luptele dintre nord şi sud, dintre catolici şi protestanţi, ca şi de stăpînirea spaniolă şi de imixtiunea unor puteri străine (Franţa, Anglia, Austria).*

1577 Se naşte în Westfalia Rubens.

către 1580 Se naşte la Anvers Frans Hals.

1584 *Willem Taciturnul este asasinat (la 10 iulie) la Delft de către Balthasar Gerards. Îi urmează la conducere fiul său Maurits, care cumulează funcţiile* de stadhouder (= *regent), căpitan general (= comandant suprem al armatei de uscat) şi amiral general (= comandant suprem al flotei) al Holandei şi Zeelandei.*

1591 Frans Hals se stabilește la Haarlem.
1596 Se naște la Leida Jan van Goyen.
1598 *Se înființează confederația Țărilor de Jos Unite* (ol. „Verenigde Nederlanden"), *din care fac parte șapte Țări de Jos nordice : Frizia, Gelderland, Groningen, Holanda, Overijssel, Utrecht, Zeelanda. Este nucleul viitoarei uniri a tuturor Țărilor de Jos* [1].
1599 Se naște la Anvers Antoon van Dyck.
1602 *Se înființează Compania Indiilor Orientale, care a pus bazele imperiului colonial olandez oriental (Indonezia, zone ale Indiei etc.).*
1605 Se naște la Oudenaarde Adriaen Brouwer.
1606 Se naște la Leida Rembrandt.
1609 *Între cele două tabere antagoniste (nordul și sudul), epuizate de îndelungate lupte fratricide, se încheie un armistițiu pe 12 ani. Secesiunea este în fapt realizată : în nord o republică în care emigrează toți protestanții din sud, iar în sud un grup de „Țări de Jos spaniole", vasale ale coroanei spaniole. Stadhouder-ul, care, inițial, fusese regent (= locțiitorul regelui), devine, în cadrul republicii Țările de Jos Unite, președinte de republică (ereditar). El împarte puterea cu un înalt demnitar al Holandei (cea mai întinsă și mai bogată dintre Țările de Jos nordice), intitulat* raadpensionaris (= *pensionar consilier, numit în alte limbi și* mare pensionar). *Este începutul preponderenței Holandei, — ceea ce explică faptul că, ulterior (în secolul al XIX-lea), statul unitar centralizat care va include toate Țările de Jos (stat numit în limba olandeză* Nederland, adică Țara de Jos *la singular) își va trage numele, în unele limbi europene, din numele Holandei (ex.: în românește : Olanda)* [2].
1610 Se naște la Haarlem Adriaen von Ostade.
1613 Se naște la Leida Gerrit Dou.
1617 *Holandezii întemeiază Noua-Holandă, pe malurile rîului Hudson.*
1621 *Se înființează Compania Indiilor Occidentale, care a pus bazele imperiului colonial olandez*

---

[1]. Uneori se spune și se scrie *Provinciile Unite* (formă copiată din lexicoanele franceze) în loc de *Țările de Jos Unite*. Este o greșeală gravă. În prezent, fostele Țări de jos sînt „provincii", adică diviziuni administrative ale Olandei și Belgiei (analoage cu județele noastre), dar în secolul al XVI-lea, cînd s-au unit, ele nu erau provincii ale unei țări, ci erău ele însele țări : 7 țări distincte. Prin analogie : Muntenia și Moldova sînt azi provincii ale României, dar în 1859, ele erau două țări distincte, iar statul rezultat din unirea lor nu s-a numit *Provinciile Unite* ci *Principatele Unite*.

[2]. Nu trebuie confundată partea (ol. : *Holland* ; rom. : *Holanda*) cu întregul (ol. : *Nederland* ; rom. : *Olanda*).

occidental (Brazilia, Noua Olandă, Suriname, Antilele olandeze, Africa de vest etc.).

1621 Se naşte la Haarlem Isaac van Ostade, fratele lui Adriaen.

1626, noiembrie. Se naşte Jan Havickszoon Steen, la Leida. (După unii autori, naşterea ar fi avut loc în noiembrie 1625).

1638 Moare la Anvers Adriaen Brouwer.

1640 Moare la Anvers Rubens.

1641 Moare la Londra Antoon van Dyck.

1646 Jan Steen este student la Academia din Leida.

1646—1647 Jan Steen este ucenic la fraţii Van Ostade.

1648 *Pacea de la Münster (cunoscută şi sub numele de Pacea Westfalică) reprezintă sfîrşitul „războiului de 80 de ani". Toată Europa recunoaşte independenţa Ţărilor de Jos Unite.*

Jan Steen ia parte la înfiinţarea breslei pictorilor din Leida.

1648—1650 *Republica se află într-o situaţie economică precară. Statele generale (îndeosebi cele ale Holandei) vor să facă economii bugetare, reducînd cheltuielile militare. Stadhouderul este însă de părere că o reducere a efectivelor militare poate primejdui securitatea şi chiar independenţa Republicii; de aceea, pune la cale o lovitură de stat; şase deputaţi ai Holandei sînt întemniţaţi (la 30 iulie 1650).*

1649 Jan Steen se căsătoreşte cu Margaretha Jansdochter van Goyen şi se stabileşte la Haga.

1654 *Războiul cu Anglia, început la moartea lui Carol I şi încheiat prin Actul de navigaţie din 1651, se încheie şi în drept. Anglia reuşeşte să impună* Actul de excludere, *prin care Statele Generale se obligă să nu-i dea lui Willem al III-lea, care era minor, nici putere civilă, nici putere militară, republica fiind guvernată, fără stadhouder, de către Johan de Witt, marele pensionar al Holandei.*

Jan Steen se mută la Delft, unde ţine (pînă în 1657) şi o fabrică de bere, cu cîrciumă.

1656 Moare Jan van Goyen.

1658 Jan Steen revine la Leida.

1660 Moare Nicolaes Knuffer (n. 1603) la Utrecht, primul meşter al lui Jan Steen.

1661 Jan Steen se stabileşte la Haarlem.

1665 *Tripla alianţă (Ţările de Jos Unite, Anglia, Suedia), semnată la Haga la 23 ianuarie, opreşte înaintarea triumfală a lui Ludovic al XIV-lea în Flandra. Începe al doilea război cu Anglia.*

1666 Moare la Haarlem Frans Hals.

1667 *Prin tratatul de la Breda, Anglia cedează Ţărilor de Jos Unite Guyana, în schimbul Noii Holande.*

1669 Moare Rembrandt, la Amsterdam.
Moare Margaretha, soția lui Jan Steen. Acesta se stabilește din nou la Leida.

1670 Atelierul lui Jan Steen, de la Haarlem, este vîndut.

1672 *Willem al III-lea este proclamat căpitan general și stadhouder al Holandei și Zeelandei. Johan de Witt este ucis de populație. Începe al treilea război cu Anglia. Totodată, Ludovic al XIV-lea ocupă Țările de Jos Unite, ocolind prin Renania. Willem al III-lea deschide digurile. Armata franceză este nevoită să se retragă.*
Jan Steen obține autorizația să țină un han. Multe subiecte ale tablourilor lui sînt luate din viața cotidiană a acestuia.

1673 Jan Steen se căsătorește cu Maria van Egmond.

1674 *Willem al III-lea obține ca funcțiile de stadhouder, căpitan general și amiral general să fie ereditare. Se încheie al treilea război cu Anglia.*

1675 Moare Jan Vermeer (din Delft).

1678 *Se încheie la Nijmegen (la 10 august) pace cu Franța. Teritoriul Țărilor de Jos Unite rămîne intact.*

1679 Moare Joost van den Vondel (n. 1587), cel mai mare poet și dramaturg olandez, supranumit „prințul poeziei" și „Corneille-ul olandez".
Moare Jan Steen.

Cuprins

Un fecior ! 5
Trăncăneala unei moaşe . . . 13
Viaţa e plină de surprize . . 20
Sub autoritatea nuielei ? 26
Între pereţi 35
Poama cade departe de pom . . . 44
Înger sau maimuţă ? 54
Meşteri de treabă 63
Joyeuse entrée 71
Aventuri nostime 82
Pe gheaţă 94
Înapoi în cuib 102
„Duduia Greta !" 111
Dragoste 127
Nunta Penelopei 141
Învoiala cu diavolul 150
Faptele întunericului 162
Cavaleria voluntară 171
Licitaţia 182
Starostele breslei din Delft . . . 192
„Părinţele, dă-i o guriţă măicuţei !" . 203
Viaţa la ţară 212
Curtea de păsări 223
Viaţa la fabrica de bere 232
La Amsterdam 241
Cu toate pînzele sus 256
La vale 265
Prohodul 276
Un văduv face un comision . . . 284
Nunta dublă 293
Renghiul 303
Ultimul ucenic 311
Rămas-bun 321

335 *Cronologie* 331

Biblioteca de artă

243

Biografii. Memorii. Eseuri

jan steen

Cartea lui Cornelis Jan Kelk (n. 1901) este de fapt un roman biografic ce-l are ca erou principal pe cunoscutul pictor olandez din secolul al XVII-lea Jan Steen (1626–1679). Constituindu-se ca o succesiune de tablouri de gen pline de viață și de culoare, în maniera de a picta a artistului, cartea reînvie atmosfera caracteristică Olandei „secolului de aur" și aduce în prim plan scene obișnuite de viață cotidiană, tocmai cele care au consacrat opera lui Jan Steen.

Lei 8,75